ลูกๆเป็นอย่างไร ...เมื่อ... พ่อแม่ย้ายถิ่น

โครงการ CLAIM

• อารี จำปากลาย • ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์ • กาญจนา ตั้งชลทิพย์
• แครี่ ริคเตอร์ • นิพัทธ์ พันภัย • ชาริต้า ประสิทธิหิมะ

ลูกๆ เป็นอย่างไร เมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่น

โครงการ CLAIM

อารี จำปากลาย

ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์

กาญจนา ตั้งชลทิพย์

แครี่ ริคเตอร์

นิพัทธ์ พ้นภัย

ชาริต้า ประสิทธิหิมะ

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ได้รับการสนับสนุนจากองค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย

ลูกๆ เป็นอย่างไรเมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่น
โครงการ CLAIM

ข้อมูลทางบรรณานุกรม

ลูกๆ เป็นอย่างไรเมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่น โครงการ CLAIM / อารี จำปากลาย... [และคนอื่น ๆ]. - - พิมพ์ครั้งที่ 1.
– – นครปฐม : สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล , 2556
(เอกสารทางวิชาการ / สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ; หมายเลข 411)

1. การย้ายถิ่นภายในประเทศ -- ไทย. 2. แรงงานย้ายถิ่น -- ไทย. 3. การย้ายถิ่นของแรงงาน - - ไทย. 4. ความสัมพันธ์ - - ครอบครัว. 5. ครอบครัว -- การดูแล. 6. เด็ก -- การดูแลและสุขวิทยา. 7. เด็ก, การเลี้ยงดู. 8. ความสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร. 9. ความสัมพันธ์ในครอบครัว. I. อารี จำปากลาย. II. ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์. III. กาญจนา ตั้งชลทิพย์. IV. แครี่ ริคเตอร์. V. นิพัทธ์ พ้นภัย. VI. ชาริต้า ประสิทธิหิมะ. VII. มหาวิทยาลัยมหิดล. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม. CLAIM. IX. ชื่อชุด.

HQ769 ล699 2556

จำนวน 146 หน้า
พิมพ์ครั้งที่ 1 มิถุนายน 2556
จำนวนพิมพ์: 1,000 เล่ม © สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย

ISBN 978-616-279-268-7

ออกแบบและจัดรูปเล่ม: รัชภร วิทยเดชากิจ
พิมพ์โดย: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑล สาย 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล
จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์ 0 2441 0201-4, 0 24419666; โทรสาร 0 2441 9333
e-mail: directpr@mahidol.ac.th
website: http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr
พิมพ์ที่: ห้างหุ้นส่วนสามัญ ณัฐภร เพลท
โทรศัพท์ 08 5118 2770

คำกล่าวนำ

ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล ขอนำเสนอผลงานวิจัย เรื่อง “ลูกๆ เป็นอย่างไรเมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่น” ด้วยความภาคภูมิใจและยินดีอย่างยิ่ง

ผลงานวิจัยนี้ มาจากโครงการ CLAIM (Children Living apart from Parents due to Internal Migration) ดำเนินการโดย รองศาสตราจารย์ ดร. อารี จำปากลาย รองศาสตราจารย์ ดร. ปัทมา ว่าพัฒนวงศ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ ดร. แครี่ ริคเตอร์

การย้ายถิ่นของคนวัยทำงาน ไม่ได้หมายถึงเพียงแค่การจากบ้านเกิดเมืองนอนไปเท่านั้น แต่ผู้ย้ายถิ่นยังต้องจากครอบครัวอันเป็นที่รัก บ่อยครั้งที่การย้ายถิ่นหมายถึงการต้องจากลูก และให้ลูกอยู่ในความดูแลของสมาชิกครอบครัวหรือคนอื่นๆ ที่ต้องเข้ามาทำหน้าที่พ่อแม่แทน การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจส่งผลกระทบกับลูกและครอบครัวรอบข้างโดยเฉพาะปู่ย่าตายาย ซึ่งบ่อยครั้งที่ต้องกลายเป็นผู้สนับสนุนหลักในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่น จนกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติธรรมดาในพื้นที่ชนบทของไทย แต่สังคมไทยยังไม่มีความรู้ที่เพียงพอเกี่ยวกับผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นกับเด็กที่ไม่ได้เติบโตมากับพ่อแม่ แม้ว่ายังมีอีกหลายประเด็นที่งานวิจัยเรื่องนี้ยังไม่ได้ครอบคลุมถึง แต่การศึกษานี้ได้ตอบคำถามสำคัญที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ จิตวิทยาสังคม และความผาสุกของเด็ก ในบริบทที่มีการย้ายถิ่นของพ่อแม่ระดับสูง รวมทั้งได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการออกแบบการวิจัย การวัด และการทำความเข้าใจผลกระทบอื่นๆ ที่อาจเป็นไปได้ที่ครอบคลุมมากขึ้น

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนในการผลิตผลงานวิจัยที่มีคุณภาพ ที่สามารถนำไปใช้ประกอบการพัฒนานโยบายที่เหมาะสม เพื่อความผาสุกของประชากร จึงเป็นภาระกิจของสถาบันฯ ที่ต้องทำให้มีการนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์ให้มากที่สุด และสถาบันฯ คาดหวังว่า งานวิจัยเรื่องนี้ จะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดีในการพูดคุยกันเพื่อหาแนวทางลดผลกระทบทางลบ และทำให้ผลกระทบทางบวกของการย้ายถิ่นของพ่อแม่เกิดประโยชน์สูงสุด

(รองศาสตราจารย์ ดร. สุรีย์พร พันพึ่ง)

กิตติกรรมประกาศ

การศึกษาครั้งนี้ไม่สามารถสำเร็จลุล่วงได้หากไม่ได้รับการสนับสนุนที่มีคุณค่าจากบุคคลหลายๆ ท่าน รวมถึงหน่วยงานต่างๆ ผู้ที่คณะผู้วิจัยอยากขอบคุณมากที่สุด อันดับแรก คือ ผู้ที่มีส่วนร่วมในการให้ข้อมูลทุกท่าน อันได้แก่ เด็กๆ ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง ผู้ดูแลเด็ก และผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ทุกท่าน ความร่วมมือในการให้ข้อมูลที่ปราศจากเงื่อนไขใดๆ ช่วยทำให้การรวบรวมข้อมูลเป็นไปอย่างไม่ลำบากนัก และยังช่วยทำให้งานที่หนักกลายเป็นงานที่สนุกและมีความหมาย นอกจากนี้ คณะผู้วิจัยยังรู้สึกซาบซึ้งในความช่วยเหลือของเจ้าหน้าที่ในพื้นที่ศึกษา คือ คุณดวงฤดี โชติกลาง แห่งโรงพยาบาลน้ำพอง จังหวัดขอนแก่น คุณวิษุวัติ จินดาพงษ์ จากสำนักงานสาธารณสุขอำเภอวังทอง และอาจารย์ ดร. นิสาพร วัฒนศัพท์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จังหวัดพิษณุโลก ที่คอยช่วยเหลือประสานงานในหลายๆ ด้าน ความช่วยเหลือต่างๆ ที่คณะผู้วิจัยได้รับจากทั้ง 3 ท่านทำให้งานภาคสนามง่ายขึ้นมากและบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. สุธรรม นันทมงคลชัย สำหรับคำแนะนำ และข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์นับตั้งแต่การร่างข้อเสนอโครงการ การวิเคราะห์ข้อมูล จนถึงการเขียนรายงาน ผู้วิจัยหวังเป็นอย่างยิ่งว่าความร่วมมือกันและกันในลักษณะนี้จะยังคงยั่งยืนตลอดไป นอกจากนี้ ข้อเสนอแนะที่ผู้วิจัยได้รับจากการประชุมกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในหลายๆ ครั้ง ยังช่วยเติมเต็มให้งานวิจัยนี้สมบูรณ์มากขึ้น

ขอขอบพระคุณศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.เบญจา ยอดดำเนิน-แอตติกจ์ อดีตผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนคณะผู้วิจัยตั้งแต่เริ่มต้นจนสิ้นสุดโครงการ คำแนะนำและข้อคิดเห็นที่ได้รับจากท่านทำให้งานวิจัยชิ้นนี้ดำเนินการได้อย่างไม่ติดขัด

คณะผู้วิจัยซาบซึ้งในกำลังใจและการสนับสนุนในการทำงานงานวิจัยที่ได้รับจาก รองศาสตราจารย์ ดร.สุรีย์พร พันพึ่ง ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม การได้ทำงานในบรรยากาศที่มีทั้งความเป็นวิชาการและความเป็นมิตรได้ช่วยทำให้งานวิจัยสำเร็จลุล่วงไปได้ดี

เจ้าหน้าที่ภาคสนาม ทั้งผู้ควบคุมงานภาคสนาม และพนักงานสัมภาษณ์ ที่ช่วยขับเคลื่อนงานวิจัยชิ้นนี้ให้สำเร็จด้วยการทำงานที่อดทน และต้องใช้ความพยายามอย่างมากเพื่อให้ได้ข้อมูลมา เป็นอีกกลุ่มบุคคลหนึ่งที่คณะผู้วิจัยต้องขอขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่ง

สุดท้าย คณะผู้วิจัยจะไม่สามารถทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายในการสร้างความตระหนักให้เห็นถึงความสำคัญของเด็กที่อยู่ในถิ่นต้นทางของการย้ายถิ่นได้ หากไม่ได้รับการสนับสนุนด้านงบประมาณจากองค์การทุนเพื่อเด็กแห่งสหประชาชาติ (UNICEF) ที่เห็นความสำคัญของประเด็นวิจัยนี้ โดยเฉพาะ คุณ Andrew Claypole หัวหน้าด้านวิเคราะห์นโยบายสังคม และคุณชญานิศ หวังดี ผู้ช่วยวิเคราะห์นโยบายสังคม ทั้งสองท่านไม่เพียงแต่ให้คำแนะนำและข้อคิดที่เป็นประโยชน์เท่านั้น แต่ยังเป็นเสมือนเพื่อนร่วมงานที่ใกล้ชิด ผู้วิจัยขอขอบพระคุณท่านทั้งสองเป็นอย่างยิ่ง

บทคัดย่อ

การศึกษานี้ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาถึงผลกระทบการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กในด้านสุขภาพและด้านความอยู่ดีมีสุข และผลกระทบต่อทั้งร่างกาย และจิตใจ ตลอดจนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน ดำเนินการศึกษาในพื้นที่เขตชนบทในจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นสูง 2 จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กอายุ 8-15 ปี จากผู้ดูแลเด็ก และจากผู้ปกครองเด็ก 1,456 ครัวเรือน จากครัวเรือน 3 ประเภท คือ ครัวเรือนที่พ่อแม่ ย้ายถิ่นทั้งคู่ ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่น และครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น สำหรับครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวนั้น ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น

การศึกษานี้พบว่า เด็กส่วนใหญ่มีประสบการณ์ต้องแยกกันอยู่กับพ่อแม่เนื่องจากพ่อแม่ไปทำงานที่อื่นในช่วงระยะเวลาหนึ่งของชีวิต เด็กหลายคนที่พ่อแม่ออกไปทำงานที่อื่นตั้งแต่ก่อนเด็กเกิด สาเหตุหลักของการย้ายถิ่นมาจากเหตุผลทางเศรษฐกิจ ส่วนใหญ่เด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีแม่เป็นผู้ดูแลหลัก ส่วนเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีตายายเป็นผู้ดูแล เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเกือบทุกครัวเรือนมีการติดต่อกับพ่อแม่ย้ายถิ่นอย่างใกล้ชิด

ในภาพรวม ผู้ให้สัมภาษณ์มองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ว่าส่งผลทางลบต่อเด็กมากกว่าผลทางบวก มองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ว่ามีผลทางลบต่อครอบครัวน้อยกว่าต่อเด็ก และมองการย้ายถิ่นของแม่ในทางลบมากกว่าการย้ายถิ่นของพ่อ นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในเชิงบวกมากกว่าผู้ให้สัมภาษณ์ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นเลย

สำหรับผลกระทบที่มีนัยทางบวกนั้น ครัวเรือนย้ายถิ่นมีความมั่งคั่งมากกว่าครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีความมั่งคั่งของครัวเรือนมากที่สุด เงินส่งกลับ มีส่วนยกระดับเศรษฐานะของครัวเรือน และความมั่งคั่งของครัวเรือนมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับเงินส่งกลับ มากกว่าครึ่งของครัวเรือนระบุว่า “เด็กได้รับประโยชน์จากเงินส่งกลับ” เด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว มองว่า ตนเองมีสถานะทางการเงินดีขึ้นหลังจากที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่น ในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กในครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ นอกจากนี้ พบว่ายิ่งครัวเรือนได้รับเงินส่งกลับมากขึ้นเท่าไรและยิ่งครัวเรือนมั่งคั่งขึ้นเท่าไร ผู้ดูแลเด็กก็ยิ่งมีปัญหาด้านจิตใจน้อยลง

สำหรับผลกระทบที่มีนัยทางลบนั้น ผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และผู้ดูแลที่มีอายุมากมีแนวโน้มมีปัญหาด้านจิตใจมากกว่าผู้ดูแลกลุ่มอื่นๆ เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองว่า ตนเองมีผลการเรียนแย่กว่าเพื่อนร่วมชั้นมากกว่าเด็กที่ไม่มีพ่อแม่ย้ายถิ่น และเด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว เด็กที่มีพ่อหรือแม่ที่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีแนวโน้มดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากกว่าเด็กที่ไม่มีพ่อแม่ย้ายถิ่น และเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และเด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยในปัจจุบันน้อยกว่าเด็กในครัวเรือนอื่นๆ

เกือบร้อยละ 40 ของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเห็นว่าครอบครัวไม่ใกล้ชิดกันเหมือนก่อน เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นยังเห็นว่าครอบครัวไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันหรือแทบจะไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันสูงกว่าเด็กอื่นๆ ผู้ให้สัมภาษณ์ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่น ให้คะแนนบทบาทครอบครัวของตนเองต่ำกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในเกือบทุกด้าน เด็ก ที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่รู้สึกว่า ตนเองพึ่งพาตนเองได้ และมีความสุขน้อยกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายเพียงคนเดียว สอดคล้องกับที่ผู้ดูแลที่มองว่า เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น มีความรับผิดชอบ พึ่งพาตนเองได้ และมีความสุขน้อยกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้ย้ายถิ่น

ประมาณร้อยละ 60 ของเด็กระบุว่า รู้สึกเศร้าที่พ่อแม่ย้ายถิ่น โดยเฉพาะเด็กผู้หญิง เด็กเล็ก และเด็กที่แม่ย้ายถิ่น ในขณะที่ผู้ดูแลมองว่า เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นรู้สึกเศร้าคิดถึงพ่อแม่ ในสัดส่วนที่น้อยกว่า (ร้อยละ 27 ถ้าพ่อเป็นผู้ย้ายถิ่น และร้อยละ 30 ถ้าแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น)

การศึกษานี้สะท้อนให้เห็นผลกระทบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ ผู้วางนโยบายควรกำหนดแผนงาน/โครงการที่เน้นผลกระทบทางสังคมจากการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ โดยเฉพาะในระดับจุลภาค และเน้นการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดระหว่างหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมด

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

การศึกษานี้ ต้องการทำความเข้าใจผลกระทบ การย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อเด็กในด้านสุขภาพ (ร่างกายและจิตใจ) และด้านความอยู่ดีมีสุขอื่นๆ รวมถึงผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแลเด็ก และสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือน โดยดำเนินการในพื้นที่เขตชนบทในจังหวัดที่มีการย้ายถิ่นสูง 2 จังหวัด เก็บรวบรวมข้อมูลจากเด็กอายุ 8 -15 ปี จากผู้ดูแลเด็ก และจากผู้ปกครองเด็ก จำนวน 1,456 ครัวเรือน โดยเก็บจากครัวเรือน 3 ประเภท คือ ครัวเรือนที่ปัจจุบันพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว และครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น สำหรับครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวนั้น ส่วนใหญ่เป็นครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น

คุณลักษณะทั่วไป: ครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแล และเด็กเป้าหมาย

- ครัวเรือนตัวอย่างโดยทั่วไปเป็นครัวเรือนขนาดเล็ก ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่และครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวส่วนใหญ่มีรายได้จากเงินส่งกลับ (ร้อยละ 61) ขณะที่รายได้หลักของครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มาจากภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 81) สำหรับแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มาจากเงินส่งกลับและภาคเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน
- พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นมีอายุน้อยกว่า และมีการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น แม่ที่ไม่ได้ประกอบอาชีพพบมากที่สุดในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่น
- เด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวและเด็กที่พ่อแม่ไม่ได้ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่มีแม่เป็นผู้ดูแลหลัก ส่วนเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีตาหรือยายเป็นผู้ดูแลหลัก ประมาณ 2 ใน 3 ของผู้ดูแลหลัก ทำงานนอกครัวเรือนบางเวลาหรือทำงานเต็มเวลา
- ร้อยละ 57 ของเด็กในการศึกษาครั้งนี้ อายุ 8-12 ปี และร้อยละ 43 อายุ 13-15 ปี มีเด็กเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ไม่ได้เรียนหนังสือแล้ว

ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

- ประมาณ 3 ใน 4 ของพ่อ และร้อยละ 60 ของแม่เคยจากเด็กไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 2 เดือนตั้งแต่เด็กเกิด สำหรับพ่อแม่ที่ปัจจุบันอยู่กับลูกนั้น กว่า 1 ใน 3 ของพ่อ และ 1 ใน 5 ของแม่เคยจากเด็กไปอยู่ที่อื่นตั้งแต่เด็กเกิด ระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นไม่ได้อยู่กับเด็กตั้งแต่เด็กเกิด คือ ประมาณ 8 ปี
- พ่อแม่ที่ปัจจุบันเป็นผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ระยะเวลาโดยเฉลี่ยที่พ่ออาศัยอยู่ในที่อยู่ในถิ่นต้นทาง คือ 11 ปี ส่วนแม่ประมาณ 10 ปี ซึ่งนานกว่าระยะเวลาที่ไม่ได้อยู่กับเด็ก (8 ปี) สะท้อนว่า พ่อแม่มีการย้ายถิ่นก่อนเด็กเกิด เหตุผลหลักของการย้ายถิ่นของพ่อแม่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ สำหรับการตัดสินใจ

ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่ แต่การตัดสินใจร่วมกันของพ่อแม่จะพบในกรณีแม่เป็นเป็นคนย้ายถิ่นบ่อยครั้งกว่าพ่อเป็นย้ายถิ่น

- น้อยกว่า 1 ใน 3 ของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่บอกว่า เด็กรู้สึกเศร้าหรือคิดถึงพ่อและแม่ โดย ร้อยละ 27 คิดถึงพ่อที่ย้ายถิ่น และร้อยละ 30 คิดถึงแม่ที่ย้ายถิ่น
- ครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นได้รับเงินส่งกลับประมาณเดือนละครั้ง ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับบ่อยครั้งกว่า และมีจำนวนเงินมากกว่าครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น
- เงินส่งกลับมีความสัมพันธ์เชิงบวกกับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน การใช้จ่ายเงินส่งกลับ 3 ลำดับแรก คือ ใช้จ่ายเพื่อการศึกษาของเด็ก ใช้จ่ายในครัวเรือน (อาหาร เสื้อผ้า สิ่งของ) และใช้จ่ายกับอาหารของเด็ก ส่วนใหญ่ตาหรือยายของเด็กเป็นผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้จ่ายเงินส่งกลับ นอกจากนี้ พบว่า มากกว่าครึ่งของครัวเรือนระบุว่า “เด็กได้รับประโยชน์จากเงินส่งกลับมาก”
- เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเกือบทุกครัวเรือนมีการติดต่อกับพ่อแม่ย้ายถิ่นอย่างใกล้ชิด วิธีที่ใช้ติดต่อกันมากที่สุด คือ โทรศัพท์ รองลงมาเป็นการกลับมาเยี่ยมบ้านของพ่อแม่ย้ายถิ่น ตามมาด้วยเด็กไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

ความอยู่ดีมีสุขของเด็ก

- เด็กส่วนใหญ่มองว่า ผลการเรียนของตนพอๆ กันหรือดีกว่าเพื่อนร่วมชั้น เด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมองว่าตนเองมีผลการเรียนดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น เด็กส่วนใหญ่ตอบว่า รู้สึกสนุกเวลาอยู่ที่โรงเรียน
- ร้อยละ 8 ของเด็กมีข้อบ่งชี้ว่า อาจมีปัญหาด้านจิตใจ เด็กเล็ก (8-12 ปี) มีปัญหาด้านจิตใจมากกว่าเด็กโต (13-15 ปี) แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น นอกจากนี้ พบว่า ปัญหาด้านจิตใจของเด็กสัมพันธ์กับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน คือ เด็กในครัวเรือนที่ยากจนกว่ามีแนวโน้มมีปัญหาด้านจิตใจมากกว่า
- ด้านสุขภาพทางกายของเด็ก พบว่า ร้อยละ 8 ของเด็กเป้าหมายมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำ แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ หรือเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น เด็กเกือบทุกคนได้รับวัคซีนอย่างน้อย 1 ชนิด โดย ร้อยละ 92 ของเด็กได้รับวัคซีนครบถ้วน การได้รับวัคซีนครบถ้วนพบในสัดส่วนที่ต่ำที่สุดในเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และสัดส่วนสูงที่สุดในเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เด็กเกือบ 2 ใน 3 มีการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ในรอบ 2 อาทิตย์ก่อนการสำรวจ แต่ไม่พบความแตกต่างกันระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น
- พฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ พบว่า เด็กร้อยละ 11 เคยลองสูบบุหรี่ และร้อยละ 14 เคยลองดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ โดยเด็กผู้ชาย และเด็กโต มีแนวโน้มการลองสูบบุหรี่และดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์มากกว่า เด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีแนวโน้มเคยดื่มแอลกอฮอล์สูงที่สุด (ร้อยละ 19) ขณะที่เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่เคยดื่มน้อยที่สุด (ร้อยละ 11)
- ยิ่งเด็กมีอายุมากขึ้น ยิ่งมีสัดส่วนการเคยดูภาพโป๊จากสื่อต่างๆ มากขึ้น (ร้อยละ 41 ในเด็กอายุ 12 ปี และร้อยละ 68 ในเด็กอายุ 15 ปี) เด็กผู้ชายเคยดูภาพโป๊มากกว่าเด็กผู้หญิง แต่ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น นอกจากนี้ พบว่า เกือบ 1 ใน 3 ของเด็กโตตอบว่า มีเพื่อนสนิทผู้ชายที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ ขณะที่ร้อยละ 24 ตอบว่า มีเพื่อนสนิทผู้หญิงที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ

- ด้านความพึงพอใจในชีวิต ร้อยละ 5-12 ของเด็กมองว่า ตนเองมีความพึงพอใจน้อยต่อครอบครัวของตน ต่อความเป็นมิตรที่ผู้อื่นมีให้ ต่อประสบการณ์ในโรงเรียน ต่อตนเอง ต่อที่ที่อาศัยอยู่ในปัจจุบัน และต่อชีวิตในภาพรวม เด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีความพึงพอใจต่อที่อยู่อาศัยในปัจจุบันน้อยกว่าเด็กในครัวเรือนอื่นๆ
- ด้านการดูแลและความมีวินัย เกือบ 3 ใน 4 ของเด็กบอกว่า ผู้ดูแลดูแลตนเองอย่างใจดีโดยสม่ำเสมอ ไม่มีความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น กว่าครึ่งหนึ่งของเด็กบอกว่า เคยถูกผู้ดูแลทำโทษด้วยการดุว่าเวลาตนเองดื้อ สำหรับการได้รางวัลจากการประพฤติตัวดีนั้น เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ไม่ได้รับรางวัลใดเลย หรือ ผู้ดูแลไม่ได้ทำอะไรเลยในสัดส่วนสูงสุด
- เมื่อให้เปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นที่อยู่ในวัยเดียวกัน กว่าครึ่งของผู้ดูแลเด็กมองว่า เด็กมีพฤติกรรมดีกว่า หรือดีกว่ามากทั้งในภาพรวม ความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง และมีความสุข แต่มีเพียงประมาณ 1 ใน 4 ที่บอกว่า เด็กมีเงินใช้มากกว่าหรือมากกว่ามากเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กคนอื่นที่อยู่ในวัยเดียวกัน ผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น มองว่า เด็กมีความรับผิดชอบมากกว่า เป็นตัวของตัวเองมากกว่า และมีความสุขมากกว่าในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น
- เด็กเกือบทั้งหมดช่วยเหลืองานบ้าน โดยเด็กผู้หญิงช่วยทำงานบ้านมากกว่าเด็กผู้ชาย ประมาณ 1 ใน 4 ของเด็กต้องทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว โดยเด็กผู้ชายทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมากกว่าเด็กผู้หญิง นอกจากนี้ เด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นช่วยงานบ้านและทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมากกว่า ขณะที่เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ช่วยงานดังกล่าวในสัดส่วนน้อยที่สุด
- ด้านบทบาทครอบครัว เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมองว่า ครอบครัวไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันหรือแทบจะไม่มีการทำกิจกรรมร่วมกันในสัดส่วนสูงสุด นอกจากนี้ ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นให้คะแนนบทบาทครอบครัวในเกือบทุกด้านต่ำกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
- เมื่อเด็กมีปัญหากับพ่อ พี่น้อง คุณครู และผู้ดูแล เด็กนึกถึงแม่มากที่สุด และถ้าเด็กมีปัญหากับแม่ ส่วนใหญ่จะนึกถึงพ่อ แต่ถ้าเด็กมีปัญหากับเพื่อน เด็กจะนึกถึงคุณครู และเมื่อเด็กเหงาหรือเศร้า เด็กจะนึกถึงเพื่อนมากที่สุด

ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล

- ประมาณ 2 ใน 3 ของผู้ดูแลมีคะแนนความพึงพอใจในชีวิตในระดับปานกลาง ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว มีคะแนนระดับความพึงพอใจในชีวิตระดับต่ำและสูงในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น
- เกือบ 2 ใน 5 ของผู้ดูแลมีข้อบ่งชี้ว่าอาจมีปัญหาด้านจิตใจ โดยผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และผู้ดูแลที่มีอายุมาก มีแนวโน้มมีปัญหาด้านจิตใจมากกว่า และยิ่งครัวเรือนได้รับเงินส่งกลับมากขึ้น ผู้ดูแลเด็กก็ยิ่งมีปัญหาด้านจิตใจน้อยลง
- ผู้ดูแลเด็กเกือบทุกคนมีคนคอยช่วยเหลือเมื่อมีปัญหา โดยส่วนใหญ่เป็นคู่สมรสหรือลูกๆ ผู้ดูแลที่เป็นผู้หญิงมีคนคอยช่วยเหลือมากกว่าผู้ดูแลที่เป็นผู้ชาย และผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นได้รับความช่วยเหลือจากคนอื่นน้อยกว่าผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น

มุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

- โดยทั่วไป ผู้ให้ข้อมูลมองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในเชิงลบต่อเด็กมากกว่าบวก และมองการย้ายถิ่นของแม่ในเชิงลบมากกว่าการย้ายถิ่นของพ่อ ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในเชิงบวกมากกว่าผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวและครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น และมองการย้ายถิ่นว่า ส่งผลในทางลบต่อเด็กมากกว่าต่อครอบครัว
- ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กมองว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่เป็นสิ่งที่ดี โดยเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองว่าการย้ายถิ่นของพ่อแม่เป็นสิ่งที่ดีมากกว่าเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น
- กว่าร้อยละ 40 ของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่มองว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่ทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กและของตนเองในปัจจุบันง่ายขึ้นกว่าก่อนหน้าที่พ่อแม่ย้ายถิ่นไปทำงานต่างจังหวัด ในขณะที่เด็กครึ่งหนึ่งมองว่าสถานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้นหลังจากที่พ่อแม่ย้ายถิ่นไปทำงานที่อื่น โดยเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมองว่าดีขึ้นในสัดส่วนที่สูงกว่า ส่วนในด้านความรู้สึกใกล้ชิดกันนั้น ครึ่งหนึ่งของเด็กมองว่ารู้สึกใกล้ชิดเหมือนกับก่อนที่พ่อแม่ไปทำงานที่อื่น
- เมื่อให้เปรียบเทียบตนเองกับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในเรื่องของความรับผิดชอบ การพึ่งพาตนเอง สถานะทางการเงิน และการมีความสุข มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมองว่า ไม่แตกต่างกันในเกือบทุกเรื่อง อย่างไรก็ตาม เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองว่า ตนเองมีการพึ่งตนเองได้น้อยกว่า และมีความสุขน้อยกว่าในสัดส่วนสูงกว่าเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว
- ประมาณร้อยละ 60 ของเด็กระบุว่า รู้สึกเศร้าหรือคิดถึงพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น โดยเฉพาะถ้าแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น เด็กผู้หญิงและเด็กเล็กมีแนวโน้มบอกว่า คิดถึงพ่อแม่มากกว่าเด็กผู้ชายและเด็กโต

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

- ภาครัฐควรกำหนดนโยบาย กำหนดแผนงาน/โครงการที่เน้นผลกระทบทางสังคมจากการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ โดยเฉพาะในระดับจุลภาค คือ ระดับครัวเรือน และระดับปัจเจก แผนงานต่างๆ ควรมีกลยุทธ์ที่ช่วยลด/บรรเทาต้นทุนทางสังคม (social cost) ที่สะท้อนออกมาจากมุมมองของเด็กและผู้ดูแล
- ภาครัฐควรสร้างกลไกระดับท้องถิ่นเพื่อช่วยสนับสนุนการดูแลเด็กของครัวเรือนย้ายถิ่น การสนับสนุนอาจเป็นการช่วยให้ผู้ดูแลสามารถทำงานนอกบ้านได้ไปพร้อมๆ กับการดูแลเด็ก นอกจากนี้ ยังอาจช่วยผ่อนคลายภาระความรับผิดชอบในการดูแลเด็กของผู้ดูแลเป็นครั้งคราว โดยการสนับสนุนต้องทำอย่างเข้าใจถึงปัญหาด้านจิตใจที่ผู้ดูแลต้องเผชิญด้วย
- ภาครัฐควรพัฒนากลยุทธ์ที่ช่วยให้ครอบครัวผู้ย้ายถิ่นสามารถใช้ประโยชน์จากเงินส่งกลับอย่างคุ้มค่า และให้เด็กได้รับประโยชน์สูงสุด เนื่องจากรายได้จากเงินส่งกลับนั้นสามารถส่งผลกระทบต่อเด็กได้ทั้งทางบวกและทางลบ เงินที่ส่งกลับอาจช่วยเด็กให้มีอนาคตที่ดี ในขณะเดียวกันก็อาจนำเด็กไปสู่พฤติกรรมเสี่ยง เช่น การสูบบุหรี่และการดื่มแอลกอฮอล์
- ภาครัฐควรให้ความรู้ด้านการจัดการการเงินแก่ครัวเรือนย้ายถิ่น ผ่านทางสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ หนังสือ หรือการฝึกอบรมที่จัดให้
- ในการพัฒนาแผน/โครงการ ภาครัฐควรแสวงหาความร่วมมือและทำงานร่วมกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะหน่วยงานในระดับท้องถิ่น เช่น หน่วยงานสวัสดิการสังคมระดับจังหวัด โรงเรียน หรือหน่วยงานพัฒนาชนบท

- ภาครัฐควรเตรียมความพร้อมให้แก่หน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวข้องกับครอบครัวและเด็ก เพื่อให้สามารถรับมือกับปัญหาและผลกระทบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก และสมาชิกครัวเรือนคนอื่นๆ โดยเฉพาะผู้ดูแลเด็ก
- แผนและโครงการต่างๆ ควรเน้นเป้าหมายไปที่ครัวเรือนพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เพราะผลการศึกษาพบว่าครัวเรือนประเภทนี้ ได้รับผลกระทบทางลบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่มากกว่าครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว
- ภาครัฐควรให้คำแนะนำถึงผลที่อาจจะตามมาจากการปล่อยให้เด็กอยู่กับครอบครัวต้นทาง ทั้งผลทางบวกและทางลบ ทั้งต่อตัวผู้ย้ายถิ่นเองและต่อครอบครัว เพราะการย้ายถิ่นภายในประเทศได้กลายเป็นปรากฏการณ์ปกติของคนในวัยแรงงานทั้งชายและหญิง และทั้งผู้ที่เป็นพ่อแม่หรือยังไม่เป็นพ่อแม่ ประชาชนจึงควรรับรู้และมีข้อมูลที่สามารถช่วยในการตัดสินใจ ความรู้เหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่เป็นพ่อแม่สามารถเตรียมรับผลที่จะตามมา ทั้งผลกระทบต่อเด็กและครอบครัว

ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาวิจัยในอนาคต

- การศึกษาสะท้อนให้เห็นผลกระทบที่จะตามมาจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม การวัดผลกระทบบางส่วนเป็นการให้คำตอบแบบอัตวิสัย (subjective) เช่น ผลการเรียนที่โรงเรียน หรือจากความทรงจำ เช่น การเจ็บป่วยที่ผ่านมาของเด็ก ประวัติการฉีดวัคซีนของเด็ก ในการศึกษาครั้งต่อไปควรใช้การวัดผลกระทบต่อเด็กที่เป็นภววิสัย (objective) มากขึ้น
- ผลกระทบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจเป็นผลที่จะเกิดขึ้นในระยะยาว งานวิจัยแบบตัดขวางเช่นการศึกษาครั้งนี้ อาจไม่สามารถสะท้อนภาพผลกระทบที่เกิดขึ้นจริงได้ทั้งหมด จึงควรมีการศึกษาติดตามระยะยาวเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ละเอียดของผลกระทบจากการย้ายถิ่นต่อเด็ก
- ผลกระทบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่เป็นเรื่องลึกซึ้งและละเอียดอ่อน และบางประเด็นอาจมีความอ่อนไหว ซึ่งไม่สามารถได้คำตอบจากการศึกษาเชิงปริมาณเพียงวิธีเดียว จึงควรมีการวิจัยในลักษณะผสมผสานการวิจัยเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ
- การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจส่งผลกระทบต่อเด็กในหลายๆ ด้าน จึงควรมีการวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ นักวิจัยจากหลากหลายสาขาสามารถช่วยทำให้การศึกษาได้ภาพที่สมบูรณ์ขึ้น
- การศึกษาที่มีอยู่ในปัจจุบันมีข้อมูลที่ได้จากพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นในจำนวนไม่มากนัก จึงควรมีการศึกษาที่มาจากมุมมองของพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นด้วย

สารบัญ

คำกล่าวนำ: ผู้อำนวยการสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (ค)
กิตติกรรมประกาศ (ง)
บทคัดย่อ (จ)
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร (ช)
บทที่ 1 บทนำ 1
1.1 ความเป็นมา 2
1.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อเด็กที่ผ่านมา 3
1.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นกับเด็กที่อยู่ในถิ่นต้นทาง 6
บทที่ 2 ระเบียบวิธีการศึกษา 7
2.1 ประชากรเป้าหมาย 8
2.2 กลยุทธ์การเลือกตัวอย่าง 9
2.3 ขนาดตัวอย่างตามเป้าหมายและที่ศึกษาจริง 10
2.4 เครื่องมือวิจัย 11
2.5 การเก็บข้อมูลภาคสนาม 12
2.6 การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล 13
2.7 จริยธรรมการวิจัย 14
2.8 ข้อจำกัดของการศึกษา 14
บทที่ 3 ครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และเด็กเป้าหมาย 15
3.1 ครัวเรือน (จำนวนสมาชิก ความมั่งคั่ง และแหล่งที่มาของรายได้) 16
3.1.1 จำนวนสมาชิกของครัวเรือน 16
3.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน 17
3.2 พ่อแม่เด็กเป้าหมาย 19
3.2.1 อายุและการศึกษาของพ่อเด็กเป้าหมาย 19
3.2.2 อายุและการศึกษาของแม่เด็กเป้าหมาย 21
3.2.3 อาชีพของพ่อและแม่เด็กเป้าหมาย 22
3.3 ผู้ดูแลหลัก 25
3.3.1 ความสัมพันธ์กับเด็กเป้าหมาย 25
3.3.2 อายุ 26
3.3.3 ระดับการศึกษา 26
3.3.4 การทำงานนอกครัวเรือน 27
3.4 เด็กเป้าหมาย 28
3.5 สรุป 29

สารบัญ (ต่อ)

บทที่ 4 การย้ายถิ่นของพ่อแม่ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น 31

4.1 การย้ายถิ่นของพ่อแม่ 32

4.1.1 ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด 32

4.1.2 ระยะเวลาที่พ่อแม่จากไปตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด 33

4.1.3 สถานที่ปลายทาง และระยะเวลาที่อยู่ในสถานที่ปลายทางของพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ 34

4.1.4 การตัดสินเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ 36

4.1.5 เหตุผลหลักของการย้ายถิ่น ในครัวเรือนที่พ่อและ/หรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น 37

4.1.6 การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อแม่ 39

4.1.7 ปฏิกิริยาของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ 40

4.2 เงินส่งกลับจากพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น 41

4.2.1 ความสม่ำเสมอและจำนวนเงินส่งกลับ 41

4.2.2 แผนการใช้เงินส่งกลับและการใช้จริง 43

4.3 เงินส่งกลับจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน 47

4.4 การติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น: คำตอบจากผู้ใหญ่และจากเด็ก 48

4.4.1 การติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น 48

4.4.2 ความถี่ของการติดต่อผ่านโทรศัพท์ 50

4.4.3 ความถี่ในการมาเยี่ยมบ้านของพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น 51

4.4.4 ความถี่ในการไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นของเด็กเป้าหมาย 52

4.4.5 เรื่องที่พูดคุยกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นเมื่อมีการติดต่อ: ตำตอบจากเด็ก 53

4.4.6 ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น 55

4.5 สรุป 57

บทที่ 5 ความอยู่ดีมีสุขของเด็ก 59

5.1 ความสามารถในการเรียนและความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน 60

5.1.1 ความสามารถในการเรียน 60

5.1.2 ความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน 62

5.2 สุขภาวะด้านจิตใจ 62

5.2.1 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) รายข้อ 62

5.2.2 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) จำแนกตามกลุ่มพฤติกรรม 63

5.2.3 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) คะแนนรวม 66

5.2.4 สุขภาวะด้านจิตใจ กับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน 66

5.3 สุขภาพอนามัย 67

5.3.1 สุขภาวะด้านร่างกาย 67

5.3.2 พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา 70

5.3.3 พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ 71

สารบัญ (ต่อ)

5.4 ความพึงพอใจในชีวิต 74
5.5 การดูแลและความประพฤติของเด็ก 76
5.5.1 การดูแลอย่างใจดี: ข้อมูลจากเด็ก 76
5.5.2 การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด: ข้อมูลจากเด็ก 77
5.5.3 การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด: ข้อมูลจากผู้ดูแล 78
5.5.4 พฤติกรรมและสถานะทางการเงินของเด็ก: ข้อมูลจากผู้ดูแล 79
5.5.5 การให้รางวัลแก่เด็ก 81
5.6 ความรับผิดชอบในบ้านและการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว: ข้อมูลจากเด็ก 82
5.7 บทบาทครอบครัว 83
5.8 การสนับสนุนทางสังคม 85
5.9 สรุป 86
บทที่ 6 ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล 89
6.1 ความพึงพอใจในชีวิต 90
6.2 การประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง 92
6.3 การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น 95
6.4 สรุป 97
บทที่ 7 มุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ 99
7.1 ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ 100
7.1.1 ความคิดเห็นต่อการย้ายของพ่อแม่: ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่ 100
7.1.2 การรับรู้ต่อการย้ายถิ่นของคนที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกันและความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่โดยทั่วไป: ข้อมูลจากเด็กเป้าหมาย 104
7.1.3 ความรู้สึกต่อชีวิตความเป็นอยู่หลังจากที่พ่อแม่ย้ายถิ่น: มุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือนย้ายถิ่น 106
7.1.4 ความคิดเห็นของลูกของผู้ย้ายถิ่นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ (เปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ และเปรียบเทียบกับลูกของผู้ไม่ย้ายถิ่น) 107
7.2 การรับรู้และปฏิกิริยาของลูกของผู้ย้ายถิ่นต่อพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น 110
7.2.1 การรับรู้เรื่องเหตุผลของการย้ายถิ่นของพ่อ 110
7.2.2 การรับรู้เรื่องเหตุผลของการย้ายถิ่นของแม่ 112
7.2.3 ปฏิกิริยาต่อพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น 114
7.3 สรุป 115
บทที่ 8 สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ 117
8.1 เกี่ยวกับการวิจัย CLAIM 118
8.2 ข้อค้นพบโดยสรุป 119
8.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย 124
8.4 แผนงานสำหรับการวิจัยในอนาคต 125
เอกสารอ้างอิง 127

สารบัญตาราง

ตาราง 3.1	จำนวนสมาชิกครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	16
ตาราง 3.2	ฐานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	18
ตาราง 3.3	แหล่งที่มารายได้ของครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน (จากคำตอบแรก)	19
ตาราง 3.4	อายุและการศึกษาของพ่อเด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน	20
ตาราง 3.5	อายุและการศึกษาของแม่เด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน	21
ตาราง 3.6	ประเภทของงานที่พ่อทำขณะเมื่อเด็กเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	22
ตาราง 3.7	ประเภทของงานที่แม่ทำขณะเมื่อเด็กเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	23
ตาราง 3.8	ประเภทของงานที่พ่อทำในปัจจุบัน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	24
ตาราง 3.9	ประเภทของงานที่แม่ทำในปัจจุบัน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน	25
ตาราง 3.10	ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลหลักกับเด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน	26
ตาราง 3.11	อายุของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามประเภทครัวเรือน	26
ตาราง 3.12	ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามอายุ และประเภทครัวเรือน	27
ตาราง 3.13	การทำงานบางเวลา/เต็มเวลาของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามเพศของเด็ก อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	27
ตาราง 3.14	อายุและเพศของเด็กเป้าหมาย	28
ตาราง 4.1	ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทครัวเรือน	33
ตาราง 4.2	ระยะเวลาที่พ่อแม่เคยจากไปตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและ ประเภทครัวเรือน	34
ตาราง 4.3	ระยะเวลาที่พ่ออยู่ในถิ่นปลายทาง (เฉพาะครัวเรือนที่มีพ่อย้ายถิ่น)	35
ตาราง 4.4	ระยะเวลาที่แม่อยู่ในถิ่นปลายทาง (เฉพาะครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่น)	36
ตาราง 4.5	ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของพ่อ (ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น)	36
ตาราง 4.6	ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของแม่ (ครัวเรือนที่แม่ย้ายถิ่น)	37
ตาราง 4.7	เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของพ่อ (ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น) จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทของครัวเรือน	38
ตาราง 4.8	เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของพ่อ (ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น) จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทของครัวเรือน	38
ตาราง 4.9	การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ	39
ตาราง 4.10	การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่	39
ตาราง 4.11	การย้ายถิ่นของพ่อแม่และปฏิกิริยาของเด็ก จำแนกตามพื้นที่ศึกษา	40
ตาราง 4.12	จำนวนครั้งและจำนวนเงินที่พ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นส่งกลับมายังครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น ภายใน 12 เดือน ที่ผ่านมา	42

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาราง 4.13	สถานะทางเศรษฐกิจ ประเภทครัวเรือน และจำนวนเงินส่งกลับ	43
ตาราง 4.14	แผนการใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทของครัวเรือน	44
ตาราง 4.15	การใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)	44
ตาราง 4.16	ผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทครัวเรือน	46
ตาราง 4.17	การรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก	46
ตาราง 4.18	ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก จำแนกตามจำนวนเงินส่งกลับใน 12 เดือนที่ผ่านมา	47
ตาราง 4.19	การส่งเงินกลับเพื่อบริจาคให้กิจกรรมของชุมชน จำแนกตามจำนวนเงินส่งกลับ	47
ตาราง 4.20	จำนวนเงินส่งกลับที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ	48
ตาราง 4.21	การติดต่อสื่อสารกับพ่อผู้ย้ายถิ่น – คำตอบจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก และจาก เด็กเป้าหมาย	49
ตาราง 4.22	การติดต่อสื่อสารกับแม่ผู้ย้ายถิ่น – คำตอบจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก และจาก เด็กเป้าหมาย	49
ตาราง 4.23	ความถี่ในการติดต่อกับพ่อที่ย้ายถิ่นผ่านโทรศัพท์	50
ตาราง 4.24	ความถี่ในการติดต่อกับแม่ที่ย้ายถิ่นผ่านโทรศัพท์	51
ตาราง 4.25	ความถี่ในการกลับมาเยี่ยมบ้านของพ่อที่ย้ายถิ่น	51
ตาราง 4.26	ความถี่ในการกลับมาเยี่ยมบ้านของแม่ที่ย้ายถิ่น	52
ตาราง 4.27	ความถี่ที่เด็กไปเยี่ยมพ่อในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา	52
ตาราง 4.28	ความถี่ที่เด็กไปเยี่ยมแม่ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา	53
ตาราง 4.29	เรื่องที่เด็กเป้าหมายคุยกับพ่อที่ย้ายถิ่น จำแนกตาม เพศ อายุ และประเภทของ ครัวเรือนของเด็กเป้าหมาย (เฉพาะคำตอบแรก)	54
ตาราง 4.30	เรื่องที่เด็กเป้าหมายคุยกับแม่ที่ย้ายถิ่น จำแนกตาม เพศ อายุ และประเภทของครัวเรือน ของเด็กเป้าหมาย (เฉพาะคำตอบแรก)	55
ตาราง 4.31	ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบพ่อที่ย้ายถิ่น จำแนกตามอายุของเด็กและประเภทครัวเรือน	56
ตาราง 4.32	ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบแม่ที่ย้ายถิ่น	56
ตาราง 5.1	เกรด/คะแนนของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น (คำตอบของเด็กเป้าหมาย)	61
ตาราง 5.2	ร้อยละของความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ตามความเห็นของผู้ดูแล	61
ตาราง 5.3	ร้อยละของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามระดับความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน	62
ตาราง 5.4	จุดตัดของคะแนนรวมของปัญหาที่แนะนำโดยกรมสุขภาพจิต	64
ตาราง 5.5	พฤติกรรมในแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	64
ตาราง 5.6	สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กเมื่อพิจารณาจากคะแนนรวมของ SDQ จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	66
ตาราง 5.7	ร้อยละของการได้รับวัคซีน จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	69
ตาราง 5.8	การเจ็บป่วยเล็กน้อยใน 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	69
ตาราง 5.9	การเจ็บป่วยที่ร้ายแรง/รุนแรง การบาดเจ็บ ภาวะทุพพลภาพด้านร่างกายหรือจิตใจ	70
ตาราง 5.10	ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่เคยลองสูบบุหรี่และดื่มเหล้า	71

ตาราง 5.11	ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่รายงานการมีประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนสนิท	73
ตาราง 5.12	ความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	75
ตาราง 5.13	ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับความถี่บ่อยที่เด็กได้รับการดูแลอย่างใจดีจากผู้ดูแล	77
ตาราง 5.14	การถูกลงโทษด้วยสิ่งของ	78
ตาราง 5.15	การรายงานของผู้ดูแลเกี่ยวกับชนิดของการลงโทษ จำแนกตามประเภทครัวเรือน	79
ตาราง 5.16	การรายงานของผู้ดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ ที่รุ่นเดียวกัน	80
ตาราง 5.17	การให้รางวัลแก่เด็กเมื่อประพฤติดี จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	82
ตาราง 5.18	ความรับผิดชอบในบ้าน/งานบ้านของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	82
ตาราง 5.19	คะแนนบทบาทครอบครัว ตามมุมมองของผู้ใหญ่และเด็กเป้าหมาย	85
ตาราง 5.20	บุคคล 3 คนแรกที่เด็กขอความช่วยเหลือหรือพูดคุยเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ	86
ตาราง 6.1	คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแล จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	91
ตาราง 6.2	สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามอายุ และประเภทครัวเรือน	93
ตาราง 6.3	สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามประเภทครัวเรือนและเงินส่งกลับ	94
ตาราง 6.4	สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามดัชนีความมั่งคั่งของครัวเรือน	95
ตาราง 6.5	การได้รับความช่วยเหลือของผู้ดูแล จำแนกตามเพศ และประเภทครัวเรือน	96
ตาราง 6.6	ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแล จำแนกตามความสัมพันธ์ของผู้ดูแลกับเด็กเป้าหมาย	96
ตาราง 7.1	ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) ต่อการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทครัวเรือน	102
ตาราง 7.2	ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) ต่อการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทครัวเรือน	103
ตาราง 7.3	การรับรู้ของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของคนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน และความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่โดยทั่วๆ ไป จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน	105
ตาราง 7.4	ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้สัมภาษณ์ (ที่เป็นผู้ใหญ่) หลังจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่	106
ตาราง 7.5	ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมายหลังจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่: ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่	107
ตาราง 7.6	ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายต่อสถานการณ์ของครอบครัว เปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	108
ตาราง 7.7	ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบตนเองกับเด็กอื่นที่มีพ่อแม่อยู่ด้วย จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน	110
ตาราง 7.8	การรับรู้ของเด็กเป้าหมายถึงการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน	111
ตาราง 7.9	ผู้บอกเด็กเป้าหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน	112
ตาราง 7.10	การรับรู้ของเด็กเป้าหมายถึงการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน	113
ตาราง 7.11	ผู้บอกเด็กเป้าหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามเพศและอายุ	114
ตาราง 7.12	ความรู้สึกของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อ/แม่ จำแนกตามเพศและอายุ	115

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1.1	ผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อเด็กในถิ่นต้นทาง	6
ภาพที่ 3.1	แหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือน (ทุกแหล่งที่ตอบ)	18
ภาพที่ 3.2	ประเภทของงานบางเวลา/เต็มเวลานอกครัวเรือนของผู้ดูแลหลัก (จำนวน = 988)	28
ภาพที่ 5.1	สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) รายข้อ	63
ภาพที่ 5.2	ร้อยละของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามคะแนนรวมของปัญหาและสถานภาพความมั่งคั่ง	67
ภาพที่ 5.3	ร้อยละการมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน	68
ภาพที่ 5.4	การได้รับวัคซีนครบถ้วนตามการรายงานของผู้ดูแล	68
ภาพที่ 5.5	ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่เคยดูภาพโป๊ใน 12 เดือนที่ผ่านมา	72
ภาพที่ 5.6	คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย	74
ภาพที่ 5.7	ร้อยละของเด็กเป้าหมายจำแนกตามวิธีการทำโทษของผู้ดูแล ตามรายงานของเด็ก	77
ภาพที่ 5.8	วิธีการทำโทษ: ข้อมูลจากผู้ดูแล	78
ภาพที่ 5.9	ฮิสโตแกรมแสดงคะแนนบทบาทครอบครัว (ซ้าย: รายงานของผู้ใหญ่ ขวา: รายงานของเด็ก)	84
ภาพที่ 6.1	ฮิสโตแกรมแสดงคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลหลัก	91
ภาพที่ 6.2	สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแลตามแบบประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง (SRQ) รายข้อ	92
ภาพที่ 6.3	ร้อยละของผู้ดูแล จำแนกตามจำนวนข้อทั้งหมดในแบบประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง (SRQ) ที่ตอบว่า ‘ใช่’	93
ภาพที่ 6.4	สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแลในครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามเงินส่งกลับ	94
ภาพที่ 6.5	ผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลในการดูแลเด็กเป้าหมาย	97

1

บทนำ

1
บทนำ

รายงานวิจัยฉบับนี้ นำเสนอผลกระทบของการย้ายถิ่นภายในประเทศที่มีต่อเด็กในถิ่นต้นทาง ดำเนินการโดยสถาบันวิจัยประชากรและสังคม (Institute for Population and Social Research: IPSR) มหาวิทยาลัยมหิดล โดยได้รับการสนับสนุนจาก UNICEF ประเทศไทย ในบทแรกนี้ อภิปรายความเป็นมาและวัตถุประสงค์ของการศึกษา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผ่านมาในประเทศไทย และกรอบความคิดในการวิจัย

1.1 ความเป็นมา

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีรายได้ปานกลาง มีประชากรประมาณ 64 ล้านคน ประมาณหนึ่งในห้าของประชากรอายุน้อยกว่า 15 ปี ขณะที่ร้อยละ 12 อายุ 60 ขึ้นไป มากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 36) ของประชากรอาศัยอยู่ในเขตเมือง กว่าสองทศวรรษที่ผ่านมา ประเทศไทยมีภาวะเจริญพันธุ์ต่ำ โดยมีภาวะเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR) เท่ากับ 1.5 ซึ่งต่ำกว่าระดับทดแทน อายุคาดเฉลี่ยเมื่อแรกเกิดของผู้หญิงไทย คือ 76.3 ปี ของผู้ชายไทย คือ 69.5 ปี (สถาบันวิจัยประชากรและสังคม 2553) และแม้ว่าประเทศไทยจะมีชนกลุ่มน้อย แต่ประชากรไทยในภาพรวมมีลักษณะไม่แตกต่างกันนัก โดยเฉพาะในด้านภาษาและศาสนา กล่าวคือ ประชากรไทยส่วนใหญ่พูดภาษาไทยและนับถือศาสนาพุทธ

ประเทศไทยเป็นทั้งประเทศต้นทางและปลายทางของการย้ายถิ่น นอกจากจะเป็นประเทศที่ส่งแรงงานออกไปประเทศอื่นๆ และรับแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านแล้ว กว่าสามทศวรรษที่ผ่านมา การย้ายถิ่นภายในประเทศ โดยเฉพาะจากภาคอีสานและในเวลาต่อมาจากภาคใต้เข้าสู่กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงนั้น มีบทบาทอย่างสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจของประเทศไทย ในประเทศไทย การไปทำงานในพื้นที่อื่นๆ นอกถิ่นฐานบ้านเกิดของตนเองเป็นเรื่องปกติ และการย้ายถิ่นตามฤดูกาลเข้าไปทำงานในกรุงเทพฯ เป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นมาตั้งแต่ศตวรรษที่

19 (Punpuing & Richter, 2011) เป็นสิ่งที่รับรู้กันดีว่า กรุงเทพฯ และจังหวัดใกล้เคียงเป็นแหล่งปลายทางที่นิยมมากที่สุด ข้อมูลจากสำนักงานสถิติแห่งชาติระบุว่า ประมาณร้อยละ 12 ของผู้ย้ายถิ่นย้ายเข้ากรุงเทพฯ และปริมณฑล[1] ผลก็คือ ประชากรกรุงเทพฯ มีผู้ย้ายถิ่นอยู่ในสัดส่วนอยู่มากพอสมควร มีรายงานว่า ประมาณหนึ่งในสามของประชากรในกรุงเทพฯ เป็นผู้ย้ายถิ่นจากจังหวัดต่างๆ (กฤตยา และคณะ 2536)

งานวิจัยเรื่องการย้ายถิ่นในประเทศไทยส่วนมากเป็นเรื่องการทำความเข้าใจแบบแผนการย้ายถิ่น ทำไมคนถึงย้าย และผลที่เกิดขึ้นกับถิ่นปลายทาง แต่งานวิจัยในประเด็นการย้ายถิ่นเพื่อประเมินผลที่เกิดขึ้นกับถิ่นต้นทาง โดยเฉพาะครอบครัวและลูกของผู้ย้ายถิ่นยังมีน้อยมาก ข้อมูลในระดับชาติระบุว่า เด็กอายุไม่เกิน 18 ปี ที่ไม่ได้อยู่กับพ่อแม่มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 2 ในปี 2533 เป็นร้อยละ 8 ในปี 2549[2] จึงจำเป็นต้องมีงานวิจัยที่ตอบคำถามว่าอะไรคือผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก ทั้งผลกระทบด้านสุขภาพกาย สุขภาพจิต และสังคม เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมีโอกาสเข้าไปเกี่ยวข้องกับพฤติกรรมเสี่ยงต่างๆ มากกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่หรือไม่ ความเข้าใจต่างๆ เหล่านี้จะช่วยในการออกแบบและพัฒนานโยบายที่จะช่วยทำให้การย้ายถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุด และลดผลกระทบในทางลบของการย้ายถิ่น ที่มีต่อตัวผู้ย้ายถิ่นเอง ครอบครัวผู้ย้ายถิ่น และชุมชน ทั้งต้นทางและปลายทาง ให้เกิดขึ้นน้อยที่สุด

การย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่เกิดขึ้นโดยทั่วไปอาจส่งผลกระทบต่อเด็กทั้งทางบวกและทางลบ สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยหิดล โดยการสนับสนุนจาก UNICEF ประเทศไทย จึงดำเนินการวิจัยที่เก็บข้อมูลเชิงปริมาณเพื่อศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อลูกที่อยู่ในถิ่นต้นทาง โดยให้ความสนใจเป็นพิเศษกับเด็กและผู้ดูแล การศึกษาเรื่องนี้ นอกจากจะมีผลกระทบเชิงนโยบายแล้ว ยังเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยผลกระทบการย้ายถิ่นที่มีต่อเด็กในถิ่นต้นทางที่ UNICEF ดำเนินการในหลายประเทศ

วัตถุประสงค์โดยรวมของการวิจัยเรื่องนี้ คือ การค้นหาผลกระทบของการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ที่มีต่อสุขภาพและความอยู่ดีมีสุขของลูกที่อยู่ในถิ่นต้นทาง โดยเฉพาะในเด็กโต ในเรื่องของสุขภาพกาย สุขภาพจิต และทางสังคม การวิจัยนี้ยังต้องการสำรวจว่าผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นนี้ จะมากหรือน้อย มีส่วนเกี่ยวข้องกับความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล และลักษณะทางเศรษฐกิจและสังคมของครัวเรือนหรือไม่ เด็กเป้าหมายของการศึกษานี้ คือ เด็กที่มีอายุ 8-15 ปี

1.2 การศึกษาที่เกี่ยวข้องกับผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อเด็กที่ผ่านมา

การศึกษาที่ผ่านมาชี้ว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่ส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของลูกได้ทั้งทางบวกและทางลบ เช่น การศึกษาในต่างประเทศของ Kandel และ Kao (2001) เรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อความต้องการเรียนต่อและผลการเรียนของเด็กเม็กซิกัน พบว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่ทำให้เด็กมีโอกาสเรียนสูงขึ้นและช่วยลดความต้องการแรงงานเด็ก ขณะเดียวกัน การย้ายถิ่นของพ่อแม่ก็มีผลในทางลบต่อการศึกษาของเด็กเช่นเดียวกัน กล่าวคือ การย้ายถิ่นทำให้เด็กเห็นช่องทางอื่น ในการเลื่อนชั้นทางเศรษฐกิจ นอกเหนือจากการศึกษา การศึกษานี้ พบว่า การย้ายถิ่นไปทำงานที่ประเทศสหรัฐอเมริกาของคนเม็กซิกันมีความสัมพันธ์ในทางลบกับความต้องการที่จะเรียนต่อระดับมหาวิทยาลัยของลูก

[1] คำนวณจากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ 2543

[2] คำนวณจากข้อมูลการสำรวจภาวะทางเศรษฐกิจและสังคม 2533 และ 2549

ในประเทศไทยนั้น แม้ว่าการย้ายถิ่นกลายเป็นเหตุการณ์ชีวิตปกติธรรมดาของคนทั่วไป แต่งานวิจัยที่ศึกษาเรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่นต่อครอบครัวผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในถิ่นต้นทางนั้นยังมีอยู่จำกัด การศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นในช่วงหลังๆ ให้ความสำคัญกับการเข้ามาของแรงงานต่างชาติผิดกฎหมายและลูกของแรงงานเหล่านั้น (จากพม่า ลาว และกัมพูชา) ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในสถานะที่ยากลำบากกว่าคนไทยโดยทั่วไป ในงานวิจัยที่เน้นเรื่องการย้ายถิ่นของคนไทยกับผลกระทบที่มีต่อเด็กในถิ่นต้นทางเพียงไม่กี่เรื่องนั้น ส่วนใหญ่เป็นการศึกษาขนาดเล็ก และไม่ได้เปรียบเทียบผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นในกลุ่มประชากรที่ย้ายถิ่นกับที่ไม่ย้ายถิ่น การศึกษาที่มีอยู่ดูเหมือนจะชี้ไปในทิศทางว่า เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นไม่ได้อยู่ในสภาวะที่น่าเป็นห่วงกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ ข้อจำกัดอีกย่างหนึ่งของการศึกษาที่ผ่านมา คือ ไม่ได้มีการแยกแยะผลกระทบของการย้ายถิ่นภายในประเทศและต่างประเทศของพ่อแม่

ข้อค้นพบจากการศึกษาในประเทศไทยที่ผ่านมา มีทั้งชี้ให้เห็นผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อเด็กในทางลบ ในทางบวก และมีทั้งบวกและลบผสมผสานกัน การศึกษาของสุธรรม นันทมงคลชัยและคณะ (2549) เป็นการศึกษาหนึ่งที่พบผลกระทบในทางลบของการย้ายถิ่น การศึกษาเรื่องนี้ดูผลกระทบด้านไอคิว การเจ็บป่วย ภาวะโภชนาการ และพัฒนาการของเด็ก ผลการศึกษาพบความสัมพันธ์ในทางลบระหว่างการย้ายถิ่นของพ่อแม่กับพัฒนาการของเด็ก และความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นของพ่อแม่กับการดูแลเด็กที่ไม่เหมาะสม กล่าวคือ โอกาสที่เด็กในครัวเรือนย้ายถิ่นจะมีระดับไอคิวต่ำกว่าค่าเฉลี่ยสูงกว่าเด็กอื่นๆ 1.4 เท่า

งานวิจัยที่ผ่านมายังแสดงให้เห็นว่า การย้ายถิ่นเกี่ยวข้องกับความไม่มั่นคงของครอบครัว เช่น การศึกษาของ Puapongsakorn และ Sangthanapurk (1988) พบว่า การย้ายถิ่นไปต่างประเทศเกี่ยวข้องกับความไม่มั่นคงในชีวิตคู่และเพิ่มโอกาสที่เด็กจะกลายเป็นเด็กเกเร นอกจากนี้ การศึกษาเชิงคุณภาพเรื่องหนึ่งของอารี จำปากลาย (2552) พบว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่ทำให้ปู่ย่าตายายต้องรับภาระในการดูแลลูกของผู้ย้ายถิ่น โดยเฉพาะเมื่อผู้ย้ายถิ่นไม่ส่งเงินกลับ หรือส่งเงินกลับมาน้อย

ยังมีการศึกษาที่ไม่พบผลของการย้ายถิ่น เช่น Jones และ Kittisuksatit (2003) เปรียบเทียบกลุ่มที่ย้ายถิ่นไปต่างประเทศกับกลุ่มที่ไม่ย้ายถิ่น และพบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างครัวเรือนที่ไม่มีการย้ายถิ่น ครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นในปัจจุบัน และครัวเรือนที่เคยย้ายถิ่น ในเรื่องการแตกแยกของครอบครัว การศึกษาเรื่องเดียวกันยังชี้ว่า มีหลักฐานไม่มากนักที่บ่งบอกว่า เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมีปัญหาด้านสังคมสูงกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น นักวิจัยระบุว่า ผู้ให้ข้อมูลมองการย้ายถิ่นไปต่างประเทศว่าเป็นวิธีการที่ได้ผลที่จะให้ครัวเรือนอยู่รอด และเป็นเงื่อนไขของสิ่งที่พวกเขามองว่า คือ คุณภาพชีวิต อย่างไรก็ตาม การศึกษาระบุว่า ผู้ให้ข้อมูลมองการย้ายถิ่นไปต่างประเทศว่า เป็นประสบการณ์ที่ทั้งพ่อแม่และเด็กพึงหลีกเลี่ยง

การศึกษาของ Nanthamongkolchai และคณะ (2006) ไม่พบความสัมพันธ์ระหว่างการย้ายถิ่นของพ่อแม่กับภาวะโภชนาการ หรือ การเจ็บป่วยของลูกในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ จึงดูเหมือนว่า การย้ายถิ่นจะมีผลต่อครอบครัวและเด็กในถิ่นต้นทางหรือไม่ขึ้นอยู่กับผลลัพธ์อะไรที่นักวิจัยต้องการศึกษา

ในการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยใช้ข้อมูลโครงการกาญจนบุรีซึ่งเป็นข้อมูลระยะยาว Jampaklay (2006) พบผลกระทบทั้งทางบวกและทางลบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อการศึกษาของลูก การวิเคราะห์แสดงให้เห็นผลกระทบทางลบของการย้ายถิ่นระยะยาวของแม่ ผลกระทบทางลบของการย้ายถิ่นระยะสั้นของพ่อ แต่พบผลกระทบทางบวกของการย้ายถิ่นระยะยาวของพ่อ ข้อค้นพบนี้บ่งชี้ถึงความสำคัญของระยะเวลาที่พ่อแม่จากไป และใครที่เป็นคนจากไป (พ่อหรือแม่) อย่างไรก็ตาม เนื่องจากข้อจำกัดของข้อมูล การศึกษานี้ ไม่สามารถแยกผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่กับการที่พ่อแม่ต้องจากลูกไปเนื่องจากสาเหตุอื่น เช่น การเสียชีวิต การแตกแยกของครอบครัวได้

มีการศึกษาที่พบผลกระทบในทางบวกของการย้ายถิ่นที่มีต่อครอบครัว เช่น Knodel และ Saengtienchai (2005) พบว่า การย้ายถิ่นภายในประเทศของลูกที่โตแล้วมีผลกระทบในทางบวกต่อพ่อแม่ และความสัมพันธ์แบบครอบครัวขยายยังสามารถดำรงอยู่ได้ แม้สมาชิกครอบครัวจะอยู่ห่างไกลกัน เนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในการติดต่อสื่อสาร การศึกษาให้ข้อสรุปว่า ระยะทางไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการให้ความช่วยเหลือทางการเงิน ความผูกพันทางอารมณ์ และการแลกเปลี่ยนทางสังคมระหว่างพ่อแม่และลูกที่โตแล้ว อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้แสดงความเป็นห่วงว่าภาวะเจริญพันธุ์ของประเทศไทยที่อยู่ในระดับต่ำเช่นในปัจจุบัน อาจทำให้เกิดความท้าทายใหม่ๆ ในการที่ครอบครัวไทยจะสามารถรักษาความเป็นครอบครัวขยายที่เปลี่ยนแปลงไป และอาจเปลี่ยนนัยยะของการย้ายถิ่นที่มีต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้สูงอายุได้

ผลกระทบทางบวกของการย้ายถิ่นยังพบในการศึกษาของ Abas และคณะ (2009) ซึ่งระบุว่า พ่อแม่ที่ลูกทุกคนย้ายถิ่น มีภาวะเครียดน้อยกว่าพ่อแม่ที่ลูกบางคนย้ายถิ่น หรือไม่มีลูกที่ย้ายถิ่นเลย แม้จะนำปัจจัยด้านทุนสังคม ลักษณะส่วนบุคคล สภาวะสุขภาพ และความมั่งคั่งของพ่อแม่เข้ามาพิจารณาร่วมด้วยแล้วก็ตาม นักวิจัยระบุว่า พ่อแม่ที่ลูกทุกคนย้ายถิ่นได้รับเงินส่งกลับมากกว่า ซึ่งช่วยทดแทนการที่ลูกต้องอยู่ห่างไกล

การสำรวจล่าสุดและครอบคลุมที่สุดน่าจะเป็นโครงการ CHAMPSEA (Child Health and Migrant Parents in Southeast Asia) ซึ่งเป็นการศึกษาเปรียบเทียบในประเทศไทย อินโดนีเซีย เวียดนาม และฟิลิปปินส์ สำหรับการศึกษาในประเทศไทยนั้น เป็นงานวิจัยเรื่องแรกๆ ที่มุ่งประเด็นไปที่ผลกระทบของการย้ายถิ่นไปต่างประเทศของพ่อแม่ที่มีต่อสุขภาพของลูกในถิ่นต้นทาง การศึกษามีสมมุติฐานการวิจัยว่า ผลกระทบที่เกิดขึ้นจะแตกต่างกันระหว่างเด็กหญิงกับเด็กชาย และระหว่างเด็กเล็กกับเด็กโต โดยใช้ทั้งระเบียบวิธีเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ การศึกษาเชิงปริมาณสัมภาษณ์ 1,000 ครัวเรือน ทั้งครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในพื้นที่ศึกษาสองจังหวัดที่มีแรงงานไปทำงานต่างประเทศเป็นจำนวนมาก ส่วนการศึกษาเชิงคุณภาพ สัมภาษณ์ระดับลึกผู้ดูแลเด็ก 41 ราย เนื่องจากการศึกษานี้เพิ่งเสร็จไปไม่นานนัก จึงยังไม่มีข้อค้นพบนำเสนอ แต่มีข้อสังเกตบางอย่างจากการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลระดับชุมชน เช่น ผู้นำชุมชนเห็นว่า เด็กที่มีพฤติกรรมไม่เหมาะสมส่วนใหญ่ได้รับการดูแลจากปู่ย่าตายาย ขาดการชี้นำที่ถูกต้องจากพ่อแม่ เนื่องจากพ่อแม่ไปทำงานต่างประเทศ ขณะเดียวกัน เด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว มีแม่เป็นผู้ดูแลหลักนั้นมักได้รับการปกป้องมากจนเกินไป และเงินส่งกลับซึ่งโดยทั่วไปเป็นประโยชน์กับครอบครัวผู้ย้ายถิ่นก็อาจกลายเป็นดาบสองคมที่ทำให้เด็กเสียหายได้ ในสายตาของผู้นำชุมชนที่ให้สัมภาษณ์ เห็นว่า เด็กที่พ่อแม่ไปทำงานต่างประเทศมีปัญหามากกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม พวกเขาก็เห็นว่า ผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวมองว่าการย้ายถิ่นมีผลดีมากกว่าผลเสียที่จะตามมา

แม้ว่าโครงการ CHAMPSEA จะเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมมากที่สุดเท่าที่ประเทศไทยเคยมี แต่ข้อจำกัดที่สำคัญของโครงการวิจัยนี้ คือ ไม่ได้รวมเอาการย้ายถิ่นภายในประเทศเข้าไปด้วย จะเห็นว่า แม้การย้ายถิ่นภายในประเทศจะเป็นปรากฏการณ์ปกติของคนไทยที่มีศักยภาพในการส่งผลกระทบต่อชีวิตคนที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อการย้ายถิ่นภายในประเทศมักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มคนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า แต่การศึกษาอย่างเป็นระบบถึงผลกระทบที่มีต่อครอบครัวและเด็กที่อยู่ในถิ่นต้นทางกลับหาได้ยากมาก จริงๆ แล้ว ผลการศึกษาที่ผ่านมา (เช่น CHAMPSEA) ชี้ว่า เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นภายในประเทศดูเหมือนน่าเป็นห่วงมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ไปทำงานต่างประเทศ ดังนั้น เราจึงไม่อาจมองข้ามที่จะศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นในประเทศได้อีกต่อไป

1.3 กรอบแนวคิดในการศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นกับเด็กที่อยู่ในถิ่นต้นทาง

การศึกษาที่ผ่านมาได้ชี้ให้เห็นว่า การย้ายถิ่นอาจนำมาทั้งผลดีและผลเสีย การศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อเด็ก วัยรุ่น และผู้ดูแลเด็ก ในมุมมองทั้งด้านวัตถุและจิตวิทยาสังคม จะทำให้เรามองเห็นกลไกต่างๆ การเน้นการศึกษาไปเพียงด้านใดด้านหนึ่งจะให้ภาพการประเมินที่ลำเอียง และจะลดประสิทธิผลของการดำเนินนโยบายที่จะตอบสนองกับประเด็นนี้ลงไป

การย้ายถิ่นอาจส่งผลกระทบต่อเด็ก วัยรุ่น และผู้ดูแลเด็ก ผ่านทางกลไกหลายๆ อย่าง การออกแบบการดำเนินการของนโยบายสาธารณะที่ต้องการลดผลกระทบในทางลบของการย้ายถิ่นให้มากที่สุด ขณะเดียวกันก็สามารถทำให้ข้อดีของการย้ายถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุด จำเป็นต้องชูประเด็นของกลไกสาเหตุต่างๆ ที่แต่ละกลุ่มได้รับผลกระทบ ภาพที่ 1.1 แสดงกลไกบางอย่างที่การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของลูกในถิ่นต้นทาง โดยใช้ฐานความคิดของแนวคิดสิทธิเด็ก (Child Rights-based Approach) จากข้อตกลงเรื่องสิทธิเด็ก

ภาพที่ 1.1 ผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อเด็กในถิ่นต้นทาง

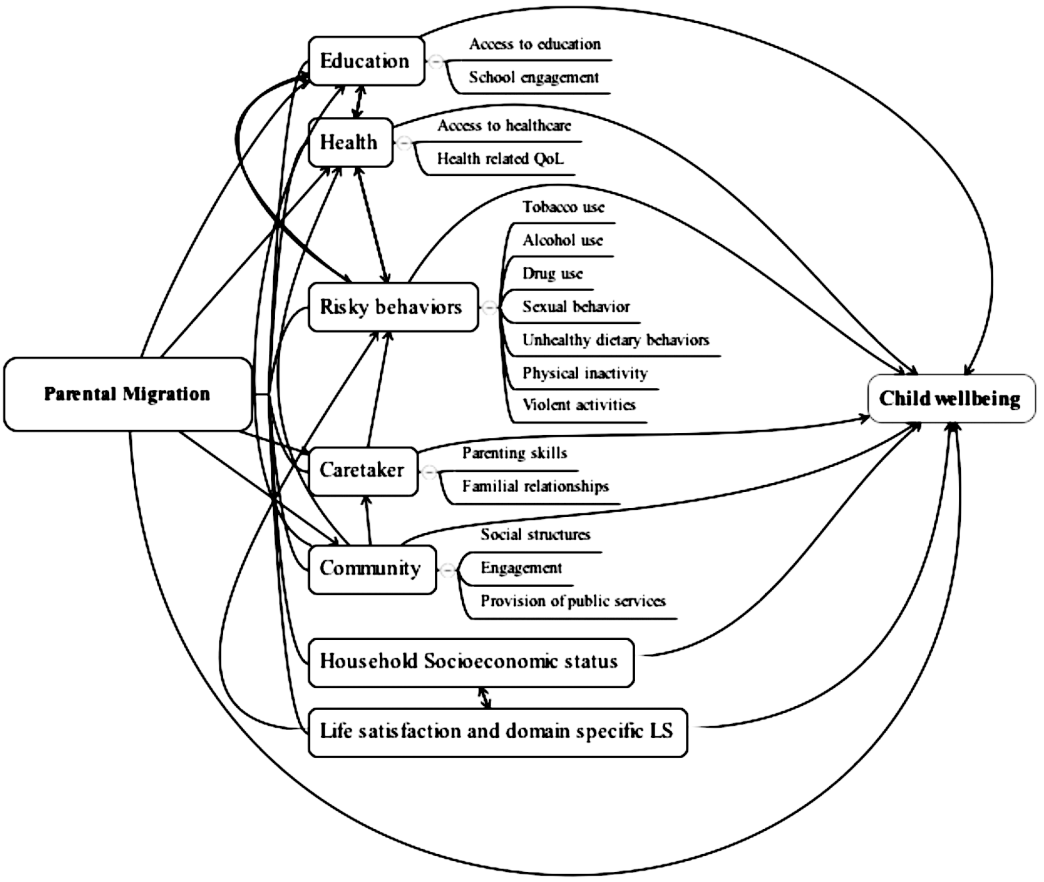

อ้างอิง: UNICEF

2

ระเบียบวิธีการศึกษา

2
ระเบียบวิธีการศึกษา

ในบทที่ 2 นี้ กล่าวถึงรายละเอียดของระเบียบวิธีที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ซึ่งครอบคลุมประเด็นประชากรเป้าหมาย วิธีการเลือกตัวอย่าง เครื่องมือวิจัยต่างๆ รวมทั้งงานภาคสนาม การจัดการและการวิเคราะห์ข้อมูล นอกจากนี้ ยังมีการทบทวนด้านจริยธรรมของการวิจัย รวมถึงข้อจำกัดของการศึกษาครั้งนี้

2.1 ประชากรเป้าหมาย

- ครัวเรือนย้ายถิ่น: ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 8-15 ปี[1] อย่างน้อย 1 คน และพ่อหรือแม่ หรือทั้งพ่อและแม่ของเด็กนั้น ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่จังหวัดอื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือน ติดต่อกัน
- ครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น: ครัวเรือนที่มีเด็กอายุ 8-15 ปี อย่างน้อย 1 คน และพ่อแม่ของเด็กอาศัยอยู่กับเด็กในครัวเรือนนั้นและไม่เคยย้ายไปอยู่ที่อื่นเลยในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

ครัวเรือน หมายถึง สถานที่ที่บุคคลคนเดียวหรือหลายคนอาศัยอยู่ด้วยกันและร่วมกันจัดหาหรือใช้สิ่งอุปโภคบริโภคที่จำเป็นแก่การดำรงชีวิตร่วมกัน บุคคลเหล่านั้นอาจเป็นญาติหรือไม่เป็นญาติกันก็ได้

---

[1] ในที่นี้คณะนักวิจัยได้กำหนดให้อายุของเด็กที่ศึกษาไม่เกิน 15 ปี แทนที่จะเป็น 17 ปี ดังคำจำกัดความ “เด็ก” ของยูนิเซฟ เนื่องจากโดยทั่วๆ ไปแล้ว เด็กที่มีอายุมากกว่า 15 ปี โดยเฉพาะในพื้นที่ชนบทนั้น มักออกจากบ้านที่อยู่อาศัยไปอยู่ที่อื่นเพื่อเรียนหนังสือต่อในระดับมัธยมปลายหรือเพื่อไปทำงาน การกำหนดอายุของเด็กให้ไม่เกิน 15 ปี จะช่วยให้งานภาคสนามในการค้นหาครัวเรือนที่เข้าข่ายเป็นไปได้มากขึ้น

ตามคำนิยามข้างต้น สามารถจำแนกครัวเรือนที่ศึกษาได้เป็น 4 ประเภท คือ

- ประเภท 1: ครัวเรือนที่ในขณะทำการสำรวจ ทั้งพ่อและแม่ของเด็ก จากบ้านไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือนติดต่อกัน
- ประเภท 2: ครัวเรือนที่ในขณะทำการสำรวจ พ่อของเด็ก จากบ้านไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือนติดต่อกัน
- ประเภท 3: ครัวเรือนที่ในขณะการสำรวจ แม่ของเด็ก จากบ้านไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 6 เดือนติดต่อกัน
- ประเภท 4: ครัวเรือนที่ในขณะทำการสำรวจ ทั้งพ่อและแม่ของเด็ก อยู่กับเด็กในครัวเรือนนั้น และไม่ได้ย้ายไปอยู่ที่อื่นเลยในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

แม้ว่าคณะนักวิจัยตระหนักถึงความสำคัญของการศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กที่อายุต่ำกว่า 8 ปี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กวัยก่อนเข้าเรียน แต่การศึกษานี้เลือกศึกษาเฉพาะเด็กเป้าหมายที่อายุ 8-15 ปี ในมิติของสุขภาวะด้านร่างกาย จิตใจและสังคมนั้น ไม่ใช่เพียงเพราะว่าเรื่องเหล่านี้ง่ายต่อการวัดในเด็กโต แต่เป็นเพราะมิติเหล่านี้สามารถวัดได้โดยผ่านมุมมองของเด็กเอง นั่นคือการสัมภาษณ์เด็กโดยตรง ด้วยเหตุผลดังกล่าว การศึกษานี้จึงเลือกเด็กอายุ 8-15 ปี เป็นเด็กที่เข้าข่ายศึกษา

2.2 กลยุทธ์การเลือกตัวอย่าง

การศึกษานี้เป็นการศึกษาเชิงสำรวจ ทำการเก็บข้อมูลในพื้นที่ศึกษา 2 ภาค ที่มีการย้ายถิ่นมากเมื่อเทียบกับภาคอื่น ได้แก่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (อีสาน) และภาคเหนือ สำหรับรายละเอียดขั้นตอนของการเลือกตัวอย่างเป็นดังนี้

1. ในภาคที่ศึกษา ทำการเลือกจังหวัดที่ศึกษา 1 จังหวัด โดยเลือกจากจังหวัดที่มีสัดส่วนของครัวเรือนที่มีพ่อแม่ย้ายถิ่นในประเทศสูง จากข้อมูลการสำรวจสถานการณ์เด็กในประเทศไทย ระหว่าง พ.ศ. 2548-2549 (Multiple Indicators Cluster Survey 3: MICS3) จังหวัดที่มีสัดส่วนของครัวเรือนที่มีพ่อแม่ย้ายถิ่นในประเทศสูงของภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คือ ขอนแก่น และของภาคเหนือ คือ พิษณุโลก ดังนั้น ขอนแก่นและพิษณุโลกจึงเป็นจังหวัดที่ศึกษา
2. ในจังหวัดที่ศึกษา ทำการเลือกอำเภอที่ระบุว่ามีครัวเรือนที่มีพ่อแม่ย้ายถิ่นในประเทศสูง 1 อำเภอ โดยพิจารณาจากข้อมูลต่างๆ ที่มีอยู่ รวมทั้งการสัมภาษณ์พูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลหลัก เช่น แรงงานจังหวัด หรือเจ้าหน้าที่ระดับท้องถิ่น
3. จากอำเภอที่เลือก เรียงลำดับตำบลที่เข้าไปเก็บข้อมูลตามจำนวนการย้ายถิ่นภายในประเทศ
4. ทำการคัดกรองทุกครัวเรือนด้วยแบบคัดกรองอย่างสั้นที่คณะนักวิจัยสร้างขึ้น เพื่อจำแนกว่าเป็นครัวเรือนที่เข้าข่าย/ไม่เข้าข่ายศึกษา เป็นครัวเรือนย้ายถิ่น/ไม่ย้ายถิ่น สำหรับการคัดกรองครัวเรือนนั้น เริ่มทำเรียงลำดับจากตำบลที่มีข้อมูลผู้ย้ายถิ่นมากที่สุดไปน้อยที่สุด และเรียงจากหมู่บ้านที่มีผู้ย้ายถิ่นมากที่สุดไปน้อยที่สุดเช่นกัน วิธีการเช่นนี้ทำให้ทราบคร่าวๆ ว่าจะมีหมู่บ้านทั้งหมดเท่าไรที่คณะนักวิจัยต้องเข้าไปรวบรวมข้อมูลเพื่อให้ได้ข้อมูลของครัวเรือนทั้ง 4 ประเภทครบตามขนาดตัวอย่างที่ตั้งเป้าไว้ ซึ่งจะกล่าวถึงในตอนต่อไป

2.3 ขนาดตัวอย่างตามเป้าหมายและที่ศึกษาจริง

ในตอนแรก การศึกษานี้มีเป้าหมายที่จะทำการสำรวจประมาณ 800 ครัวเรือนในแต่ละภาค หรือ 200 ครัวเรือนสำหรับครัวเรือนแต่ละประเภท อย่างไรก็ตาม ในการปฏิบัติงานภาคสนามจริง คณะนักวิจัยพบว่า ครัวเรือนที่แม่เป็นผู้ย้ายถิ่น (ครัวเรือนประเภท 3) มีอยู่น้อยมาก แม้ว่าจะทำการคัดกรองเพิ่มเพียงไรก็ไม่พบครัวเรือนที่เข้าข่ายครบตามที่ตั้งเป้าไว้ ด้วยเหตุนี้ ในขั้นตอนการวิเคราะห์ข้อมูล จึงได้รวมครัวเรือนประเภท 2 และ 3 เข้าด้วยกันเป็น 'ครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว' (พ่อหรือแม่เพียงคนเดียวที่ย้ายถิ่น) สำหรับครัวเรือนที่ได้เก็บรวบรวมข้อมูลนั้น มีทั้งสิ้น 1,456 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคเหนือ 746 และ 710 ครัวเรือนตามลำดับ จากครัวเรือนทั้งหมดนี้ เป็นครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น (ประเภท 1) 679 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ประเภท 2 และ 3) 207 ครัวเรือน และที่เหลืออีก 570 ครัวเรือน เป็นครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ประเภท 4)

นอกจากนี้ การศึกษานี้ยังได้ตั้งเป้าของการเก็บข้อมูลให้มีจำนวนสมดุลย์กันระหว่างเพศชายและหญิง รวมทั้งอายุของเด็กเป้าหมาย ระหว่างเด็กเล็ก (8-12 ปี) และเด็กโต (13-15 ปี) สำหรับรายละเอียดของจำนวนตัวอย่างที่ศึกษาจริงในแต่ละภาค เป็นดังนี้

ขอนแก่น

ประเภทครัวเรือน	ชาย		หญิง		รวม
	8-12	13-15	8-12	13-15	
ประเภท 1: ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น	118	68	103	74	363
ประเภท 2: พ่อย้ายถิ่น	28	20	16	22	86
ประเภท 3: แม่ย้ายถิ่น	3	3	2	0	8
ประเภท 4: ไม่ย้ายถิ่น	73	72	73	71	289
รวม	**385**		**361**		**746**

พิษณุโลก

ประเภทครัวเรือน	ชาย		หญิง		รวม
	8-12	13-15	8-12	13-15	
ประเภท 1: ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น	101	58	107	50	316
ประเภท 2: พ่อย้ายถิ่น	25	26	38	15	104
ประเภท 3: แม่ย้ายถิ่น	3	1	1	4	9
ประเภท 4: ไม่ย้ายถิ่น	70	70	69	72	281
รวม	**354**		**356**		**710**

2.4 เครื่องมือวิจัย

การศึกษานี้ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วยแบบสอบถามสำหรับครัวเรือน ผู้ดูแล และเด็กเป้าหมาย แบบสอบถามเหล่านี้พัฒนาขึ้นจากแบบสอบถามโครงการสำรวจสถานการณ์เด็ก (MICS3) และโครงการศึกษาการย้ายถิ่นข้ามประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ของพ่อแม่และสุขภาพของลูก (Child Health and Migrant Parents in South-East Asia: CHAMPSEA) (ดูรายละเอียดได้ที่ http://www.populationasia.org/CHAMPSEA.htm)

แบบสอบถามที่พัฒนาขึ้นครั้งนี้มุ่งศึกษาประเด็นคุณภาพชีวิตที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพอนามัย ระดับความพึงพอใจในชีวิต การย้ายถิ่นของพ่อแม่ และเงินส่งกลับ บนพื้นฐานกรอบแนวคิดของการศึกษาที่กล่าวไว้ในบทที่ 1 โดยครอบคลุมประเด็นต่างๆ ที่เกี่ยวกับเด็กเป้าหมาย ผู้ดูแล และครัวเรือน ดังต่อไปนี้

เด็กเป้าหมาย:

- คุณลักษณะของเด็ก (อายุ เพศ)
- ความพึงพอใจในชีวิต การดูแล และความประพฤติ (เด็ก)
- บทบาทครอบครัว (มุมมองของเด็ก)
- การสนับสนุนทางสังคม
- สุขภาพ (สุขภาวะด้านร่างกาย พฤติกรรมเสี่ยง พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ (เฉพาะเด็กอายุ 12-15ปี))
- การศึกษา ความสามารถในการเรียน ความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน ความรับผิดชอบในบ้าน และการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว
- มุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ ซึ่งรวมถึงความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ทั่วๆ ไป การรับรู้และปฏิกิริยาของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ของตน การติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น และความคิดเห็นที่มีต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ของตนเอง (เมื่อเปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายถิ่น และเปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ)

ผู้ดูแล:

- คุณลักษณะของผู้ดูแล
- ความอยู่ดีมีสุขของเด็กในมุมมองของผู้ดูแล (การศึกษาของเด็ก ความสามารถในการเรียน SDQ)
- การดูแลและความประพฤติของเด็ก (ในมุมมองผู้ดูแล)
- สุขภาพของเด็ก (ในมุมมองผู้ดูแล)
- ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล (ความพึงพอใจในชีวิต SRQ20 การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น)

ครัวเรือน:

- สมาชิกของครัวเรือน
- คุณลักษณะของพ่อแม่ (อายุ การศึกษา อาชีพ)
- สถานะทางเศรษฐกิจสังคม (ความมั่งคั่ง แหล่งของรายได้)
- ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ทั่วๆ ไป
- อาชีพของพ่อแม่ ประวัติการย้ายถิ่นของพ่อแม่ การติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น
- เงินส่งกลับจากพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น
- เงินส่งกลับจากสมาชิกอื่นของครัวเรือน
- บทบาทครอบครัว

สำหรับรายละเอียดของแบบสอบถามทั้ง 3 แบบนี้ สามารถดูได้จากเว็บไซต์ http://www.ipsr.mahidol.ac.th/ipsr/Research.aspx?status=1

2.5 การเก็บข้อมูลภาคสนาม

การทดสอบแบบสอบถาม:

คณะนักวิจัยได้ทำการทดสอบแบบสอบถามที่พัฒนาขึ้น 2 ครั้ง เพื่อปรับปรุงให้เนื้อหาของแบบสอบถามสามารถวัดได้ตรงตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ และผู้ตอบแบบสอบถามมีความเข้าใจในเนื้อหาที่ถามนั้น พื้นที่ที่ใช้ทดสอบแบบสอบถาม ได้แก่

- ครั้งที่ 1 (สิงหาคม 2553): สองหมู่บ้านในจังหวัดกาญจนบุรี
- ครั้งที่ 2 (กันยายน 2553): สองหมู่บ้านในจังหวัดบุรีรัมย์

การคัดกรองครัวเรือน:

ก่อนที่จะมีการเก็บข้อมูลจริง คณะนักวิจัยได้ทำการคัดกรองครัวเรือนว่าจะมีครัวเรือนใดบ้างที่เข้าข่ายศึกษา โดยการใช้แบบคัดกรองครัวเรือนที่เป็นแบบสอบถามสั้นๆ การทำเช่นนี้ทำให้คณะนักวิจัยสามารถประมาณได้ว่าแต่ละหมู่บ้านมีครัวเรือนเข้าข่ายศึกษามากน้อยเท่าไร ซึ่งช่วยในการวางแผนการทำงานและยังสามารถประมาณระยะเวลาของงานภาคสนามว่าจะนานมากเพียงใดเพื่อให้ได้ข้อมูลครบตามจำนวนครัวเรือนที่กำหนดไว้ คณะนักวิจัยได้ใช้ข้อมูลจากแฟ้มครอบครัว (Family Folder) ที่เก็บรวบรวมโดยสถานีอนามัยต่างๆ เป็นพื้นฐานและทำการสอบถามข้อมูลของแต่ละครัวเรือนจากอาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ตามแบบคัดกรองที่เตรียมไว้ โดยการคัดกรองครัวเรือน ดำเนินการในเดือนกันยายน 2553

พนักงานสัมภาษณ์และผู้ควบคุมงานสนาม:

ผู้ปฏิบัติงานสนามในแต่ละจังหวัดนั้น ประกอบด้วยพนักงานสัมภาษณ์ 8 คน และผู้ควบคุมงานสนาม 2 คน สำหรับจังหวัดขอนแก่น พนักงานสัมภาษณ์ทุกคนเป็นคนท้องถิ่นภาคอีสานและจบการศึกษาอย่างต่ำระดับปริญญาตรี ส่วนจังหวัดพิษณุโลกนั้น พนักงานสัมภาษณ์เป็นนิสิตปี 4 ของมหาวิทยาลัยนเรศวร และเกือบทั้งหมดมีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก มีเพียงบางคนเท่านั้นที่มาจากจังหวัดอื่น ส่วนใหญ่ของผู้ควบคุมงานสนามและพนักงานสัมภาษณ์เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การวิจัยมาก่อนการศึกษาครั้งนี้

การอบรมพนักงานสัมภาษณ์:

การอบรมพนักงานสัมภาษณ์ดำเนินการแยกกันระหว่างแต่ละพื้นที่ศึกษา โดยทำการอบรมพนักงานสัมภาษณ์ของจังหวัดขอนแก่นเมื่อวันที่ 14-18 ตุลาคม 2553 และอบรมพนักงานสัมภาษณ์ของจังหวัดพิษณุโลก เมื่อวันที่ 7-12 พฤศจิกายน 2553 สำหรับเนื้อหาของการอบรมนั้นครอบคลุมที่มาและความสำคัญของการศึกษา วัตถุประสงค์ รวมถึงรายละเอียดของแต่ละข้อคำถามในแบบสอบถามทั้ง 3 ชุด และมีการฝึกปฏิบัติสัมภาษณ์จริงในพื้นที่ศึกษาอีก 1 วัน

ระยะเวลาของการเก็บข้อมูลภาคสนาม:

ระยะเวลาของการเก็บข้อมูลภาคสนามในพื้นที่จังหวัดขอนแก่นตั้งแต่ 20 ตุลาคม ถึง 16 ธันวาคม 2553 (58 วัน) ส่วนในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลกตั้งแต่ 14 พฤศจิกายน 2553 ถึง 25 มกราคม 2554 (73 วัน)

อุปสรรคระหว่างงานภาคสนาม:

ดังที่ได้กล่าวไว้ในหัวข้อ ‘ขนาดตัวอย่างตามเป้าหมายและที่ศึกษาจริง’ ประเด็นสำคัญที่คณะนักวิจัยให้ความใส่ใจเป็นอย่างมากคือเรื่องของการเก็บข้อมูลครัวเรือนพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นให้ได้ครบตามจำนวนตัวอย่างที่ตั้งเป้าไว้ โดย

เฉพาะอย่างยิ่งครัวเรือนแม่ย้ายถิ่น (ครัวเรือนประเภท 3) เพราะคณะนักวิจัยมีประสบการณ์ความยากลำบากในการค้นหาครัวเรือนลักษณะเช่นนี้มาจากโครงการ CHAMPSEA ถึงกระนั้น คณะนักวิจัยก็ยังมองในแง่ดีว่า นั่นเป็นเพราะเป็นการย้ายถิ่นระหว่างประเทศไม่ใช่การย้ายถิ่นภายในประเทศเหมือนเช่นโครงการนี้ ดังนั้น งานภาคสนามของโครงการนี้จึงน่าจะค้นหาครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นได้ครบตามเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม เมื่อได้เก็บข้อมูลภาคสนามจริงแล้ว พบว่าครัวเรือนพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นที่มีเด็กเป้าหมายเป็นเด็กเล็กมีน้อยมาก ในขณะที่เป้าหมายของการศึกษานี้ต้องการเก็บข้อมูลครัวเรือนพ่อหรือแม่ย้ายถิ่น 400 ครัวเรือนในแต่ละพื้นที่ศึกษา แต่ปรากฏว่าสามารถเก็บได้จริงเพียง 207 ครัวเรือนเท่านั้นในทั้งสองพื้นที่ที่ศึกษา ทำให้กล่าวได้ว่า แม้แต่การย้ายถิ่นภายในประเทศ ครัวเรือนพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นที่มีเด็กเป้าหมายเป็นเด็กเล็กนั้นพบน้อยมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นครัวเรือนแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว

นอกเหนือจากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นแล้ว การทำงานภาคสนามก็เป็นไปด้วยดี คณะนักวิจัยได้รับความร่วมมือทั้งจากผู้นำชุมชนและครัวเรือนเป้าหมาย ซึ่งส่วนหนึ่งมาจากการที่คณะนักวิจัยได้ทำการคัดกรองครัวเรือนล่วงหน้าก่อนการเก็บข้อมูลจริง การทำเช่นนี้เท่ากับเป็นการบอกกล่าวแก่ผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่บ้าน พร้อมทั้งเป็นการแนะนำคณะนักวิจัยไปในตัวนั่นเอง

อีกเรื่องที่คณะนักวิจัยให้ความใส่ใจ นั่นคือเรื่องของช่วงเวลาของการเข้าไปสัมภาษณ์ครัวเรือน เนื่องจากมีผู้ให้ข้อมูลบางรายทำงานไม่เป็นเวลาแน่นอน ยากต่อการนัดหมาย นอกจากนั้น การนัดหมายกับเด็กเป้าหมายก็ยิ่งยากกว่า เนื่องจากเด็กเป้าหมายเกือบทั้งหมดยังเรียนหนังสือ การนัดหมายเพื่อสัมภาษณ์ต้องเป็นช่วงเวลาบ่าย-เย็น หลังจากโรงเรียนเลิกแล้ว เด็กๆ เหล่านี้ยังมีกิจกรรมต่างๆ หลังเลิกเรียนด้วย เช่น ทำการบ้าน เรียนพิเศษ เล่น ฯลฯ ดังนั้น การนัดหมายจึงทำได้ในช่วงเวลาจำกัดและเป็นช่วงสั้นๆ เท่านั้น

ผู้ร่วมงานวิจัยในพื้นที่ศึกษา:

งานภาคสนามของคณะนักวิจัยได้รับความร่วมมือและช่วยเหลือจากหน่วยงานท้องถิ่นในพื้นที่ศึกษา 3 หน่วยงานด้วยกัน คือ โรงพยาบาลน้ำพอง จ.ขอนแก่น สำนักงานสาธารณสุขอำเภอวังทอง จ.พิษณุโลก และคณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก ซึ่งได้อำนวยความสะดวกในด้านสถานที่ในการอบรมพนักงานสัมภาษณ์ การประสานงานในพื้นที่ศึกษา รวมทั้งการคัดเลือกพนักงานสัมภาษณ์สำหรับการปฏิบัติงานภาคสนาม

2.6 การจัดการและวิเคราะห์ข้อมูล

เมื่อสิ้นสุดงานภาคสนาม คณะนักวิจัยได้ทำการลงรหัสและการบันทึกข้อมูล ถัดจากนั้นจึงเป็นการตรวจสอบความถูกต้อง ครบถ้วน และแก้ไขข้อมูลอย่างเป็นระบบ เมื่อสิ้นสุดกระบวนการเหล่านี้ ข้อมูลที่ถูกบันทึกไว้จึงพร้อมสำหรับการวิเคราะห์ สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลนั้น คณะนักวิจัยเลือกใช้โปรแกรมสำหรับการวิเคราะห์ข้อมูลทางสังคมศาสตร์ที่ใช้กันอย่างกว้างขวางทางการศึกษา ผลการวิเคราะห์ส่วนใหญ่ที่นำเสนอในรายงานฉบับนี้ เป็นการวิเคราะห์เชิงพรรณนา (Descriptive Analysis) ส่วนการวิเคราะห์ตัวแปรทวิ (Bivariate Analysis) ที่มีการนำเสนอด้วยเช่นกัน เป็นการแสดงผลการวิเคราะห์ระหว่างคุณลักษณะหลักๆ ของครัวเรือน เด็กเป้าหมาย และผู้ดูแล กับประเภทของครัวเรือน และเนื่องจากตัวอย่างที่ศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยเด็ก 2 กลุ่มอายุ (เด็กเล็กและเด็กโต) เด็กชายและหญิง ในสัดส่วนที่พอๆ กัน คณะนักวิจัยจึงวิเคราะห์ข้อมูลจำแนกตามกลุ่มอายุและเพศของเด็กเป้าหมายด้วย นอกจากนั้นยังแสดงผลการวิเคราะห์จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างผลลัพธ์ในระดับครัวเรือน เด็กเป้าหมาย และผู้ดูแล กับการย้ายถิ่นของพ่อแม่ด้วยสถิติไคสแควร์

2.7 จริยธรรมการวิจัย

ตามข้อกำหนดของมหาวิทยาลัยมหิดล งานวิจัยทุกเรื่องต้องผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยก่อนที่จะสามารถศึกษาวิจัยได้จริง สำหรับการศึกษาครั้งนี้ จำเป็นต้องสัมภาษณ์เด็ก ซึ่งมีคำถามเกี่ยวกับพฤติกรรมเสี่ยงหลายคำถามที่เป็นคำถามอ่อนไหว และโครงการศึกษาวิจัยนี้ก็ได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการจริยธรรมทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดล แล้ว

ในทางปฏิบัติ คณะนักวิจัยเน้นย้ำพนักงานสัมภาษณ์ให้ปฏิบัติตามระเบียบด้านจริยธรรมการวิจัยอย่างเคร่งครัด เมื่อทำการสัมภาษณ์ตัวอย่างที่ศึกษา ซึ่งประเด็นเหล่านี้อยู่ในเนื้อหาของการอบรมพนักงานสัมภาษณ์ รวมทั้งแสดงความเคารพต่อผู้ให้ข้อมูล คำนึงถึงเรื่องความเป็นส่วนตัว ความลับของข้อมูลที่ได้รับ และทุกครั้งต้องได้รับความยินยอมจากผู้ให้ข้อมูลก่อนการสัมภาษณ์เสมอ โดยที่พนักงานสัมภาษณ์ให้เอกสารชี้แจงผู้เข้าร่วมการวิจัย (Participant Information Sheet) และหนังสือแสดงความยินยอมเข้าร่วมการวิจัย (Consent หรือ Assent Form) แก่ตัวอย่างที่ศึกษา สำหรับการสัมภาษณ์เด็กเป้าหมายหรือผู้ให้ข้อมูลที่มีอายุต่ำกว่า 18 ปี นั้น ต้องได้รับความยินยอมทั้งจากผู้ปกครองและเด็ก และเมื่อได้รับความยินยอมแล้ว พนักงานสัมภาษณ์จะเป็นผู้ลงลายมือชื่อในหนังสือแสดงความยินยอมฯ เพื่อเป็นการยืนยันก่อนเริ่มทำการสัมภาษณ์

2.8 ข้อจำกัดของการศึกษา

แม้ว่าการศึกษาครั้งนี้ได้มีการออกแบบการศึกษาวิจัยอย่างรอบคอบและระมัดระวังแล้วก็ตาม เนื่องจากเป็นการศึกษาแรกๆ ที่สนใจศึกษาผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อลูกๆ และต่อครัวเรือนและผู้ดูแล ที่อยู่ในถิ่นต้นทาง แต่ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการที่พึงระลึกถึง กล่าวคือ 1) เรื่องของการเป็นตัวแทนของตัวอย่างที่ศึกษา อาจกล่าวได้ว่าทั้งสองพื้นที่ที่ศึกษามีการย้ายถิ่นภายในประเทศมากเป็นอันดับต้นๆ ประชากรมีการเคลื่อนย้ายไปทำงานที่อื่นบ่อยมาก และการให้ลูกๆ อยู่ในความดูแลของสมาชิกครัวเรือนคนอื่นๆ ถือเป็นเรื่องปกติธรรมดาของพื้นที่นี้ ดังนั้น ข้อค้นพบต่างๆ จากการศึกษาครั้งนี้จึงไม่อาจใช้แทนพื้นที่อื่นที่มีบริบทต่างจากพื้นที่ศึกษานี้ 2) ผลการศึกษาครั้งนี้มาจากการศึกษาเด็กเป้าหมายที่อายุ 8-15 ปีเท่านั้น จึงไม่สามารถนำผลการศึกษาไปอธิบายกับเด็กอายุอื่นได้ 3) ผลการศึกษาไม่อาจสามารถสรุปความสัมพันธ์เชิงเหตุและผลระหว่างพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นกับผลลัพธ์ที่มีต่อเด็ก ครัวเรือนและผู้ดูแลได้อย่างชัดเจน เนื่องจากเป็นการศึกษาแบบตัดขวางเท่านั้น และ 4) เครื่องมือต่างๆ ที่ใช้วัดสุขภาวะทางร่างกายและจิตใจของเด็ก เป็นการรายงานด้วยตนเอง (Subjective Measurement) ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่ข้อค้นพบจากการใช้เครื่องมือวัดอื่นที่ไม่ขึ้นอยู่กับการตีความของผู้ให้ข้อมูล (Objective Measurement) อาจให้ภาพที่แตกต่างกัน

3

ครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และเด็กเป้าหมาย

3

ครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแลเด็ก และเด็กเป้าหมาย

บทนี้ เป็นการนำเสนอข้อมูลเบื้องต้นของครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแล ของเด็กเป้าหมาย รวมทั้งข้อมูลส่วนบุคคลของเด็กเป้าหมายเอง ข้อมูลพื้นฐานดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างของคุณลักษณะสำคัญๆ ของเด็กเป้ามาย จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทครัวเรือน

3.1 ครัวเรือน (จำนวนสมาชิก ความมั่งคั่ง และแหล่งที่มาของรายได้)

คุณลักษณะของครัวเรือน ที่นำเสนอในตาราง 3.1 คือ จำนวนสมาชิกของครัวเรือนที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขณะทำการสำรวจ สถานะทางสังคม-เศรษฐกิจของครัวเรือนที่วัดจากความมั่งคั่ง และแหล่งที่มาของรายได้

3.1.1 จำนวนสมาชิกของครัวเรือน

ตาราง 3.1 จำนวนสมาชิกครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

สมาชิกครัวเรือน	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
น้อยกว่า 4 คน	31.1	26.5	35.9	36.2	52.2	17.4
4 คน	30.5	29.6	31.4	27.7	19.3	37.9
5 คน	19.6	20.6	18.5	18.3	13.5	23.3
6 คนหรือมากกว่า	18.8	23.2	14.2	17.8	15.0	21.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 28.19, p=0.000$		$\chi^2 = 109.62, p = 0.000$		

ตาราง 3.1 จำนวนสมาชิกครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน (ต่อ)

สมาชิกครัวเรือน	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ค่าเฉลี่ย	4.3	4.5	4.1	4.2	3.9	4.6
ค่ามัธยฐาน	4	4	4	4	3	4
ค่าต่ำสุด	2	2	2	2	2	3
ค่าสูงสุด	11	11	11	11	10	11

จำนวนสมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ยที่อาศัยอยู่ในครัวเรือนขณะสำรวจข้อมูล คือ 4.3 คน ซึ่งสูงกว่าขนาดครอบครัวไทยโดยทั่วไป ที่เท่ากับ 3.2 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2554) และแม้ว่า ขนาดครอบครัวไม่แตกต่างกันมากนักเมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเภทครัวเรือน แต่จำนวนสมาชิกของครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีน้อยกว่าครัวเรือนประเภทอื่น โดยภาพรวม จำนวนสมาชิกครัวเรือนที่ใหญ่ที่สุดของครัวเรือนตัวอย่าง คือ 11 คน ขณะที่ครัวเรือนที่เล็กที่สุดมีสมาชิกครัวเรือนเพียง 2 คน

ในภาพรวม ประมาณ 2 ใน 3 ของครัวเรือนที่ศึกษามีสมาชิกครัวเรือนไม่เกิน 4 คน พื้นที่ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ยมากกว่าพื้นที่ศึกษาในภาคเหนือ โดยพบว่า ร้อยละ 44 ของครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีสมาชิกครัวเรือน 5 คนขึ้นไป ในขณะที่ครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาในภาคเหนือที่มีจำนวนสมาชิกครัวเรือน 5 คนขึ้นไป มีเพียงร้อยละ 33 ขนาดครัวเรือนยังมีความแตกต่างกันตามประเภทครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีจำนวนสมาชิกครัวเรือนโดยเฉลี่ยมากกว่าครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่น ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีสมาชิกครัวเรือนน้อยกว่า 4 คน ขณะที่ครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีสมาชิกน้อยกว่า 4 คน เพียงร้อยละ 17

3.1.2 ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

สถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนในการศึกษานี้วัดจากดัชนีความมั่งคั่ง นอกจากนี้แหล่งที่มาของรายได้ยังเป็นตัวชี้วัดทางอ้อมถึงความมั่นคงทางเศรษฐกิจของครัวเรือน

ก) ดัชนีความมั่งคั่งของครัวเรือน

ดัชนีความมั่งคั่ง ใช้วิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis: PCA) (Rustin and Johnson, 2004) ที่คำนวณจากการมีทรัพย์สินในครัวเรือน เช่น จำนวนเตียงนอน เตาแก๊ส เครื่องซักผ้า คอมพิวเตอร์ เป็นต้น และสร้างเป็นดัชนีความมั่งคั่งที่แบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ คือ ครัวเรือนยากจนเป็นครัวเรือนที่อยู่ในช่วงร้อยละ 40 ล่าง (ระดับ quintiles ที่ 1 และ 2) ครัวเรือนฐานะปานกลางที่อยู่ในช่วง ร้อยละ 40 ตรงกลาง (ระดับ quintiles ที่ 3 และ 4) และครัวเรือนร่ำรวยที่อยู่ในช่วงร้อยละ 20 บนสุด (ระดับ quintile ที่ 5)

ตาราง 3.2 ฐานะทางเศรษฐกิจครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ยากจน	40.0	41.8	29.5	41.8
ปานกลาง	40.0	41.8	37.7	38.6
ร่ำรวย	20.0	16.4	32.9	19.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=29.53, p = 0.000		

ฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนตัวอย่างในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ไม่ได้นำเสนอตัวเลขในตาราง) แต่เมื่อนำประเภทครัวเรือนมาวิเคราะห์ พบว่า ครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอีก 2 ประเภท คือ มีเพียงร้อยละ 30 ของครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวจัดอยู่ในครอบครัวยากจน ในขณะที่ร้อยละ 42 ของครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นและครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ถูกจัดเป็นครัวเรือนยากจน (ตาราง 3.2)

ข) แหล่งที่มาของรายได้

แหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือนสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความมั่นคงด้านเศรษฐกิจของครัวเรือน การศึกษาครั้งนี้ให้ครัวเรือนที่ศึกษาระบุแหล่งที่มาของรายได้จำนวน 3 แหล่ง แต่ละครัวเรือนจึงสามารถระบุแหล่งที่มาของรายได้ได้มากกว่า 1 แหล่ง ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีรายได้จากภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 41 (หรือประมาณ 2 ใน 5) (ภาพที่ 3.1) รองลงมาเป็นเงินส่งกลับ ในสัดส่วนร้อยละ 28 และที่น่าสนใจ คือ ประมาณร้อยละ 14 ระบุว่า มีรายได้ครัวเรือนจากเงินช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐหรือองค์กรเอกชน อย่างไรก็ตาม เนื่องจากการศึกษานี้ไม่ได้ให้ครัวเรือนระบุแหล่งรายได้หลัก จึงทำให้ไม่มีข้อมูลในส่วนนี้

ภาพที่ 3.1 แหล่งที่มาของรายได้ครัวเรือน (ทุกแหล่งที่ตอบ)

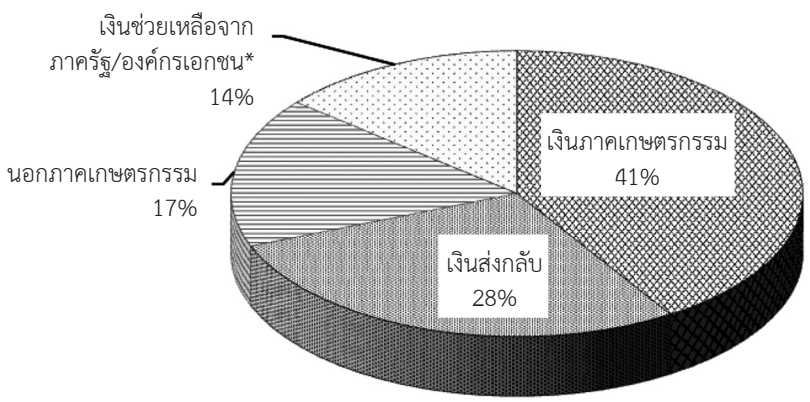

หมายเหตุ: *รวมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้พิการ และเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิ CCF

หากพิจารณาจากคำตอบแรกเมื่อถามถึงแหล่งที่มาของรายได้ (ตาราง 3.3) พบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของครัวเรือนมีรายได้จากภาคเกษตรกรรม (ร้อยละ 53) และร้อยละ 30 มีรายได้จากเงินส่งกลับ เมื่อแยกตามพื้นที่ศึกษาพบว่ามีความแตกต่างกัน โดยครัวเรือนในพื้นที่ศึกษาของภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีแนวโน้มที่จะตอบแหล่งที่มาของรายได้ว่า มาจากเงินส่งกลับเป็นคำตอบแรกมากกว่าครัวเรือนในจังหวัดทางภาคเหนือ (ร้อยละ 34 และ ร้อยละ 26 ตามลำดับ) และเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน ไม่น่าแปลกใจที่พบว่า มากกว่าร้อยละ 80 ของครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีรายได้จากภาคเกษตรกรรม เปรียบเทียบกับร้อยละ 38 ของครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และร้อยละ 24 ของครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว ในขณะเดียวกัน พบว่า เงินส่งกลับเป็นที่มาของรายได้ของครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น และที่น่าสนใจ คือ มีความแตกต่างกันระหว่างครัวเรือนย้ายถิ่นด้วยกันในการระบุว่า เงินส่งกลับเป็นแหล่งที่มาของรายได้ กล่าวคือ ร้อยละ 61 ของครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และร้อยละ 45 ของครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ในขณะที่ครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว ส่วนใหญ่ระบุว่า มีรายได้จากเงินส่งกลับ ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีรายได้จากเงินส่งกลับและภาคเกษตรกรรมในสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมากนัก คือ ร้อยละ 45 และร้อยละ 38 ตามลำดับ

ตาราง 3.3 แหล่งที่มารายได้ของครัวเรือน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน (จากคำตอบแรก)

สมาชิกครัวเรือน	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
รายได้จากภาคเกษตรกรรม	52.9	49.6	56.3	38.0	24.2	81.1
เงินส่งกลับ	29.9	33.7	25.9	44.6	61.4	0.9
รายได้จากนอกภาคเกษตร[1]	12.5	11.4	13.7	9.1	14.0	16.0
เงินช่วยเหลือจากภาครัฐ/องค์กรเอกชน[2]	4.7	5.4	4.1	8.3	0.5	2.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=13.15, p=0.004		χ^2=470.71, p=0.000		

หมายเหตุ: [1] รวมค่าแรงจากงานนอกภาคเกษตร ค่าจ้างหรือเงินเดือนจากสมาชิกครัวเรือน และเงินรายได้จากค่าเช่า

[2] รวมเบี้ยยังชีพผู้สูงอายุ เบี้ยยังชีพผู้พิการ และเงินช่วยเหลือจากมูลนิธิ CCF

3.2 พ่อแม่เด็กเป้าหมาย

ส่วนนี้นำเสนอคุณลักษณะที่สำคัญของพ่อแม่เด็กเป้าหมายเพื่อเป็นข้อมูลเบื้องต้น โดยนำเสนอแยกเป็นส่วนของพ่อและแม่ เริ่มจากอายุและการศึกษา อาชีพในช่วงเวลาที่เด็กเกิดและอาชีพปัจจุบันขณะมีการสำรวจ

3.2.1 อายุและการศึกษาของพ่อเด็กเป้าหมาย

พ่อของเด็กเป้าหมายมีอายุโดยเฉลี่ย 40.6 ปี (ตาราง 3.4) ร้อยละ 62 ของพ่ออยู่ในช่วงอายุ 35-44 ปี ที่น่าสนใจคือ พ่อในครัวเรือนย้ายถิ่นทั้งคู่มีอายุน้อยกว่าพ่อในครัวเรือนประเภทอื่น (อายุเฉลี่ยคือ 39 ปี เปรียบเทียบกับอายุ 43 ปี ในครัวเรือนที่ พ่อ/แม่ ย้ายถิ่นคนเดียว และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น) เกือบ 1 ใน 4 ของพ่อแม่ในครัวเรือนที่พ่อแม่

ย้ายถิ่นทั้งคู่ มีอายุน้อยกว่า 35 ปี (ร้อยละ 23) ขณะที่พ่อในครัวเรือนประเภทอื่นอยู่ในช่วงอายุนี้ไม่ถึงร้อยละ 10 และประมาณ 1 ใน 3 ของพ่อในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น มีอายุ 45 ปีขึ้นไป เปรียบเทียบกับเพียงร้อยละ 11 ของพ่อในครัวเรือนย้ายถิ่นทั้งคู่

แม้ว่าพ่อส่วนใหญ่จบการศึกษาระดับประถมศึกษา แต่พ่อในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีการศึกษาน้อยที่สุด และพ่อในครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว มีการศึกษาสูงสุด กล่าวคือ พ่อที่ไม่ได้ย้ายถิ่นมีระดับการศึกษาต่ำในสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 78 เปรียบเทียบกับร้อยละ 57 ในพ่อที่อยู่ในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ตาราง 3.4) และในครัวเรือนที่พ่อ/แม่ ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวจบการศึกษาสูงกว่ามัธยมศึกษาในสัดส่วนสูงที่สุด คือ ร้อยละ 21 เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 8 และร้อยละ 4 ของพ่อในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ตามลำดับ

ตาราง 3.4 อายุและการศึกษาของพ่อเด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
อายุ				
<35	14.8	22.6	6.8	8.4
35-44	62.4	66.1	60.0	59.0
45+	22.8	11.2	33.3	32.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(1,453)	(676)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 129.44$, $p = 0.000$		
อายุ				
อายุเฉลี่ย	40.6	38.5	42.6	42.5
ค่ามัธยฐาน	40	38	42	42
ค่าต่ำสุด	24	24	31	27
ค่าสูงสุด	70	64	67	70
การศึกษา				
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	68.1	63.2	57.0	78.1
มัธยมศึกษา	23.6	29.2	22.2	17.5
มัธยมศึกษาหรือสูงกว่า	8.2	7.7	20.8	4.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 82.37$, $p = 0.000$		

หมายเหตุ: * ข้อมูลไม่ครบ 3 ราย

3.2.2 อายุและการศึกษาแม่เด็กเป้าหมาย

อายุเฉลี่ยของแม่ คือ 37.5 ปี ซึ่งน้อยกว่าอายุเฉลี่ยของพ่อ (40.6 ปี) แม่ในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นมีอายุน้อยกว่าแม่ในครัวเรือนประเภทอื่น โดยในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ แม่ที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปี มีถึงร้อยละ 44 ขณะที่แม่ในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวและแม่ในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นมีเพียงประมาณร้อยละ 20

ในภาพรวม เกือบ 3 ใน 4 ของแม่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า เมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน พบว่า แม่ในครัวเรือนที่ไม่ย้ายถิ่นจบการศึกษาไม่เกินระดับประถมศึกษาในสัดส่วนสูงสุด ขณะที่แม่ในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวจบมัธยมศึกษาหรือสูงกว่าในสัดส่วนที่สูงกว่าแม่ในครัวเรือนที่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และแม่ในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น คือ ร้อยละ 14 ร้อยละ 7 และร้อยละ 2 ตามลำดับ ซึ่งเป็นแบบแผนที่คล้ายคลึงกับการศึกษาของพ่อ

ตาราง 3.5 อายุและการศึกษาของแม่เด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
อายุ				
<35	31.5	43.8	19.8	21.2
35-44	57.1	52.4	61.4	61.2
45+	11.4	3.8	18.8	17.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(1,453)	(676)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 128.45, \quad p = 0.000$		
อายุ				
อายุเฉลี่ย	37.5	35.7	39.5	39.3
ค่ามัธยฐาน	37	35	39	39
ค่าต่ำสุด	22	22	26	25
ค่าสูงสุด	64	58	64	59
การศึกษา				
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	72.0	63.5	65.7	84.4
มัธยมศึกษา	22.2	30.0	20.8	13.3
มัธยมศึกษาหรือสูงกว่า	5.8	6.5	13.5	2.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 93.16, \quad p = 0.000$		

หมายเหตุ: * ข้อมูลไม่ครบ 3 ราย

3.2.3 อาชีพของพ่อและแม่เด็กเป้าหมาย

ส่วนแรกเป็นการนำเสนอถึงอาชีพของพ่อและแม่ช่วงที่เด็กเป้าหมายเกิด จากนั้นจึงเป็นอาชีพในปัจจุบันซึ่งเป็นอาชีพที่พ่อและแม่ทำในช่วงการสำรวจ

อาชีพของพ่อและแม่ช่วงที่เด็กเกิด

ช่วงที่เด็กเป้าหมายเกิด พบว่า 1 ใน 3 ของพ่อทำงานฝีมือในภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ซึ่งเป็นสัดส่วนสูงสุด (ตาราง 3.6) อาชีพที่พ่อทำในสัดส่วนสูงรองลงมา (1 ใน 5) คือ อาชีพที่ทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วน อีกประมาณ 1 ใน 5 เช่นกัน (ร้อยละ 19) ทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง และร้อยละ 14 ทำงานอื่นๆ เช่น พนักงานทำความสะอาดและผู้ช่วยงาน แรงงานด้านเกษตร ป่าไม้ และประมง และแรงงานในการทำเหมืองแร่ ก่อสร้าง การผลิตและการขนส่ง เป็นต้น

เมื่อเปรียบเทียบงานที่พ่อทำระหว่างพื้นที่ศึกษา พบว่า พ่อที่อยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือทำงานในภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง และทำงานที่ใช้ฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้องในสัดส่วนที่สูงกว่าพ่อในจังหวัดทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือ แต่ทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ หรืองานที่ไม่ใช้ฝีมือในสัดส่วนที่ต่ำกว่า

เมื่อวิเคราะห์ตามประเภทครัวเรือน งานที่พ่อทำขณะเมื่อเด็กเกิดมีความแตกต่างตามประเภทครัวเรือน โดยพบความแตกต่างกันระหว่างพ่อในครัวเรือนย้ายถิ่นและพ่อในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น ขณะที่ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างพ่อในครัวเรือนที่ย้ายถิ่นทั้งคู่และพ่อในครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว กล่าวคือ มากกว่าครึ่งของพ่อในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นทำงานในภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ขณะที่น้อยกว่า 1 ใน 5 ของพ่อในครัวเรือนย้ายถิ่นทำงานลักษณะเดียวกัน พ่อในครัวเรือนย้ายถิ่นทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ และทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้องมากกว่าครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นถึงสองเท่า

ตาราง 3.6 ประเภทของงานที่พ่อทำขณะเมื่อเด็กเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ประเภทของงานขณะเมื่อเด็กเกิด	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง	33.5	31.0	36.1	18.7	14.5	57.9
ทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ	20.5	23.9	16.9	28.7	27.5	8.1
ทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	18.5	15.2	22.1	23.6	23.7	10.7
อาชีพขั้นพื้นฐานอื่นๆ	14.4	17.2	11.6	13.4	10.1	17.2
อาชีพอื่นๆ	13.1	12.9	13.4	15.6	24.2	6.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=29.0, p=0.000		χ^2=319.5, p=0.000		

ด้านการทำงานของแม่ในช่วงที่เด็กเป้าหมายเกิด (ตาราง 3.7) พบว่า ประมาณ 1 ใน 3 ของแม่ทำงานเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ซึ่งไม่น่าแปลกใจนักเพราะพื้นที่ศึกษาส่วนใหญ่อยู่ในเขตชนบท ประมาณร้อยละ 17 ของแม่ทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ และร้อยละ 16 ของแม่เป็นแม่บ้านเต็มเวลาขณะเด็กเกิด นอกจากนี้ ยังพบว่าแม่ที่อยู่ในจังหวัดทางภาคเหนือทำงานเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมงในสัดส่วนที่สูงกว่าแม่ในภาคอีสาน เมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน พบว่า แม่ในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นทำงานภาคเกษตรกรรมมากกว่าครัวเรือนย้ายถิ่นมาก (ร้อยละ 59 เมื่อเทียบกับร้อยละ 19-20) สำหรับแม่ในครัวเรือนย้ายถิ่นทั้งคู่นั้นทำงานโรงงานในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 29) ในขณะที่แม่ในครัวเรือนที่มีพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวเป็นแม่บ้านในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 34)

ตาราง 3.7 ประเภทของงานที่แม่ทำขณะเมื่อเด็กเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ประเภทของงานขณะเมื่อเด็กเกิด	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง	34.9	32.7	37.2	19.6	19.3	58.8
ทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ	16.8	19.7	13.8	28.6	14.5	3.7
ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	16.3	17.3	15.2	13.4	34.3	13.2
อาชีพขั้นพื้นฐานอื่นๆ	14.4	15.0	13.7	14.7	9.2	15.8
อาชีพอื่นๆ	10.9	11.3	10.6	14.1	16.4	5.1
ทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	6.7	4.0	9.6	9.6	6.3	3.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=27.9, p=0.000		χ^2=367.8, p=0.000		

อาชีพของพ่อและแม่ในปัจจุบัน

ประเภทงานที่พ่อของเด็กเป้าหมายทำในปัจจุบันหรือในช่วงการสำรวจข้อมูลคล้ายคลึงกับงานที่พ่อทำขณะเด็กเกิด (ตาราง 3.8) อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบกับงานที่ทำขณะที่เด็กเกิด งานที่พ่อทำในปัจจุบันที่เป็นงานในภาคเกษตรกรรม และงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีสัดส่วนต่ำกว่า ขณะที่การทำงานกับเครื่องจักรโรงงาน และการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ ของพ่อในปัจจุบันมีสัดส่วนสูงกว่าเล็กน้อย นอกจากนี้ ยังพบว่า เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน พบรูปแบบที่คล้ายกัน คือ การทำงานในภาคเกษตรกรรมและงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้องมีแนวโน้มลดลง ขณะที่งานด้านการจัดการ งานวิชาชีพด้านต่างๆ งานเทคนิคและการประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง งานเสมียน ตลอดจนงานบริการและงานขายต่างๆ มีแนวโน้มสัดส่วนที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงนี้น่ามีความสัมพันธ์กับอายุของพ่อ การเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจตั้งแต่เด็กเกิด และการที่พ่อย้ายถิ่นจากชนบทสู่เมือง

สำหรับงานที่แม่ทำในปัจจุบัน พบรูปแบบที่ไม่แตกต่างจากการทำงานของพ่อ (ตาราง 3.9) ที่น่าสังเกต คือ ทั้งขณะที่เด็กเกิดและขณะที่มีการสำรวจ แม่ในครัวเรือนที่มีพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวไม่ได้ทำงานหรือเป็นแม่บ้านเต็มเวลาในสัดส่วนที่มากกว่าแม่ในครัวเรือนประเภทอื่น นอกจากนี้ระหว่างช่วงเวลาขณะที่เด็กเกิดจนถึงเวลาปัจจุบัน แม่ที่ทำงานภาคเกษตรมีสัดส่วนเพิ่มขึ้น ซึ่งอาจเป็นไปได้ แม่ของเด็กเป้าหมายได้หยุดทำเกษตรกรรมในช่วงเวลาหนึ่งเพื่อใช้เวลาในการเลี้ยงดูลูก

ตาราง 3.8 ประเภทของงานที่พ่อทำในปัจจุบัน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ประเภทของงานที่พ่อทำขณะทำการสำรวจ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้และประมง	30.0	28.7	31.4	2.4	3.9	72.5
ทำงานกับเครื่องจักรโรงงานและการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ	21.5	25.5	17.3	33.7	33.8	2.5
ทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	16.3	14.1	18.6	24.5	22.7	4.2
อาชีพพื้นฐานอื่นๆ	15.3	15.4	15.2	17.7	12.1	13.7
อื่นๆ	16.9	16.4	17.5	21.8	27.5	7.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=17.0, p=0.002		χ^2=864.5, p=0.000		

ตาราง 3.9 ประเภทของงานที่แม่ทำในปัจจุบัน จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ประเภทของงานที่แม่ทำขณะทำการสำรวจ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ภาคเกษตรกรรม ป่าไม้และประมง	33.2	32.7	33.8	1.8	29.0	72.3
อาชีพพื้นฐานอื่นๆ	19.0	16.8	21.4	23.1	18.8	14.2
ทำงานกับเครื่องจักรโรงงานและการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ	17.0	21.7	12.0	33.6	5.8	1.2
ทำงานที่ใช้ความสามารถทางฝีมือและธุรกิจที่เกี่ยวข้อง	6.6	4.6	8.7	11.8	3.9	1.4
ไม่ได้ทำงาน/แม่บ้าน	5.8	4.0	7.8	4.3	19.3	2.8
อื่นๆ	18.3	20.2	16.3	25.5	23.2	8.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=45.9, p=0.000		χ^2=870.6, p=0.000		

3.3 ผู้ดูแลหลัก

3.3.1 ความสัมพันธ์กับเด็กเป้าหมาย

ในภาพรวม ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กเป้าหมายมีแม่และ/หรือพ่อผู้ให้กำเนิดเป็นผู้ดูแลหลัก (ตาราง 3.10) รองลงมาคือ ร้อยละ 31 มีตา-ยายเป็นผู้ดูแล ร้อยละ 12 อยู่ในความดูแลของปู่-ย่า และร้อยละ 8 มีญาติอื่นเป็นผู้ดูแล ประมาณร้อยละ 80 ของผู้ดูแลหลักเป็นผู้หญิง (ไม่ได้แสดงในตาราง) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงอิทธิพลของเพศภาวะต่อการแบ่งงานในครัวเรือนที่ผู้หญิงเป็นผู้ดูแลหลักสมาชิกครัวเรือน

ในครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เด็กมีตา-ยาย เป็นผู้ดูแลในสัดส่วนสูงสุด คือ ร้อยละ 61 รองลงมา คือ ปู่-ย่า (ร้อยละ 24) น้าผู้หญิง-อาผู้หญิง พี่สาวและญาติคนอื่นๆ มีบทบาทที่สำคัญในการดูแลเด็กเช่นกัน คือ ร้อยละ 16 ในครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่แม่หรือพ่อผู้ให้กำเนิดเป็นผู้ดูแลหลัก คือ ร้อยละ 87 และ 94 ตามลำดับ

ตาราง 3.10 ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลหลักกับเด็กเป้าหมาย จำแนกตามประเภทครัวเรือน

ความสัมพันธ์กับเด็กเป้าหมาย	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
พ่อ/แม่ผู้ให้กำเนิด	49.0	0.0	87.0	93.7
ตา-ยาย	30.8	60.8	7.2	3.7
ปู่-ย่า	12.0	23.6	3.4	1.4
น้า-อาผู้หญิง พี่สาวและญาติคนอื่นๆ	8.1	15.6	2.4	1.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 12.0e+03, \quad p = 0.000$		

3.3.2 อายุ

อายุเฉลี่ยของผู้ดูแลหลัก คือ 49 ปี ผู้ดูแลที่มีอายุมากที่สุด คือ 87 ปีซึ่งเป็นทวดของเด็ก และน้อยที่สุดที่อายุ 14 ปี ที่เป็นพี่สาวของเด็กเป้าหมาย เมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีแนวโน้มมีอายุสูงกว่า คือ 58 ปี เมื่อเปรียบเทียบกับอายุ 42 ปี และ 41 ปี สำหรับผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น (ตาราง 3.11) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบก่อนหน้าที่พบว่า ตา-ยายเป็นผู้ดูแลหลักของครัวเรือนประเภทนี้ นอกจากนี้ ผู้ดูแลหลักที่อายุน้อยที่สุด พบว่า มีอายุ 16 ปี 17 ปี และ14 ปี ซึ่งทั้งหมดเป็นพี่ชายหรือพี่สาวของเด็กเป้าหมาย

ตาราง 3.11 อายุของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามประเภทครัวเรือน

อายุ	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ค่าเฉลี่ยอายุ (ปี)	48.9	57.6	42.1	41.1
ค่าต่ำสุดอายุ (ปี)	14	16	17	14
ค่าสูงสุดอายุ (ปี)	87	87	77	78.0
จำนวน	1,455*	678*	207	570

หมายเหตุ: *ข้อมูลไม่ครบ 1 ราย

3.3.3 ระดับการศึกษา

มากกว่าร้อยละ 80 ของผู้ดูแลจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือน้อยกว่า (ตาราง 3.12) เมื่อนำอายุของผู้ดูแลมาวิเคราะห์ร่วม พบว่า ยิ่งผู้ดูแลมีอายุน้อย ก็ยิ่งมีการศึกษามากขึ้น โดยพบว่า ประมาณร้อยละ 49 ของผู้ดูแลที่มีอายุน้อยกว่า 35 ปีจบการศึกษาระดับมัธยมศึกษาหรือสูงกว่า ในขณะที่ผู้ดูแลอายุ 35-59 ปี และอายุ 60 ปีขึ้นไป จบมัธยมศึกษาหรือสูงกว่าเพียงร้อยละ 12 และ ร้อยละ 2 ตามลำดับ นอกจากนี้ ยังพบข้อค้นพบที่สอดคล้องกับการศึกษาของพ่อแม่ของเด็กเป้าหมาย คือ ผู้ดูแลในครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีการศึกษาสูงกว่าผู้ดูแลในครัวเรือนประเภทอื่น

ตาราง 3.12 ระดับการศึกษาของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามอายุ และประเภทครัวเรือน

ระดับการศึกษา	ภาพรวม	อายุของผู้ดูแล			ประเภทครัวเรือน		
		<35	35-59	60+	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ประถมศึกษาหรือต่ำกว่า	86.1	51.4	88.0	97.7	92.9	70.5	83.5
มัธยมศึกษา	10.5	38.2	8.7	1.7	5.4	18.4	13.7
สูงกว่ามัธยมศึกษา	3.4	10.4	3.2	0.6	1.6	11.1	2.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(173)	(928)	(355)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=218.11, p=0.000			χ^2=86.79, p = 0.000		

3.3.4 การทำงานนอกครัวเรือน

เกือบร้อยละ 70 ของผู้ดูแลหลักทำงานบางช่วงเวลา หรือเต็มเวลาที่อื่นนอกครัวเรือน สะท้อนให้เห็นว่า ผู้ดูแลส่วนใหญ่ไม่ได้ใช้เวลาในการดูแลเด็กเป้าหมายเพียงอย่างเดียว ผู้ดูแลที่เป็นชายทำงานนอกครัวเรือนมากกว่าผู้ดูแลหญิง คือ ร้อยละ 76 และร้อยละ 66 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม น้อยกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ดูแลที่อายุมากกว่า 60 ปี ทำงานนอกครัวเรือน ขณะที่ผู้ดูแลที่มีอายุระหว่าง 35-59 ปี ทำงานนอกครัวเรือนมากที่สุด (ร้อยละ 78) เกือบร้อยละ 80 ของผู้ดูแลในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นรายงานว่า ทำงานบางเวลาหรือเต็มเวลานอกครัวเรือน เหตุผลอาจเนื่องจากมากกว่าร้อยละ 90 ของผู้ดูแลในครัวเรือนดังกล่าวเป็นพ่อ/แม่ผู้ให้กำเนิดของเด็ก และส่วนใหญ่อยู่ในช่วงอายุ 40 ปี จึงยังคงทำงานอยู่

ครึ่งหนึ่งของผู้ดูแลเด็กที่ทำงานนอกครัวเรือนทั้งในลักษณะบางเวลาหรือเต็มเวลา ทำงานที่มีฝีมือด้านเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง (ภาพที่ 3.2) และเกือบ 1 ใน 3 ทำงานที่เป็นงานไร้ฝีมือ

ตาราง 3.13 การทำงานบางเวลา/เต็มเวลาของผู้ดูแลหลัก จำแนกตามเพศของเด็ก อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

ทำงานบางเวลา เต็มเวลา นอกครัวเรือน	ภาพรวม	เพศของผู้ดูแล		อายุของผู้ดูแล			ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	<35	35-59	60+	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ทำ	67.9	76.3	66.1	62.4	78.0	43.9	60.1	68.6	76.8
ไม่ได้ทำ	32.1	23.7	33.9	37.6	22.0	56.1	39.9	31.4	23.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(257)	(1,199)	(173)	(928)	(355)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=10.11,p=0.001		χ^2= 139.33, p = 0.000			χ^2= 39.94, p = 0.000		

ภาพที่ 3.2 ประเภทของงานบางเวลา/เต็มเวลานอกครัวเรือนของผู้ดูแลหลัก (จำนวน = 988)

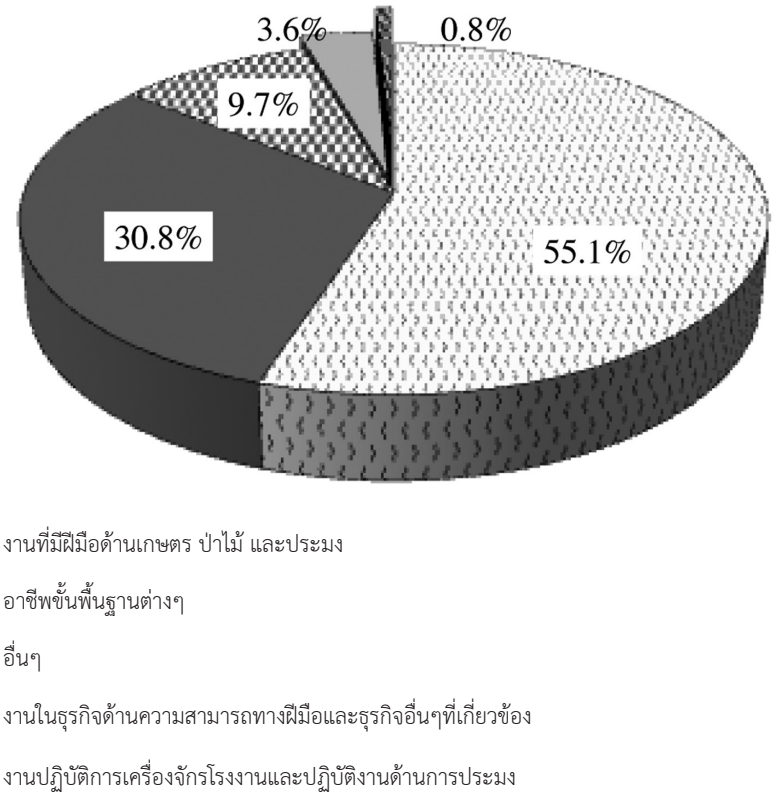

3.4 เด็กเป้าหมาย

แม้ว่ามีการคัดเลือกเด็กเป้าหมายที่เจาะจงเพื่อให้ได้สัดส่วนเด็กที่ใกล้เคียงกันทั้งด้านกลุ่มอายุและเพศ แต่ในการสำรวจจริงในพื้นที่สามารถสัมภาษณ์เด็กที่มีอายุมากได้จำนวนน้อย ด้วยเหตุนี้จึงทำให้สัดส่วนของเด็กอายุน้อย (8-12 ปี) สูงกว่าสัดส่วนเด็กที่อายุมากกว่า (13-15 ปี) คือ ร้อยละ 57 และร้อยละ 43 ตามลำดับ (ตาราง 3.15) สำหรับเพศของเด็กมีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

ตาราง 3.14 อายุและเพศของเด็กเป้าหมาย

คุณลักษณะ	ร้อยละ	จำนวน
อายุของเด็ก (ปี)		
8-12	57.0	830
13-15	43.0	626
อายุเฉลี่ย = 11.8; ค่ามัธยฐานอายุ = 12.0		
เพศ		
ชาย	50.8	739
หญิง	49.2	717
รวม	100.0	1,456

เมื่อพิจารณาการศึกษาของเด็กเป้าหมาย มีเพียงร้อยละ 2 ของเด็กที่ปัจจุบันไม่ได้เรียนหนังสือ โดยเหตุผลส่วนใหญ่เป็นเรื่องของค่าใช้จ่ายในการเรียน ปัญหาในครอบครัว (ร้อยละ 31) และปัญหาสุขภาพ (ร้อยละ 10) (ไม่ได้นำเสนอในตาราง)

3.5 สรุป

ในภาพรวม พบว่า ประมาณร้อยละ 60 ของครัวเรือนมีสมาชิก 4 คนหรือน้อยกว่า สะท้อนให้เห็นถึงความเป็นครอบครัวขนาดเล็กของครัวเรือนที่ศึกษา โดยเฉพาะครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่น ส่วนสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมใช้ดัชนีความมั่งคั่งในการวิเคราะห์ โดยแบ่งเป็น ครัวเรือนที่รวย ปานกลาง และยากจน พบข้อมูลที่น่าสนใจ คือ ครัวเรือนที่มีพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวถูกจัดเป็นครัวเรือนรวยมากกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่และครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น ชี้ให้เห็นว่า เงินส่งกลับที่ครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวได้รับช่วยทำให้สถานะเศรษฐกิจของครัวเรือนสูงกว่าระดับเฉลี่ย ในขณะที่ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ไม่ได้รับประโยชน์จากเงินส่งกลับมากเท่าครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว ในเรื่องแหล่งรายได้ ขณะที่ร้อยละ 41 ของครัวเรือนมีรายได้จากภาคเกษตร แต่แหล่งที่มาของรายได้ (ที่เป็นคำตอบแรก) แตกต่างตามประเภทครัวเรือน ครัวเรือนที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวส่วนใหญ่มีรายได้จากเงินส่งกลับ (ร้อยละ 61) ขณะที่ครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นมีแหล่งที่มาของรายได้จากภาคเกษตร (ร้อยละ 81) ส่วนครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่นั้นพบว่า มาจากเงินส่งกลับและภาคเกษตรในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน (ร้อยละ 45 และ ร้อยละ 38 ตามลำดับ)

พ่อแม่จากครัวเรือนย้ายถิ่นทั้งคู่มีอายุน้อยกว่าพ่อแม่ในครัวเรือนประเภทอื่น ส่วนใหญ่ของพ่อแม่ของเด็กเป้าหมายจบการศึกษาระดับประถมศึกษาหรือต่ำกว่า โดยพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นมีการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่ที่ไม่ย้ายถิ่น ด้านการประกอบอาชีพ รูปแบบการทำงานของพ่อและแม่ในช่วงที่เด็กเกิด และงานที่ทำในปัจจุบันคล้ายคลึงกัน โดยประมาณ 1 ใน 3 ของพ่อแม่ทำงานที่มีฝีมือด้านเกษตรกรรม ป่าไม้ และประมง ทั้งในช่วงที่เด็กเกิดและในปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม ในระหว่างช่วงเวลาดังกล่าวพบว่าสัดส่วนของอาชีพเกษตรกรรมลดลงเล็กน้อย ขณะที่อาชีพที่ทำงานกับเครื่องจักรโรงงานและการประกอบชิ้นส่วนต่างๆ มีสัดส่วนสูงขึ้น และพบรูปแบบที่คล้ายๆ กันเมื่อพิจารณาตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนไปทำงานที่มีลักษณะเป็นงานในเมือง และเป็นที่น่าสังเกตว่าสัดส่วนของแม่ที่ไม่ได้ทำงานที่ให้รายได้หรือเป็นแม่บ้านเต็มเวลาจะสูงกว่าในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว ซึ่งสอดคล้องกับแหล่งรายได้หลักของครัวเรือนเหล่านี้ที่มาจากเงินส่งกลับ

ครัวเรือนที่มีพ่อแม่เด็กเป้าหมายเป็นผู้ดูแลเด็กมักเป็นครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวและครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ส่วนครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ พบว่า ตา-ยาย เป็นผู้ดูแลหลัก ทำให้อายุโดยเฉลี่ยของผู้ดูแลหลักในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่สูงกว่าผู้ดูแลหลักในครัวเรือนประเภทอื่น (อายุเฉลี่ย 58 ปี) ขณะที่พ่อแม่ในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีอายุเฉลี่ยใกล้เคียงกัน คือ 42 และ 41 ปีตามลำดับ สำหรับการศึกษานั้นพบความสัมพันธ์กับอายุของผู้ดูแล คือ ผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ที่มีอายุเฉลี่ยสูงกว่า) มีระดับการศึกษาต่ำกว่าผู้ดูแลในครัวเรือนประเภทอื่น ในขณะที่ผู้ดูแลในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวจบการศึกษาสูงกว่า เหมือนกับที่พบในการศึกษาของพ่อแม่กับประเภทครัวเรือน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงการเลือกสรรในการย้ายถิ่นในครัวเรือนดังกล่าว นอกจากนี้ ยังพบว่า ผู้ดูแลเกือบร้อยละ 70 ทำงานบางเวลา หรือเต็มเวลานอกครัวเรือน

เด็กเป้าหมายของการศึกษาครั้งนี้เป็นเด็กอายุ 8-12 ปี ในสัดส่วนที่สูงกว่า อายุ 13-15 ปี และมีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ไม่ได้เรียนหนังสือ ซึ่งเหตุผลส่วนใหญ่เนื่องจากมีปัญหาด้านค่าใช้จ่าย ปัญหาครอบครัว และปัญหาด้านสุขภาพ

4

การย้ายถิ่นของพ่อแม่ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

4

การย้ายถิ่นของพ่อแม่ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

4.1 การย้ายถิ่นของพ่อแม่

เนื่องจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยแบบตัดขวาง ผู้วิจัยแบ่งประเภทครัวเรือนตามสถานภาพการย้ายถิ่นของพ่อแม่ ณ เวลาที่มีการสำรวจข้อมูล แต่พ่อแม่ที่ไม่ย้ายถิ่นขณะที่มีการสำรวจครั้งหนึ่งอาจเคยเป็นผู้ย้ายถิ่นก็ได้ การวิจัยนี้จึงได้มีคำถามย้อนหลังถึงประสบการณ์การย้ายถิ่นที่ผ่านมาของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กเกิดว่า เคยจากเด็กเป้าหมายไปอยู่ที่อื่นอย่างน้อย 2 เดือนขึ้นไปหรือไม่ รายละเอียดผลการวิจัยในประเด็นประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ มีดังต่อไปนี้

4.1.1 ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด

พ่อของเด็กเป้าหมายส่วนใหญ่ (3 ใน 4) เคยจากเด็กเป้าหมายไปอยู่ที่อื่นอย่างน้อยสองเดือนขึ้นไป (ตาราง 4.1) ไม่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ศึกษา แต่แตกต่างกันตามประเภทของครัวเรือน สัดส่วนของพ่อเคยไปอยู่ที่อื่นของพ่อในครัวเรือนพ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่นสูงกว่าครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม แม้แต่ในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในขณะมีการสำรวจ ผลการศึกษาพบว่า มากกว่าหนึ่งในสามของพ่อเคยจากเด็กเป้าหมายไปอยู่ที่อื่นมาก่อน ชี้ให้เห็นว่า การจากบ้านและลูกไปทำงานที่อื่นเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปกติทั่วไปในกลุ่มคนวัยทำงาน แม้แต่หลังจากมีลูกแล้วก็ตาม

สำหรับ***แม่***ของเด็กเป้าหมาย (ตาราง 4.1) ในภาพรวม ร้อยละ 60 เคยจากลูกไปอยู่ที่อื่นอย่างน้อยสองเดือนขึ้นไป ไม่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ศึกษา แต่แตกต่างกันเมื่อพิจารณาตามประเภทของครัวเรือน แม่ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเคยไปอยู่ที่อื่นมีสัดส่วนสูงกว่าแม่ในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 37 และร้อยละ 21 ตามลำดับ)

เมื่อเปรียบเทียบกับการย้ายถิ่นของพ่อ แม้การย้ายถิ่นของแม่จะไม่สูงมากเท่า แต่การย้ายถิ่นของแม่ก็ไม่ใช่เรื่องแปลกแต่อย่างใด แม้แต่ในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ แม่ที่เคยย้ายไปทำงานที่อื่นหลังมีลูกแล้วมีอยู่ประมาณหนึ่งในห้า

ตาราง 4.1 ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ประสบการณ์การย้ายถิ่นตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
พ่อ เคยย้าย (จำนวน)	74.4 (1,456)	72.5 (746)	76.3 (710)	100.0 (679)	96.6 (207)	35.8 (570)
		χ^2 ns.		χ^2=733.1, p=0.000		
แม่ เคยย้าย (จำนวน)	60.0 (1,456)	60.2 (746)	59.9 (710)	100.0 (679)	36.7 (207)	20.9 (570)
		χ^2 ns.		χ^2=733.1, p=0.000		

หมายเหตุ: ns.=ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

4.1.2 ระยะเวลาที่พ่อแม่จากไปตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด

สำหรับพ่อแม่ที่เคยจากเด็กเป้าหมายไปตั้งแต่เด็กเกิดนั้น การสำรวจถามต่อว่า เคยจากไปเป็นระยะเวลานานเท่าไร โดยแบ่งระยะเวลาเป็น 3 กลุ่ม คือ ไม่เกิน 5 ปี 6-10 ปี และนานกว่า 10 ปี สำหรับ***พ่อ*** ในภาพรวมการกระจายร้อยละของพ่อในแต่ละกลุ่มไม่แตกต่างกันมากนัก สัดส่วนสูงสุดหรือร้อยละ 37 เคยจากเด็กเป้าหมายไปเป็นเวลา 6-10 ปี พ่อที่จากลูกไปเป็นเวลา ไม่เกิน 5 ปี และมากกว่า 10 ปี นั้น มีร้อยละ 30 และร้อยละ 33 ตามลำดับ การกระจายร้อยละของพ่อตามระยะเวลาที่จากไปไม่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ศึกษา แต่แตกต่างกันตามประเภทครัวเรือน ส่วนใหญ่ของพ่อในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายคนเดียว จากเด็กเป้าหมายไปอยู่ที่อื่นมากกว่า 5 ปี (ร้อยละ 84 และร้อยละ 74 ตามลำดับ) ในทางตรงข้าม พ่อในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นนั้น ส่วนใหญ่เคยจากเด็กเป้าหมายไปไม่เกิน 5 ปี (ร้อยละ 81) การจากไปเป็นระยะเวลานานกว่า 10 ปีของพ่อคิดเป็นร้อยละ 40 ในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น และร้อยละ 36 ในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายคนเดียว และคิดเป็นร้อยละ 5 ในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น

สำหรับ***แม่***ที่เคยจากเด็กเป้าหมายไปอยู่ที่อื่น นับตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิดนั้น จากไปเป็นระยะเวลา 6-10 ปี ในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 38) แม่ที่เคยจากเด็กไปเป็นเวลามากกว่า 10 ปี และไม่เกิน 5 ปี นั้น คิดเป็นร้อยละ 31 และร้อยละ 30 ตามลำดับ ระยะเวลาการจากไปของแม่ไม่แตกต่างระหว่างพื้นที่ศึกษา แต่แตกต่างตามประเภทครัวเรือน แม่ที่จากลูกไปเป็นเวลา นานกว่า 10 ปี นั้น มีสัดส่วนสูงสุดในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 37) และต่ำสุดในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 3) สิ่งที่พบนี้ นอกจากจะสะท้อนให้เห็นความต่อเนื่องในรูปแบบของการย้ายถิ่นแล้ว ยังสะท้อนการย้ายถิ่นซ้ำ ที่ผู้ย้ายถิ่นย้ายไปและย้ายกลับหลายๆ ครั้งภายในระยะเวลาไม่กี่ปี

ตาราง 4.2 ระยะเวลาที่พ่อแม่เคยจากไปตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ระยะเวลา	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
พ่อ						
ไม่เกิน 5 ปี	30.1	29.0	31.2	16.0	26.1	80.9
6-10 ปี	37.4	36.4	38.4	44.1	38.2	14.2
>10 ปี	32.5	34.6	30.4	39.9	35.7	4.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,083)	(541)	(542)	(679)	(200)	(204)
		χ^2 ns.		χ^2 =318.6, p=0.000		
ค่าเฉลี่ย	8.0 (4.3)	8.1 (4.4)	7.8 (4.2)	9.3 (3.5)	8.5 (4.1)	3.1 (3.3)
แม่						
ไม่เกิน 5 ปี	31.1	30.9	31.3	19.0	52.2	86.6
6-10 ปี	38.6	37.1	40.2	43.9	36.4	10.1
>10 ปี	30.3	32.0	28.5	37.1	11.7	3.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(875)	(450)	(425)	(679)	(77)	(119)
		χ^2 ns.		χ^2 =238.3, p=0.000		
ค่าเฉลี่ย	7.8 (4.2)	7.9 (4.3)	7.7 (4.1)	9.0 (3.7)	5.6 (2.7)	2.7 (7.8)

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ส่วนต่อไป นำเสนอข้อมูลประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะทำการสำรวจ (ครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น และครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว) ในประเด็นสถานที่ปลายทาง ระยะเวลาที่อยู่ในสถานที่ปลายทาง การตัดสินใจในการย้ายถิ่น เหตุผลหลักการย้ายถิ่น การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อแม่ และปฏิกิริยาของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ ข้อมูลเหล่านี้ ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กเป้าหมาย

4.1.3 สถานที่ปลายทาง และระยะเวลาที่อยู่ในสถานที่ปลายทางของพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ

พ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่กรุงเทพฯ (ร้อยละ 69 สำหรับพ่อ และร้อยละ 73 สำหรับแม่) รองลงมา คือ ชลบุรี (ประมาณร้อยละ 7) สำหรับครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 95) ย้ายไปอยู่ปลายทางเดียวกัน (ข้อมูลไม่ได้แสดงในตาราง)

ในครัวเรือนที่***พ่อเป็นผู้ย้ายถิ่น*** การกระจายร้อยละตามกลุ่มระยะเวลาที่อยู่ ณ สถานที่ปลายทางนั้น ใกล้เคียงกัน (ตาราง 4.3) จำนวนปีโดยเฉลี่ยที่อยู่ในที่ปลายทาง คือ 10 ปี ในระหว่างพื้นที่ศึกษา ข้อมูลชี้ว่า พ่อในพื้นที่ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในพื้นที่ปลายทางนานกว่าพ่อในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือ กล่าวคือ ร้อยละ 25 ของพ่อใน

ครัวเรือนพื้นที่ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ อยู่ในพื้นที่ปลายทางนานกว่า 15 ปี เปรียบเทียบกับร้อยละ 12 ของพ่อในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือ พ่อในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นอยู่ในถิ่นปลายทางนานกว่า 10 ปี มีสัดส่วนสูงกว่าพ่อในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 45 และร้อยละ 38 ตามลำดับ)

ตาราง 4.3 ระยะเวลาที่พ่ออยู่ในถิ่นปลายทาง (เฉพาะครัวเรือนที่มีพ่อย้ายถิ่น)

ระยะเวลาที่พ่อแม่อยู่ในถิ่นปลายทาง (เฉพาะครัวเรือนที่มีพ่อย้ายถิ่น)	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน	
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
ไม่เกิน 5 ปี	29.3	33.7	24.8	25.8	41.8
6-10 ปี	27.7	24.6	31.0	29.7	20.6
11-15 ปี	24.7	17.1	32.6	25.5	21.7
16+ปี	18.3	24.6	11.7	19.0	15.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(859)	(439)	(420)	(669)	(190)
		χ^2=49.6, p=0.000		χ^2=19.9, p=0.000	
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	10.3 (7.4)	10.8 (8.7)	9.8 (5.7)	10.7 (7.5)	8.8 (7.0)

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

เนื่องจากครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีจำนวนน้อย (17 ครัวเรือน) ในการวิเคราะห์ และนำเสนอลักษณะการย้ายถิ่นของแม่ จึงไม่แยกระหว่างครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น กับครัวเรือนที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียว ในตาราง 4.4 ***แม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่น***ขณะมีการสำรวจ อยู่ในพื้นที่ปลายทางเป็นเวลาโดยเฉลี่ย 10 ปี แม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นที่มาจากพื้นที่ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนืออยู่ในถิ่นปลายทางนานกว่า 15 ปี ในมีสัดส่วนที่สูงกว่าแม่จากพื้นที่ศึกษาในภาคเหนือ (ร้อยละ 20 และร้อยละ 10 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม แม่ผู้ย้ายถิ่นจากพื้นที่ศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่อยู่ในถิ่นปลายทางไม่เกิน 5 ปี ก็มีสัดส่วนสูงกว่าเช่นกัน (ร้อยละ 33 และร้อยละ 22 ตามลำดับ) ซึ่งอาจสะท้อนการย้ายถิ่นในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่เป็นการย้ายระยะสั้น และไปๆ มาๆ ขณะเดียวกัน แม่ในพื้นที่ภาคเหนืออยู่ในถิ่นปลายทางเป็นเวลา 6-15 ปี สูงกว่าแม่ในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 68 และร้อยละ 47 ตามลำดับ)

เป็นที่น่าสังเกตว่า ทั้งพ่อและแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยอยู่ในพื้นที่ปลายทางเป็นเวลานานกว่าระยะเวลาที่จากเด็กเป้าหมายไป คือ ประมาณหนึ่งในสามของพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น (ร้อยละ 32) ที่อยู่ในถิ่นปลายทางนานกว่าระยะเวลาที่ไม่ได้อยู่กับลูก แสดงให้เห็นว่า การย้ายถิ่นเกิดขึ้นตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด และเป็นไปได้ว่า เด็กเป้าหมายอาจเกิดในถิ่นปลายทาง และต่อมาพ่อแม่ส่งลูกไปให้ครอบครัวในถิ่นต้นทางเลี้ยงดู

ตาราง 4.4 ระยะเวลาที่แม่อยู่ในถิ่นปลายทาง (เฉพาะครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่น)

ระยะเวลาที่แม่อยู่ในถิ่นปลายทาง (ครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่น)	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา	
		อีสาน	เหนือ
ไม่เกิน 5 ปี	27.8	32.8	22.2
6-10 ปี	29.8	24.9	35.4
10-15 ปี	27.2	22.1	32.9
16+ ปี	15.2	20.2	9.5
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(691)	(366)	(325)
		χ^2=33.7, p=0.000	
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	9.8 (6.1)	10.0 (6.9)	9.7 (5.0)

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

4.1.4 การตัดสินเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ

ในครัวเรือนที่***พ่อ***เป็นผู้ย้ายถิ่น ผู้ให้ข้อมูลตอบว่า ในเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อนั้น ทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ตัดสินใจร่วมกันในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 58) (ตาราง 4.5) อย่างไรก็ตาม พ่อที่ตัดสินใจคนเดียวมีมากกว่าหนึ่งในสาม (ร้อยละ 35) การตัดสินใจร่วมกันมีสูงกว่าในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือ ในขณะที่พ่อตัดสินใจคนเดียวมีสูงกว่าในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ถ้าดูตามประเภทครัวเรือน การมีส่วนร่วมของแม่เห็นได้ชัดเจนกว่าในครัวเรือนทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 61 และร้อยละ 47) สะท้อนว่า แม่จะมีส่วนในการตัดสินใจเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อหรือไม่อาจเกี่ยวข้องกับการย้ายถิ่นของแม่เองด้วย

ตาราง 4.5 ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของพ่อ (ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น)

ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของพ่อ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน	
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
พ่อและแม่	58.1	44.6	71.9	61.3	46.8
พ่อเท่านั้น	35.3	45.6	24.8	31.3	49.5
คนอื่น	6.6	9.8	3.4	7.5	3.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(844)	(428)	(416)	(658)	(186)
		χ^2=66.1, p=0.000		χ^2=21.7, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

ส่วนการย้ายถิ่นของ***แม่*** นั้นมากกกว่าสามในสี่ (ร้อยละ 77) เป็นการตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่ ซึ่งสูงกว่าการตัดสินใจร่วมกันเมื่อพ่อเป็นผู้ย้ายถิ่นที่แสดงให้เห็นในตารางข้างบน (ร้อยละ 58) สะท้อนว่า พ่อมีส่วนในการตัดสินใจเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่มากกว่าแม่มีส่วนตัดสินใจเมื่อพ่อย้ายถิ่น สำหรับ แม่ที่ตัดสินใจคนเดียวมีร้อยละ 29 ซึ่งต่ำกว่าพ่อตัดสินใจคนเดียวเมื่อตนเองย้ายถิ่น (ร้อยละ 35) ข้อมูลย้ำบทบาทของพ่อที่เหนือกว่าแม่ในการตัดสินใจเรื่องการย้ายถิ่น ส่วนสำหรับคนอื่นมีบทบาทค่อนข้างน้อยในการตัดสินใจเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อและแม่

เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ศึกษา พบผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของแม่มีแบบแผนใกล้เคียงกับผู้ตัดสินใจเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อ การตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่พบในพื้นที่ศึกษาในภาคเหนือมากกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ตาราง 4.6) (ร้อยละ 77 และร้อยละ 52 ตามลำดับ) ขณะเดียวกัน ครัวเรือนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือรายงานว่าแม่ตัดสินใจคนเดียวสูงกว่าภาคเหนือ (ร้อยละ 37 และร้อยละ 19 ตามลำดับ)

ตาราง 4.6 ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของแม่ (ครัวเรือนที่แม่ย้ายถิ่น)

ผู้ตัดสินใจในการย้ายถิ่นของแม่	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา	
		อีสาน	เหนือ
พ่อและแม่	64.0	52.3	77.2
แม่เท่านั้น	28.6	36.7	19.4
อื่นๆ	7.4	11.0	3.4
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(689)	(365)	(324)
		χ^2=47.7, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

4.1.5 เหตุผลหลักของการย้ายถิ่น ในครัวเรือนที่พ่อและ/หรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น

เหตุผลหลักของการย้ายถิ่นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับประเด็นด้านเศรษฐกิจ สำหรับ***พ่อ*** ผู้ให้ข้อมูลของครัวเรือนรายงานว่า ย้ายเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นของครอบครัวร้อยละ 31 เพื่อให้มีรายได้ที่เพิ่มขึ้นร้อยละ 28 และย้ายเพราะไม่มีงานทำในพื้นที่ ร้อยละ 26 (ตาราง 4.7) มีผู้ให้เหตุผลว่า พ่อย้ายเพื่อการศึกษาของลูกร้อยละ 9 ครัวเรือนในพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือกล่าวถึงเหตุผลที่เกี่ยวกับการศึกษาของลูกในสัดส่วนสูงกว่าพื้นที่ภาคเหนือ ส่วนผู้ตอบในภาคเหนือให้เหตุผลเรื่องความเป็นอยู่ของครอบครัวโดยทั่วๆ ไป สูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น รายงานเหตุผลที่เกี่ยวกับรายได้และการไม่มีงานทำในพื้นที่สูงกว่าครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว ซึ่งให้เหตุผลเรื่องความเป็นอยู่ของครอบครัวสูงกว่า

ตาราง 4.7 เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของพ่อ (ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่น) จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทของครัวเรือน

เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของพ่อ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน	
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
เพื่อความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครอบครัว	30.7	24.4	37.0	29.5	34.7
เพื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น	28.3	29.7	27.0	29.3	24.7
ไม่มีงานทำในพื้นที่	25.7	26.3	25.1	27.2	20.5
เพื่อการศึกษาของลูก	9.3	11.2	7.4	9.1	10.0
อื่นๆ	6.0	8.4	3.6	4.8	10.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(837)	(418)	(419)	(647)	(190)
		χ^2=31.1, p=0.000		χ^2=28.4, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

เหตุผลในการย้ายถิ่นของแม่ไม่แตกต่างจากการย้ายถิ่นของพ่อ (ตาราง 4.8) คำตอบที่มากที่สุดที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือน คือ เพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัว (ร้อยละ 32) เพื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น (ร้อยละ 28) และเพราะไม่มีงานทำในพื้นที่ (ร้อยละ 25) นอกจากนี้ พบความแตกต่างระหว่างพื้นที่ศึกษาในลักษณะเดียวกับการย้ายถิ่นของพ่อเช่นเดียวกัน

ตาราง 4.8 เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของแม่ (ครัวเรือนที่แม่ย้ายถิ่น) จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทของครัวเรือน

เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของแม่	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา	
		อีสาน	เหนือ
เพื่อความเป็นอยู่โดยทั่วไปของครอบครัว	31.8	24.1	40.4
เพื่อรายได้ที่เพิ่มขึ้น	27.9	31.0	24.4
ไม่มีงานทำในพื้นที่	24.5	24.7	24.4
เพื่อการศึกษาของลูก	9.9	10.8	9.0
อื่นๆ	5.8	9.4	1.9
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(685)	(361)	(324)
		χ^2=38.1, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

4.1.6 การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อแม่

การพูดคุยและอธิบายเหตุผลให้ลูกทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อแม่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของเด็กและการให้ความสำคัญกับเด็กในการตัดสินใจเรื่องต่างๆ ของพ่อแม่ ซึ่งกระทบกับลูกโดยตรง ข้อมูลที่ได้ พบว่า กว่าครึ่งของผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือน (ร้อยละ 55) ตอบว่า มีการบอกให้เด็กทราบ และอธิบายว่าทำไมพ่อต้องไปทำงานที่อื่น (ตาราง 4.9) การอธิบายให้เด็กทราบนี้ พบในครัวเรือนของพื้นที่ศึกษาภาคเหนือในสัดส่วนที่สูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 62 และร้อยละ 42 ตามลำดับ) ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว อธิบายให้ลูกทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อสูงกว่าครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคน (ร้อยละ 65 และร้อยละ 52) เป็นไปได้ว่าผู้ที่พูดคุยกับลูกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ คือ แม่ที่ไม่ได้ย้ายไปด้วย และน่าสนใจว่า ผู้ใหญ่อธิบายเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อให้เด็กผู้ชายฟังมากกว่าเด็กผู้หญิง (ร้อยละ 61 และร้อยละ 49 ตามลำดับ)

ตาราง 4.9 การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน	
		ชาย	หญิง	อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
อธิบาย (จำนวน)*	54.6 (869)	60.4 (444)	48.5 (425)	41.7 (449)	61.9 (420)	51.8 (679)	64.6 (190)
		χ^2=12.4, p=0.000		χ^2= 17.8, p=0.000		χ^2= 10.2, p=0.001	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

สำหรับการย้ายถิ่นของแม่ ข้อมูลพบว่า เด็กได้รับการอธิบายในสัดส่วนใกล้เคียงกับเมื่อพ่อย้ายถิ่น (ร้อยละ 54) ภาคเหนือมีการอธิบายให้เด็กทราบสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 63 และร้อยละ 47 ตามลำดับ) เด็กชายได้รับการอธิบายมากกว่าเด็กหญิง (ร้อยละ 58 และร้อยละ 50 ตามลำดับ) (ตาราง 4.10) สอดคล้องกับข้อค้นพบในเรื่องการอธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ

ตาราง 4.10 การอธิบายให้เด็กเป้าหมายทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		พื้นที่ศึกษา	
		ชาย	หญิง	อีสาน	เหนือ
อธิบาย (จำนวน)*	54.2 (696)	58.3 (355)	49.9 (341)	46.9 (371)	62.5 (325)
		χ^2=5.01, p=0.025		χ^2= 16.90, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

4.1.7 ปฏิกิริยาของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

ตาราง 4.11 นำเสนอปฏิกิริยาของเด็กที่มีต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ จากการให้ข้อมูลของผู้ใหญ่ในครัวเรือน พบว่า ในเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อ ประมาณสองในสามของเด็กไม่ได้แสดงปฏิกิริยาอะไรที่เป็นที่สังเกตได้ คือยังทำตัวปกติเหมือนที่เคยเป็น ประมาณร้อยละ 27 รายงานว่า เด็กมีอาการเศร้าและคิดถึงพ่อ และมีจำนวนน้อยที่บอกว่า เด็กดูมีความสุข หรือทั้งสุขและเศร้าในเวลาเดียวกัน (ร้อยละ 6) เมื่อเปรียบเทียบระหว่างพื้นที่ศึกษา ผู้ให้ข้อมูลในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือรายงานว่า เด็กมีอาการเศร้า และคิดถึงพ่อ ในสัดส่วนสูงกว่าพื้นที่ศึกษาภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 29 และร้อยละ 25 ตามลำดับ)

ในกรณีที่แม่เป็นผู้ย้ายถิ่น ปฏิกิริยาของเด็กก็เป็นไปในทำนองเดียวกัน (ตาราง 4.11) กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลส่วนใหญ่รายงานว่า เด็กดูเป็นปกติเหมือนที่เคยเป็น (ร้อยละ 64) ประมาณร้อยละ 30 บอกว่า เด็กรู้สึกเศร้าและคิดถึงแม่ นอกจากนี้ พบการรายงานเรื่องเด็กเศร้าในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือสูงกว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตาราง 4.11 การย้ายถิ่นของพ่อแม่และปฏิกิริยาของเด็ก จำแนกตามพื้นที่ศึกษา

	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา	
		อีสาน	เหนือ
ปฏิกิริยาของเด็กเมื่อพ่อย้าย			
เหมือนเดิม	66.8	66.4	67.1
เศร้า/คิดถึงพ่อ	26.9	24.8	28.6
อื่นๆ	6.3	8.9	4.3
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(746)	(327)	(419)
		χ^2=7.1, p=0.028	
ปฏิกิริยาของเด็กเมื่อแม่ย้าย			
เหมือนเดิม	63.9	65.1	62.8
เศร้า/คิดถึงแม่	29.7	26.0	32.9
อื่นๆ	6.5	8.9	4.3
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(617)	(292)	(325)
		χ^2=7.61, p=0.022	

หมายเหตุ: *ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ และเด็กที่พ่อ/แม่จากไปตั้งแต่ยังเล็กมาก หรือก่อนเกิดมา

4.2 เงินส่งกลับจากพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น

ข้อมูลเกี่ยวกับเงินส่งกลับจากพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นมีความสำคัญมากต่อความเข้าใจเรื่องผลกระทบของการย้ายถิ่นที่มีต่อครอบครัวและเด็ก งานวิจัยต่างๆ มักอ้างบทบาทของเงินส่งกลับในการช่วยบรรเทาผลกระทบในทางลบของการจากไปของพ่อแม่เนื่องจากการย้ายถิ่น การวิจัยครั้งนี้ รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการส่งเงินกลับในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ ในเรื่องความสม่ำเสมอของการส่ง จำนวน การนำเงินส่งกลับไปใช้ การตัดสินใจเรื่องการใช้เงินส่งกลับ และประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก ในการนำเสนอข้อมูลจะไม่นำเสนอเงินส่งกลับจากแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่น เพราะมีจำนวนครัวเรือนน้อยมากอย่างที่กล่าวแล้ว แต่จะนำเสนอแยกระหว่างครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่และครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว สำหรับครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และย้ายไปอยู่ในถิ่นปลายทางเดียวกัน ข้อมูลเรื่องเงินส่งกลับจะนำเสนอเฉพาะของพ่อหรือแม่เท่านั้น เพื่อป้องกันการนับซ้ำ แต่ถ้าพ่อและแม่ย้ายไปอยู่คนละถิ่นปลายทาง (ประมาณร้อยละ 4.5) ข้อมูลเงินส่งกลับจะรวมของทั้งพ่อและแม่ไว้ด้วยกัน การวิเคราะห์ครั้งนี้เน้นไปที่เงินส่งกลับที่เป็นรูปตัวเงิน

4.2.1 ความสม่ำเสมอและจำนวนเงินส่งกลับ

จากคำตอบของผู้ให้ข้อมูลครัวเรือน พบว่า พ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ส่งเงินกลับอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ มีเพียงร้อยละ 2.5 ที่บอกว่า พ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นไม่เคยส่งเงินกลับมาให้ในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ (ตาราง 4.12) ประมาณสองในสาม ส่งเงินมาให้ 12 ครั้ง หรือ เดือนละครั้งโดยเฉลี่ย ประมาณร้อยละ 10 ส่งเงินกลับในปีที่ผ่านมามากกว่า 12 ครั้ง โดยเฉลี่ย ครัวเรือนได้รับเงินส่งกลับเดือนละครั้ง เมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น กับครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวนั้น พบว่า ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับหลายครั้งกว่า กล่าวคือ การได้รับเงินส่งกลับมากกว่า 12 ครั้ง พบร้อยละ 15 ในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว และร้อยละ 10 ในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น

เมื่อดูจำนวนเงินที่ส่งกลับ ประมาณครึ่งหนึ่งของครัวเรือนได้รับเงินส่งกลับรวมทั้งปีจำนวน 24,000-59,000 บาท หรือประมาณ 2,000-5,000 บาท ต่อเดือน ประมาณหนึ่งในสี่ได้รับ 60,000 บาท หรือประมาณ 5,000 บาทต่อเดือน ครัวเรือนที่ได้รับน้อยกว่า 24,000 บาท ในปีที่ผ่านมา มีอยู่เกือบหนึ่งในสี่ จำนวนเงินฉลี่ยที่ครัวเรือนได้รับทั้งปีคือ 45,242 บาท ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับในจำนวนมากกว่าครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ดูเหมือนว่า พ่อผู้ย้ายถิ่นจะส่งกลับมาให้ครัวเรือนมากกว่าเมื่อแม่อยู่ที่บ้านในถิ่นต้นทางกับลูก เมื่อพ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เงินที่ครัวเรือนได้รับโดยเฉลี่ยมีจำนวนไม่ถึงครึ่งของครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว เหตุผลที่เป็นไปได้อย่างหนึ่งคือ เมื่อทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น อาจพาลูกคนอื่นๆ ไปอยู่ในถิ่นปลายทางด้วยซึ่งทำให้มีค่าใช้จ่ายมากขึ้น และไม่มีเงินเหลือส่งกลับครัวเรือนต้นทางมากนัก จากข้อมูล พบว่า ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่มีพี่น้องอาศัยอยู่ที่อื่นในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นสูงกว่าครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 13 และร้อยละ 4) หรือขณะเดียวกันอาจเป็นไปได้ว่า เมื่อแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นด้วย แม่อาจเป็นผู้เก็บเงินเป็นเงินออม แทนที่จะส่งเงินกลับ

ตาราง 4.12 จำนวนครั้งและจำนวนเงินที่พ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นส่งกลับมายังครัวเรือนผู้ย้ายถิ่นภายใน 12 เดือนที่ผ่านมา

	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
จำนวนครั้งของการส่งเงินกลับในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ			
0	2.5	2.5	2.7
1-11	19.8	21.5	13.8
12	66.9	66.4	68.8
13+	10.7	9.6	14.8
รวม		100.0	100.0
(จำนวน)	(868)	(679)	(189)
		χ^2=8.4, p=0.028	
ค่าเฉลี่ย (ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	11.7 (6.3)	11.3 (5.7)	13.1 (7.8)
ค่ามัธยฐาน	12	12	12
จำนวนเงินที่ส่งกลับในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ (บาท)			
ไม่ส่ง	2.5	2.5	2.7
<24,000 บาท	23.6	27.4	10.1
24,000-59,000 บาท	49.5	54.9	29.8
60,000 บาท	24.3	15.2	57.5
รวม		100.0	100.0
(จำนวน)	(867)	(679)	(188)
		χ^2=145.6, p=0.000	
ค่าเฉลี่ย	45,241.6	34,302.5	84,750.53
(ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน)	(53,599.1)	(26,751.3)	(93,005.0)
ค่ามัธยฐาน	36,000	30,000	60,000

เป็นเรื่องที่มักเข้าใจกันโดยทั่วไปว่า เงินส่งกลับจากผู้ย้ายถิ่นมีส่วนช่วยยกระดับสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน (De Hass, 2005; Hugo, 2005) การวิเคราะห์นี้จึงได้ทดสอบว่าเงินส่งกลับกับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนมีความเกี่ยวข้องกันหรือไม่ โดยใช้ดัชนีความมั่งคั่งเป็นตัววัดฐานะทางเศรษฐกิจ โดยนำครัวเรือนทุกครัวเรือนมาเรียงกันตั้งแต่ครัวเรือนที่มีดัชนีความมั่งคั่งต่ำสุดไปจนถึงสูงสุด และจัดกลุ่มครัวเรือนออกเป็น 1) ยากจน (อยู่ในร้อยละ 20 แรก และร้อยละ 20 ที่สองจากล่าง) 2) ปานกลาง (อยู่ในร้อยละ 20 ที่สามและที่สี่ และ 3) รวย (อยู่ในร้อยละ 20 บนสุด)[1] และแบ่งกลุ่มจำนวนเงินส่งกลับออกเป็น ต่ำ (<24,000 บาท) ปานกลาง (24,000-59,000 บาท) และสูง (60,000 บาท ขึ้นไป) ส่วนครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นก็จัดเป็นอีกกลุ่มหนึ่ง

[1] การวิเคราะห์สร้างดัชนีความมั่งคั่ง ด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก PCA (Principal Components Analysis: PCA)

เป็นที่ชัดเจนว่า ครัวเรือนที่ร่ำรวย คือ ครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับจำนวนมาก ในสัดส่วนสูงกว่าครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับจำนวนปานกลาง และน้อย (ร้อยละ 36 ร้อยละ 16 และร้อยละ 14 ตามลำดับ) ในขณะที่ครัวเรือนยากจนได้รับเงินส่งกลับจำนวนน้อยในสัดส่วนที่สูงกว่าปานกลางและรวย (ร้อยละ 52 ร้อยละ 41 และ ร้อยละ 21 ตามลำดับ) ในด้านหนึ่ง ข้อมูลชี้ให้เห็นว่า เงินส่งกลับช่วยให้ครัวเรือนมีฐานะดีขึ้น (แม้ข้อมูลจะยังไม่สามารถบอกได้ถึงเหตุและผล) แต่ขณะเดียวกันดูเหมือนข้อมูลจะบอกได้อีกอย่างว่า จำนวนเงินส่งกลับจะต้องมีจำนวนมากถึงระดับหนึ่ง จึงจะช่วยยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจได้ นอกจากนี้ ความมั่งคั่งของครัวเรือนยังช่วยลดการย้ายถิ่นออกของสมาชิกครัวเรือนด้วย

ตาราง 4.13 สถานะทางเศรษฐกิจ ประเภทครัวเรือน และจำนวนเงินส่งกลับ

สถานะทางเศรษฐกิจ	ภาพรวม	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น	จำนวนเงินส่งกลับ		
			ต่ำ	ปานกลาง	สูง
ยากจน	40.0	41.8	51.5	41.2	20.8
ปานกลาง	40.0	38.6	34.3	43.0	43.5
รวย	20.0	19.7	14.2	15.9	35.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,454)	(570)	(233)	(435)	(216)
			χ^2=66.1, p=0.000		

หมายเหตุ: ครัวเรือนผู้ย้ายถิ่นที่ไม่ได้รับเงินส่งกลับในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมารวมอยู่ในกลุ่ม “ต่ำ”

4.2.2 แผนการใช้เงินส่งกลับและการใช้จริง

ตาราง 4.14 แสดงข้อมูลที่บอกว่าครัวเรือนวางแผนการใช้เงินส่งกลับอย่างไร โดยเสนอเฉพาะคำตอบแรกที่สะท้อนลำดับความสำคัญต้นๆ ที่ครัวเรือนตั้งใจจะใช้เงินส่งกลับ ผลการศึกษา พบว่า มากกว่าครึ่งของครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นรายงานว่า ตั้งใจใช้เงินสำหรับค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในครอบครัว เช่น อาหาร เสื้อผ้า และการบริโภคอื่นๆ ของครัวเรือน (ร้อยละ 57) โดยครัวเรือนที่มีพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ มีแผนใช้เงินส่งกลับสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในครอบครัวสูงกว่าครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 58 และ ร้อยละ 51 ตามลำดับ) งานวิจัยที่ผ่านมาชี้ว่าประโยชน์อย่างหนึ่งของเงินส่งกลับ คือ ประโยชน์ต่อการศึกษาของบุตร งานวิจัยครั้งนี้พบว่า ร้อยละ 28 ของครัวเรือนมีแผนใช้เงินเพื่อการศึกษาของเด็กเป้าหมาย ร้อยละ 13 มีแผนใช้เงินเพื่อการลงทุน เก็บเป็นเงินออม เพื่อซื้อหรือซ่อมแซมบ้าน และเพื่อซื้อหรือเช่าที่ดินเพิ่ม โดยพบว่า ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวมีแผนใช้เงินเพื่อการลงทุนในสัดส่วนสูงกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ร้อยละ 18 และร้อยละ 11 ตามลำดับ)

ตาราง 4.14 แผนการใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทของครัวเรือน

แผนการใช้เงินส่งกลับ	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
อาหาร/เสื้อผ้า/การบริโภคอื่นๆ ของครัวเรือน	56.5	58.0	50.8
การศึกษาของลูก	28.1	28.4	27.1
ลงทุน/ออม/ซื้อ-ซ่อมแซมบ้าน/ซื้อ-เช่าที่ดิน	12.6	11.0	18.2
อื่นๆ	2.9	2.6	3.9
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(829)	(648)	(181)
		χ^2=8.1, p=0.044	

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

เมื่อพิจารณาการนำเงินส่งกลับไปใช้จริงๆ ของครัวเรือน ผลการศึกษาพบว่า ครัวเรือนใช้เงินส่งกลับสูงสุดสามอันดับแรกไปในเรื่องการศึกษาของเด็ก (ร้อยละ 93) อาหาร/เสื้อผ้า/การบริโภคของครัวเรือน (ร้อยละ 92) และอาหารของเด็ก (ร้อยละ 70) (ตาราง 4.15) มากกว่าครึ่งของครัวเรือนใช้เงินส่งกลับไปกับกิจกรรมทางสังคม (ร้อยละ 57) และประมาณครึ่งใช้เงินส่งกลับบริจาคให้กิจกรรมทางศาสนา เกือบหนึ่งในห้านำเงินไปใช้หนี้ การใช้เงินส่งกลับไปในการลงทุนมีอยู่ค่อนข้างน้อย คือ ร้อยละ 18 เป็นการลงทุนเรื่องการเกษตร ร้อยละ 6 ซื้อเครื่องมือการเกษตร และร้อยละ 2 เป็นการลงทุนนอกการเกษตร

ตาราง 4.15 การใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ)

	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
การศึกษาของเด็ก	93.2	93.5	91.9
อาหาร/เสื้อผ้า/การบริโภคของครัวเรือน	91.8	91.4	93.0
อาหารของเด็ก	70.2	71.6	64.9
บริจาคให้กิจกรรมทางสังคม	57.0	53.7	68.7
บริจาคให้กิจกรรมทางศาสนา	49.2	47.5	55.1
ค่าใช้จ่ายสุขภาพของเด็ก	29.7	28.7	33.5
การบริจาคอื่นๆ	23.5	20.4	34.6
ของเล่นเด็ก	20.9	18.0	31.4
เก็บเป็นเงินออม	19.1	15.1	33.5
ใช้หนี้	17.6	12.5	35.7
ลงทุนกับกิจกรรมการเกษตร	17.5	15.5	24.3
ซื้อเครื่องใช้ในครัวเรือน	17.0	14.6	25.4
ซื้อนมเด็ก	5.9	5.6	7.0
ซื้อเครื่องมือการเกษตร	5.5	4.8	8.1

ตาราง 4.15 การใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทครัวเรือน (ตอบได้มากกว่า 1 คำตอบ) (ต่อ)

	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
เดินทาง/ไปเที่ยว	5.3	3.6	11.4
ซ่อมแซม/ปรับปรุงบ้าน	4.8	2.7	12.4
ซื้อผ้าอ้อมเด็ก	2.6	2.1	4.3
ซื้อรถ	2.5	0.9	8.1
ลงทุนในกิจกรรมนอกเกษตร	1.7	1.4	2.7
สร้างบ้าน	1.4	1.1	2.7
เป็นค่าใช้จ่ายให้ผู้ดูแลเด็ก	1.3	1.4	1.1
ช่วยสมาชิกครอบครัวคนอื่นในการย้ายถิ่น	1.2	0.6	3.2
จัดงานรื่นเริง	1.1	0.8	2.2
ซื้อสัตว์เลี้ยงในการเกษตร	0.7	0.8	0.5
ซื้อที่ดิน	0.6	0.5	1.1
ขยายกิจการ	0.5	0.0	2.2
ปรับปรุงที่ดิน	0.2	0.0	1.1
เช่าที่ดิน	0.2	0.2	0.5
จำนวน	848	663	185

ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อครอบครัวส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับว่าใครเป็นคนตัดสินใจว่าจะใช้เงินไปกับเรื่องอะไร (ตาราง 4.16) การสำรวจครั้งนี้ พบว่า ผู้ตัดสินใจคือ ยายของเด็ก ร้อยละ 42 แม่ของเด็กประมาณหนึ่งในห้า และย่า ร้อยละ 14 ข้อมูลแสดงให้เห็นว่า ญาติข้างแม่โดยเฉพาะยาย มีบทบาทสำคัญมากกว่าญาติข้างพ่อ ในการใช้เงินส่งกลับ (ร้อยละ 51 และร้อยละ 19 ตามลำดับ) โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ซึ่งมากกว่าครึ่งที่รายงานว่า ยายเป็นผู้ตัดสินใจ (ร้อยละ 53) เนื่องจากเป็นคนที่ดูแลเด็ก และเมื่อเปรียบเทียบระหว่างย่ายายกับปู่ตา ในเรื่องการเป็นผู้ตัดสินใจเรื่องการใช้เงินส่งกลับ ย่ายายจะมีบทบาทสูงกว่า (ร้อยละ 66 และร้อยละ 13) สำหรับในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว ผู้ตัดสินใจส่วนใหญ่ คือ แม่ (ร้อยละ 95)

ตาราง 4.16 ผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เงินส่งกลับ จำแนกตามประเภทครัวเรือน

ผู้ตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้เงินส่งกลับ (ความสัมพันธ์กับเด็กเป้าหมาย)	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
ยาย	42.0	53.4	1.1
แม่	20.9	0.2	95.1
ย่า	14.0	17.8	0.5
ตา	8.7	11.0	0.5
ปู่	4.5	5.7	0.0
พี่สาว/น้องสาวของแม่	4.4	5.6	0.0
อื่นๆ	5.6	6.3	2.7
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(848)	(663)	(85)

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

อีกประเด็นหนึ่งที่การวิจัยของเรายังให้ความสนใจ คือ ลูกของผู้ย้ายถิ่นได้รับประโยชน์จากเงินส่งกลับมากน้อยแค่ไหน ผลการศึกษา พบว่า มากกว่าครึ่งของผู้ให้ข้อมูลครัวเรือน (ร้อยละ 58) รายงานว่า เงินส่งกลับมีประโยชน์ต่อเด็กเป้าหมายมาก และประมาณร้อยละ 30 รายงานว่า เงินส่งกลับมีประโยชน์กับเด็กบ้าง (ตาราง 4.17) แต่ยังมีมากกว่าหนึ่งในสิบของครัวเรือนที่ตอบว่า เงินส่งกลับมีประโยชน์กับเด็กเพียงเล็กน้อยหรือไม่ได้ประโยชน์เลย การรับรู้เรื่องประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็กเป้าหมายไม่แตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว

ตาราง 4.17 การรับรู้เกี่ยวกับประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก

ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก	ภาพรวม
มาก	58.4
บ้าง	29.8
น้อย/ไม่มากเท่าที่ควรจะเป็น/ไม่เลย	11.0
รวม	100.0
(จำนวน)*	(847)

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

เมื่อวิเคราะห์ว่า การรับรู้ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็กเป้าหมายขึ้นอยู่กับจำนวนเงินส่งกลับหรือไม่ พบว่า (ตาราง 4.18) ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็กเป้าหมายมีความสัมพันธ์กับจำนวนเงินที่พ่อแม่ส่งกลับ จำนวนเงินส่งกลับยิ่งมากเด็กเป้าหมายยิ่งได้ประโยชน์มาก เช่น ร้อยละ 69 ของครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับจำนวนมากตอบว่าเด็กเป้าหมายได้ประโยชน์จากเงินส่งกลับในระดับมาก ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 52 ของครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับน้อยที่ตอบว่า เด็กเป้าหมายได้ประโยชน์จากเงินส่งกลับในระดับมาก

ตาราง 4.18 ประโยชน์ของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก จำแนกตามจำนวนเงินส่งกลับใน 12 เดือนที่ผ่านมา

ประโยชนของเงินส่งกลับที่มีต่อเด็ก	ภาพรวม	จำนวนเงินส่งกลับใน 12 เดือนที่ผ่านมา		
		ต่ำ	ปานกลาง	สูง
มาก	58.7	52.2	57.0	68.5
บ้าง	29.4	30.6	30.8	25.5
น้อย/ไม่มากเท่าที่ควรจะเป็น/ไม่เลย	11.9	17.2	12.2	6.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(860)	(209)	(435)	(216)
		χ^2=18.1, p=0.001		

เงินส่งกลับไม่ได้มีประโยชน์ต่อครัวเรือนอย่างเดียว แต่ยังเป็นประโยชน์ต่อชุมชนด้วย มากกว่าหนึ่งในสี่ของผู้ให้ข้อมูลครัวเรือน (ร้อยละ 27) รายงานว่า พ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นส่งเงินกลับมาบริจาคให้กิจกรรมของชุมชนทั้งด้านสังคมและด้านศาสนา (ตาราง 4.19) ไม่พบความแตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่ย้ายทั้งพ่อและแม่ และครัวเรือนที่พ่อย้ายคนเดียว แต่พบความแตกต่างกันเพื่อพิจารณาตามจำนวนเงินที่ส่งกลับ กล่าวคือ พ่อแม่ย้ายถิ่นที่ส่งเงินกลับในจำนวนมากหรือปานกลาง มีสัดส่วนการบริจาคเงินให้กิจกรรมของชุมชนมากกว่า (ร้อยละ 32 และร้อยละ 28 ตามลำดับ เปรียบเทียบกับร้อยละ 20 ในครัวเรือนที่พ่อแม่ส่งเงินกลับในจำนวนน้อย)

ตาราง 4.19 การส่งเงินกลับเพื่อบริจาคให้กิจกรรมของชุมชน จำแนกตามจำนวนเงินส่งกลับ

การเคยส่งเงินกลับเพื่อบริจาคให้กิจกรรมของชุมชน	ภาพรวม	จำนวนเงินส่งกลับ		
		ต่ำ	ปานกลาง	สูง
เคย	27.0	20.3	27.7	32.1
ไม่เคย	73.0	79.7	72.3	67.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(837)	(202)	(426)	(209)
		χ^2=7.4, p=0.024		

หมายเหตุ: * ไม่รวม ไม่ทราบ ไม่ตอบ

นอกจากการส่งเงินกลับแล้ว งานวิจัยยังรวมเอาคำถามเรื่องการส่งสิ่งของกลับบ้านของพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นด้วย พบว่า ร้อยละ 28 ของครัวเรือนได้รับสิ่งของจากพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น ไม่แตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่ย้ายทั้งพ่อและแม่และครัวเรือนที่พ่อย้ายคนเดียว (ไม่ได้แสดงตาราง)

4.3 เงินส่งกลับจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน

นอกจากพ่อแม่ของเด็กเป้าหมายซึ่งเป็นสิ่งที่การวิจัยนี้สนใจแล้ว ครัวเรือนอาจมีคนอื่นเป็นผู้ย้ายถิ่นด้วย โดยเฉพาะครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ไม่ได้เป็นผู้ย้ายถิ่น และครัวเรือนเหล่านี้อาจได้รับเงินส่งกลับจากผู้ย้ายถิ่นคนอื่น อย่างไรก็ตาม จากการสำรวจ พบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่ (ร้อยละ 86) ไม่ได้รับเงินส่งกลับจากสมาชิกคนอื่น (ตาราง 4.20) ไม่แตกต่างกันระหว่างประเภทของครัวเรือน (ร้อยละ 84 ในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 86

ในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายคนเดียว และร้อยละ 88 ในครัวเรือนที่พ่อและแม่ไม่ย้ายถิ่น – ไม่ได้แสดงข้อมูลในตาราง) ร้อยละ 8 ได้รับเงินส่งกลับจากสมาชิกคนอื่นน้อยกว่า 24,000 บาทในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา และร้อยละ 7 ได้รับอย่างน้อย 24,000 บาท ในจำนวนครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับจากสมาชิกคนอื่นของครัวเรือนนี้ จำนวนเงินเฉลี่ยที่ได้รับต่อปีคือ 23,000 บาท ค่ามัธยฐานคือ 18,000 บาท เป็นไปได้ว่า เงินที่ได้รับนี้ส่งมาให้เพื่อเด็กคนอื่นที่ไม่ใช่เด็กเป้าหมาย อย่างไรก็ตาม การวิจัยนี้ไม่มีรายละเอียดในประเด็นดังกล่าวมากพอที่จะวิเคราะห์เพิ่มเติม

ตาราง 4.20 จำนวนเงินส่งกลับที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือนในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ

จำนวนเงินส่งกลับที่ได้รับจากสมาชิกคนอื่นในครัวเรือน	ร้อยละของครัวเรือน
ไม่ได้รับ	85.6
น้อยกว่า 24,000 บาท	8.0
ได้รับ 24,000 บาท ขึ้นไป	6.5
รวม	100.0
(จำนวน)	(1,456)
ค่าเฉลี่ย* (บาท)	23,008.6
ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน	21,459.5
ค่ามัธยฐาน* (บาท)	18,000

หมายเหตุ: *ไม่รวมครัวเรือนที่ไม่ได้รับเงินส่งกลับจากสมาชิกอื่นๆ

4.4 การติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น: คำตอบจากผู้ใหญ่และจากเด็ก

การติดต่อระหว่างพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวในถิ่นต้นทาง เป็นสิ่งสำคัญสำหรับความอยู่ดีมีสุขของลูกและครอบครัว หากผู้ย้ายถิ่นมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับครอบครัวจะช่วยลดผลกระทบในทางลบของการย้ายถิ่น ในการวิจัยครั้งนี้ ได้ถามคำถามทั้งจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กและจากตัวเด็กเอง เกี่ยวกับการติดต่อสื่อสารระหว่างพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นและครอบครัวในถิ่นต้นทางในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ โดยถามเฉพาะครัวเรือนที่มีพ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่น ผลการศึกษา มีรายละเอียด ดังนี้

4.4.1 การติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

เมื่อถามถึงการติดต่อกับ***พ่อที่ย้ายถิ่น*** จากการรายงานของผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก ผลการศึกษาชี้ว่า เกือบทุกครัวเรือนยังคงมีการติดต่อกับพ่อผู้ย้ายถิ่น มีเพียง 7 ครัวเรือนจาก 869 ครัวเรือนที่รายงานว่า ไม่มีการติดต่อกับพ่อผู้ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ (ตาราง 4.21) ในครัวเรือนที่มีการติดต่อกับพ่อผู้ย้ายถิ่น ใช้โทรศัพท์ (ทั้งโทรศัพท์มือถือและโทรศัพท์บ้าน) ในการติดต่อมากที่สุด (ร้อยละ 99) นอกจากโทรศัพท์แล้ว การติดต่อที่ใช้กันมากคือ พ่อผู้ย้ายถิ่นกลับมาเยี่ยม (ร้อยละ 71) เด็กไปเยี่ยมพ่อที่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 44) และสมาชิกในครัวเรือนคนอื่นไปเยี่ยมพ่อที่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 26)

เมื่อดูการรายงานของเด็กในเรื่องนี้ พบว่า สอดคล้องกันกับรายงานจากผู้ใหญ่ว่า ครัวเรือนเกือบทั้งหมดมีการติดต่อกับพ่อที่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 99) การติดต่อผ่านทางโทรศัพท์ (ทั้งโทรศัพท์มือถือและโทรศัพท์บ้าน) คำตอบจากผู้ใหญ่และจากเด็กเป้าหมายมีสัดส่วนเท่ากัน (ร้อยละ 99.2) และการติดต่อโดยวิธีอื่นก็มีสัดส่วนใกล้เคียงกัน

ตาราง 4.21 การติดต่อสื่อสารกับพ่อผู้ย้ายถิ่น – คำตอบจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก และจากเด็กเป้าหมาย

วิธีการติดต่อ	คำตอบจากผู้ใหญ่[1]	คำตอบจากเด็กเป้าหมาย[2]
โทรศัพท์	99.2	99.2
พ่อที่ย้ายถิ่นกลับมาเยี่ยมบ้าน	71.0	73.1
เด็กเป้าหมายไปเยี่ยมพ่อที่ย้ายถิ่น	44.3	46.4
สมาชิกในครัวเรือนคนอื่นไปเยี่ยมพ่อที่ย้ายถิ่น	26.0	24.6
จำนวน	862	863

หมายเหตุ: [1] 7 คน จาก 869 (ร้อยละ 0.8) รายงานว่า ไม่มีการติดต่อกับพ่อผู้ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ ทั้งหมดเป็นครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น

[2] 6 คน จาก 869 (ร้อยละ 0.7) รายงานว่า ไม่มีการติดต่อกับพ่อผู้ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ

การติดต่อกับแม่ที่ย้ายถิ่นก็ไม่แตกต่างกันมากนัก (ตาราง 4.22) ทั้งผู้ใหญ่และเด็กเป้าหมายรายงานสอดคล้องกันว่า วิธีการติดต่อที่นิยมมากที่สุด คือ การใช้โทรศัพท์ (เกือบทุกครัวเรือน) ตามมาด้วย แม่ที่ย้ายถิ่นกลับมาเยี่ยมบ้าน เด็กเป้าหมายไปเยี่ยมแม่ที่ย้ายถิ่น และสมาชิกครัวเรือนคนอื่นไปเยี่ยมแม่ที่ย้ายถิ่น การรายงานของเด็กสูงกว่าของผู้ใหญ่เล็กน้อย

ตาราง 4.22 การติดต่อสื่อสารกับแม่ผู้ย้ายถิ่น – คำตอบจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก และจากเด็กเป้าหมาย

วิธีการติดต่อ	คำตอบจากผู้ใหญ่[1]	คำตอบจากเด็กเป้าหมาย[3]
โทรศัพท์	99.5	99.9
แม่ที่ย้ายถิ่นกลับมาเยี่ยมบ้าน	69.9	72.2
เด็กเป้าหมายไปเยี่ยมแม่ที่ย้ายถิ่น	46.5	50.4
สมาชิกในครัวเรือนคนอื่นไปเยี่ยมแม่ที่ย้ายถิ่น	22.9	23.6
จำนวน[2]	691	688

หมายเหตุ [1] 5 จาก 696 คน (ร้อยละ 0.7) รายงานว่า ไม่มีการติดต่อกับแม่ผู้ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ

[2] ไม่รวมผู้ที่ไม่ตอบคำถามนี้ และตอบได้มากกว่าหนึ่งคำตอบ

[3] 8 จาก 696 คน (ร้อยละ 1.1) รายงานว่า ไม่มีการติดต่อกับแม่ผู้ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ

4.4.2 ความถี่ของการติดต่อผ่านโทรศัพท์

จากการรายงานของผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก ครอบครัวและผู้ย้ายถิ่นติดต่อผ่านทางโทรศัทพ์เป็นส่วนใหญ่ สอดคล้องกันในพื้นที่ศึกษาทั้งสองที่ ในครัวเรือนที่***พ่อย้ายถิ่น***ที่มีการติดต่อกันทางโทรศัพท์ ร้อยละ 48 มีการติดต่อกันทุกวัน ร้อยละ 32 ติดต่อสองสามครั้งต่อสัปดาห์ (ตาราง 4.23) ไม่แตกต่างกันในพื้นที่ศึกษาทั้งสอง แต่การติดต่อทางโทรศัพท์ทุกวันในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว มีสัดส่วนสูงกว่าในครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคน ส่วนการติดต่อนานๆ ครั้ง (น้อยกว่า 1 ครั้งต่อสัปดาห์) เกิดขึ้นในครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคนมากกว่าครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว

เมื่อเปรียบเทียบข้อมูลที่เป็นคำตอบจากผู้ใหญ่กับคำตอบจากเด็กเป้าหมาย (ตาราง 4.23) พบว่า ผู้ใหญ่รายงานการติดต่อผ่านทางโทรศัพท์บ่อยกว่าที่เด็กรายงาน โดยผู้ใหญ่รายงานว่า โทรศัพท์ติดต่อกันทุกวันในสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 48) ขณะที่เด็กรายงานว่า โทรศัพท์ติดต่อกันสองสามครั้งต่อสัปดาห์ในสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 47) อย่างไรก็ตาม การรายงานว่าโทรศัพท์ติดต่อกันทุกวันมีสัดส่วนที่สูงกว่าในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่ย้ายถิ่นทั้งพ่อและแม่นั้น สอดคล้องกันทั้งคำตอบจากผู้ใหญ่และจากเด็ก

ตาราง 4.23 ความถี่ของการติดต่อกับพ่อที่ย้ายถิ่นผ่านโทรศัพท์

	คำตอบจากผู้ใหญ่			คำตอบจากเด็กเป้าหมาย		
	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
ทุกวัน	47.6	41.7	36.8	31.7	54.8	54.8
สองสามครั้งต่อสัปดาห์	31.9	36.1	44.0	47.3	32.4	32.4
สัปดาห์ละครั้ง	8.7	9.2	10.0	11.8	3.7	3.7
น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	11.8	13.1	9.2	9.1	9.0	9.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(855)	(665)	(190)	(856)	(668)	(188)
	χ^2=7.4, p=0.024			χ^2=51.2, p=0.000		

การติดต่อกับ***แม่ที่ย้ายถิ่น***ผ่านทางโทรศัพท์มีลักษณะเช่นเดียวกับการติดต่อกับพ่อที่ย้ายถิ่น กล่าวคือ เกือบครึ่งหนึ่งของผู้ตอบที่เป็นผู้ใหญ่ (ร้อยละ 46) รายงานว่าคุยกันทางโทรศัพท์กับแม่ที่ย้ายถิ่นทุกวัน และมากกว่าหนึ่งในสามคุยกันทางโทรศัพท์กับแม่ที่ย้ายถิ่นสองสามครั้งต่อสัปดาห์ (ตาราง 4.24) และเนื่องจากจำนวนครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่นมีไม่มากนัก การรายงานผลการติดต่อกับแม่ที่ย้ายถิ่นจึงไม่ได้จำแนกตามประเภทครัวเรือน เด็กเป้าหมายรายงานว่าคุยกับแม่ทางโทรศัพท์ทุกวันในสัดส่วนที่ต่ำกว่าการรายงานของผู้ใหญ่ (ร้อยละ 35) ซึ่งอาจเป็นไปได้ว่า เด็กเป้าหมายอาจไม่อยู่ตอนที่แม่โทรศัพท์มาหรือตอนที่ครอบครัวโทรศัพท์ไป อย่างไรก็ตาม การติดต่อสัปดาห์ละครั้ง หรือน้อยกว่ามีการรายงานในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกันทั้งในผู้ใหญ่และเด็กเป้าหมาย คือ ร้อยละ 18

ตาราง 4.24 ความถี่ของการติดต่อกับแม่ที่ย้ายถิ่นผ่านโทรศัพท์

วิธีการติดต่อ	คำตอบจากผู้ใหญ่	คำตอบจากเด็กเป้าหมาย
ทุกวัน	45.5	35.2
สองสามครั้งต่อสัปดาห์	36.1	46.4
สัปดาห์ละครั้ง	9.0	10.9
น้อยกว่าสัปดาห์ละครั้ง	9.6	7.4
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(687)	(688)

4.4.3 ความถี่ในการมาเยี่ยมบ้านของพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

ตามที่ได้นำเสนอไปแล้ว (ตาราง 4.21) ร้อยละ 71 รายงานว่า ***พ่อที่ย้ายถิ่น***กลับมาเยี่ยมบ้านในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ โดยมีสัดส่วนสูงกว่าในพื้นที่ศึกษาภาคเหนือและในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว (ไม่ได้แสดงผลในตาราง) สัดส่วนของคำตอบจากผู้ใหญ่ว่า พ่อกลับมาเยี่ยม 1 ครั้ง 2-3 ครั้ง และอย่างน้อย 4 ครั้ง คือ ร้อยละ 40 ร้อยละ 41 และร้อยละ 19 ตามลำดับ (ตาราง 4.25) จำนวนครั้งที่พ่อกลับมาเยี่ยมไม่แตกต่างกันระหว่างพื้นที่ศึกษา ส่วนในระหว่างประเภทครัวเรือน พบว่า ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว มีรายงานว่าพ่อกลับมาเยี่ยมบ้านบ่อยกว่าครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น

ในภาพรวม การรายงานเรื่องพ่อกลับมาเยี่ยมบ้านของผู้ใหญ่และของเด็กเป้าหมายไม่แตกต่างกันมากนัก เกือบร้อยละ 60 รายงานว่า พ่อกลับมาเยี่ยมบ้านสองครั้งขึ้นไป ไม่แตกต่างกันระหว่างครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวหรือพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เด็กเป้าหมายในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวรายงานว่า ในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจพ่อกลับมาเยี่ยมบ้านบ่อยครั้งกว่าเด็กเป้าหมายในครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ร้อยละ 36 และร้อยละ 13)

ตาราง 4.25 ความถี่ในการกลับมาเยี่ยมบ้านของ*พ่อ*ที่ย้ายถิ่น

	คำตอบจากผู้ใหญ่			คำตอบจากเด็กเป้าหมาย		
	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
1 ครั้ง	40.4	44.9	28.4	41.0	44.2	32.5
2-3 ครั้ง	41.0	44.5	32.0	40.3	43.3	32.0
4+ ครั้ง	18.6	10.6	39.6	18.7	12.6	35.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(612)	(443)	(169)	(631)	(462)	(169)
	χ^2=91.5, p=0.000			χ^2=42.9, p=0.000		

ส่วนการกลับมาเยี่ยมบ้านของ***แม่ที่ย้ายถิ่น*** จากการรายงานของผู้ใหญ่ ร้อยละ 45 ของ*แม่ที่ย้ายถิ่น*กลับมาเยี่ยมบ้าน 1 ครั้ง ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ร้อยละ 43 กลับมาเยี่ยม 2-3 ครั้ง และร้อยละ 12 กลับมาเยี่ยม อย่างน้อย 4 ครั้ง (ตาราง 4.26) ใกล้เคียงกับการรายงานของเด็กเป้าหมาย

ตาราง 4.26 ความถี่ในการกลับมาเยี่ยมบ้านของแม่ที่ย้ายถิ่น

	คำตอบจากผู้ใหญ่	คำตอบจากเด็กเป้าหมาย
1 ครั้ง	44.9	45.5
2-3 ครั้ง	42.7	41.2
4+ ครั้ง	12.4	13.3
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(497)	(483)

4.4.4 ความถี่ในการไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นของเด็กเป้าหมาย

ไม่เฉพาะแต่พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นที่จะกลับมาเยี่ยมบ้านเท่านั้น แต่ครอบครัวและเด็กเป้าหมายก็อาจไปเยี่ยมพ่อแม่ในถิ่นปลายทางเช่นกัน เมื่อถามว่าเด็กเป้าหมายได้ไปเยี่ยมพ่อที่ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมาหรือไม่ พบว่า ร้อยละ 44 ของผู้ตอบ ตอบว่าเด็กเป้าหมายไปเยี่ยมพ่อย้ายถิ่น (ตาราง 4.21) การรายงานเรื่องการไปเยี่ยมพ่อของเด็กในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นมีสัดส่วนสูงกว่าครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 46 และร้อยละ 37 ตามลำดับ - ผลการศึกษาไม่ได้นำเสนอในตาราง) เมื่อพิจารณาความถี่ในการไปเยี่ยม พบว่า เด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวไปเยี่ยมพ่อมากกว่า 1 ครั้ง ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคน (ร้อยละ 23 และร้อยละ 13 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างดังกล่าวพบในการรายงานของผู้ใหญ่เท่านั้น แต่ไม่พบในการรายงานของเด็ก ในภาพรวม เด็กรายงานเรื่องการไปเยี่ยมพ่อบ่อยกว่าที่ผู้ใหญ่รายงาน กล่าวคือ ร้อยละ 20 ของเด็กรายงานว่า ได้ไปเยี่ยมพ่อ 2 ครั้งขึ้นไป ในขณะที่ผู้ใหญ่รายงานในเรื่องเดียวกัน เพียงร้อยละ 12

ตาราง 4.27 ความถี่ที่เด็กไปเยี่ยมพ่อในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

	คำตอบจากผู้ใหญ่			คำตอบจากเด็กเป้าหมาย		
	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว	ภาพรวม	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
1 ครั้ง	85.3	87.1	77.5	79.8	79.4	81.5
2+ ครั้ง	14.7	12.9	22.5	20.3	20.6	18.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)[1]	(382)	(311)	(71)	(400)	(335)	(65)
	χ^2=4.3, p=0.038			χ^2 ns.		

หมายเหตุ [1] รวมเฉพาะเด็กที่เคยไปเยี่ยมพ่อในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ไม่รวมเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ และเด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียว
[2] ns.=ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ในครัวเรือนที่รายงานว่าเด็กเป้าหมายได้ไปเยี่ยม***แม่ที่ย้ายถิ่น***ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ไปเยี่ยม 1 ครั้ง (ร้อยละ 87 สำหรับคำตอบของผู้ใหญ่ และร้อยละ 83 สำหรับคำตอบของเด็ก) (ตาราง 4.28)

ตาราง 4.28 ความถี่ที่เด็กไปเยี่ยมแม่ในช่วง 6 เดือนที่ผ่านมา

	คำตอบจากผู้ใหญ่	คำตอบจากเด็ก
1 ครั้ง	87.3	82.7
2+ ครั้ง	12.7	17.3
รวม	100.0	100.0
(จำนวน)	(347)	(321)

ผลการศึกษาชี้ว่า การติดต่อระหว่างพ่อที่ย้ายถิ่นกับครอบครัวในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นน่าเป็นห่วงมากกว่าในครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว ดูเหมือนว่า ถ้าทั้งพ่อและแม่ย้ายออกไปทั้งคู่ การติดต่อระหว่างพ่อกับครอบครัวในถิ่นต้นทางจะน้อยกว่าถ้าพ่อย้ายออกไปเพียงคนเดียว ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อทางโทรศัพท์ การกลับมาเยี่ยมบ้านของพ่อ หรือการที่ลูกไปเยี่ยมพ่อในถิ่นต้นทาง ในอีกนัยหนึ่งก็คือ เมื่อพ่อเป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียวการติดต่อกับครอบครัวจะใกล้ชิดกว่าเมื่อทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ดังนั้น ผู้ที่อยู่เบื้องหลังความใกล้ชิดระหว่างผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวคือแม่ที่อยู่ในถิ่นต้นทาง ผลการศึกษานี้ สอดคล้องกับการศึกษาจากโครงการ CHAMPSEA-ประเทศไทย ซึ่งชี้ว่า แม่ที่อยู่ในถิ่นต้นทางคือคนที่รักษาความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างพ่อที่ไปทำงานต่างประเทศกับลูกที่อยู่ในถิ่นต้นทาง (Jampaklay et al., 2011)

4.4.5 เรื่องที่พูดคุยกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นเมื่อมีการติดต่อ: คำตอบจากเด็ก

เรื่องที่พูดคุยกับพ่อที่ย้ายถิ่น

ตามที่ได้กล่าวแล้ว เด็กเกือบทุกคนติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นอย่างใกล้ชิดด้วยวิธีการต่างๆ เมื่อถามว่า เด็กคุยอะไรกับพ่อแม่บ้าง โดยให้สามารถตอบได้สามคำตอบ ตาราง 4.29 แสดงเรื่องที่พูดคุยจำแนกตามเพศ และอายุของเด็กเป้าหมาย โดยดูที่เฉพาะคำตอบแรกเท่านั้น ในภาพรวม พบว่า เรื่องที่คุยกันมากที่สุด คือ การศึกษาของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 47) เมื่อพิจารณาเรื่องที่พูดคุยแยกตามเพศ พบว่า พ่อที่ย้ายถิ่นคุยเรื่องการศึกษา/โรงเรียนกับลูกสาวมากกว่าลูกชาย (ร้อยละ 53 และร้อยละ 41 ตามลำดับ) เมื่อพิจารณาตามรายอายุ พบว่า พ่อที่ย้ายถิ่นคุยเรื่องการศึกษา/โรงเรียนกับเด็กโต (13-15 ปี) มากกว่าเด็กเล็ก (8-12 ปี) (ร้อยละ 54 และร้อยละ 42 ตามลำดับ) นอกจากนี้ ยังพบว่า เด็กเล็กขอของเล่น/ขนมหวาน/เงิน จากพ่อมากกว่าเด็กโต (ร้อยละ 16 และร้อยละ 7 ตามลำดับ)

ตาราง 4.29 เรื่องที่เด็กเป้าหมายคุยกับพ่อที่ย้ายถิ่น จำแนกตามเพศ อายุ ของเด็กเป้าหมาย (เฉพาะคำตอบแรก)

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15
โรงเรียน/ผลการเรียน	46.4	40.6	52.5	41.5	54.4
ฉัน/พ่อเป็นอย่างไรบ้าง	19.7	21.4	17.9	20.6	18.3
ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว	12.8	14.5	11.1	11.4	15.0
ขอของเล่น/ขนมหวาน/เงิน	12.7	15.8	9.4	16.1	7.2
บอกให้พ่อกลับบ้าน	4.4	3.8	4.9	6.0	1.8
พ่อบอกให้ดูแลน้อง	2.9	2.9	2.8	3.2	2.4
อื่นๆ	1.2	0.9	1.4	1.3	0.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(868)	(443)	(425)	(535)	(333)
		χ^2=18.0, p=0.006		χ^2= 31.6, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวมเด็กที่อยู่กับพ่อแม่และเด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียว

เรื่องที่พูดคุยกับแม่ที่ย้ายถิ่น

สำหรับเรื่องที่พูดคุยกับ***แม่ที่ย้ายถิ่น*** เมื่อพิจารณาเฉพาะคำตอบแรก คำตอบเป็นไปในทำนองเดียวกับการพูดคุยกับพ่อ (ตาราง 4.30) เรื่องที่พูดคุยกันมากที่สุด คือ การศึกษาของลูก (ร้อยละ 50) เมื่อพิจารณาแยกตามเพศของเด็กพบว่า แม่คุยกับลูกสาวเรื่องการศึกษามากกว่าลูกชาย (ร้อยละ 56 และร้อยละ 44 ตามลำดับ) การที่เด็กหญิงคุยกับพ่อแม่เรื่องการเรียน อาจเป็นเพราะเด็กหญิงสนใจและใส่ใจเรื่องการเรียนมากกว่าเด็กชาย ดังจะเห็นต่อไปในบทที่ 5 ว่า เด็กหญิงมองว่า ตนเองเรียนดีกว่าคนอื่นในชั้นมากกว่าเด็กชาย ซึ่งสะท้อนได้ในระดับหนึ่งว่า เด็กหญิงสนใจเรียนมากกว่าเด็กชาย เด็กผู้หญิงจึงคุยเรื่องการเรียนมากกว่าเด็กผู้ชาย และเช่นเดียวกับเรื่องที่คุยกับพ่อที่ย้ายถิ่น แม่มีแนวโน้มที่จะคุยเรื่องการเรียนกับเด็กโตมากกว่าเด็กเล็ก (ร้อยละ 59 และร้อยละ 44 ตามลำดับ) เด็กเล็กขอของเล่น/ขนมหวาน/เงิน จากแม่มากกว่าเด็กโต (ร้อยละ 17 และร้อยละ 8) รายงานไม่ได้นำเสนอผลการศึกษาแยกตามประเภทครัวเรือนเนื่องจากจำนวนเด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีน้อยมาก

ตาราง 4.30 เรื่องที่เด็กเป้าหมายคุยกับแม่ที่ย้ายถิ่น จำแนกตาม เพศ อายุ ของเด็กเป้าหมาย (เฉพาะคำตอบแรก)

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15
โรงเรียน/ผลการเรียน	49.6	43.7	55.8	44.0	58.9
ฉัน/แม่เป็นอย่างไรบ้าง	17.9	20.6	15.0	19.5	15.1
ความอยู่ดีมีสุขของครอบครัว	13.7	16.1	11.2	17.0	8.1
ขอของเล่น/ขนมหวาน/เงิน	11.4	13.8	8.9	10.6	12.8
บอกให้แม่กลับบ้าน	4.0	2.8	5.3	5.5	1.6
แม่บอกให้ดูแลน้อง	2.9	2.3	3.5	2.8	3.1
อื่นๆ	0.6	0.9	0.3	0.7	0.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(694)	(355)	(339)	(436)	(258)
		χ^2=19.4, p=0.004		χ^2= 25.5, p=0.000	

หมายเหตุ: * ไม่รวมเด็กที่อยู่กับพ่อแม่และเด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว

4.4.6 ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นและลูกสามารถติดต่อกันได้หลายวิธี ทั้งทางโทรศัพท์ การที่พ่อแม่มาเยี่ยม และการที่เด็กไปเยี่ยมพ่อแม่ แต่การพบกันมีศักยภาพในการสร้างความรักความอบอุ่นได้มากกว่าวิธีอื่นๆ ด้วยเหตุนี้ การศึกษานี้จึงได้ผนวกคำถามเรื่องครั้งล่าสุดที่เด็กได้พบกับพ่อแม่

ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบพ่อที่ย้ายถิ่น

ในภาพรวม พบว่า เด็กเป้าหมายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 74) ได้พบกับพ่อที่ย้ายถิ่นในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ ประมาณหนึ่งในห้า ไม่ได้พบกับพ่อเป็นเวลา 6-12 เดือน ร้อยละ 2 ไม่ได้พบหน้าพ่อมามากกว่าหนึ่งปี และร้อยละ 3 ของเด็กรายงานว่า พ่อกำลังมาเยี่ยมบ้านระหว่างที่มีการสำรวจ เด็กโตพบพ่อครั้งล่าสุดไม่ถึง 6 เดือนที่ผ่านมามากกว่าเด็กเล็ก (ร้อยละ 78 และร้อยละ 71 ตามลำดับ) เด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว พบพ่อครั้งล่าสุดไม่ถึง 6 เดือนที่ผ่านมามากกว่าเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ร้อยละ 82 และร้อยละ 71 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กหญิง และเด็กชาย (ตาราง 4.31)

ตาราง 4.31 ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบพ่อที่ย้ายถิ่น จำแนกตามอายุของเด็กและประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	อายุเด็กเป้าหมาย		ประเภทครัวเรือน	
		8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อย้ายถิ่นคนเดียว
ไม่ถึง 6 เดือน	73.6	70.7	78.4	71.3	82.0
6-12 เดือนที่ผ่านมา	19.2	22.2	14.4	21.5	11.1
มากกว่า 1 ปี	2.2	1.9	2.7	2.5	1.1
พ่อกลับมาเยี่ยมในช่วงที่มีการสำรวจ	3.0	2.8	3.3	2.7	4.2
อื่นๆ	2.0	2.4	1.2	2.0	1.6
		χ^2 = 10.5, p=0.032		χ^2 = 13.6, p=0.00	
รวม	100.0	100.0	100	100.0	100.0
(จำนวน)*	(869)	(536)	(333)	(679)	(189)

หมายเหตุ: * ไม่รวมเด็กที่อยู่กับพ่อแม่และเด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียว

ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบแม่ที่ย้ายถิ่น

ผลการศึกษาในเรื่องที่เด็กได้พบหน้า***แม่ที่ย้ายถิ่น***ครั้งล่าสุดไม่แตกต่างจากพ่อมากนัก ประมาณร้อยละ 70 ของเด็กรายงานว่า ได้พบหน้าแม่ครั้งล่าสุดไม่ถึง 6 เดือนที่ผ่านมา (ตาราง 4.32) สะท้อนว่า ทั้งพ่อและแม่ที่ย้ายถิ่นมีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับลูก ซึ่งอาจเป็นการกลับไปเยี่ยมบ้านของพ่อ/แม่ในช่วงปีใหม่ หรือ สงกรานต์ และเด็กก็อาจไปเยี่ยมพ่อ/แม่ในช่วงปิดเทอม

นอกจากนี้ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ ระหว่างเด็กโตและเด็กเล็ก หรือระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย

ตาราง 4.32 ครั้งล่าสุดที่เด็กเป้าหมายได้พบแม่ที่ย้ายถิ่น

	ภาพรวม
ไม่ถึง 6 เดือน	72.7
6-12 เดือนที่ผ่านมา	20.8
มากกว่า 1 ปี	2.0
แม่กลับมาเยี่ยมบ้านในช่วงที่มีการสำรวจ	2.6
อื่นๆ	1.9
รวม	100.0
(จำนวน)*	(696)

หมายเหตุ: * ไม่รวมเด็กที่อยู่กับพ่อแม่และเด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว

4.5 สรุป

ประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อแม่

การย้ายถิ่นของพ่อแม่ในวัยแรงงานเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติธรรมดาแม้ว่าจะมีลูกแล้วก็ตาม ประมาณสามในสี่ของพ่อ และประมาณร้อยละ 60 ของแม่ เคยจากบ้านไปอยู่ที่อื่นอย่างน้อยสองเดือนตั้งแต่เด็กเกิดมา สำหรับพ่อแม่ที่ไม่ได้เป็นผู้ย้ายถิ่นขณะที่มีการสำรวจนั้น มากกว่าหนึ่งในสามของพ่อ และประมาณหนึ่งในห้าของแม่ที่เคยจากบ้านไปอยู่ที่อื่นอย่างน้อยสองเดือนตั้งแต่เด็กเกิดมา สำหรับพ่อแม่ที่มีประสบการณ์การย้ายถิ่น ระยะเวลาที่จากลูกไปอยู่ที่อื่น คือ 8 ปี ทั้งพ่อและแม่

การย้ายถิ่นในปัจจุบันของพ่อแม่

สำหรับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นขณะมีการสำรวจ ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพฯ ในกรณีที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่ที่เดียวกัน ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นปลายทางโดยเฉลี่ย คือ 11 ปี สำหรับพ่อ และ 10 ปี สำหรับแม่ ระยะเวลาที่อยู่ในถิ่นปลายทางสูงกว่าระยะเวลาที่จากลูกไปอยู่ที่อื่น สะท้อนว่า มีพ่อแม่จำนวนหนึ่งที่ย้ายถิ่นตั้งแต่ก่อนเด็กเป้าหมายเกิด

เหตุผลหลักในการย้ายถิ่นของพ่อแม่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจร่วมกันของทั้งพ่อและแม่ การตัดสินใจร่วมกันเกิดกับกรณีที่แม่ย้ายถิ่นมากกว่าพ่อย้ายถิ่น สะท้อนว่าพ่อมีส่วนร่วมในการตัดสินในการย้ายถิ่นของแม่มากกว่าแม่มีส่วนร่วมในการย้ายถิ่นของพ่อ

ปฏิกิริยาของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

มากกว่าครึ่งของผู้ตอบที่เป็นผู้ใหญ่รายงานว่า มีการอธิบายให้เด็กทราบถึงเหตุผลที่พ่อแม่ต้องไปอยู่ที่อื่น และเด็กส่วนใหญ่มีปฏิกิริยาเป็นปกติ อย่างไรก็ตาม ร้อยละ 27 บอกว่าเด็กเศร้าคิดถึงพ่อที่ย้ายถิ่น และร้อยละ 30 บอกว่าเด็กเศร้าคิดถึงแม่ที่ย้ายถิ่น

เงินส่งกลับ

พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ส่งเงินกลับบ้านอย่างน้อยเดือนละครั้ง ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับบ่อยกว่า และในจำนวนที่สูงกว่าครัวเรือนที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ จำนวนเงินส่งกลับโดยเฉลี่ย คือ 45,242 บาท ข้อค้นพบชี้ว่า พ่อที่ย้ายถิ่นมีแนวโน้มส่งเงินกลับบ้านมากกว่าหากแม่อยู่ในครัวเรือนต้นทาง เหตุผลหนึ่งคือ หากมีการย้ายถิ่นทั้งพ่อและแม่ ก็อาจนำลูกบางคนไปอยู่ในถิ่นปลายทางด้วย ซึ่งอาจทำให้ส่งเงินกลับได้น้อยกว่า หรืออาจเป็นไปได้ว่า เมื่อแม่ย้ายถิ่น แม่อาจออมเงินไว้ส่วนหนึ่ง แทนที่จะส่งกลับ

เงินส่งกลับมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความมั่งคั่งของครัวเรือน สะท้อนว่า เงินส่งกลับช่วยยกระดับฐานะทางเศรฐกิจของครัวเรือน การใช้เงินส่งกลับสามอันดับแรก คือ การศึกษาของเด็ก อาหาร/เสื้อผ้าของสมาชิกครัวเรือนและอาหารของเด็ก ผู้ที่ตัดสินว่าจะใช้เงินส่งกลับอย่างไรส่วนใหญ่คือยายของเด็ก มากกว่าครึ่งบอกว่าเด็กได้รับประโยชน์จากเงินส่งกลับมาก นอกจากนี้ พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นในสัดส่วนไม่น้อยส่งเงินมาบริจาคในกิจกรรมทางศาสนาและสังคมในชุมชนต้นทาง

การติดต่อกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

เกือบทุกครัวเรือนมีการติดต่อที่ใกล้ชิดกับผู้ย้ายถิ่น มีการติดต่อทางโทรศัพท์มากที่สุด รองลงมาคือ การกลับมาเยี่ยมบ้านของพ่อแม่ และเด็กไปเยี่ยมพ่อแม่ในถิ่นปลายทาง

5

ความอยู่ดีมีสุขของเด็ก

5
ความอยู่ดีมีสุขของเด็ก

ในบทที่ 5 เป็นการนำเสนอผลที่สำคัญของการศึกษานี้ นั่นคือเรื่องของความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมายซึ่งอาจเป็นผลเนื่องมาจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ ความอยู่ดีมีสุขของเด็กนั้นเป็นความอยู่ดีมีสุขในด้านสุขภาวะทางกายและทางจิตใจ รวมทั้งลักษณะอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งสะท้อนหรือสนับสนุนความอยู่ดีมีสุขของเด็ก

5.1 ความสามารถในการเรียนและความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน

5.1.1 ความสามารถในการเรียน

ความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมายนั้น ประเมินจากข้อคำถาม 2 ข้อ ข้อแรกเป็นคำถามที่เด็กประเมินตนเอง คือ “เธอมีผลการเรียน/คะแนนเป็นอย่างไร เมื่อเทียบกับผลการเรียน/คะแนนของเพื่อนร่วมชั้น” สำหรับคำถามอีกข้อ เป็นการถามจากผู้ดูแล คือ “กรุณาระบุระดับความสามารถในการเรียนของ {ชื่อเด็กเป้าหมาย} ในโรงเรียนตลอดระยะเวลา 6 เดือนที่ผ่านมา”

จากคำถามข้อแรก ประมาณร้อยละ 23 ของเด็กเป้าหมายรายงานว่าผลการเรียนของตนดีกว่า/ดีกว่ามากเมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น ในขณะที่ร้อยละ 68 รายงานว่าผลการเรียนของตนพอๆ กันกับเพื่อนร่วมชั้น มีเพียงร้อยละ 10 เท่านั้นที่รายงานว่าผลการเรียนของตนแย่กว่า/แย่กว่ามากเมื่อเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น การประเมินผลการเรียนด้วยตนเองของเด็กเป้าหมายนั้น มีความแตกต่างกันตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือนของเด็กเป้าหมาย เด็กหญิงรายงานผลการเรียนดีกว่า/ดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นมากด้วยสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กชาย (ร้อยละ 28 เปรียบเทียบกับร้อยละ 17) และรายงานว่าผลการเรียนแย่กว่า/แย่กว่าเพื่อนร่วมชั้นมากด้วยสัดส่วนที่ต่ำกว่าเด็กชาย (ร้อยละ 8 เปรียบเทียบกับ

ร้อยละ 12) เด็กเล็กที่อายุ 8-15 ปี รายงานว่าผลการเรียนดีกว่า/ดีกว่ามาก และแย่กว่า/แย่กว่ามาก ด้วยสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กโตที่อายุ 13-15 ปี (ร้อยละ 23 เปรียบเทียบกับร้อยละ 22 และร้อยละ 12 เปรียบเทียบกับร้อยละ 7 ตามลำดับ) สำหรับเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่รายงานว่าผลการเรียนของตนดีกว่า/ดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นมากกว่าในสัดส่วนที่ต่ำกว่าเมื่อเทียบกับเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว หรือเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ (ร้อยละ 20 เปรียบเทียบกับร้อยละ 23 และ 26 ตามลำดับ) ในทางตรงกันข้าม เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่รายงานว่าผลการเรียนของตนแย่กว่า/แย่กว่าเพื่อนร่วมชั้นมากเมื่อเทียบกับเด็กอีก 2 สองกลุ่ม (ร้อยละ 12 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6 และ 9 ตามลำดับ) (ตาราง 5.1)

ตาราง 5.1 เกรด/คะแนนของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนร่วมชั้น (คำตอบของเด็กเป้าหมาย)

เกรด/คะแนนของเด็กเป้าหมาย	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ดีกว่า/ดีกว่ามาก	22.6	17.0	28.3	23.3	21.7	19.7	22.8	26.1
พอๆ กัน	67.6	70.9	64.3	64.8	71.5	68.3	71.3	65.4
แย่กว่า/แย่กว่ามาก	9.8	12.1	7.5	11.9	6.8	12.0	5.9	8.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,429)	(718)	(711)	(829)	(600)	(675)	(202)	(552)
		χ^2=30.34, p=0.000		χ^2=12.00, p=0.002		χ^2=13.66, p=0.008		

เมื่อพิจารณาการรายงานจากผู้ดูแล พบว่า ร้อยละ 46 ของผู้ดูแลรายงานว่า ความสามารถในการเรียนของเด็กอยู่ในระดับดี และร้อยละ 49 รายงานว่าความสามารถในการเรียนของเด็กอยู่ในระดับไม่ดีไม่แย่หรือพอใช้ได้ มีเพียงร้อยละ 5 ของผู้ดูแลเท่านั้นที่รายงานว่า ความสามารถในการเรียนของเด็กอยู่ในระดับที่แย่ อย่างไรก็ตาม พบว่าแบบแผนความคิดเห็นของผู้ดูแลต่อความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมายไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทครัวเรือน (ตาราง 5.2)

ตาราง 5.2 ร้อยละของความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมายใน 6 เดือนที่ผ่านมา ตามความเห็นของผู้ดูแล

ความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมาย	ภาพรวม
ดี/ดีมาก	45.9
ไม่ดีไม่แย่/พอใช้ได้	49.4
แย่/แย่มาก	4.8
รวม	100.0
(จำนวน)	(1,433)

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.1.2 ความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน

นอกเหนือจากเรื่องความสามารถในการเรียนแล้ว ความรู้สึกสนุกที่โรงเรียนเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่ใช้อธิบายความอยู่ดีมีสุขของเด็ก ผลของความรู้สึกสนุกที่โรงเรียนของเด็กเป้าหมายแสดงอยู่ในตาราง 5.3

จากตาราง 5.3 พบว่า มีเด็กน้อยกว่าร้อยละ 1 เท่านั้นที่รายงานว่าตนแทบจะไม่เคยสนุกหรือไม่สนุกเลยที่โรงเรียน ประมาณ 1 ใน 5 (ร้อยละ 19) รายงานว่ารู้สึกสนุกเป็นบางครั้ง แต่เด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) รู้สึกสนุกที่โรงเรียนเกือบเป็นประจำหรือเป็นประจำ แบบแผนการรายงานความรู้สึกสนุกที่โรงเรียนเมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือนของเด็กเป้าหมายไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อนำกลุ่มไม่เคยสนุกเลย แทบจะไม่เคยสนุก และสนุกเป็นบางครั้ง มารวมกัน ก็ยังพบว่า แบบแผนการรายงานความรู้สึกสนุกที่โรงเรียนไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีทางสถิตินัยสำคัญเช่นเดิม เมื่อจำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือนของเด็กเป้าหมาย

ตาราง 5.3 ร้อยละของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามระดับความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน

ความรู้สึกสนุกที่โรงเรียน	ภาพรวม
ไม่เคยเลย	0.4
แทบจะไม่เคย	0.4
เป็นบางครั้ง	18.9
เกือบเป็นประจำ	17.1
เป็นประจำ	63.3
รวม	100.0
(จำนวน)	(1,429)

5.2 สุขภาวะด้านจิตใจ

5.2.1 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) รายข้อ

งานวิจัยนี้ใช้เครื่องมือ SDQ ในการวัดสุขภาวะด้านจิตใจของเด็ก คำ “SDQ” มาจากคำเต็มว่า “Strengths and Difficulties Questionnaire” เป็นแบบสอบถามมาตรฐานเพื่อใช้สำรวจหรือคัดกรองพฤติกรรมเด็กอายุ 3-16 ปี ที่เป็นที่ยอมรับ แบบสำรวจพฤติกรรมนี้พัฒนาขึ้นโดยจิตแพทย์เด็กชาวอังกฤษ ชื่อ นพ.โรเบิร์ต กู๊ดแมน (Robert Goodman, 1997) ในปัจจุบัน แบบสำรวจพฤติกรรมเด็กนี้ได้รับการแปลเป็นภาษาต่างๆ มากกว่า 50 ภาษา และใช้กันในประเทศต่างๆ ทั่วโลก[1] SDQ มีข้อคำถามทั้งสิ้น 25 ข้อ เป็นคำถามทั้งเชิงบวกและเชิงลบ ที่ใช้ค้นหาพฤติกรรมต่างๆ ใน 5 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมเกเร (คำถามข้อ 5 7 12 18 และ 22) ปัญหาทางอารมณ์ (คำถามข้อ 3 8 13 16 และ 24) พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง (คำถามข้อ 2 10 15 21 และ 25) ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน (คำถามข้อ 6 11 14 19 และ 23) และพฤติกรรมสัมพันธภาพทางสังคม (คำถามข้อ 1 4 9 17 และ 20) โดยมีคำตอบ 3 ระดับ คือ ไม่จริง จริงบ้าง และจริงแน่นอน แบบสำรวจพฤติกรรมนี้มีทั้งแบบที่รายงานโดยเด็กเอง รายงานโดยผู้ดูแล และรายงานโดยครู อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้ใช้แบบสำรวจพฤติกรรมเด็กแบบที่รายงานโดยผู้ดูแลเพียงอย่างเดียว พฤติกรรมเด็กรายข้อคำถามที่พบ แสดงไว้ในภาพที่ 5.1

[1] สามารถดูรายละเอียดของ ‘SDQ Information for researchers and professionals about the Strengths & Difficulties Questionnaires’ ได้ที่ http://www.sdqinfo.com/

จากภาพที่ 5.1 ผู้ดูแลรายงานว่า เด็กส่วนใหญ่มีพฤติกรรมทางที่ดีหรือพฤติกรรมทางบวก มีเพียงส่วนน้อยที่มีพฤติกรรมทางลบ มีผู้ดูแลน้อยกว่าร้อยละ 10 ที่รายงานว่าเด็กมีพฤติกรรมทางลบเหล่านี้จริงแน่นอน คือ ขโมยของที่บ้านที่โรงเรียน หรือที่อื่น (ร้อยละ1) มีเรื่องต่อสู้หรือรังแกเด็กอื่นบ่อยๆ (ร้อยละ 2) ไม่มีความสุข เศร้าหรือร้องไห้บ่อยๆ (ร้อยละ 4) พูดปดหรือขี้โกงบ่อยๆ (ร้อยละ 5) มีความกังวลหลายเรื่อง ดูเหมือนกังวลบ่อย (ร้อยละ 7) และถูกเด็กคนอื่นแกล้งหรือรังแก (ร้อยละ 9) และ มีผู้ดูแลน้อยกว่าร้อยละ 6 ที่รายงานว่าเด็กไม่มีพฤติกรรมทางบวกเหล่านี้ คือ ช่วยเหลือเมื่อมีใครบาดเจ็บ ไม่สบาย หรือเจ็บป่วย (ร้อยละ 6) มักอาสาช่วยเหลือผู้อื่น (ร้อยละ 5) โดยปกติแล้ว เชื่อฟัง ทำตามที่ผู้ใหญ่บอก (ร้อยละ 2) มีสมาธิในการติดตามทำงานจนเสร็จ (ร้อยละ 5) เต็มใจแบ่งปันกับเด็กอื่น (ร้อยละ 3) ใจดีกับเด็กที่อายุน้อยกว่า (ร้อยละ 3) โดยทั่วไปเป็นที่ชอบพอของเด็กอื่น (ร้อยละ 1) และมีเพื่อนสนิทอย่างน้อยหนึ่งคน (ร้อยละ 2)

ภาพที่ 5.1 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) รายข้อ

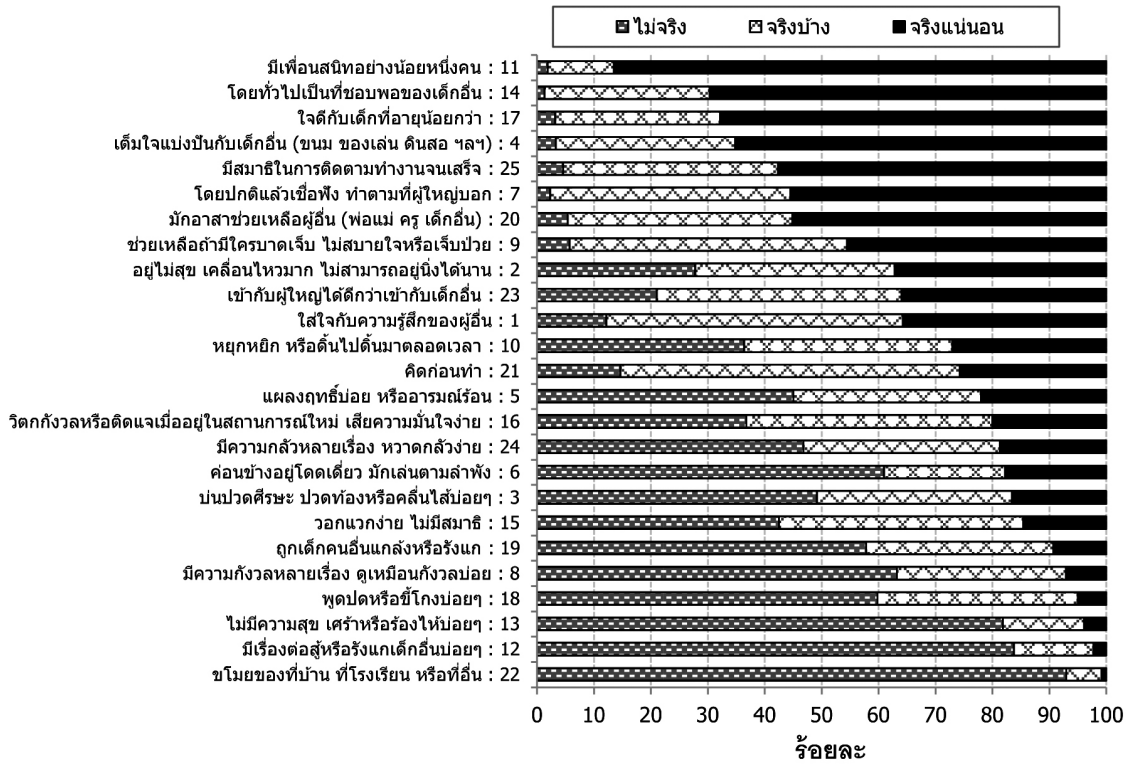

5.2.2 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) จำแนกตามกลุ่มพฤติกรรม

ในการประเมินสุขภาวะด้านจิตใจของเด็กนั้น มีการให้คะแนน SDQ แต่ละข้อ (ยกเว้นข้อ 7 11 14 21 และ 25) เป็น 3 ระดับ จาก คะแนน 0 ถึง 2 (คะแนน 0 = ไม่จริง; 1 = จริงบ้าง; และ 2 = จริงแน่นอน) สำหรับคะแนนของข้อ 7 11 14 21 และ 25 นั้น มีการกลับคะแนนเป็นตรงข้าม นั่นคือ คะแนน 0 = จริงแน่นอน คะแนน 1 = จริงบ้าง ส่วนคะแนน 2 = ไม่จริง จากนั้นรวมคะแนนพฤติกรรมแต่ละด้าน คะแนนรวมของพฤติกรรมแต่ละด้าน 4 ด้านแรก บ่งชี้ถึงปัญหา ในขณะที่คะแนนรวมพฤติกรรมด้านสุดท้าย (สัมพันธภาพทางสังคม) บ่งชี้ข้อดีของเด็ก การศึกษาครั้งนี้คณะนักวิจัยใช้เกณฑ์จุดตัดคะแนนรวมที่เสนอโดยกรมสุขภาพจิต[2] ดังแสดงไว้ในตาราง 5.4 เพื่อจำแนกเด็กออกเป็นกลุ่มๆ ตามระดับสุขภาวะด้านจิตใจ

[2] สำนักพัฒนาสุขภาพจิต กรมสุขภาพจิต สืบค้นได้จาก www.moe.go.th/wijai/babytestbehavior.pdf

ตาราง 5.4 จุดตัดของคะแนนรวมของปัญหา ที่แนะนำโดยกรมสุขภาพจิต

พฤติกรรมด้านต่างๆ	ปัญหา			ข้อดี	
	ปกติ	เสี่ยง	มีปัญหา	ข้อดี	ข้อด้อย
- พฤติกรรมเกเร	0-3	4	5-10		
- ปัญหาทางอารมณ์	0-4	5	6-10		
- พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง	0-5	6	7-10		
- ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน	0-4	5	6-10		
- พฤติกรรมสัมพันธภาพทางสังคม				5-10	0-4
- คะแนนรวมปัญหา*	0-15	16-18	19-40		

หมายเหตุ: *รวมทุกด้านยกเว้นพฤติกรรมสัมพันธภาพทางสังคม

เมื่อพิจารณาคะแนนรวมแต่ละด้าน พบว่า เด็กเป้าหมายส่วนใหญ่ (มากกว่า 3 ใน 4) ไม่มีปัญหาด้านพฤติกรรมเกเร ปัญหาทางอารมณ์ พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง และความสัมพันธ์กับเพื่อน เมื่อเรียงตามลำดับพฤติกรรมที่เป็นปัญหาแล้ว พบว่า เด็กเป้าหมายร้อยละ 14 มีปัญหาพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง ร้อยละ 10 มีปัญหาทางอารมณ์ ร้อยละ 7 มีพฤติกรรมเกเร และร้อยละ 4 มีปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน ส่วนพฤติกรรมสัมพันธภาพทางสังคมที่แสดงถึงข้อดีนั้น พบว่า เด็กเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93) มีพฤติกรรมนี้ (ตาราง 5.5)

เมื่อเปรียบเทียบตามเพศ พบว่าสัดส่วนของปัญหาบางด้านมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเด็กชายและหญิง เด็กหญิงมีปัญหาทางอารมณ์มากกว่าเด็กชาย (ร้อยละ12 เปรียบเทียบกับร้อยละ 9) แต่ในทางตรงกันข้าม เด็กชายมีปัญหาพฤติกรรมไม่อยู่นิ่งมากกว่าเด็กหญิง (ร้อยละ 17.3 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) ส่วนปัญหาด้านอื่นๆ ไม่พบความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง (ตาราง 5.5)

เมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุของเด็กเป้าหมาย ปัญหาเรื่องพฤติกรรมไม่อยู่นิ่งเป็นปัญหาเดียวเท่านั้นที่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญระหว่างกลุ่มอายุ เด็กเล็ก (อายุ 8-12 ปี) มีแนวโน้มที่มีปัญหานี้สูงกว่าเด็กโต (อายุ 13-15 ปี) (ร้อยละ 19 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8) และเมื่อจำแนกตามประเภทครัวเรือน ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านใดๆ หรือด้านข้อดีก็ตาม (ตาราง 5.5)

ตาราง 5.5 พฤติกรรมในแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

พฤติกรรมด้านต่างๆ	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
พฤติกรรมเกเร								
ปกติ	81.9	80.0	84.0	81.6	82.4	84.2	82.6	78.9
มีความเสี่ยง	11.1	11.5	10.6	11.6	10.4	9.9	9.7	13.0
มีปัญหา	7.0	8.5	5.4	6.9	7.2	5.9	7.7	8.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

ตาราง 5.5 พฤติกรรมในแบบสำรวจพฤติกรรมเด็ก (SDQ) จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน (ต่อ)

พฤติกรรมด้านต่างๆ	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ปัญหาทางอารมณ์								
ปกติ	80.5	83.2	77.7	78.8	82.7	79.8	84.1	80.0
มีความเสี่ยง	9.3	8.3	10.5	9.8	8.8	9.6	9.2	9.1
มีปัญหา	10.2	8.5	11.9	11.4	8.5	10.6	6.8	10.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=7.25, p=0.027		χ^2 ns.		χ^2 ns.		
พฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง								
ปกติ	73.8	66.4	81.3	66.7	83.1	76.1	73.4	71.1
มีความเสี่ยง	12.2	16.2	7.9	14.7	8.8	10.3	14.0	13.7
มีปัญหา	14.1	17.3	10.0	18.6	8.1	13.5	12.6	15.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=42.67, p=0.000		χ^2=50.60, p=0.000		χ^2 ns.		
ปัญหาความสัมพันธ์กับเพื่อน								
ปกติ	88.7	89.6	87.9	88.6	89.0	87.0	88.9	90.7
มีความเสี่ยง	7.6	7.6	7.5	7.7	7.3	8.4	8.2	6.3
มีปัญหา	3.7	2.8	4.6	3.7	3.7	4.6	2.9	3.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		
พฤติกรรมสัมพันธภาพทางสังคม								
ปกติ	93.3	92.0	94.6	93.4	93.1	92.5	92.8	94.4
มีความเสี่ยง	6.7	8.0	5.4	6.6	6.9	7.5	7.2	5.6
มีปัญหา								
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.3 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กตามแบบสำรวจพฤติกรรม (SDQ) คะแนนรวม

เมื่อพิจารณาคะแนนรวมของ SDQ ผลการศึกษาบ่งชี้ว่า เด็กที่ปกติ มีความเสี่ยง และมีปัญหา คิดเป็นร้อยละ 79 ร้อยละ 13 และ ร้อยละ 8 ตามลำดับ เด็กชายมีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านจิตใจมากกว่าเด็กหญิง (ร้อยละ 14 เปรียบเทียบกับร้อยละ 12 สำหรับกลุ่มมีความเสี่ยง และร้อยละ 9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 7 สำหรับกลุ่มมีปัญหา) แต่ความแตกต่างนี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ สัดส่วนของเด็กเล็กกลุ่มที่มีความเสี่ยงและที่มีปัญหา สูงกว่าอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กโต (ร้อยละ15 และร้อยละ 9 ตามลำดับสำหรับกลุ่มเสี่ยง ร้อยละ 9 และร้อยละ 7 ตามลำดับสำหรับกลุ่มมีปัญหา) อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของสัดส่วนเด็กที่มีปัญหาระหว่างครัวเรือนประเภทต่างๆ (ตาราง 5.6)

ตาราง 5.6 สุขภาวะด้านจิตใจของเด็กเมื่อพิจารณาจากคะแนนรวมของ SDQ จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

คะแนนรวมของปัญหา	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ปกติ	79.3	77.5	81.2	75.9	83.9	80.7	78.7	77.9
มีความเสี่ยง	12.7	13.7	11.7	15.2	9.4	12.8	12.1	12.8
มีปัญหา	8.0	8.8	7.1	8.9	6.7	6.5	9.2	9.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 =14.34, p=0.001		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.2.4 สุขภาวะด้านจิตใจกับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน

การศึกษาครั้งนี้ ได้ทำการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสุขภาวะด้านจิตใจ (คะแนนรวม) ของปัญหากับสถานะความมั่งคั่งของครัวเรือน ซึ่งชี้ให้เห็นว่า มีสัดส่วนของเด็กที่มีความเสี่ยงและมีปัญหาอยู่ในครัวเรือนที่ยากจนสูงกว่าอยู่ในครัวเรือนที่ฐานะปานกลางหรือรวย (ร้อยละ 13 เปรียบเทียบกับร้อยละ 12 เปรียบเทียบกับร้อยละ 12 สำหรับกลุ่มเด็กที่มีความเสี่ยง และร้อยละ 9 เปรียบเทียบกับร้อยละ 8 เปรียบเทียบกับร้อยละ 6 สำหรับกลุ่มเด็กที่มีปัญหา) อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างเหล่านี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ภาพที่ 5.2)

ภาพที่ 5.2 ร้อยละของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามคะแนนรวมของปัญหาและสถานภาพความมั่งคั่ง

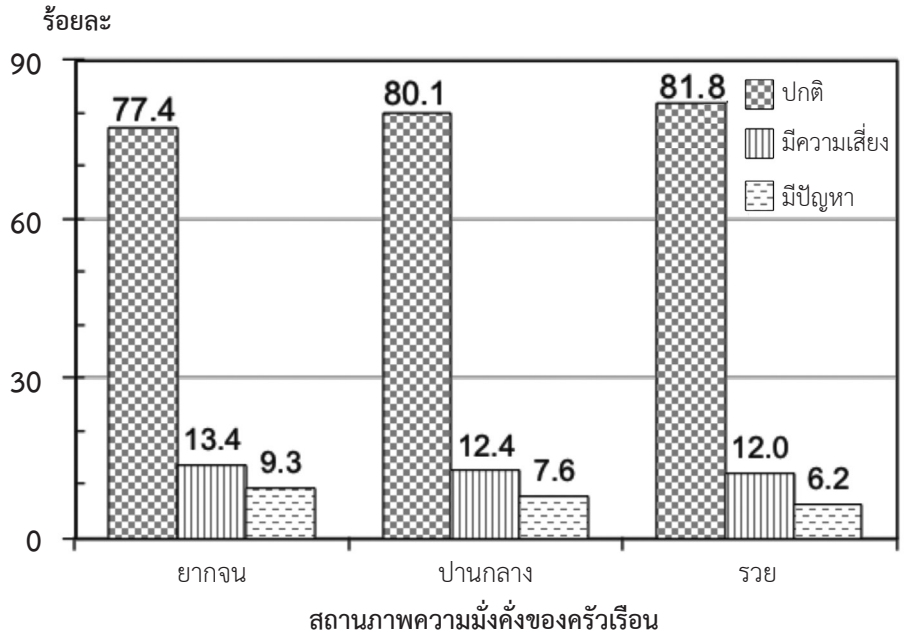

5.3 สุขภาพอนามัย

5.3.1 สุขภาวะด้านร่างกาย

การศึกษานี้วัดสุขภาวะด้านร่างกายของเด็กเป้าหมายใน 3 ประเด็นหลัก ได้แก่ น้ำหนักแรกเกิด การได้รับวัคซีน และการเจ็บป่วยต่างๆ ทั้งในปัจจุบันและอดีตที่ผ่านมา รวมถึงการบาดเจ็บหรืออุบัติเหตุ เนื่องจากเชื่อว่าสุขภาวะของเด็กในปัจจุบันนั้น อาจเป็นผลมาจากสถานะสุขภาพเมื่อแรกเกิดและการรับบริการพื้นฐานต่างๆ ในช่วงต้นของชีวิต

ก) น้ำหนักแรกเกิด

ในที่นี้ น้ำหนักแรกเกิดของเด็กเป้าหมายได้จากการสอบถามผู้ดูแล คำตอบที่ได้รับมาจากความทรงจำไม่ใช่ได้จากสมุดบันทึกสุขภาพ ด้วยเหตุนี้ ผลที่ได้จึงอาจลำเอียงจากความทรงจำที่คลาดเคลื่อน (Recall-biased) ดังนั้น การนำข้อมูลนี้ไปตีความควรทำด้วยความระมัดระวัง

จากการสอบถามผู้ดูแล พบว่า มีผู้ดูแล 1,217 คน (ร้อยละ 84) ที่ตอบว่า ตนเองทราบน้ำหนักแรกเกิดที่แน่นอนของเด็ก อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบตามประเภทครัวเรือน ผู้ดูแลจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ที่ทราบน้ำหนักแรกเกิดที่แน่นอนของเด็กมีเพียงร้อยละ 71 ในขณะที่มีผู้ดูแลจากครัวเรือนประเภทอื่นๆ นั้น มากกว่าร้อยละ 90 ทราบน้ำหนักแรกเกิดที่แน่นอนของเด็ก และจากจำนวนที่ทราบน้ำหนักแรกเกิดที่แน่นอนเหล่านี้ ร้อยละ 8 รายงานว่าเด็กมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำกว่า 2,500 กรัม หรือที่เรียกว่า ‘น้ำหนักแรกเกิดต่ำ’ (Low Birth Weight: LBW) โดยเป็นเด็กชายร้อยละ 7 และเด็กหญิงร้อยละ 9 มีเด็กเล็กที่ถูกรายงานว่ามีน้ำหนักแรกเกิดต่ำ สูงกว่าเด็กโต เด็กเป้าหมายจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ที่น้ำหนักแรกเกิดต่ำคิดเป็น ร้อยละ 9 ซึ่งใกล้เคียงกับเด็กจากครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว แต่สูงกว่า ครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 7) ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม ความแตกต่างเหล่านี้ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ภาพที่ 5.3)

ภาพที่ 5.3 การมีน้ำหนักแรกเกิดต่ำของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

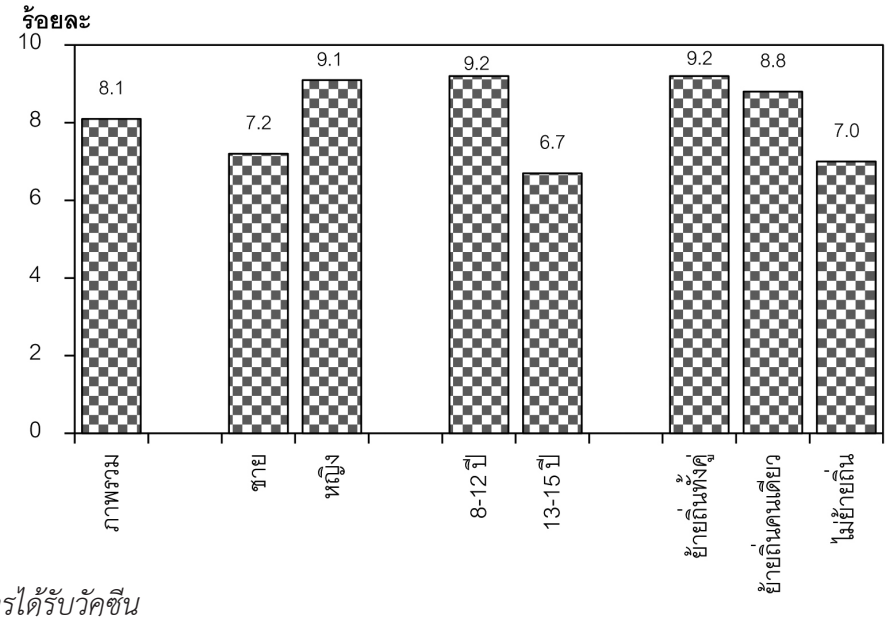

ข) การได้รับวัคซีน

นอกจากเรื่องของน้ำหนักแรกเกิดแล้ว การศึกษานี้ได้สอบถามผู้ดูแลถึงเรื่องการได้รับวัคซีนของเด็กเป้าหมาย คือ วัคซีนป้องกันโรคโปลิโอ วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ/ไอกรน/บาดทะยัก วัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี วัคซีนป้องกันหัด (คางทูม หัด หัดเยอรมัน) วัคซีนบีซีจี (ป้องกันวัณโรค) และวัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ และเช่นเดียวกับการถามเรื่องน้ำหนักแรกเกิด คำตอบเรื่องการได้รับวัคซีนจากผู้ดูแลอาจมีการลำเอียงเนื่องจากความทรงจำที่คลาดเคลื่อน

ผู้ดูแลเกือบทุกคนรายงานว่าเด็กเป้าหมายเคยได้รับวัคซีน อย่างไรก็ตาม เด็กบางคนได้รับวัคซีนครบชุดทุกชนิดของวัคซีน แต่บางคนได้รับไม่ครบ สัดส่วนของเด็กที่ได้รับวัคซีนครบชุดในแต่ละชนิดของวัคซีนแสดงอยู่ในภาพที่ 5.4 เด็กที่ได้รับวัคซีนครบชุดทุกชนิดของวัคซีนมีอยู่ร้อยละ 99

สัดส่วนเด็กที่ได้รับวัคซีนครบชุดไม่แตกต่างกันตามเพศ (ร้อยละ 99 ทั้งเด็กชาย และเด็กหญิง) หรืออายุ (ร้อยละ 99 สำหรับเด็กเล็ก และร้อยละ 98 สำหรับเด็กโต) แต่มีความแตกต่างกันตามประเภทครัวเรือน กล่าวคือ เด็กในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวที่ได้รับวัคซีนครบชุดคิดเป็นสัดส่วนต่ำที่สุด (ร้อยละ 97) และเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ได้รับวัคซีนครบชุดคิดเป็นสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 99) (ตาราง 5.7)

ภาพที่ 5.4 การได้รับวัคซีนครบถ้วนตามการรายงานของผู้ดูแล

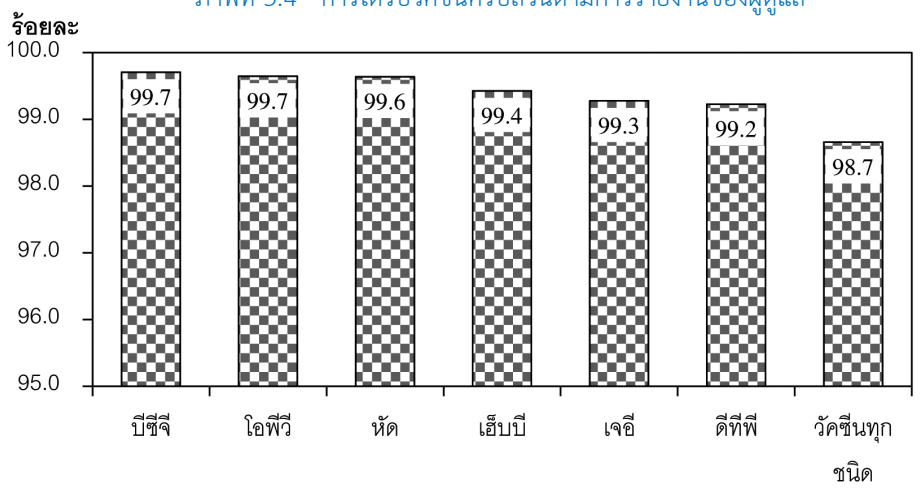

หมายเหตุ: บีซีจี = วัคซีนป้องกันวัณโรค โอพีวี = วัคซีนป้องกันโปลิโอ เฮ็บบี = วัคซีนป้องกันไวรัสตับอักเสบบี
เจอี = วัคซีนป้องกันไข้สมองอักเสบ ดีทีพี = วัคซีนป้องกันโรคคอตีบ ไอกรน บาดทะยัก

ตาราง 5.7 การได้รับวัคซีน จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

การได้รับวัคซีนครบทุกชนิดวัคซีน	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ได้รับครบ	98.7	98.7	98.6	99.0	98.3	99.4	96.9	98.5
ได้รับไม่ครบ	1.3	1.3	1.4	1.0	1.7	0.6	3.1	1.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,342)	(674)	(668)	(764)	(578)	(621)	(191)	(530)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2=7.07, p=0.029		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ค) การเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ

ในที่นี้ ‘การเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ’ หมายถึง การเจ็บป่วยด้วยโรคหรืออาการอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ คือ ก) หวัด ไอ เป็นไข้ ไข้หวัดใหญ่ ข) ปวดศีรษะ ค) ปวดท้อง ง) เบื่ออาหาร จ) ท้องเสีย ฉ) ปวดฟัน และ ช) ปัญหาเกี่ยวกับดวงตา จากนิยามนี้ จึงเป็นเรื่องปกติที่พบว่าเกือบ 2 ใน 3 ของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 62) เคยเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ สัดส่วนการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ ของเด็กชายต่ำกว่าเด็กหญิงเล็กน้อย (ร้อยละ 59 เปรียบเทียบกับร้อยละ 65) แต่ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เด็กเล็ก (อายุ 8-12 ปี) มีแนวโน้มที่เจ็บป่วยมากกว่าเด็กโต (อายุ 13-15 ปี) อย่างมีนัยสำคัญ (ร้อยละ 65 เปรียบเทียบกับร้อยละ 58) และไม่พบความแตกต่างของการเจ็บป่วยของเด็กเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทครัวเรือน (ตาราง 5.8)

ตาราง 5.8 การเจ็บป่วยเล็กน้อยใน 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

การเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เจ็บป่วย	62.3	59.4	65.3	65.4	58.2	61.9	62.8	62.6
ไม่เจ็บป่วย	37.7	40.6	34.7	34.6	41.8	38.1	37.2	37.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2=8.04, p=0.005		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ง) การเจ็บป่วยที่ร้ายแรง/รุนแรง การบาดเจ็บ ภาวะทุพพลภาพด้านร่างกายหรือจิตใจ

นอกจากเรื่องการเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ แล้ว สุขภาวะด้านร่างกายของเด็กยังวัดจากการเจ็บป่วยที่ร้ายแรง/รุนแรง หรือ การบาดเจ็บที่เกิดขึ้นภายในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ รวมทั้งการมีภาวะทุพพลภาพทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า มีความชุกของการเจ็บป่วยที่ร้ายแรง/รุนแรง หรือ การบาดเจ็บไม่มากนัก คือ

ร้อยละ 5 และ 2 ตามลำดับ ส่วนความชุกของภาวะทุพพลภาพทางด้านร่างกายและจิตใจ มีเพียงร้อยละ 1 ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเพศ อายุ และประเภทของครัวเรือน (ตาราง 5.9)

ตาราง 5.9 การเจ็บป่วยที่ร้ายแรง/รุนแรง การบาดเจ็บ ภาวะทุพพลภาพด้านร่างกายหรือจิตใจ

พฤติกรรมด้านต่างๆ	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
การเจ็บป่วยร้ายแรง								
เคย	5.1	5.9	4.3	5.3	4.9	4.7	7.2	4.9
ไม่เคย	94.9	94.1	95.7	94.7	95.1	95.3	92.8	95.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=7.25,		χ^2 ns.		χ^2 ns.		
การบาดเจ็บที่รุนแรง								
เคย	2.2	2.4	2.0	1.6	3.0	2.2	1.9	2.3
ไม่เคย	97.8	97.6	98.0	98.4	97.0	97.8	98.1	97.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		
ภาวะทุพพลภาพด้านร่างกาย/จิตใจ								
เคย	0.9	1.2	0.6	0.7	1.1	0.6	0.5	1.4
ไม่เคย	99.1	98.8	99.u	99.3	98.9	99.4	99.5	98.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3.2 พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องการสูบบุหรี่ ดื่มสุรา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาพฤติกรรมเสี่ยงของเด็กเป้าหมาย 2 เรื่อง คือ พฤติกรรมสูบบุหรี่ และดื่มสุรา โดยสอบถามว่า เด็กเป้าหมายเคยลองสูบบุหรี่ (แม้เพียงครั้งหรือสองครั้ง) หรือลองดื่มสุราหรือเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ (แม้เป็นเพียงการจิบหรือลองจิบจากของคนอื่น 2-3 ครั้งขึ้นไป) หรือไม่ สำหรับการสัมภาษณ์ คำถามเหล่านี้พนักงานสัมภาษณ์ใช้บัตรคำถาม-คำตอบ เพื่อให้เด็กได้ชี้ไปยังคำตอบแทนการกล่าวออกมา ซึ่งวิธีเช่นนี้ช่วยให้เด็กเป้าหมายรู้สึกสะดวกใจในการตอบมากขึ้น

ตาราง 5.10 แสดงผลที่น่าสนใจ นั่นคือ เด็กเป้าหมายร้อยละ 11 เคยลองสูบบุหรี่ ในขณะที่ร้อยละ 14 เคยลองดื่มสุรา สำหรับเรื่องการสูบบุหรี่นั้น มีสัดส่วนเด็กผู้ชายเคยลองสูบบุหรี่สูงกว่าเด็กผู้หญิงถึง 9 เท่าและมีนัยสำคัญทางสถิติ (ร้อยละ 19 เปรียบเทียบกับร้อยละ 2) เช่นเดียวกัน สัดส่วนเคยลองสูบบุหรี่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเด็กเล็กและเด็กโต โดยเกือบ 1 ใน 5 ของเด็กโตเคยลองสูบบุหรี่ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 4 ของเด็กเล็กที่มีพฤติกรรมดังกล่าว อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างของการเคยลองสูบบุหรี่ของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น และไม่ย้ายถิ่น

ในเรื่องพฤติกรรมการดื่มสุรานั้น พบว่า สัดส่วนของเด็กเป้าหมายที่เคยลองดื่มสุรามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ตาม เพศ อายุ และประเภทครัวเรือน โดยที่เด็กผู้ชายเคยลองดื่มสุราสูงมากกว่าเด็กผู้หญิงเกือบ 2 เท่า (ร้อยละ 18 เปรียบเทียบกับร้อยละ 10) เด็กโตเคยลองดื่มสุรามากกว่าเด็กเล็กถึง 5 เท่า (ร้อยละ 25 เปรียบเทียบกับร้อยละ 5) และเด็กในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวเคยลองดื่มสุราคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 19 ร้อยละ 11 และร้อยละ 16 ตามลำดับ)

ตาราง 5.10 ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่เคยลองสูบบุหรี่และดื่มเหล้า

พฤติกรรมเสี่ยง	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เคยลองสูบบุหรี่								
เคย	10.5	18.8	2.0	3.5	19.8	9.1	12.1	11.6
ไม่เคย	89.5	81.2	98.0	96.5	80.2	90.9	87.9	88.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=109.96, p=0.000		χ^2=101.00, p=0.000		χ^2 ns.		
เคยลองดื่มสุรา								
เคย	13.9	18.3	9.5	5.4	25.2	10.8	18.8	16.0
ไม่เคย	86.1	81.7	90.5	94.6	74.8	89.2	81.2	84.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=23.40, p=0.000		χ^2=116.81, p=0.000		χ^2= 11.85, p=0.003		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.3.3 พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศ

พฤติกรรมเสี่ยงเรื่องเพศของเด็กเป้าหมายเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่การศึกษานี้ให้ความสนใจ เนื่องจากปัจจุบันเด็กๆ สามารถเข้าถึงสื่อต่างๆ ที่กระตุ้นอารมณ์ทางเพศได้ง่าย การศึกษามุ่งหาคำตอบว่าการที่พ่อแม่ย้ายถิ่นไปที่อื่นจะเพิ่มหรือลดโอกาสของการเปิดรับต่อพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็ก ซึ่งจากการศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ถ้าเด็กเปิดรับต่อ

การแสดงออกที่ไม่เหมาะสมต่างๆ สิ่งเหล่านั้นอาจชักนำให้เด็กมีพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศได้ (Piya-Anant, Chiravacharadej, and Patcha, 2002) สำหรับการศึกษาครั้งนี้มีคำถาม 2 ข้อที่เกี่ยวเนื่องโดยอ้อมกับพฤติกรรมเสี่ยงทางเพศของเด็ก ได้แก่ 1) เด็กเคยดูภาพโป๊จากนิตยสาร หนังสือ ซีดี วีดิโอ โทรศัพท์มือถือ และอินเทอร์เน็ต ในรอบ 12 เดือนก่อนการสำรวจหรือไม่ และ 2) ประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนสนิทของเด็กเป้าหมาย คำถามเหล่านี้ถามเด็กอายุ 12-15 ปี เท่านั้น และพนักงานสัมภาษณ์ไม่ได้ถามโดยตรงด้วยวาจา แต่เป็นการให้เด็กอ่านคำถามเองแล้วชี้ที่บัตรคำตอบ

ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละของเด็กที่ตอบว่าเคยดูภาพโป๊เพิ่มสูงขึ้นตามอายุของเด็ก เด็กอายุ 12 ปีที่เคยดูภาพโป๊คิดเป็นร้อยละ 41 และค่อยๆ เพิ่มขึ้นเป็น ร้อยละ 53 ร้อยละ 60 และร้อยละ 68 ในเด็กอายุ 13 14 และ 15 ปี ตามลำดับ เด็กผู้ชายรายงานว่าเคยดูภาพโป๊คิดเป็นร้อยละที่สูงกว่าเด็กผู้หญิง (ร้อยละ 62 เปรียบเทียบกับร้อยละ 49) เด็กในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวรายงานว่าเคยดูภาพโป๊ในสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 64) ตามด้วยเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ และพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ร้อยละ 57 และร้อยละ 52 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ร้อยละของเด็กที่เคยดูภาพโป๊ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อจำแนกตามประเภทครัวเรือน (ภาพที่ 5.5)

ภาพที่ 5.5 ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่เคยดูภาพโป๊ใน 12 เดือนที่ผ่านมา

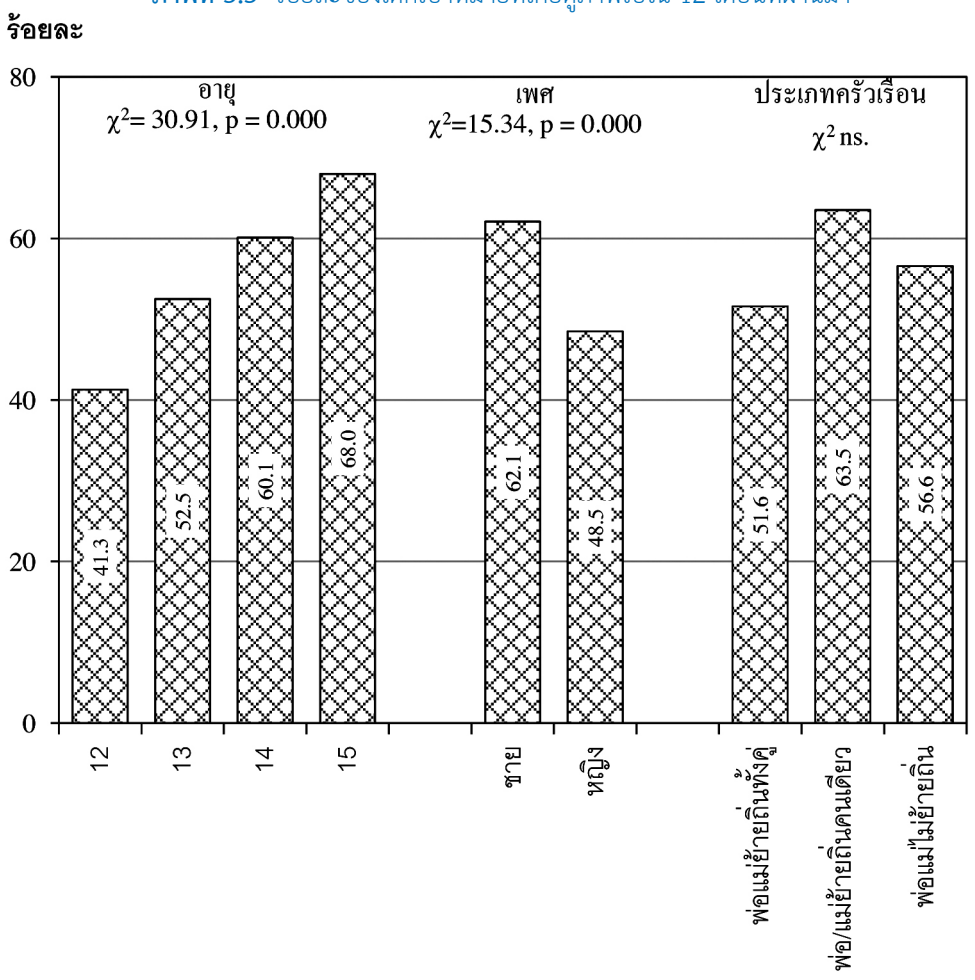

การสำรวจได้ถามเด็กเป้าหมายอายุ 12-15 ปี ว่ามีเพื่อนสนิทกี่คนที่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ สำหรับการตอบนั้นเด็กจะชี้ที่บัตรคำตอบ จากข้อมูลในตาราง 5.11 พบว่า ประมาณร้อยละ 30 ของเด็กเป้าหมายรายงานว่าเพื่อนสนิทชายเคยมีประสบการณ์ทางเพศ ในขณะที่ร้อยละ 24 รายงานว่าเพื่อนสนิทหญิงเคยมีประสบการณ์ทางเพศ ร้อยละ 37 และร้อยละ 40 ของเด็กเป้าหมายรายงานว่า เพื่อนสนิทชายและหญิง ตามลำดับไม่เคยมีประสบการณ์ทางเพศ ร้อยละของการรายงานประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนสนิทไม่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทของครัวเรือน

ตาราง 5.11 ร้อยละของเด็กเป้าหมายที่รายงานการมีประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนสนิท

ประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนสนิทของเด็กเป้าหมาย	เพื่อนสนิทที่เป็นชาย		เพื่อนสนิทที่เป็นหญิง	
	จำนวน	ร้อยละ	จำนวน	ร้อยละ
ภาพรวม				
มีประสบการณ์ทางเพศทุกคน	10	1.2	3	0.4
ส่วนมากมีประสบการณ์ทางเพศ	25	3.1	22	2.7
ประมาณครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์ทางเพศ	47	5.7	23	2.8
มีประสบการณ์ทางเพศเป็นส่วนน้อย	166	20.2	147	17.9
ไม่มีใครมีประสบการณ์ทางเพศ	306	37.3	332	40.4
ไม่มีความเห็น/ไม่แน่ใจ	136	16.6	141	17.2
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	131	16.0	153	18.6
รวม	821	100.0	821	100.0
พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่				
มีประสบการณ์ทางเพศทุกคน	3	0.9	0	0.0
ส่วนมากมีประสบการณ์ทางเพศ	10	2.9	5	1.5
ประมาณครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์ทางเพศ	21	6.1	13	3.8
มีประสบการณ์ทางเพศเป็นส่วนน้อย	67	19.5	63	18.4
ไม่มีใครมีประสบการณ์ทางเพศ	128	37.3	140	40.8
ไม่มีความเห็น/ไม่แน่ใจ	49	14.3	59	17.2
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	65	19.0	63	18.4
รวม	343	100.0	343	100.0
พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว				
มีประสบการณ์ทางเพศทุกคน	1	0.9	0	0.0
ส่วนมากมีประสบการณ์ทางเพศ	4	3.5	5	4.4
ประมาณครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์ทางเพศ	5	4.4	1	0.9
มีประสบการณ์ทางเพศเป็นส่วนน้อย	22	19.3	20	17.5
ไม่มีใครมีประสบการณ์ทางเพศ	49	43.0	53	46.5
ไม่มีความเห็น/ไม่แน่ใจ	22	19.3	15	13.2
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	11	9.6	20	17.5
รวม	114	100.0	114	100.0
พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น				
มีประสบการณ์ทางเพศทุกคน	6	1.6	3	0.8
ส่วนมากมีประสบการณ์ทางเพศ	11	3.0	12	3.3
ประมาณครึ่งหนึ่งมีประสบการณ์ทางเพศ	21	5.8	9	2.5
มีประสบการณ์ทางเพศเป็นส่วนน้อย	77	21.2	64	17.6
ไม่มีใครมีประสบการณ์ทางเพศ	129	35.4	139	38.2
ไม่มีความเห็น/ไม่แน่ใจ	65	17.9	67	18.4
ไม่ทราบ/ไม่ตอบ	55	15.1	70	19.2
รวม	364	100.0	364	100.0

5.4 ความพึงพอใจในชีวิต

เพื่อสะท้อนภาพความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย การศึกษานี้ได้สอบถามเด็กเป้าหมายถึงความพึงพอใจใน 6 ด้าน ได้แก่ ครอบครัว ความเป็นมิตรที่ผู้อื่นมีให้ ต่อประสบการณ์ในโรงเรียน ตนเอง สถานที่ที่อยู่อาศัย และชีวิตโดยรวม ระดับของความพึงพอใจแบ่งเป็นคะแนน 5 ระดับ คือ 1) พอใจมาก 2) พอใจบ้าง 3) เฉยๆ 4) ไม่พอใจ และ 5) ไม่พอใจมาก อย่างไรก็ตาม การวิเคราะห์และนำเสนอในรายงาน ได้จัดกลุ่มของระดับความพึงพอใจใหม่เป็น 3 กลุ่มเท่านั้น ได้แก่ พอใจมาก พอใจ และพอใจน้อย ซึ่งระดับความพอใจน้อยเป็นการรวมคะแนน 3 ถึง 5 ไว้ด้วยกัน เนื่องจากพบว่า ร้อยละของเด็กที่ตอบข้อเหล่านี้มีน้อย ความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมายที่พบจากการศึกษานี้แสดงอยู่ในภาพที่ 5.6

ภาพที่ 5.6 แสดงให้เห็นว่าเด็กส่วนใหญ่ (ร้อยละ 50-80) มีความพึงพอใจในชีวิตในระดับมากในทุกๆ ด้านที่สอบถาม โดยร้อยละที่ตอบว่าพึงพอใจมากต่ำสุดในเรื่องความพึงพอใจต่อมิตรภาพที่ผู้อื่นมีให้ และมีเด็กประมาณ 1 ใน 3 ตอบว่าพึงพอใจต่อประสบการณ์ในโรงเรียนและตนเอง ในขณะที่ประมาณ 1 ใน 4 พึงพอใจกับสถานที่ที่อยู่อาศัยและชีวิตโดยรวม และ 1 ใน 5 พึงพอใจต่อครอบครัวของตน เด็กที่พึงพอใจต่อมิตรภาพที่ผู้อื่นมีให้มีอยู่ประมาณร้อยละ 40 มีเด็กเพียงส่วนน้อยเท่านั้น (น้อยกว่าร้อยละ 13) ที่รายงานว่าตนพึงพอใจน้อยต่อครอบครัว มิตรภาพ ประสบการณ์ในโรงเรียน ตนเอง ที่อยู่ และโดยรวม ร้อยละที่รายงานว่ามีความพึงพอใจน้อยนั้น พบต่ำสุดในเรื่องความพึงพอใจต่อครอบครัวและพบสูงสุดในเรื่องความพึงพอใจต่อตนเอง

ภาพที่ 5.6 คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย

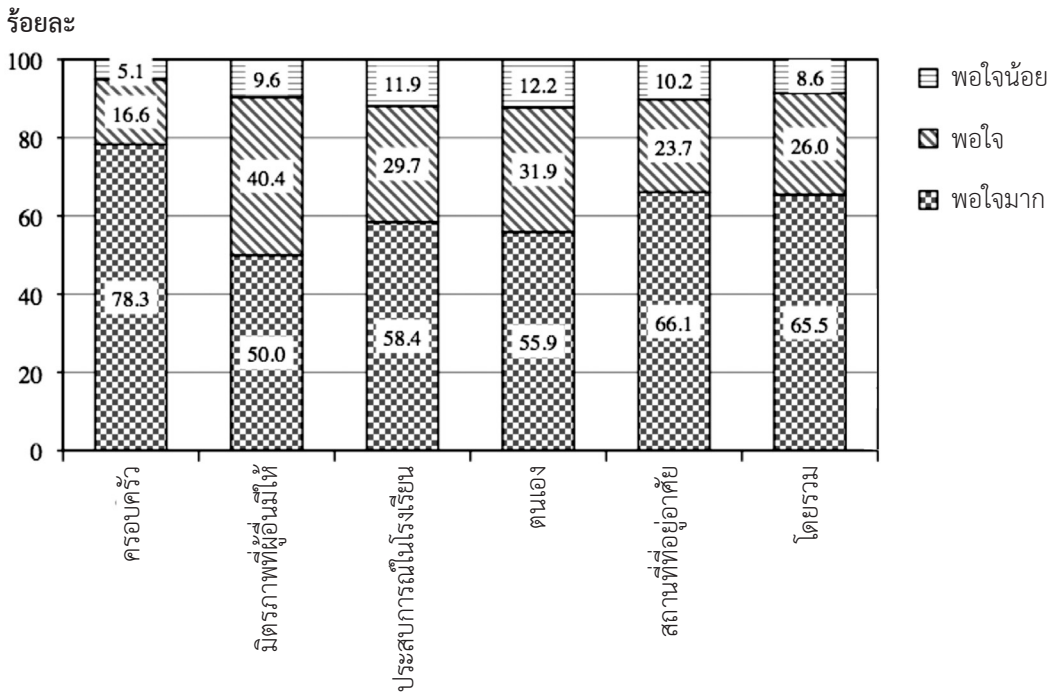

เมื่อเปรียบเทียบตามเพศ เด็กผู้หญิงมีความพึงพอใจต่อประสบการณ์ในโรงเรียน ตนเอง และสถานที่ที่อยู่อาศัยมากกว่าเด็กผู้ชาย (ตาราง 5.12) เด็กโตมีความพึงพอใจต่อมิตรภาพที่ผู้อื่นมีให้มากกว่าเด็กเล็ก ในทางตรงกันข้าม เด็กเล็กมีความพึงพอใจต่อประสบการณ์ในโรงเรียนและตนเองมากกว่าเด็กโต (ตาราง 5.12)

การกระจายร้อยละความพึงพอใจในชีวิตแต่ละด้านเมื่อเปรียบเทียบตามประเภทครัวเรือน พบว่าไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ยกเว้นเฉพาะเรื่องความพึงพอใจต่อสถานที่ที่อยู่อาศัยซึ่งพบว่า เด็กที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีความพอใจน้อยต่อที่อยู่อาศัยคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 15 เปรียเทียบกับร้อยละ 11 และ 8) (ตาราง 5.12)

ตาราง 5.12 ความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

ความพึงพอใจต่อ	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
	ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ครอบครัว							
พอใจมาก	75.9	80.8	78.8	77.6	77.3	72.9	81.4
พอใจ	18.0	15.2	15.8	17.7	17.1	19.3	15.1
พอใจน้อย	6.1	4.0	5.4	4.6	5.1	7.7	3.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2 *ns.*		χ^2 *ns.*		χ^2 *ns.*		
มิตรภาพที่คนอื่นมีให้							
พอใจมาก	49.3	50.8	48.0	52.7	49.9	44.9	51.9
พอใจ	40.2	40.6	40.5	40.3	39.5	44.0	40.2
พอใจน้อย	10.6	8.6	11.6	7.0	10.6	11.1	7.9
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2 *ns.*		χ^2 *=9.27, p=0.010*		χ^2 *ns.*		
ประสบการณ์โรงเรียน							
พอใจมาก	56.3	60.7	62.5	53.0	59.8	57.0	57.4
พอใจ 2	8.3	31.1	24.5	36.6	28.0	29.0	31.9
พอใจน้อย	15.4	8.2	13.0	10.4	12.2	14.0	10.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2 *=18.03, p=0.000*		χ^2 *=25.26, p=0.000*		χ^2 *ns.*		
ตนเอง							
พอใจมาก	58.7	53.0	60.7	49.5	53.8	53.6	59.3
พอใจ	27.7	36.1	27.5	37.7	33.0	31.4	30.7
พอใจน้อย	13.5	10.9	11.8	12.8	13.3	15.0	10.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2 *=12.26, p=0.002*		χ^2 *=20.00, p=0.000*		χ^2 *ns.*		

ตาราง 5.12 ความพึงพอใจในชีวิตของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน (ต่อ)

ความพึงพอใจต่อ	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
	ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
สถานที่ที่อยู่อาศัย							
พอใจมาก	68.3	63.7	66.7	65.2	66.7	58.0	68.2
พอใจ	21.0	26.5	22.0	26.4	22.1	27.5	24.2
พอใจน้อย	10.7	9.8	11.2	8.9	11.2	14.5	7.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2=6.16 p=0.046		χ^2 ns.		χ^2=12.91 p=0.012		
ชีวิตโดยรวม							
พอใจมาก	65.1	65.8	67.8	62.3	65.4	63.8	66.1
พอใจ	24.8	27.2	23.6	29.1	24.7	25.1	27.7
พอใจน้อย	10.1	7.0	8.6	8.6	9.9	11.1	6.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
จำนวน	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
	χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.5 การดูแลและความประพฤติของเด็ก

5.5.1 การดูแลอย่างใจดี: ข้อมูลจากเด็ก

สิ่งแวดล้อมหรือบรรยากาศภายในครัวเรือนอาจเพิ่มหรือลดความพึงพอใจในชีวิตของเด็กได้ ดังนั้น คณะนักวิจัยจึงให้เด็กเป้าหมายแสดงออกถึงความคิดเห็นเกี่ยวกับการได้รับการดูแลจากผู้ดูแล ซึ่งพบว่าเกือบ 3 ใน 4 ของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 72) รายงานว่าตนได้รับการดูแลอย่างใจดีจากผู้ดูแลอย่างสม่ำเสมอ และมีอยู่เกือบร้อยละ 15 ที่รายงานว่าตนได้รับการดูแลอย่างใจดีเกือบสม่ำเสมอ ร้อยละของเด็กที่ได้รับการดูแลอย่างใจดีจากผู้ดูแลไม่แตกต่างกันตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทของครัวเรือน (ตาราง 5.13)

ตาราง 5.13 ความคิดเห็นของเด็กเกี่ยวกับความถี่บ่อยที่เด็กได้รับการดูแลอย่างใจดีจากผู้ดูแล

บ่อยครั้งเพียงใดที่ได้รับการดูแลอย่างใจดี	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
สม่ำเสมอ	72.0	73.2	70.9	71.0	73.5	74.7	68.6	70.2
เกือบสม่ำเสมอ	13.2	13.4	13.0	12.9	13.6	12.2	15.9	13.3
บางครั้ง	14.8	13.4	16.2	16.1	12.9	13.1	15.5	16.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.5.2 การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด: ข้อมูลจากเด็ก

เมื่อเด็กๆ ดื้อ มักจะถูกลงโทษด้วยวิธีใดวิธีหนึ่ง จากคำตอบที่ได้รับจากเด็กๆ (สามารถตอบได้หลายคำตอบ) พบว่า วิธีลงโทษที่พบมากที่สุด คือ การว่ากล่าวคิดเป็นร้อยละ 53 รองลงมาคือการอธิบาย (ร้อยละ 21) ส่วนการลงโทษด้วยการใช้กำลัง (เช่น หยิก ตีด้วยมือ ตีด้วยไม้) พบร้อยละ 17 (ภาพที่ 5.7)

ภาพที่ 5.7 วิธีการทำโทษของผู้ดูแล: ข้อมูลจากเด็ก

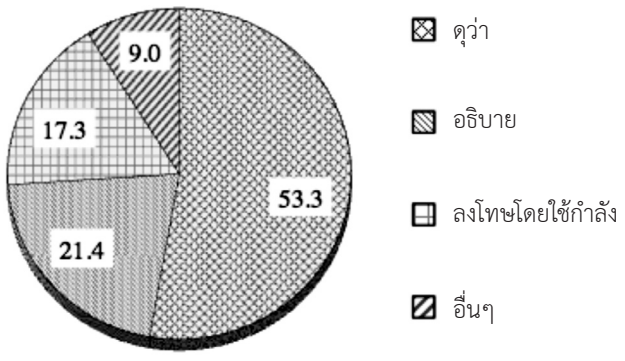

เนื่องจากพบว่ามีการทำโทษด้วยการกำลังอยู่ถึงร้อยละ 17 ของวิธีการลงโทษทั้งหมด จึงได้วิเคราะห์ต่อว่าการทำโทษด้วยกำลังจากการใช้วัตถุสิ่งของ เช่น ตีด้วยไม้ เข็มขัด มีความแตกต่างระหว่างเพศของเด็ก อายุของเด็ก หรือประเภทครัวเรือนหรือไม่ และจากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่าประมาณร้อยละ 35 ของเด็กทั้งหมดรายงานว่าเคยถูกลงโทษด้วยกำลังจากการใช้วัตถุสิ่งของ ร้อยละของการถูกลงโทษเช่นนี้มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเพศและอายุของเด็กเป้าหมาย เด็กผู้ชายถูกลงโทษด้วยวิธีนี้เป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กผู้หญิง (ร้อยละ 39 เปรียบเทียบกับร้อยละ 31) และเด็กเล็กถูกลงโทษด้วยวิธีนี้สูงกว่าเด็กโต (ร้อยละ 40 เปรียบเทียบกับร้อยละ 28) แต่ไม่พบความแตกต่างของการลงโทษด้วยวิธีนี้เมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเภทครัวเรือน (ตาราง 5.14)

ตาราง 5.14 การถูกลงโทษด้วยสิ่งของ

เคยถูกลงโทษด้วยกำลังจากจากการใช้วัตถุสิ่งของ	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เคย	35.1	38.8	31.2	40.2	28.3	34.9	37.2	34.6
ไม่เคย	64.9	61.2	68.8	59.8	71.7	65.1	62.8	65.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=9.22, p=0.002		χ^2=22.43, p=0.000		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.5.3 การทำโทษเด็กเมื่อทำผิด: ข้อมูลจากผู้ดูแล

นอกจากข้อมูลที่ได้จากเด็กถึงวิธีที่เด็กถูกทำโทษหากพฤติกรรมตัวไม่ดี หรือไม่เชื่อฟังแล้ว การศึกษานี้ยังได้ถามผู้ดูแลด้วยเช่นกันว่าเมื่อเวลาเด็กเป้าหมายไม่เชื่อฟัง ผู้ดูแลทำโทษด้วยวิธีใดบ้าง (ตอบได้หลายคำตอบ) คำตอบที่พบสูงสุด 3 ลำดับแรกเมื่อเด็กไม่เชื่อฟังในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ คือ ดุว่า (ร้อยละ 42) อธิบาย (ร้อยละ 35)และ ลงโทษด้วยกำลังโดยใช้วัตถุสิ่งของ เช่น ไม้ เข็มขัด ฯลฯ (ร้อยละ 8) ลักษณะการทำโทษเหล่านี้ไม่แตกต่างจากเมื่อเด็กไม่เชื่อฟังในเรื่องที่ร้ายแรงขึ้น อย่างไรก็ตาม ร้อยละของการลงโทษด้วยกำลังโดยใช้วัตถุสิ่งของได้เพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 23 หรือเกือบ 3 เท่าทีเดียว (ภาพที่ 5.8)

ภาพที่ 5.8 วิธีการทำโทษ: ข้อมูลจากผู้ดูแล

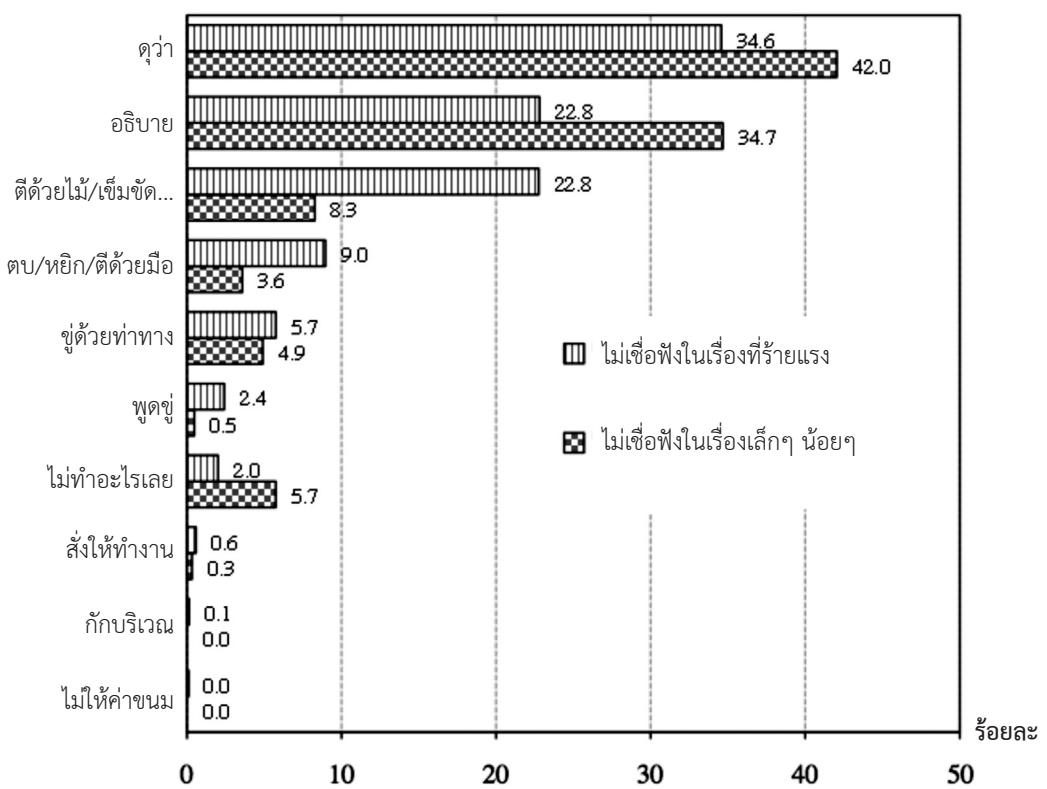

แบบแผนของลักษณะการทำโทษที่รายงานโดยผู้ดูแลนั้นมีความคล้ายคลึงกันไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว หรือพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม พบว่าผู้ดูแลของเด็กเป้าหมายในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ลงโทษด้วยวาจา (อธิบาย) น้อยกว่าแต่ลงโทษด้วยการใช้กำลัง (เช่น ตีด้วยไม้) มากกว่าเมื่อเด็กไม่เชื่อฟังในเรื่องเล็กๆ น้อยๆ เมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนอีก 2 ประเภท (ตาราง 5.15)

ตาราง 5.15 การรายงานของผู้ดูแลเกี่ยวกับชนิดของการลงโทษ จำแนกตามประเภทครัวเรือน

ประเภทการลงโทษ*	ประเภทครัวเรือน		
	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ไม่เชื่อฟังในเรื่องเล็กๆ น้อย			
อธิบาย	32.0	39.8	35.8
ดุว่า	41.0	40.1	44.0
ใช้กำลัง – ไม้เรียวเข็มขัด ฯลฯ	10.2	5.4	7.1
อื่นๆ	16.8	14.7	13.1
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(871)	(279)	(748)
ไม่เชื่อฟังในเรื่องที่ร้ายแรง			
อธิบาย	19.1	25.3	26.3
ดุว่า	35.6	30.2	35.0
ใช้กำลัง – ไม้เรียวเข็มขัด ฯลฯ	22.8	22.4	22.9
อื่นๆ	22.5	22.1	15.8
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,041)	(344)	(860)

หมายเหตุ: * ไม่ได้ทดสอบความแตกต่างทางสถิติเนื่องจากเป็นลักษณะของหลายคำตอบ

5.5.4 พฤติกรรมและสถานะทางการเงินของเด็ก: ข้อมูลจากผู้ดูแล

การศึกษานี้ยังได้ให้ผู้ดูแลเปรียบเทียบพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง ความสุข สถานะทางการเงิน และพฤติกรรมในภาพรวม ของเด็กเป้าหมายกับเด็กอื่นๆ ในวัยเดียวกัน พบว่า สำหรับพฤติกรรมภาพรวมมากกว่าครึ่งของผู้ดูแล (ร้อยละ 55) รายงานว่า เด็กเป้าหมายมีพฤติกรรมที่ดีกว่า/ดีกว่ามากเมื่อเทียบกับเด็กอื่นๆ ในวัยเดียวกัน ในขณะที่ประมาณ 2 ใน 5 (ร้อยละ 43) รายงานว่าเด็กเป้าหมายมีพฤติกรรมพอๆ กับเด็กอื่น และมีเพียงร้อยละ 2 ของผู้ดูแลที่รายงานว่าเด็กเป้าหมายมีพฤติกรรมที่แย่กว่าเด็กอื่น หรือแย่กว่าเด็กอื่นมาก เมื่อเปรียบเทียบระหว่างเพศ อายุ และประเภทครัวเรือนของเด็กเป้าหมาย ไม่พบความแตกต่าง อย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 5.16)

เมื่อพิจารณาพฤติกรรมในแต่ละด้าน พบว่า ความคิดเห็นของผู้ดูแลต่อลักษณะพฤติกรรมด้านความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง และด้านความสุขของเด็กเป้าหมาย มีแบบแผนที่คล้ายคลึงกัน กล่าวคือ ผู้ดูแลรายงานว่าประมาณร้อยละ 53 ร้อยละ 41-43 และร้อยละ 3-5 ของเด็กเป้าหมายมีพฤติกรรมแต่ละด้านดังกล่าว ดีกว่า/ดีกว่ามาก พอๆกัน และ แย่กว่า/แย่กว่ามาก ตามลำดับ เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ ในวัยเดียวกัน แต่สำหรับในด้านการเงิน ความคิดเห็นของผู้ดูแลมีความแตกต่างออกไป กล่าวคือ ประมาณ 3 ใน 5 (ร้อยละ 62) ของผู้ดูแลรายงานว่า เด็กเป้าหมายมีเงินใช้จ่ายพอๆ กับเด็กอื่นในวัยเดียวกัน ในขณะที่อีกร้อยละ 21 รายงานว่า เด็กเป้าหมายมีเงินใช้จ่าย

มากกว่าเด็กอื่นๆ /มากกว่าเด็กอื่นๆ มาก และร้อยละ 17 รายงานว่า เด็กเป้าหมายมีเงินใช้จ่ายน้อยกว่า หรือน้อยกว่ามากเมื่อเทียบกับเด็กอื่น (ตาราง 5.16)

เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมของเด็กเป้าหมายกับเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน พบความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติในบางลักษณะ คือ ผู้ดูแลรายงานว่า เด็กหญิงมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กชาย (ร้อยละ 53 และร้อยละ 48 ตามลำดับ) และรายงานว่า เด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กอื่นในวัยเดียวกันในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครัวเรือนประเภทอื่นๆ (ตาราง 5.16) นอกจากนี้ ผู้ดูแลรายงานว่า มีเด็กหญิงมากกว่าเด็กชาย เด็กโตมากกว่าเด็กเล็ก เด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมากกว่าเด็กในครัวเรือนอื่นๆ มีความเป็นตัวของตัวเองมากกว่า/มากกว่ามาก ในเรื่องความสุข พบความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบตามกลุ่มอายุเด็กเป้าหมายและประเภทครัวเรือน กล่าวคือ ผู้ดูแลรายงานว่า เด็กโต และเด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น มีความสุขมากกว่าเด็กเล็กและเด็กในครัวเรือนอื่นๆ (ตาราง 5.16)

ตาราง 5.16 การรายงานของผู้ดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ ที่รุ่นเดียวกัน

พฤติกรรม	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ภาพรวม								
มากกว่า/มากกว่ามาก	54.7	54.0	54.7	52.7	57.3	53.8	54.6	55.7
พอๆ กัน	43.2	43.6	43.2	45.4	40.3	44.0	44.0	42.0
น้อยกว่า/น้อยกว่ามาก	2.1	2.4	2.1	1.9	2.4	2.1	1.4	2.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 *ns.*		χ^2 *ns.*		χ^2 *ns.*		
ความรับผิดชอบ								
มากกว่า/มากกว่ามาก	52.8	47.9	52.8	50.7	55.6	49.1	49.8	
พอๆ กัน	42.2	46.1	42.2	44.6	39.0	45.4	44.4	
น้อยกว่า/น้อยกว่ามาก	5.0	6.0	5.0	4.7	5.4	5.3	5.8	
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	
		χ^2 *=15.12, p=0.001*		χ^2 *ns.*		χ^2 *=11.23 p=0.024*		

ตาราง 5.16 การรายงานของผู้ดูแลเกี่ยวกับพฤติกรรมของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กอื่นๆ ที่รุ่นเดียวกัน (ต่อ)

พฤติกรรม	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เป็นตัวของตัวเอง								
มากกว่า/มากกว่ามาก	53.4	50.2	56.8	50.1	57.8	48.7	55.1	58.4
พอๆ กัน	40.7	43.4	37.8	44.2	35.9	46.2	38.2	34.9
น้อยกว่า/น้อยกว่ามาก	5.9	6.4	5.4	5.7	6.2	5.0	6.8	6.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=6.30, p=0.043		χ^2=10.17, p=0.006		χ^2=17.45, p=0.002		
ความสุข								
มากกว่า/มากกว่ามาก	53.2	51.0	55.5	52.3	54.5	44.8	52.2	63.7
พอๆ กัน	43.7	46.4	40.9	45.5	41.2	51.1	44.0	34.7
น้อยกว่า/น้อยกว่ามาก	3.1	2.6	3.6	2.2	4.3	4.1	3.9	1.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2=7.16, p=0.028		χ^2=46.84, p=0.000		
มีเงินใช้จ่าย								
มากกว่า/มากกว่ามาก	21.1	21.5	20.6	20.6	21.7	20.2	24.2	21.1
พอๆ กัน	61.5	62.5	60.4	63.3	59.1	63.5	61.4	59.1
น้อยกว่า/น้อยกว่ามาก	17.4	16.0	19.0	16.1	19.2	16.3	14.5	19.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.5.5 การให้รางวัลแก่เด็ก

เป็นเรื่องปกติที่เมื่อเด็กประพฤติดีแล้วผู้ดูแลจะให้รางวัลอย่างใดอย่างหนึ่ง ตาราง 5.17 แสดงให้เห็นว่าการกล่าวชม ยกย่อง เป็นวิธีที่พบมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 55 ในขณะที่รองลงมาคือ การให้ของขวัญ/ของเล่น/เงิน พบร้อยละ 33 มีผู้ดูแลอยู่ร้อยละ 2 ที่ใช้เวลาทำสิ่งดีๆ ร่วมกันกับเด็กเป้าหมายเมื่อเด็กประพฤติตัวดี อย่างไรก็ตาม มีผู้ดูแลถึงร้อยละ 10 ที่รายงานว่าตนไม่ให้รางวัล/ไม่ได้ทำอะไรเลย การให้รางวัลของผู้ดูแลแก่เด็กเป้าหมายไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ หรือ อายุของเด็กเป้าหมาย แต่พบว่ามีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างครัวเรือนประเภทต่างๆ กล่าวคือ ผู้ดูแลของเด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ มีแนวโน้มที่จะไม่ให้รางวัล/ไม่ได้ทำอะไรเลยมากกว่าผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อเปรียบเทียบกับครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 13 เปรียบเทียบกับร้อยละ 7)

ตาราง 5.17 การให้รางวัลแก่เด็กเมื่อประพฤติดี จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

รางวัล	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ไม่ให้รางวัล/ไม่ได้ทำอะไรเลย	10.4	10.8	9.9	9.5	11.5	13.4	10.1	6.8
ของขวัญ/ของเล่น/เงิน	33.0	30.7	35.3	34.0	31.6	30.3	33.8	35.8
กล่าวชม ยกย่อง	54.7	56.6	52.7	54.5	55.0	55.2	52.2	54.9
ใช้เวลาทำสิ่งดีๆ ร่วมกัน	2.0	1.9	2.1	2.0	1.9	1.0	3.9	2.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.6 ความรับผิดชอบในบ้านและการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว: ข้อมูลจากเด็ก

จากการสอบถามเด็กเป้าหมายถึงเรื่องความรับผิดชอบในบ้านและการทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว พบว่าเด็กเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93) รายงานว่าตนช่วยเหลืองานบ้าน ประมาณ 1 ใน 4 ของเด็ก (ร้อยละ 26) ทำงานที่ได้รับค่าตอบแทนนอกครัวเรือนเพื่อช่วยเหลือครอบครัว สัดส่วนของเด็กที่ช่วยเหลืองานบ้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อพิจารณาตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน เด็กหญิงช่วยเหลืองานบ้านมากกว่าแต่ทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวน้อยกว่าเด็กชาย (ร้อยละ 96 และร้อยละ 91 ตามลำดับ สำหรับการช่วยเหลืองานบ้าน และร้อยละ 21 และร้อยละ 30 ตามลำดับ สำหรับการทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว) เด็กโตช่วยเหลืองานบ้านและทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวมากกว่าเด็กเล็ก (ร้อยละ 97 และร้อยละ 91 ตามลำดับ สำหรับการช่วยเหลืองานบ้าน และร้อยละ 41 และร้อยละ 14 ตามลำดับ สำหรับการทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัว) มีสิ่งที่น่าสนใจคือ เด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นช่วยเหลืองานบ้าน และทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ตาราง 5.18)

ตาราง 5.18 ความรับผิดชอบในบ้าน/งานบ้านของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน

ความรับผิดชอบในบ้าน/งานบ้าน	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ช่วยงานบ้าน								
ทำ	93.4	90.9	96.0	91.1	96.5	91.2	94.2	95.8
ไม่ทำ	6.6	9.1	4.0	8.9	3.5	8.8	5.8	4.2
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=14.90, p=0.000		χ^2=16.90, p=0.000		χ^2=11.02, p=0.004		

ตาราง 5.18 ความรับผิดชอบในบ้าน/งานบ้านของเด็กเป้าหมาย จำแนกตามเพศ อายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน (ต่อ)

ความรับผิดชอบในบ้าน/งานบ้าน	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัว								
ทำ	25.9	30.3	21.3	14.2	41.4	19.3	22.7	34.9
ไม่ทำ	74.1	69.7	78.7	85.8	58.6	80.7	77.3	65.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(739)	(717)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)
		χ^2=15.27, p=0.000		χ^2=137.16, p=0.000		χ^2=40.67, p=0.000		

5.7 บทบาทครอบครัว

การศึกษานี้ได้สอบถามทั้งเด็กเป้าหมายและผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบครัวเรือน (ซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือคนละคนกับผู้ดูแลก็ได้) เกี่ยวกับเรื่องของ “บทบาทครอบครัว” โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่า “Family APGAR” เพื่อวิเคราะห์ว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่มีผลต่อการรับรู้บทบาทครอบครัวและสุขภาวะของเด็กอย่างไร มีการนำ Family APGAR มาใช้อย่างกว้างขวางเพื่อศึกษาบทบาทครอบครัวและปัญหาสุขภาพในครอบครัว (Gardner et al., 2001) คำว่า APGAR มาจาก A = adaptation (การปรับตัว) P = partnership (ความเป็นหุ้นส่วนกัน) G = growth (การเติบโต) A = affection (อารมณ์) R = resolve (การตัดสินใจ) ซึ่งเป็นมิติ 5 ด้านของความรับรู้ด้านการได้รับความช่วยเหลือจากครอบครัวที่พยายามวัดออกมาในเชิงรูปธรรม

คำถามต่างๆ ของ Family APGAR ประกอบด้วย 1) เมื่อคุณมีปัญหา คุณสามารถขอความช่วยเหลือจากครอบครัวได้มากน้อยแค่ไหน 2) คุณสามารถพูดคุยและบอกเล่าปัญหาให้สมาชิกครอบครัวร่วมรับรู้ได้มากน้อยแค่ไหน 3) คุณมีอิสระในการตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ มากน้อยแค่ไหน และ 4) ครอบครัวของคุณทำกิจกรรมร่วมกันมากน้อยแค่ไหน

จากคำถามแต่ละข้อนั้น มีการให้คะแนนคำตอบที่ได้รับ ดังนี้ ไม่ได้เลย/ไม่มีเลย (คะแนน = 1) น้อย (คะแนน = 2) ปานกลาง (คะแนน = 3) มาก (คะแนน = 4) แล้วนำคะแนนคำตอบจากคำถามทั้ง 4 ข้อนั้นมารวมกัน เรียกว่า “คะแนนบทบาทครอบครัว” คะแนนบทบาทครอบครัวที่สามารถเป็นไปได้มีค่าตั้งแต่ 4 ถึง 16

ภาพที่ 5.9 ฮิสโตแกรมแสดงคะแนนบทบาทครอบครัว (ซ้าย: รายงานของผู้ใหญ่ ขวา: รายงานของเด็ก)

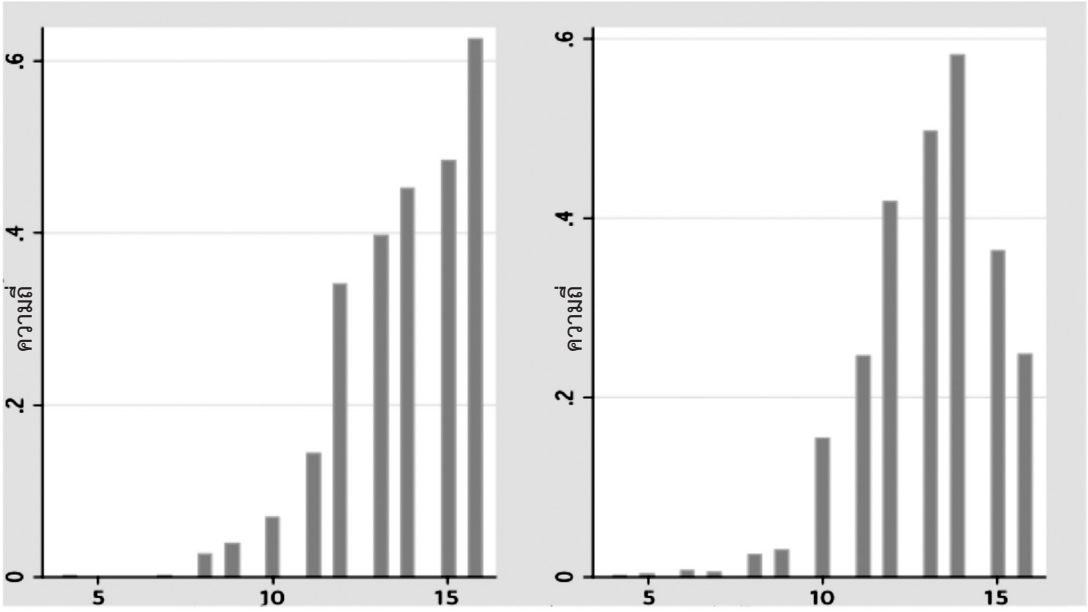

คะแนนบทบาทครอบครัว (รายงานของผู้ใหญ่) คะแนนบทบาทครอบครัว (รายงานของเด็ก)

ภาพที่ 5.9 แสดงให้เห็นว่า คะแนนบทบาทครอบครัวจากคำตอบที่ได้รับจากเด็กเป้าหมายและผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบครัวเรือน ส่วนใหญ่อยู่ในระดับสูง (อยู่ด้านขวามือของกราฟแต่ละรูป) อย่างไรก็ตาม ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบให้คะแนนบทบาทครอบครัวสูงกว่าเด็กเป้าหมายให้ นั่นคือ คะแนนบทบาทครอบครัวเฉลี่ยที่ได้รับจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเท่ากับ 13.8 คะแนน ในขณะที่ของเด็กเท่ากับ 13.1 คะแนน ซึ่งแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ (ค่า paired t-test = 11.1, $p < 0.001$) คะแนนที่ได้เช่นนี้สะท้อนว่า บทบาทครอบครัวในพื้นที่ศึกษานี้ค่อนข้างดี กล่าวคือ ทั้งผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบและเด็กเป้าหมายสามารถขอความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อมีปัญหา สามารถพูดคุยและบอกเล่าปัญหาให้สมาชิกครอบครัวร่วมรับรู้ สามารถตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ และทำกิจกรรมร่วมกับครอบครัว ได้อย่างสม่ำเสมอ

ตาราง 5.19 แสดงคะแนนบทบาทครอบครัวตามมุมมองของผู้ใหญ่จำแนกตามประเภทครัวเรือน ส่วนคะแนนบทบาทครอบครัวตามมุมมองของเด็กจะเป็นการเปรียบเทียบระหว่างเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน สำหรับผู้ใหญ่พบว่า คะแนนบทบาทครอบครัวเฉลี่ยมีความแตกต่างระหว่างประเภทครัวเรือนที่ค่า $p < 0.01$ เมื่อทดสอบด้วยสถิติ F-test และภายหลังจากทำการทดสอบความแตกต่างทีละคู่ของประเภทครัวเรือนพบคู่ที่คะแนนเฉลี่ยแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเฉพาะระหว่างครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นกับครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ โดยคะแนนบทบาทครอบครัวเรือนของครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นสูงกว่าของครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ส่วนคะแนนบทบาทครอบครัวเฉลี่ยตามมุมมองของเด็กเป้าหมาย พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันระหว่างเพศ อายุ (ไม่ได้แสดงตาราง) และประเภทครัวเรือน

ตาราง 5.19 คะแนนบทบาทครอบครัว ตามมุมมองของผู้ใหญ่และเด็กเป้าหมาย

คะแนนบทบาทครอบครัว	ภาพรวม	ประเภทครัวเรือน		
		พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ผู้ใหญ่				
ค่าเฉลี่ย	13.8	13.6	13.9	14.0
ค่าต่ำสุด	4	8	7	4
ค่าสูงสุด	16	16	16	16
จำนวน	1,456	679	207	570
		F=6.35, p=0.002		
เด็กเป้าหมาย				
ค่าเฉลี่ย	13.1	13.0	13.0	13.2
ค่าต่ำสุด	4	4	8	5
ค่าสูงสุด	16	16	16	16
จำนวน	1,456	679	207	570
		F-test ns.		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

5.8 การสนับสนุนทางสังคม

ในเรื่องการสนับสนุนทางสังคม การศึกษานี้ได้สอบถามเด็กเป้าหมายถึงบุคคลที่เด็กจะนึกถึงหรือคุยด้วยเวลาที่เด็กเหล่านั้นมีปัญหาต่างๆ หรือเมื่อรู้สึกเหงาหรือเศร้าจากการรายงานของเด็กเป้าหมาย พบว่า แม่คือบุคคลแรกที่เด็กนึกถึงเวลาที่มีปัญหากับพ่อ กับพี่/น้อง กับครู หรือกับผู้ดูแล (หากผู้ดูแลไม่ใช่แม่) คิดเป็นร้อยละ 55 ร้อยละ 45 ร้อยละ 31 และร้อยละ 33 ตามลำดับ เมื่อเด็กมีปัญหากับแม่จะนึกถึงพ่อเป็นบุคคลแรก (ร้อยละ 32) ถ้ามีปัญหาเรื่องการบ้าน/การสอบ เด็กจะนึกถึงเพื่อนเป็นบุคคลแรก (ร้อยละ 29) ในขณะที่เด็กจะนึกถึงครู (ร้อยละ 29) เมื่อเวลาที่มีปัญหากับเพื่อน/เพื่อนร่วมชั้น เป็นเรื่องน่าประหลาดใจที่พบว่าแม่หรือพ่อไม่ใช่บุคคลแรกที่เด็กนึกถึงเวลาที่เด็กรู้สึกเศร้าหรือเหงา แต่พวกเขาจะนึกถึงเพื่อนเป็นบุคคลแรก (ร้อยละ 38) รองลงมาจึงเป็นแม่ (ร้อยละ 24) (ตาราง 5.20)

ตาราง 5.20 บุคคล 3 คนแรกที่เด็กขอความช่วยเหลือหรือพูดคุยเมื่อเกิดปัญหาต่างๆ

	บุคคลที่เด็กขอความช่วยเหลือ (ร้อยละ)					
เมื่อมีปัญหากับแม่	พ่อ	(32.4)	ยาย	(18.3)		
เมื่อมีปัญหากับพ่อ	แม่	(54.7)	ยาย	(10.4)		
เมื่อมีปัญหากับพี่/น้อง	แม่	(45.4)	ทั้งพ่อและแม่	(12.9)		
เมื่อมีปัญหากับครู	แม่	(30.5)	เพื่อน	(21.9)	ทั้งพ่อและแม่	(12.8)
เมื่อมีปัญหากับผู้ดูแล (หากผู้ดูแลไม่ใช่แม่)	แม่	(33.4)	ทั้งพ่อและแม่	(15.1)	พ่อ	(11.7)
เมื่อมีปัญหาเรื่องการบ้าน/การสอบ	เพื่อน	(18.6)	แม่	(17.3)	ครู	(16.6)
เมื่อมีปัญหากับเพื่อนร่วมชั้น	ครู	(29.1)	เพื่อน	(19.6)	แม่	(15.8)
เมื่อรู้สึกเหงา/เศร้า	เพื่อน	(37.9)	แม่	(24.1)	ทั้งพ่อและแม่	(14.8)

5.9 สรุป

ในการสำรวจนี้ ได้รวมการวัดความอยู่ดีมีสุขของเด็กไว้หลายประการ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าการย้ายถิ่นของพ่อแม่จะกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กหรือไม่ ผลการศึกษา ชี้ว่า ส่วนใหญ่ของตัวชี้วัดไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น ดังนี้

- ความสามารถในการเรียนของเด็กเป้าหมายส่วนใหญ่พอๆ กัน หรือดีกว่าเพื่อนร่วมชั้น ร้อยละ 80 ของเด็กเป้าหมายมีความรู้สึกสนุกที่โรงเรียนเป็นประจำหรือเกือบเป็นประจำ
- แบบสำรวจพฤติกรรมเด็กที่เป็นมาตรฐาน หรือ SDQ เป็นเครื่องมือที่นำมาใช้วัดสุขภาวะด้านจิตใจของเด็กเป้าหมาย ซึ่งพบว่า มีเด็กร้อยละ 8 ที่คะแนนรวมของ SDQ บ่งบอกว่ามีปัญหา ปัญหาที่พบสูงสุดคือเรื่องพฤติกรรมไม่อยู่นิ่ง พบร้อยละ 14 ส่วนปัญหาที่พบน้อยที่สุดคือ เรื่องความสัมพันธ์กับเพื่อนพบร้อยละ 4 ลักษณะปัญหาเหล่านี้พบว่ามีความสัมพันธ์กับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน เด็กที่อยู่ในครัวเรือนที่รวยที่สุดมีปัญหาด้านจิตใจต่ำที่สุด
- ทางด้านสุขภาพร่างกาย เด็กเป้าหมายที่ศึกษาส่วนใหญ่มีน้ำหนักตัวเมื่อแรกเกิดปกติ (เท่ากับหรือมากกว่า 2,500 กรัม) และน้ำหนักตัวเมื่อแรกเกิดของเด็กเป้าหมายไม่แตกต่างกันตามสถานะการย้ายถิ่นของพ่อแม่
- ประมาณ 2 ใน 3 ของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 62) เคยเจ็บป่วยเล็กๆ น้อยๆ (เช่น เป็นหวัด ไอ ปวดศีรษะ ท้องเสีย) ในช่วง 2 สัปดาห์ก่อนการสำรวจ ในขณะที่ร้อยละ 5 และ ร้อยละ 2 เคยเจ็บป่วยร้ายแรงหรือได้รับการบาดเจ็บที่รุนแรงตามลำดับในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ มีเด็กเป้าหมายน้อยกว่าร้อยละ 1 ที่มีภาวะทุพพลภาพด้านร่างกายหรือจิตใจ และไม่พบว่ามีความแตกต่างของความเจ็บป่วยหรือภาวะทุพพลภาพของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบตามสถานภาพการย้ายถิ่นของพ่อแม่
- เด็กเป้าหมายร้อยละ 11 เคยลองสูบบุหรี่ แต่ไม่พบความแตกต่างเมื่อเปรียบเทียบระหว่างประเภทครัวเรือน
- สัดส่วนของเด็กเป้าหมายอายุ 12-15 ปี ที่เคยดูภาพโป๊เพิ่มสูงขึ้นตามอายุของเด็ก (จากร้อยละ 41 สำหรับเด็กอายุ 12 ปี เป็นร้อยละ 68 สำหรับเด็กอายุ 15 ปี) เด็กชายมีแนวโน้มที่จะดูภาพโป๊มากกว่าเด็กหญิง
- ร้อยละ 30 และร้อยละ 24 ของเด็กเป้าหมาย รายงานว่า เพื่อนสนิทผู้ชาย และเพื่อนสนิทผู้หญิง ตามลำดับ เคยมีประสบการณ์ทางเพศ

- ประมาณ 3 ใน 4 ของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 72) รายงานว่า ได้รับการดูแลอย่างใจดีโดยสม่ำเสมอ เมื่อเด็กเป้าหมายดื้อหรือประพฤติตัวไม่ดีมักถูกดุว่า (ร้อยละ 53) ในทำนองเดียวกัน เมื่อประพฤติตัวดี ก็มักได้รับคำกล่าวชม (ร้อยละ 55)
- เมื่อให้ผู้ดูแลเปรียบเทียบเด็กเป้าหมายกับเด็กอื่นในวัยเดียวกัน ผู้ดูแลรายงานว่าเด็กเป้าหมายโดยรวมมีความประพฤติ ความรับผิดชอบ ความเป็นตัวของตัวเอง มีความสุข มากกว่าหรือมากกว่าเด็กอื่นมาก แต่ในด้านการเงิน มีผู้ดูแลเพียงร้อยละ 21 ที่รายงานว่าเด็กเป้าหมายมีเงินใช้จ่ายมากกว่าหรือมากกว่าเด็กอื่นมาก
- เด็กเป้าหมายเกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93) ช่วยงานบ้าน โดยเด็กหญิงช่วยเหลืองานบ้านมากกว่าเด็กชาย เด็กโตช่วยเหลืองานบ้านมากกว่าเด็กเล็ก
- ทั้งผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กและเด็กเป้าหมายสามารถขอความช่วยเหลือจากครอบครัวเมื่อมีปัญหา พูดคุยบอกเล่าปัญหา และใช้เวลาร่วมกันได้บ่อยๆ
- เมื่อเด็กเป้าหมายมีปัญหากับพ่อ พี่น้อง ครู หรือผู้ดูแล (หากไม่ใช่แม่) บุคคลแรกที่พวกเขาจะนึกถึงคือ แม่ ถ้ามีปัญหากับแม่ ก็จะนึกถึงพ่อ ถ้ามีปัญหากับเพื่อนร่วมชั้น ก็จะนึกถึงครู แต่ถ้ารู้สึกเศร้าหรือเหงา เด็กจะนึกถึงเพื่อน ลักษณะเหล่านี้ไม่แตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบระหว่างครัวเรือนประเภทต่างๆ

ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่ของดัชนีวัดความอยู่ดีมีสุขของเด็กไม่มีความแตกต่างกันตามสถานภาพการย้ายถิ่นของพ่อแม่ แต่ดัชนีบางตัวได้ชี้ประเด็นที่ควรได้รับความสนใจ ดังผลสรุปต่อไปนี้

- ในขณะที่เด็กเกือบทั้งหมดได้รับวัคซีน แต่สัดส่วนของเด็กที่ได้รับวัคซีนครบ พบว่าต่ำสุดในครัวเรือนพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 97) และสูงสุดในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ร้อยละ 99) เด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นได้รับวัคซีนครบคิดเป็นร้อยละ 99
- ในขณะที่ ร้อยละ 14 ของเด็กเป้าหมายทั้งหมดเคยลองดื่มสุรา พบว่า เด็กจากครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวเคยลองดื่มคิดเป็นร้อยละ 19 และเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นเคยลองดื่มคิดเป็นร้อยละ 16
- แม้ว่า โดยทั่วๆ ไปแล้ว เด็กเป้าหมายมีความพึงพอใจในด้านต่างๆ ของชีวิต มีเด็กเป้าหมายในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวที่ไม่พึงพอใจในที่ที่อยู่อาศัยของตนคิดเป็นสัดส่วนที่สูงที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กในครัวเรือนอื่นๆ (ร้อยละ 15)
- มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญของการรายงานพฤติกรรมเปรียบเทียบของเด็กเป้าหมายกับเด็กอื่นๆ เมื่อจำแนกตามสถานภาพการย้ายถิ่นของพ่อแม่ โดยผู้ดูแลรายงานว่า เด็กเป้าหมายที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น มีความรับผิดชอบ เป็นตัวของตัวเอง และมีความสุขสูงกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ข้อค้นพบเหล่านี้มีความน่าสนใจเนื่องจากสะท้อนความจริงที่ว่า ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ คือพ่อแม่มากกว่าที่จะเป็นปู่ ย่า ตา ยาย และความแตกต่างของการรายงานระหว่างผู้ดูแลที่เป็นพ่อแม่ กับผู้ดูแลที่ไม่ใช่พ่อแม่ พบในเรื่องทางบวกมากกว่าเรื่องทางลบ
- ข้อค้นพบที่น่าสนใจอีกประการคือ เด็กเป้าหมายในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นทำงานนอกบ้านเพื่อช่วยเหลือครอบครัวคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กเป้าหมายในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่น ซึ่งอาจเป็นเพราะครัวเรือนเหล่านี้ได้รับเงินส่งกลับน้อยกว่าครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นก็เป็นได้

- ในเรื่องของบทบาทครอบครัว คะแนนบทบาทครอบครัวเมื่อวัดจากผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเท่ากับ 13.8 เมื่อวัดจากเด็กเป้าหมายเท่ากับ 13.1 (คะแนนเต็ม = 16) มีเด็กเป้าหมายในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นที่บอกว่าตนไม่เคยหรือแทบจะไม่เคยใช้เวลาร่วมกันกับครอบครัวคิดเป็นสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น และคะแนนบทบาทครอบครัวเฉลี่ยจากมุมมองของผู้ใหญ่ในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นนั้นสูงกว่าคะแนนเฉลี่ยจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่น

6

ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล

6
ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล

การเลี้ยงดูเด็กๆ ในขณะที่พวกเขากำลังเติบโตเป็นงานที่ยากลำบากมากสำหรับผู้ที่ทำหน้าที่เลี้ยงดู โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อผู้ที่ทำหน้าที่นั้นต้องเลี้ยงดูเด็กโดยลำพัง หรือไม่ได้เป็นพ่อแม่ของเด็กเหล่านั้นด้วย การศึกษาครั้งนี้ให้ความสนใจกับเรื่องความอยู่ดีมีสุขไม่เฉพาะของเด็กเป้าหมาย ซึ่งนำเสนอไว้แล้วในบทก่อนหน้าเท่านั้น แต่ยังให้ความสนใจกับความอยู่มีสุขของผู้ดูแลอีกด้วย ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแลอาจส่งผลกระทบต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมาย และในทางตรงกันข้าม ความอยู่ดีมีสุขของเด็กก็อาจส่งผลต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแลด้วยเช่นกัน สำหรับบทนี้ การวิเคราะห์ต่างๆ เน้นไปที่ผู้ดูแลใน 3 ประเด็นหลัก คือ ความพึงพอใจในชีวิต สุขภาวะด้านจิตใจจากการประเมินด้วยตนเอง และการได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น

6.1 ความพึงพอใจในชีวิต

ในการประเมินความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลนั้น ได้สอบถามผู้ดูแลว่า เห็นด้วยกับคำกล่าวต่อไปนี้มากน้อยเพียงใด คือ 1) ชีวิตคุณใกล้เคียงกับสิ่งที่คุณคาดหวัง 2) สภาพความเป็นอยู่ของคุณดีเยี่ยม 3) คุณพอใจกับชีวิตของคุณ 4) คุณได้ในสิ่งสำคัญที่คุณต้องการ และ 5) ถ้าคุณกลับไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ได้ คุณจะไม่เปลี่ยนแปลงอะไรเลย ซึ่งคะแนนคำตอบจะแบ่งเป็น 5 ระดับ (ลิเกิร์ทสเกล) 1 = ไม่เห็นด้วยอย่างยิ่ง 2 = ไม่เห็นด้วย 3 = เฉยๆ 4= เห็นด้วย และ 5 = เห็นด้วยอย่างยิ่ง ในการวิเคราะห์ได้นำคะแนนความเห็นต่อคำกล่าวทั้ง 5 ข้อนั้นมารวมกันแล้วเรียกว่า “คะแนนความพึงพอใจในชีวิต” คะแนนความพึงพอใจในชีวิตมีค่าตั้งแต่ 5 ถึง 25

ภาพที่ 6.1 ฮิสโตแกรมแสดงคะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลหลัก

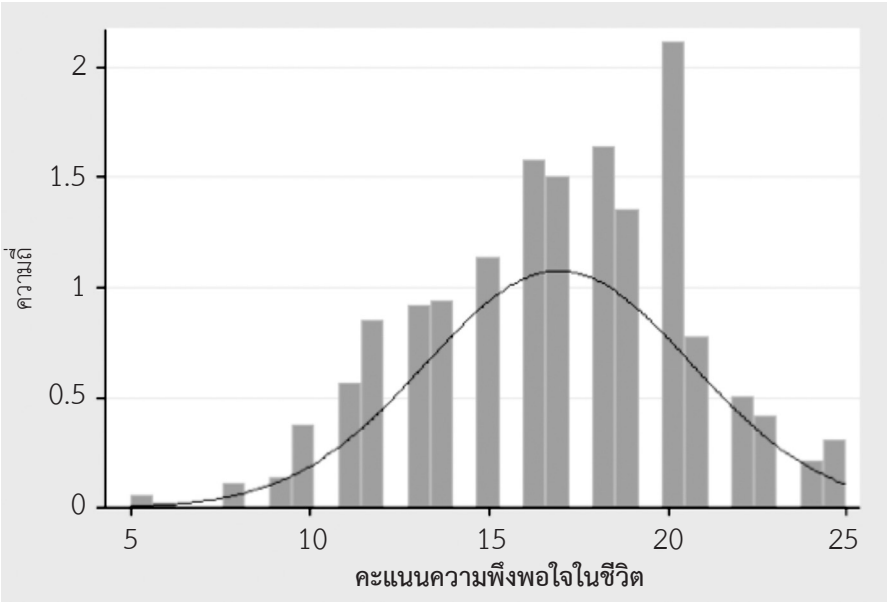

คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลหลักที่แสดงในภาพที่ 6.1 มีลักษณะการกระจายแบบปกติ โดยมีคะแนนหนาแน่นมากอยู่ระหว่าง 12 และ 22 คะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 16.9 (ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 3.7) คะแนนต่ำสุดและสูงสุดเท่ากับ 5 และ 25 ตามลำดับ ลักษณะการกระจายเช่นนี้ชี้ให้เห็นแนวโน้มของคำตอบในทางที่เห็นด้วยกับคำกล่าวต่างๆ หรือแสดงถึงความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลหลัก

เมื่อพิจารณาตามเพศ อายุของผู้ดูแล และประเภทครัวเรือน พบว่า คะแนนความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยของผู้ดูแลที่เป็นหญิงสูงกว่าของผู้ดูแลที่เป็นชายเล็กน้อย (17.0 และ 16.6 ตามลำดับ) คะแนนเฉลี่ยที่สูงสุดพบในกลุ่มผู้ดูแลอายุ 35-59 ปี (17.0) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มอายุต่ำกว่า 35 ปี (16.6) และ 60 ปีขึ้นไป (16.9) คะแนนความพึงพอใจในชีวิตเฉลี่ยของผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น เท่ากับ 17.0 16.9 และ 16.9 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม คะแนนเฉลี่ยเหล่านี้ไม่แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 6.1)

ตาราง 6.1 คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแล จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

คะแนนความพึงพอใจในชีวิต	เพศของผู้ดูแล		อายุของผู้ดูแล			ประเภทครัวเรือน		
	ชาย	หญิง	<35	35-59	60+	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ค่าเฉลี่ย	16.6	17.0	16.6	17.0	16.9	17.0	16.9	16.9
ค่าต่ำสุด	5	5	8	5	5	5	5	5
ค่าสูงสุด	25	25	25	25	25	25	25	25
จำนวน	257	1,199	173	928	355	679	207	570
	T-test ns.		*F-test ns.*			*F-test ns.*		

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

6.2 การประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง

ในการประเมินสภาวะจิตใจของผู้ดูแล ใช้เครื่องมือที่มีชื่อย่อว่า SRQ20 หรือ “Self-Reporting Questionnaire 20 Items” ซึ่งเป็นแบบคัดกรองสภาวะผิดปกติด้านจิตใจด้วยตนเอง พัฒนาขึ้นโดยฮาร์ดิงและคณะ (Harding et al., 1980) องค์การอนามัยโลกได้แนะนำให้ใช้แบบสอบถามนี้เป็นเครื่องมือมาตรฐานเพื่อคัดกรองสภาวะผิดปกติด้านจิตใจโดยทำการประเมินด้วยตนเอง ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1994 แบบ SRQ20 นี้ ใช้ได้ทั้งในระดับปัจเจกและระดับชุมชน โดยคัดกรองความผิดปกติใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านร่างกาย (อาการปวดศีรษะ เบื่ออาหาร ระบบย่อยอาหาร การนอนหลับ) 2) ความซึมเศร้า/อาการวิตกกังวล (ตกใจง่าย ไม่มีความสุข ร้องไห้มาก รู้สึกไร้ค่า) และ 3) การรับรู้/พละกำลังลดลง (คิดไม่ออก ตัดสินใจลำบาก ทำงานอย่างเป็นทุกข์ ไม่สนุกกับกิจวัตรประจำวันที่ทำ) (Harpham et al., 2003) แต่ละข้อคำถาม ให้ตอบเพียง “ใช่” มีค่าเท่ากับ 1 หรือ “ไม่ใช่” มีค่าเท่ากับ 0 เท่านั้น ดังนั้นคะแนน SRQ จึงมีค่าตั้งแต่ 0 ถึง 20

ผลจากการศึกษาครั้งนี้ พบว่า ปัญหาสภาวะความผิดปกติทางจิตใจเมื่อประเมินโดย SRQ20 ห้าลำดับแรกคือ คิดไม่ค่อยออก (ร้อยละ 64) รู้สึกหงุดหงิด เครียดหรือวิตกกังวล (ร้อยละ 60) รู้สึกเหนื่อยง่าย (ร้อยละ 55) นอนไม่หลับ (ร้อยละ 50) และตกใจง่าย (ร้อยละ 46) ส่วนปัญหาที่พบน้อยที่สุด 5 ลำดับสุดท้ายคือ เคยมีความคิดที่จะฆ่าตัวตาย (ร้อยละ 5) ร้องไห้มากกว่าปกติ (ร้อยละ 11) คิดว่าตนเองไร้ค่า (ร้อยละ 18) ไม่สามารถแสดงบทบาทที่สำคัญในชีวิต (ร้อยละ 20) และ รู้สึกว่างานประจำทำให้ตนเองเป็นทุกข์ (ร้อยละ 22) (ภาพที่ 6.2)

ภาพที่ 6.2 สภาวะจิตใจของผู้ดูแลตามแบบประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง (SRQ) รายข้อ

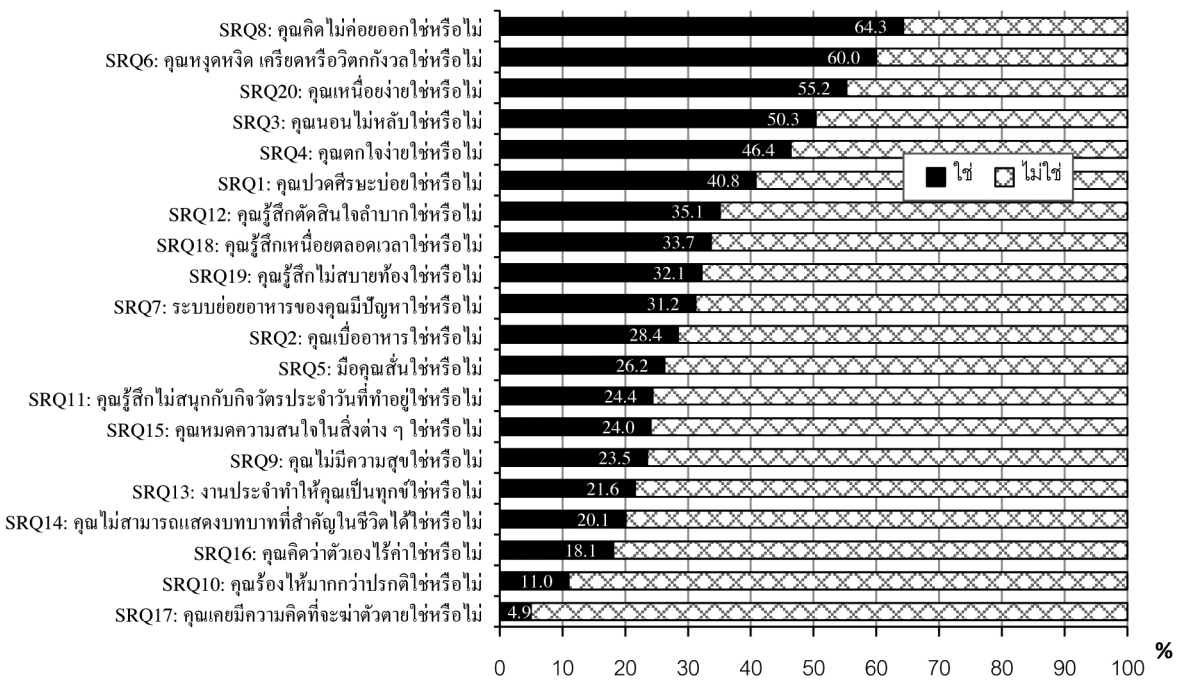

เมื่อพิจารณาข้อคำถามทั้งหมด พบว่า มีผู้ดูแลอยู่ร้อยละ 6 ที่ตอบ “ไม่ใช่” ทุกข้อคำถาม ในขณะที่มีผู้ดูแลไม่ถึงร้อยละ 1 ที่ตอบ “ใช่” ทุกข้อคำถาม สำหรับการคัดกรองว่ามีสภาวะผิดปกติทางด้านจิตใจหรือไม่นั้น การศึกษานี้ใช้จุดตัดของคะแนน 7/8 ตามการศึกษาความเที่ยงและแม่นตรงของเครื่องมือนี้ที่ทำในประเทศเวียดนาม (Tuan, 2004) ซึ่งมีความหมายว่า ถ้าบุคคลใดตอบ “ใช่” รวมกันแล้วไม่เกิน 7 ข้อ หมายถึงว่าสภาวะด้านจิตใจปกติ แต่ถ้าตอบ “ใช่” รวมกันแล้ว 8 ข้อขึ้นไป หมายถึงมีความเสี่ยงของภาวะผิดปกติด้านจิตใจ

ภาพที่ 6.3 ร้อยละของผู้ดูแล จำแนกตามจำนวนข้อทั้งหมดในแบบประเมินสภาวะจิตใจด้วยตนเอง (SRQ) ที่ตอบว่า 'ใช่'

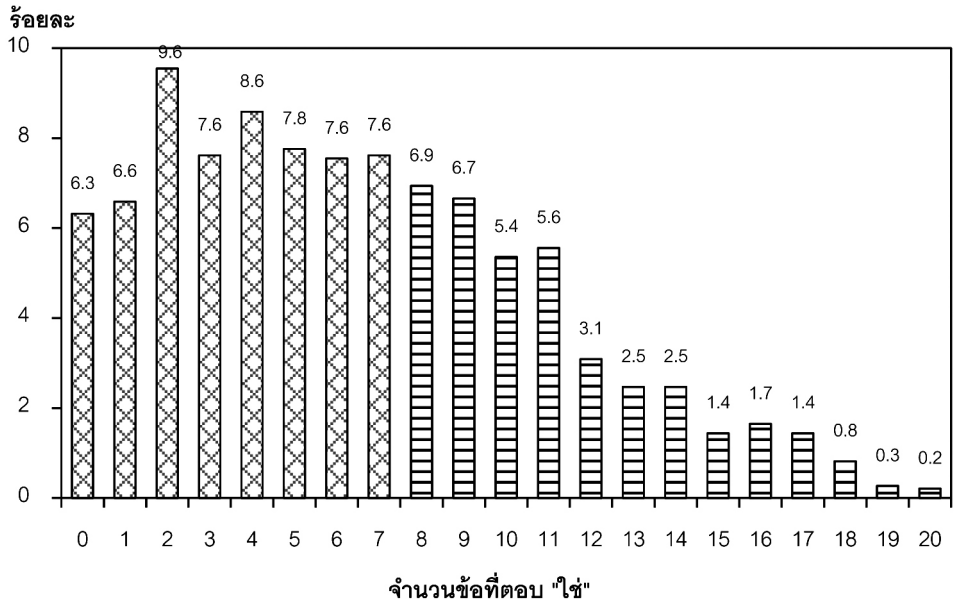

เมื่อทำการวิเคราะห์ต่อถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัญหาทางด้านจิตใจของผู้ดูแลกับเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน พบว่า ปัญหาด้านจิตใจของผู้ดูแลมีความสัมพันธ์สูงกับอายุ และประเภทครัวเรือน กล่าวคือ สัดส่วนของผู้ดูแลที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจในกลุ่มที่อายุ 60 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 50) สูงเป็น 2.1 เท่าของผู้ดูแลที่อายุต่ำกว่า 35 ปี (ร้อยละ 24) และสูงเป็น 1.4 เท่าของผู้ดูแลที่อายุ 35-59 ปี (ร้อยละ 37) และเมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน พบว่า ผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจสูงที่สุด (ร้อยละ 45) สูงกว่าผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 27) 1.7 เท่า และสูงกว่าผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 34) 1.3 เท่า (ตาราง 6.2)

ตาราง 6.2 สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามอายุของผู้ดูแลเด็ก และประเภทครัวเรือน

สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล*	ภาพรวม	อายุของผู้ดูแล			ประเภทครัวเรือน		
		<35	35-59	60+	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ปกติ	61.6	76.3	63.4	49.9	54.6	73.4	65.6
ภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจ	38.4	23.7	36.6	50.1	45.4	26.6	34.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(173)	(928)	(355)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 37.71, p = 0.000$			$\chi^2 = 30.04, p = 0.000$		

หมายเหตุ: 1.* ใช้จุดตัดของคะแนน 7/8
2. ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างคะแนน SRQ กับเพศของผู้ดูแล

เนื่องจากสัดส่วนผู้ที่มีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจมีความแตกต่างกันตามประเภทครัวเรือน ดังนั้น จึงมีความสำคัญที่ทำการวิเคราะห์ต่อไปว่า ความแตกต่างเหล่านี้สัมพันธ์กับจำนวนเงินส่งกลับที่ครัวเรือนได้รับเช่นเดียวกับประเภทครัวเรือนหรือไม่ ซึ่งจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ดังกล่าว พบว่า ครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับต่ำสุด (น้อยกว่า 24,000 บาท ในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ) มีผู้ดูแลที่มีภาวะเสี่ยงคิดเป็นสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 48) ส่วนครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับสูงสุด (สูงกว่า 60,000 บาท) มีผู้ดูแลที่มีภาวะเสี่ยงคิดเป็นสัดส่วนต่ำสุด (ร้อยละ 32) ซึ่งเป็นความสัมพันธ์ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ (ตาราง 6.3) และเมื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ของภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจกับเงินส่งกลับในแต่ละประเภทเฉพาะครัวเรือนย้ายถิ่น (พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว และพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่) ก็พบความสัมพันธ์ในลักษณะเดียวกัน นั่นคือ พบผู้ดูแลที่มีภาวะเสี่ยงคิดเป็นสัดส่วนต่ำสุดในครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับสูง และเป็นสัดส่วนสูงสุดในครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับต่ำ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์เช่นนี้ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญในแต่ละประเภทครัวเรือน (รูป 6.4)

ตาราง 6.3 สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามประเภทครัวเรือนและเงินส่งกลับ

สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล	ประเภทครัวเรือนและเงินส่งกลับ			
	ครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น	ครัวเรือนย้ายถิ่นและเงินส่งกลับ*		
		ต่ำกว่า 24,000 บาท	24,000-59,000 บาท	60,000 บาทขึ้นไป
ปกติ	65.6	52.4	57.9	68.5
ภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจ	34.4	47.6	42.1	31.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(570)	(233)	(435)	(216)
	$\chi^2 = 19.14, p = 0.000$			

หมายเหตุ: * ข้อมูลขาดหาย 2 ราย

ภาพที่ 6.4 สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแลในครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น จำแนกตามเงินส่งกลับ

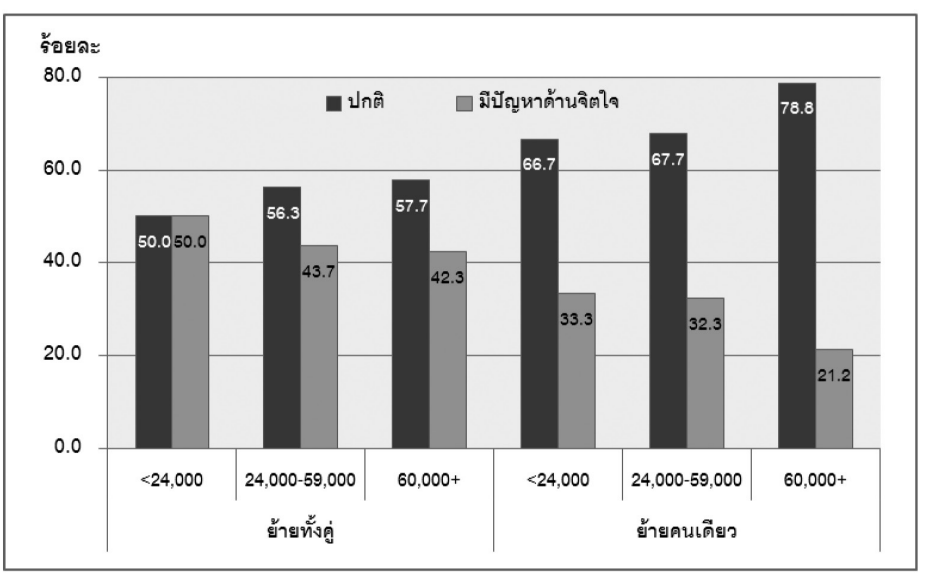

หมายเหตุ: ไม่มีความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากนั้น มีการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างสภาวะทางด้านจิตใจของผู้ดูแลกับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือน ซึ่งพบว่ามีนัยสำคัญดังนี้ ผู้ดูแลที่อยู่ในครัวเรือนฐานะร่ำรวยมีภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจคิดเป็นสัดส่วนต่ำสุด (ร้อยละ 24) ในขณะที่ผู้ดูแลในครัวเรือนยากจนมีภาวะเสี่ยงคิดเป็นสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 46) (ตาราง 6.4) จากผลที่พบเช่นนี้ อาจกล่าวได้ว่าสุขภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแลมีความเกี่ยวโยงหรือสัมพันธ์กับความมั่งคั่งของครัวเรือน

ตาราง 6.4 สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล จำแนกตามดัชนีความมั่งคั่งของครัวเรือน

สภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแล	ภาพรวม	ระดับความมั่งคั่ง		
		ยากจน	ปานกลาง	รวย
ปกติ	61.6	54.6	61.3	76.3
ภาวะเสี่ยงต่อการเกิดปัญหาด้านจิตใจ	38.4	45.5	38.7	23.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(583)	(582)	(291)
		$\chi^2 = 38.83, p = 0.000$		

6.3 การได้รับการสนับสนุนจากบุคคลอื่น

การศึกษานี้ได้สอบถามผู้ดูแลว่า มีใครบ้างให้ความช่วยเหลือเวลาที่ผู้ดูแลเหล่านั้นมีปัญหา พบว่า ในภาพรวมร้อยละ 93 ของผู้ดูแลตอบว่า ตนมีผู้ให้ความช่วยเหลือ ผันแปรไปตามเพศของผู้ดูแล และประเภทครัวเรือน โดยผู้ดูแลเพศหญิงมีผู้ให้ความช่วยเหลือมากกว่าเพศชาย (ร้อยละ 93 และร้อยละ 89 ตามลำดับ) และผู้ดูแลในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีผู้ให้ความช่วยเหลือมากกว่าผู้ดูแลที่อยู่ในครัวเรือนประเภทอื่น (ตาราง 6.5)

ในประเด็นของผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลมีรายละเอียดดังนี้คือ เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 45) เป็นคู่สมรส และประมาณ 1 ใน 4 (ร้อยละ 27) เป็นลูกๆ ของผู้ดูแล นอกจากนั้น ประเภทของผู้ให้ความช่วยเหลือยังสัมพันธ์กับความสัมพันธ์ของผู้ดูแลที่มีต่อเด็กเป้าหมาย ถ้าผู้ดูแลเป็นพ่อแม่ของเด็กเป้าหมาย บุคคลแรกที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลมักเป็นคู่สมรสของผู้ดูแล ถ้าผู้ดูแลเป็นปู่ ย่า ตา ยายของเด็กเป้าหมาย บุคคลแรกที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลมักเป็นลูกๆ ของผู้ดูแลนั่นเอง (ตาราง 6.6)

ตาราง 6.5 การได้รับความช่วยเหลือของผู้ดูแล จำแนกตามเพศ และประเภทครัวเรือน

การได้รับความช่วยเหลือ	ภาพรวม	เพศของผู้ดูแล		ประเภทครัวเรือน		
		ชาย	หญิง	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
ได้รับ	92.6	88.7	93.4	93.4	96.1	90.4
ไม่ได้รับ	7.4	11.3	6.6	6.6	3.9	9.6
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(257)	(1,199)	(679)	(207)	(570)
		$\chi^2 = 6.79, p = 0.009$		$\chi^2 = 8.56, p = 0.014$		

หมายเหตุ: ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างการได้รับความช่วยเหลือกับอายุของผู้ดูแล

ตาราง 6.6 ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแล จำแนกตามความสัมพันธ์ของผู้ดูแลกับเด็กเป้าหมาย

ใครให้ความช่วยเหลือผู้ดูแล	ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลกับเด็กเป้าหมาย			
	พ่อ/แม่	ปู่ ย่า/ตา ยาย	อื่นๆ	ภาพรวม (จำนวน)
ภาพรวม				
พ่อแม่ของผู้ดูแล	13.9	0.5	30.7	9.6 (129)
ลูกๆ ของผู้ดูแล	5.4	55.0	7.9	26.9 (363)
พี่น้อง/ญาติ ของผู้ดูแล	18.2	8.6	19.3	14.2 (191)
คู่สมรสของผู้ดูแล	59.0	31.7	36.8	45.4 (612)
อื่นๆ	3.5	4.1	5.3	3.9 (53)
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(654)	(580)	(114)	(1,348)
ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่				
พ่อแม่ของผู้ดูแล		0.6	26.5	4.7 (30)
ลูกๆ ของผู้ดูแล		53.4	8.8	46.2 (293)
พี่น้อง/ญาติ ของผู้ดูแล		8.5	19.6	10.3 (65)
คู่สมรสของผู้ดูแล		33.3	41.2	34.5 (219)
อื่นๆ		4.3	3.9	4.3 (27)
รวม		100.0	100.0	100.0
(จำนวน)		(532)	(102)	(634)
ครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว				
พ่อแม่ของผู้ดูแล	19.8	0.0		18.6 (37)
ลูกๆ ของผู้ดูแล	5.8	68.2		12.6 (25)
พี่น้อง/ญาติ ของผู้ดูแล	22.7	9.1		21.1 (42)
คู่สมรสของผู้ดูแล	45.9	18.2		41.7 (83)
อื่นๆ	5.8	4.5		6.0 (12)
รวม	100.0	100.0		100.0
(จำนวน)	(172)	(22)	(5)*	(199)

ตาราง 6.6 ผู้ที่ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแล จำแนกตามความสัมพันธ์ของผู้ดูแลกับเด็กเป้าหมาย (ต่อ)

ใครให้ความช่วยเหลือผู้ดูแล	ความสัมพันธ์ของผู้ดูแลกับเด็กเป้าหมาย			
	พ่อ/แม่	ปู่ ย่า/ตา ยาย	อื่นๆ	ภาพรวม (จำนวน)
ครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น				
พ่อแม่ของผู้ดูแล	11.8	0.0		12.0 (62)
ลูกๆ ของผู้ดูแล	5.2	76.9		8.7 (45)
พี่น้อง/ญาติ ของผู้ดูแล	16.6	11.5		16.3 (84)
คู่สมรสของผู้ดูแล	63.7	11.5		60.2 (310)
อื่นๆ	2.7	0.0		2.7 (14)
รวม	100.0	100.0		100.0
(จำนวน)	(482)	(26)	(7)*	(515)

หมายเหตุ: *ไม่ได้แสดงร้อยละการกระจายในกลุ่มนี้เนื่องจากมีจำนวนที่ศึกษาน้อยมาก

นอกเหนือจากการถามเรื่องใครคือผู้ให้ความช่วยเหลือยามที่ผู้ดูแลต้องการความช่วยเหลือแล้ว การศึกษานี้ยังได้ถามว่ามีใครช่วยเหลือผู้ดูแลในการเลี้ยงดูเด็กเป้าหมายบ้าง ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 86 ของผู้ดูแลทั้งหมดเคยได้รับความช่วยเหลือ โดยร้อยละ 85 เคยได้รับความช่วยเหลือจากบุคคล ในขณะที่น้อยกว่าร้อยละ 1 ได้รับความช่วยเหลือจากองค์กร/หน่วยงาน ส่วนที่เหลืออีกร้อยละ 14 ตอบว่าไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในการเลี้ยงดูเด็กเป้าหมาย ไม่ว่าจะเป็นจากบุคคลหรือจากองค์กร/หน่วยงาน (ภาพที่ 6.5)

ภาพที่ 6.5 ผู้ให้ความช่วยเหลือผู้ดูแลในการดูแลเด็กเป้าหมาย

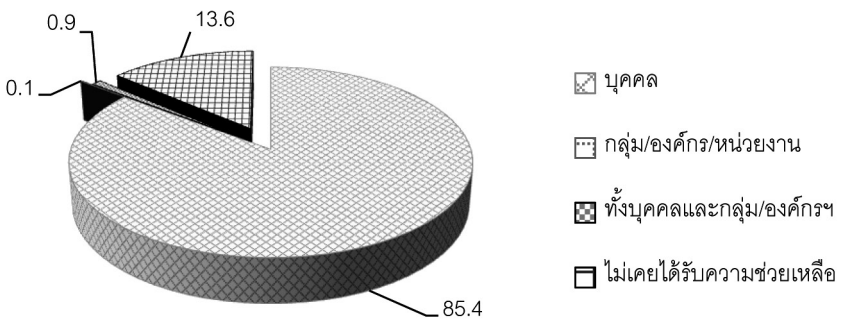

สำหรับผู้ดูแลที่ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือในการเลี้ยงดูเด็กเป้าหมายนั้น ร้อยละ 68 อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 25 อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และอีกร้อยละ 7 อยู่ในครัวเรือนพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว ผู้ดูแลเหล่านี้ แม้ว่าจะมีจำนวนไม่มาก แต่ก็ควรที่จะได้รับความใส่ใจเป็นพิเศษ

6.4 สรุป

ผลการศึกษาพบว่า ในประเด็นเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแล คะแนนความพึงพอใจของผู้ดูแลเฉลี่ยเท่ากับ 16.9 จากคะแนนเต็ม 25 สะท้อนว่าผู้ดูแลเหล่านี้ค่อนข้างมีความพึงพอใจในชีวิตของตน คะแนนความพึงพอใจในชีวิตของผู้ดูแลไม่มีความแตกต่างระหว่างเพศ อายุ หรือประเภทครัวเรือน

ในการสำรวจสภาวะปัญหาด้านจิตใจของผู้ดูแลโดยใช้แบบสอบถามมาตรฐานที่เรียกว่า “SRQ20” พบว่า ประมาณร้อยละ 38 ของผู้ดูแลรายงานว่า ตนมีปัญหาด้านจิตใจในบางเรื่อง ผู้ดูแลที่อายุมากมีแนวโน้มที่มีปัญหาด้านจิตใจมากกว่าผู้ที่อายุน้อยกว่า ผู้ดูแลที่อยู่อื่นในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านจิตใจสูงกว่าผู้ดูแลที่อยู่ในครัวเรือนประเภทอื่น ปัญหาด้านจิตใจของผู้ดูแลยังมีความสัมพันธ์กับระดับความมั่งคั่งของครัวเรือนและจำนวนเงินส่งกลับที่ครัวเรือนได้รับ ผู้ดูแลที่อยู่ในครัวเรือนที่ร่ำรวยและได้รับเงินส่งกลับสูงกว่ามีแนวโน้มที่จะมีปัญหาด้านจิตใจน้อยกว่าผู้ดูแลที่มีลักษณะตรงข้าม

ในเรื่องของการได้รับความช่วยเหลือเวลาที่ผู้ดูแลมีปัญหา เกือบทั้งหมดของผู้ดูแล (ร้อยละ 93) มีคนที่สามารถขอความช่วยเหลือได้ ประมาณครึ่งของผู้ให้ความช่วยเหลือเป็นคู่สมรสของผู้ดูแล และอีก 1 ใน 4 เป็นลูกๆ ของผู้ดูแล ผู้ดูแลเพศหญิงมีผู้ให้ความช่วยเหลือมากกว่าเพศชาย ผู้ดูแลจากครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นมีผู้ให้ความช่วยเหลือน้อยกว่าครัวเรือนผู้ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่ของผู้ดูแล (ร้อยละ 85) ได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลในการดูแลเด็กเป้าหมาย สำหรับผู้ดูแลที่ไม่มีคนช่วยเหลือ ร้อยละ 68 ร้อยละ 25 และร้อยละ 7 อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และพ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว ตามลำดับ

7

มุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

7
มุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

บทนี้เป็นการนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับมุมมองต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ เป็นความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ทั้งของผู้ให้ข้อมูล (ผู้ใหญ่) ที่รับผิดชอบดูแลเด็กเป้าหมาย และของตัวเด็กเป้าหมายเอง ในประเด็นของการอยู่ดีมีสุขของครอบครัว การรับรู้ของเด็กเป้าหมายที่พ่อแม่ย้ายถิ่นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในหลายๆ ด้าน โดยให้เปรียบเทียบในช่วงเวลาก่อนและหลังพ่อแม่ย้ายถิ่น และระหว่างเด็กพ่อแม่กับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น รวมทั้งความรู้และความตระหนักของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ การเตรียมความพร้อมของเด็กก่อนการย้ายถิ่นของพ่อแม่ การให้ข้อมูลกับเด็กถึงเหตุผลที่พ่อแม่ต้องย้ายถิ่น รวมถึงปฏิกิริยาของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

7.1 ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

7.1.1 ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่: ข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่

การศึกษาครั้งนี้ได้สอบถามผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือนซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้ดูแลเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 83) ถึงความคิดเห็นต่อการไปทำงานที่อื่นของผู้ที่เป็นพ่อแม่ และประโยชน์ต่อเด็กและครอบครัวโดยทั่วๆ ไป (โดยไม่ได้เจาะจงว่าเป็นการย้ายถิ่นของพ่อแม่เด็กเป้าหมาย) โดยแยกถามถึงการย้ายถิ่นของพ่อ และการย้ายถิ่นของแม่ ในส่วนนี้นำเสนอความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่ และผลกระทบที่มีต่อเด็ก และครอบครัว ตามด้วยความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อ และผลกระทบที่มีต่อเด็ก และครอบครัว

ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่

ผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่มองว่า ในภาพรวม การย้ายถิ่นของแม่ส่งผลกระทบทางลบต่อเด็กมากกว่าผลทางบวก ข้อมูลในตาราง 7.1 ชี้ให้เห็นว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของผู้ตอบ (ร้อยละ 55) คิดว่าการที่แม่ไปทำงานที่อื่นส่งผลเสียต่อ

เด็กมากกว่าผลดี เกือบ 1 ใน 4 (ร้อยละ 24) มองว่า มีผลดีพอๆ กับผลเสีย และมองว่า การย้ายถิ่นของแม่ส่งผลดีมากกว่าผลเสียในสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 16)

เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในภาคอีสาน มีความคิดเห็นทางบวกต่อการย้ายถิ่นของแม่มากกว่าผู้อยู่ในภาคเหนือ โดยเกือบ 1 ใน 5 (ร้อยละ 19) ของผู้ให้ข้อมูลในภาคอีสานมองว่าการย้ายถิ่นของแม่มีผลดีต่อเด็กมากกว่าผลเสีย ในขณะที่มีเพียงร้อยละ 13 ของผู้ให้ข้อมูลในภาคเหนือที่มีความคิดเห็นดังกล่าว ในทางกลับกัน ร้อยละ 59 ของผู้ให้ข้อมูลในภาคเหนือมองว่าการย้ายถิ่นของแม่ส่งผลเสียมากกว่าผลดีเมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 52 ของผู้ให้ข้อมูลในภาคเอีสาน

เมื่อจำแนกความคิดเห็นต่อผลกระทบการย้ายถิ่นของแม่ต่อเด็กตามประเภทครัวเรือน พบข้อค้นพบที่ชัดเจนว่า ครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมองการย้ายถิ่นของแม่ในเชิงลบมากกว่าครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่น ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่น ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นคนเดียวมองการย้ายถิ่นของแม่ทางลบมากกว่าผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ โดยผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นคนเดียวมองว่า การย้ายถิ่นของแม่มีผลเสียต่อเด็กมากกว่าผลดีในสัดส่วนสูงกว่าผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่เกือบสองเท่า (ร้อยละ 65 กับ ร้อยละ 33 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นของพ่อ ซึ่งอาจส่งผลต่อการมองการย้ายถิ่นของแม่ในทางลบมากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่า ครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมองการย้ายถิ่นของแม่ในทางลบในสัดส่วนสูงที่สุด (ร้อยละ 79) ซึ่งสอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า ครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองการย้ายถิ่นของแม่เชิงบวกในสัดส่วนที่สูงที่สุด (ร้อยละ 29) รองลงมาเป็นครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 12) และครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีสัดส่วนน้อยที่สุด (ร้อยละ 3) สรุปได้ว่า ครัวเรือนที่มีแม่ย้ายถิ่น (ครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่) มักมองการย้ายถิ่นของแม่ในทางบวก

เมื่อถามความคิดเห็นต่อผลกระทบของการย้ายถิ่นของแม่ต่อครอบครัว พบว่า ผู้ตอบมองการย้ายถิ่นของแม่ว่ามีผลกระทบทางลบต่อครอบครัวน้อยกว่าผลกระทบทางลบที่มีต่อเด็ก ในขณะที่มากกว่าครึ่งของผู้ให้ข้อมูลเห็นว่าส่งผลเสียต่อเด็กมากกว่าผลดี แต่มีเพียงร้อยละ 43 ที่มองว่าการย้ายถิ่นของแม่ส่งผลเสียต่อครอบครัวมากกว่าผลดี ในทางกลับกัน ผู้ตอบมองผลกระทบจากการย้ายถิ่นของแม่ในเชิงบวกต่อครอบครัวมากกว่าผลกระทบในเชิงบวกที่มีต่อเด็ก (ร้อยละ 27 และร้อยละ 16) ข้อค้นพบนี้สะท้อนให้เห็นว่า ในสถานการณ์การย้ายถิ่นที่เป็นเรื่องปกติธรรมดา ยังมีความห่วงใย ถึงผลกระทบของการย้ายถิ่นของแม่ที่มีต่อเด็ก ในขณะที่มีการยอมรับประโยชน์ของการย้ายถิ่นของแม่ที่เกิดขึ้นกับครอบครัว เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ศึกษา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในภาคอีสานมองการย้ายถิ่นของแม่ที่มีต่อครอบครัวในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่อยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 30 และร้อยละ 25)

เมื่อพิจารณาจำแนกตามประเภทครัวเรือน ในภาพรวม ความคิดเห็นต่อผลกระทบจากการย้ายถิ่นของแม่ต่อครอบครัวสอดคล้องกับความคิดเห็นต่อเด็ก ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ (ซึ่งมีแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นด้วย) มีความคิดเห็นว่า การย้ายถิ่นของแม่มีผลกระทบทางบวกต่อครอบครัวในสัดส่วนสูงที่สุด ในขณะที่ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีความคิดเห็นในทางลบในสัดส่วนมากที่สุด โดยสัดส่วนที่มองว่า การย้ายถิ่นของแม่มีผลต่อครอบครัวในทางบวกมากกว่าทางลบของผู้ที่อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว และครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นเท่ากับ ร้อยละ 41 ร้อยละ 20 และร้อยละ 14 ตามลำดับ ในทางกลับกัน สัดส่วนของผู้ที่มองว่าการย้ายถิ่นของแม่ส่งผลกระทบต่อครอบครัวในทางลบมากกว่าทางบวกเป็นผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ร้อยละ 23 ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว ร้อยละ 50 และครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 63

ตาราง 7.1 ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) ต่อการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามพื้นที่ศึกษา และประเภทครัวเรือน

ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เป็นผลดีหรือผลเสียกับ**เด็ก**มากกว่ากัน เมื่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด						
มีผลดีมากกว่าผลเสีย	16.2	19.2	13.1	28.4	12.1	3.2
มีผลเสียมากกว่าผลดี	55.4	51.5	59.4	32.6	64.3	79.3
มีผลดีพอๆ กับผลเสีย	23.8	27.1	20.4	33.9	17.9	14.0
ไม่มีทั้งผลดีและผลเสีย	4.6	2.3	7.0	5.2	5.8	3.5
		χ^2 = 37.1, p=0.000		χ^2 =307.7, p = 0.000		
เป็นผลดีหรือผลเสียกับ**ครอบครัว**มากกว่ากัน เมื่อแม่ไปทำงานต่างจังหวัด						
มีผลดีมากกว่าผลเสีย	27.1	29.6	24.5	40.8	19.8	13.5
มีผลเสียมากกว่าผลดี	42.5	42.2	42.8	23.4	49.8	62.6
มีผลดีพอๆ กับผลเสีย	26.1	26.3	25.9	31.1	25.6	20.4
ไม่มีทั้งผลดีและผลเสีย	4.3	1.9	6.8	4.7	4.8	3.5
		χ^2 = 23.9, p=0.000		χ^2 =219.8, p=0.000		
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)	(570)

ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อการย้ายถิ่นของพ่อ

สำหรับความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูลต่อการที่พ่อต้องไปทำงานที่จังหวัดอื่น นำเสนอในตาราง 7.2 โดยส่วนแรกเป็นความคิดเห็นต่อผลกระทบต่อเด็กว่าดี หรือไม่ดีถ้าพ่อไปทำงานที่อื่น ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่ที่นำเสนอไปแล้ว พบว่า ในภาพรวม ผู้ให้ข้อมูลมองการย้ายถิ่นของพ่อในทางบวกมากกว่า กล่าวคือ ขณะที่ร้อยละ 16 ของผู้ให้ข้อมูลมองว่า การย้ายถิ่นของแม่เพื่อไปทำงานที่อื่นส่งผลทางบวกมากกว่าผลทางลบ แต่การมองผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อที่มีต่อเด็กในเชิงบวกมีถึงร้อยละ 26 สอดคล้องกับผลการศึกษาที่พบว่า ผู้ที่เห็นว่าการย้ายถิ่นของพ่อส่งผลเสียมากกว่าผลดีมีสัดส่วนต่ำกว่าการย้ายถิ่นของแม่ (ร้อยละ 43 และร้อยละ 55)

เมื่อนำปัจจัยด้านพื้นที่ศึกษามาพิจารณา พบว่า ผู้ให้ข้อมูลในภาคอีสานมองการย้ายถิ่นของพ่อในทางบวกมากกว่าผู้ให้ข้อมูลในภาคเหนือ ซึ่งเป็นไปในรูปแบบเดียวกับความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่ในตารางก่อนหน้านี้ (ตาราง 7.1) โดยหนึ่งในสามของผู้ให้ข้อมูลในภาคอีสานมองผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อที่มีต่อเด็กในทางบวกมากกว่าทางลบ ขณะที่มีเพียงร้อยละ 17 ของผู้ที่อยู่ในภาคเหนือที่มองเช่นนั้น ในทางกลับกัน ประมาณหนึ่งในสาม

ของผู้ที่อยู่ในภาคอีสานมองว่า การย้ายถิ่นของพ่อส่งผลเสียต่อเด็กมากกว่าผลดี ขณะที่มากกว่าครึ่ง หรือ ร้อยละ 53 ของผู้ที่อยู่ในภาคเหนือมีความคิดเห็นดังกล่าว

เมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน จะพบความคิดเห็นที่แตกต่างจากความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่ กล่าวคือ ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อต่อเด็กที่คล้ายๆ กัน ขณะที่ผู้ที่อยู่ในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีความคิดเห็นที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตาม ตามที่เคยกล่าวไว้แล้วว่า ครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวนั้น ส่วนใหญ่เป็นการย้ายถิ่นของพ่อ ดังนั้น ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวจึงมีประสบการณ์เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ การอยู่ในครัวเรือนที่มีประสบการณ์การย้ายถิ่นของพ่อจึงอาจทำให้มีทัศนคติทางบวกต่อการย้ายถิ่นของพ่อมากกว่าผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ผู้ที่มองว่า การย้ายถิ่นของพ่อมีผลดีต่อเด็กมากกว่าผลเสีย มีร้อยละ 33 ร้อยละ 31 และร้อยละ 15 สำหรับครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ พ่อแม่ย้ายถิ่นคนเดียว และพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นตามลำดับ ในขณะเดียวกัน ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่และครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมองการย้ายถิ่นของพ่อต่อเด็กในเชิงลบน้อยกว่าผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (ร้อยละ 29 ร้อยละ 31 และร้อยละ 61 ตามลำดับ)

เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อว่า ส่งผลกระทบทางบวกหรือทางลบต่อครอบครัว ในภาพรวม พบว่า ผู้ให้ข้อมูลที่มองการย้ายถิ่นของพ่อว่ามีผลดีต่อครอบครัวมากกว่าผลเสียมีสัดส่วนสูงกว่าการมองว่าเป็นผลเสียมากกว่าผลดีเพียงเล็กน้อย (ร้อยละ 34 และร้อยละ 32) และพบว่า สัดส่วนความคิดเห็นเชิงบวกต่อการย้ายถิ่นของพ่อจะสูงกว่าต่อการย้ายถิ่นของแม่ (ร้อยละ 34 ในตาราง 7.2 และร้อยละ 27 ในตาราง 7.1) เมื่อพิจารณาตามพื้นที่ศึกษา พบสัดส่วนความคิดเห็นเชิงบวกต่อผลกระทบการย้ายถิ่นของพ่อต่อครอบครัวในพื้นที่ศึกษาภาคอีสานมากกว่าพื้นที่ศึกษาภาคเหนือ และเมื่อจำแนกตามประเภทครัวเรือน ผู้ให้ข้อมูลในครัวเรือนย้ายถิ่น (ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว) มองผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อต่อครอบครัวในทางบวกมากกว่าครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น (ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ร้อยละ 42 ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว ร้อยละ 40 และ ครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ร้อยละ 23) ซึ่งข้อค้นพบนี้สอดคล้องกับความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่

ตาราง 7.2 ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) ต่อการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน

ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เป็นผลดีหรือผลเสียกับ**เด็ก**มากกว่ากัน เมื่อพ่อไปทำงานต่างจังหวัด						
มีผลดีมากกว่าผลเสีย	25.5	33.9	16.6	32.6	31.4	14.9
มีผลเสียมากกว่าผลดี	42.1	31.5	53.2	29.5	30.4	61.4
มีผลดีพอๆ กับผลเสีย	28.0	32.7	23.0	33.1	32.4	20.2
ไม่มีทั้งผลดีและผลเสีย	4.5	1.9	7.2	4.9	5.8	3.5
		χ^2 = 118.9, p=0.000		χ^2 =146.67, p = 0.000		

ตาราง 7.2 ความคิดเห็นของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) ต่อการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามพื้นที่ศึกษาและประเภทครัวเรือน (ต่อ)

ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อ	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา		ประเภทครัวเรือน		
		อีสาน	เหนือ	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เป็นผลดีหรือผลเสียกับ**ครอบครัว**มากกว่ากัน เมื่อพ่อไปทำงานต่างจังหวัด						
มีผลดีมากกว่าผลเสีย	34.2	40.6	27.5	41.8	39.6	23.2
มีผลเสียมากกว่าผลดี	32.4	27.1	38.0	21.7	24.6	48.1
มีผลดีพอๆกับผลเสีย	29.5	30.7	28.2	32.3	30.0	26.0
ไม่มีทั้งผลดีและผลเสีย	3.9	1.6	6.3	4.3	5.8	2.8
		χ^2 = 53.4, p=0.000		χ^2=112.9, p = 0.000		
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(1,456)	(746)	(710)	(679)	(207)

7.1.2 การรับรู้ต่อการย้ายถิ่นของคนที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกันและความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่โดยทั่วไป: ข้อมูลจากเด็กเป้าหมาย

ในส่วนนี้นำเสนอ ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ โดยถามเด็กเป้าหมายทุกคนถึงการรับรู้เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของผู้ที่อยู่ในละแวกบ้านเดียวกัน และความคิดต่อการย้ายถิ่นของคนที่เป็นพ่อเป็นแม่โดยทั่วๆ ไป (ที่ไม่ใช่พ่อแม่ของเด็กเอง) ผลการศึกษาพบว่า ร้อยละ 82 ของเด็กเป้าหมายเคยได้ยินเกี่ยวกับการไปทำงานที่จังหวัดอื่นของคนในละแวกบ้าน แต่การรับรู้จะแตกต่างกันเมื่อจำแนกตามกลุ่มอายุของเด็ก และประเภทครัวเรือน กลุ่มเด็กที่มีอายุมากกว่า (13-15 ปี) รับรู้เกี่ยวกับการย้ายถิ่นของคนในละแวกบ้านมากกว่ากลุ่มเด็กที่อายุน้อยกว่า (8-12 ปี) คือ ร้อยละ 91 และ ร้อยละ 75 ตามลำดับและมีข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ เด็กในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นมีแนวโน้มการรับรู้มากกว่าเด็กในครัวเรือนประเภทอื่น คือ มีร้อยละ 86 เมื่อเปรียบเทียบกับร้อยละ 79 ของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และร้อยละ 82 ของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว (ตาราง 7.3)

ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่โดยทั่วๆ ไป พบความแตกต่างของการรับรู้ตามกลุ่มอายุของเด็ก ประเภทครัวเรือน และระหว่างการย้ายถิ่นของแม่กับการย้ายถิ่นของพ่อ โดยในภาพรวม พบว่า ร้อยละ 54 ของเด็กเป้าหมายเห็นว่า การย้ายถิ่นของพ่อเป็นสิ่งที่ดี ขณะที่ร้อยละ 46 มองว่าการย้ายถิ่นของแม่เป็นสิ่งที่ดี เมื่อพิจารณาตามกลุ่มอายุ เด็กอายุน้อยกว่า มีการรับรู้ในทางบวกต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่มากกว่าเด็กที่อายุมากกว่า คือ ร้อยละ 60 ของเด็กอายุ 8-12 ปี ตอบว่า การย้ายถิ่นของพ่อเป็นสิ่งที่ดี เปรียบเทียบกับร้อยละ 47 ของเด็กอายุ 13-15 ปี และพบคำตอบในลักษณะเดียวกันต่อการย้ายถิ่นของแม่ คือ ร้อยละ 52 ของเด็กที่อายุน้อยกว่ามองว่า การย้ายถิ่นของแม่เป็นสิ่งที่ดี ในขณะที่ร้อยละ 38 ของเด็กที่โตที่มีมุมมองเช่นนั้น

เมื่อเปรียบเทียบครัวเรือนย้ายถิ่นกับครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น ข้อค้นพบที่น่าสนใจ คือ โดยทั่วไปแล้ว เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมีการรับรู้ที่เป็นบวกต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่มากกว่าครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญเมื่อแยกประเภทครัวเรือน ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 65 ของเด็กจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และร้อยละ 59 จากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว มองว่าการย้ายถิ่นของพ่อเป็นสิ่งที่ดี ขณะที่เพียงร้อยละ 40 ของเด็กจากครัวเรือนพ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นเห็นเช่นนั้น นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างของการรับรู้ต่อการย้ายถิ่นของพ่อ และต่อการย้ายถิ่นของแม่เมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน โดยเด็กจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองการย้ายถิ่นของพ่อและการย้ายถิ่นของแม่เป็นเชิงบวกในสัดส่วนที่ใกล้เคียงกัน คือ ร้อยละ 65 และ 62 ตามลำดับ ในขณะที่เด็กจากครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวมองการย้ายถิ่นของแม่ในทางบวกในสัดส่วนที่น้อยกว่าการย้ายถิ่นของพ่อ คือ ร้อยละ 37 และร้อยละ 59 ตามลำดับ ดังที่เคยกล่าวไว้ตั้งแต่ตอนต้นแล้วว่า ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวนั้นเป็นการย้ายถิ่นของพ่อคนเดียวเกือบทั้งหมด เด็กๆ จึงอาจรู้สึกคุ้นเคยกับการไม่อยู่บ้านของพ่อมากกว่าของแม่ ซึ่งอาจส่งผลต่อการความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อและแม่ที่แตกต่างกัน

ตาราง 7.3 การรับรู้ของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของคนที่อยู่ในละแวกเดียวกัน และความคิดเห็นต่การย้ายถิ่นของพ่อแม่โดยทั่วๆ ไป จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	อายุของกลุ่มเป้าหมาย		ประเภทครัวเรือน		
		12-13	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว	พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น
เคยได้ยินเรื่องคนในละแวกบ้านไปทำงานที่จังหวัดอื่น						
เคยได้ยิน	82.0	75.1	91.2	78.5	81.6	86.3
ไม่เคยได้ยิน	18.0	24.9	8.8	21.5	18.4	13.7
		χ^2 = 63.10, p=0.000		χ^2=12.86, p = 0.000		
ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อโดยทั่วๆ ไป						
ดี	54.2	59.5	47.1	65.1	58.9	39.5
ไม่ดีไม่แย่	21.4	14.6	30.4	18.6	26.1	23.0
แย่	24.5	25.9	22.5	16.4	15.0	37.5
		χ^2 = 63.10, p=0.000		χ^2=12.86, p = 0.000		
ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของแม่ทั่วๆ ไป						
ดี	45.5	51.5	37.5	61.9	36.7	29.1
ไม่ดีไม่แย่	21.8	16.1	29.4	19.0	30.9	21.9
แย่	32.7	32.4	33.1	19.2	32.4	49.0
		χ^2 = 43.9, p=0.000		χ^2=171.6, p = 0.000		
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(1,456)	(830)	(626)	(679)	(207)	(570)

7.1.3 ความรู้สึกต่อชีวิตความเป็นอยู่หลังจากที่พ่อแม่ย้ายถิ่น: มุมมองของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่ในครัวเรือนย้ายถิ่น

การศึกษานี้ได้สอบถามผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ใหญ่ถึงความรู้สึกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนหลังจากที่พ่อแม่ของเด็กเป้าหมายย้ายถิ่น (ตารางที่ 7.4) สำหรับการย้ายถิ่นของพ่อ ร้อยละ 43 ของผู้ให้สัมภาษณ์ตอบว่า ชีวิตของพวกเขาง่ายขึ้นมากเมื่อเทียบกับช่วงก่อนที่พ่อเด็กเป้าหมายย้ายถิ่น และอีกประมาณ 1 ใน 3 เห็นว่า ชีวิตเหมือนเดิม อย่างไรก็ตามมากกว่า 1 ใน 5 ตอบว่า ชีวิตของพวกเขาดูยากขึ้น หรือยากขึ้นมาก ซึ่งอาจเป็นการสื่อให้เห็นถึง ภาระที่เพิ่มขึ้นเมื่อพ่อไม่อยู่บ้าน นอกจากนี้ ยังพบว่า ความรู้สึกของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อชีวิตความเป็นอยู่ของตนหลังจากการย้ายถิ่นของพ่อไม่แตกต่างกันมากนักเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน แต่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญตามพื้นที่ ผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคเหนือรู้สึกว่า ชีวิตของพวกเขาดูง่ายขึ้น หรือง่ายขึ้นมากในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในภาคอีสาน (ร้อยละ 47 และร้อยละ 39) ในทางกลับกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคอีสานรู้สึกว่า ชีวิตตนเองยากขึ้น หรือยากขึ้นมากในสัดส่วนที่สูงกว่าผู้ที่อยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 27 และร้อยละ 19)

สำหรับความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังการย้ายถิ่นของแม่ พบว่า คล้ายกับความรู้สึกที่เกิดขึ้นหลังการย้ายถิ่นของพ่อ โดยผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกว่าชีวิตของตนง่ายขึ้นหรือง่ายขึ้นมากในสัดส่วนที่มากที่สุด (ร้อยละ 47) และ 1 ใน 3 รู้สึกเหมือนเดิม (ร้อยละ 33) อย่างไรก็ตาม มีข้อค้นพบที่ตรงข้ามกับของพ่อคือ ผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคอีสานรู้สึกว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของตนง่ายขึ้น หรือง่ายขึ้นมากหลังจากแม่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่อยู่ในภาคเหนือ (ร้อยละ 42 และร้อยละ 37) ในทางกลับกัน ผู้ให้สัมภาษณ์ในภาคเหนือรู้สึกว่า ชีวิตของตนยากขึ้นหรือยากขึ้นมากเมื่อแม่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าผู้ที่อยู่ในภาคอีสาน (ร้อยละ 29 และร้อยละ 25)

ตาราง 7.4 ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้สัมภาษณ์ (ที่เป็นผู้ใหญ่) หลังจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่

	ภาพรวม	พื้นที่ศึกษา	
		อีสาน	เหนือ
ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้ข้อมูล (ที่เป็นผู้ใหญ่) หลังจากการย้ายถิ่นของพ่อ			
ง่ายขึ้น/ง่ายขึ้นมาก	43.2	39.2	47.2
เหมือนเดิม	34.2	34.2	34.1
ยากขึ้น/ยากขึ้นมาก	22.6	26.6	18.7
รวม	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)*	(606)	(301)	(305)
		χ^2=6.42, p=0.040	
ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของผู้ให้สัมภาษณ์ (ที่เป็นผู้ใหญ่) หลังจากการย้ายถิ่นของแม่			
ง่ายขึ้น/ง่ายขึ้นมาก	47.3	41.7	37.3
เหมือนเดิม	32.6	33.0	33.3
ยากขึ้น/ยากขึ้นมาก	20.2	25.4	29.4
รวม	รวม	100.0	100.0
(จำนวน)*	(497)	(279)	(218)
		χ^2=7.0, p=0.03	

หมายเหตุ: * ไม่รวมผู้ที่ไม่ตอบ

สำหรับความรู้สึกต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กเป้าหมายหลังการย้ายถิ่นของพ่อเด็กในสายตาของผู้ให้สัมภาษณ์นั้น พบว่า เกือบครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 48) เห็นว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กง่ายขึ้น/ ง่ายขึ้นมาก มีเพียงส่วนน้อย (ร้อยละ 15) ที่รู้สึกว่า ชีวิตเด็กยากขึ้นหรือยากขึ้นมากหลังพ่อย้ายถิ่น ซึ่งจะพบแนวโน้มในลักษณะเดียวกันเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน และพื้นที่ศึกษา ด้านความรู้สึกของเด็กต่อชีวิตความเป็นอยู่หลังการย้ายถิ่นของแม่ในสายตาของผู้ให้สัมภาษณ์ พบสัดส่วนใกล้เคียงกับการย้ายถิ่นของพ่อ คือ ร้อยละ 47 มองว่าชีวิตความเป็นอยู่ของเด็กง่ายขึ้น/ง่ายขึ้นมากหลังการย้ายถิ่นของแม่ ร้อยละ 37 มองว่าเหมือนเดิม และร้อยละ 16 มองว่า ชีวิตเด็กยากขึ้นหรือยากขึ้นมากหลังแม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างกันเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน และพื้นที่ศึกษา

ตาราง 7.5 ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมายหลังจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่: ข้อมูลของผู้ให้ข้อมูลที่เป็นผู้ใหญ่

	ภาพรวม
ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมายหลังจากการย้ายถิ่นของพ่อ	
ง่ายขึ้น/ง่ายขึ้นมาก	48.1
เหมือนเดิม	37.4
ยากขึ้น/ยากขึ้นมาก	14.5
รวม	100.0
(จำนวน)*	(578)
ความรู้สึกต่อความอยู่ดีมีสุขของเด็กเป้าหมายหลังจากการย้ายถิ่นของแม่	
ง่ายขึ้น/ง่ายขึ้นมาก	47.0
เหมือนเดิม	36.7
ยากขึ้น/ยากขึ้นมาก	16.3
รวม	100.0
(จำนวน)*	(455)

หมายเหตุ: * ไม่รวมผู้ที่ไม่ตอบ

7.1.4 ความคิดเห็นของลูกของผู้ย้ายถิ่นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ (เปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ และเปรียบเทียบกับลูกของผู้ไม่ย้ายถิ่น)

การศึกษาครั้งนี้ได้ถามถึงความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายที่เป็นประสบการณ์จริงจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ เป็นความคิดเห็นของเด็กต่อสถานการณ์ในครอบครัว โดยให้เด็กเปรียบเทียบสถานะทางการเงินของครอบครัว และความรู้สึกใกล้ชิดภายในครอบครัว ก่อนและหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่

เปรียบเทียบความรู้สึกของเด็กเป้าหมายก่อน และหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่

เมื่อให้เปรียบเทียบสถานะทางการเงิน ในภาพรวม มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กมองว่า สถานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้นหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ และร้อยละ 8 ของเด็กเห็นว่าสถานะทางการเงินแย่ลง แต่ไม่พบความแตกต่างเมื่อแยกตามเพศและอายุของเด็ก อย่างไรก็ตาม เมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และเด็กพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองว่า สถานะการ

เงินของครอบครัวแย่ลงในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว (ร้อยละ 10 และร้อยละ 3 ตามลำดับ) (ตาราง 7.6)

เมื่อให้เปรียบเทียบถึงความรู้สึกใกล้ชิดระหว่างพ่อแม่และเด็กเป้าหมาย พบความแตกต่างของคำตอบจากเรื่องของสถานะทางการเงิน โดยแม้จะพบว่า มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กเห็นว่า มีความใกล้ชิดกันมากขึ้นหรือเหมือนกับช่วงก่อนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นไป แต่มีความแตกต่างเมื่อแยกตามเพศและกลุ่มอายุ โดยลูกสาวมีแนวโน้มที่จะตอบว่า มีความรู้สึกไม่ใกล้ชิดกันเหมือนก่อนมากกว่าลูกชาย (ร้อยละ 43 และร้อยละ 32 ตามลำดับ) นอกจากนี้ เด็กกลุ่มที่มีอายุมากกว่า (13-15 ปี) มองว่า ครอบครัวใกล้ชิดกันเหมือนเดิมมากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า (ร้อยละ 57 และร้อยละ 48 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม ไม่พบความแตกต่างเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน

ตาราง 7.6 ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายต่อสถานการณ์ของครอบครัว เปรียบเทียบก่อนและหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุของเด็ก		ประเภทครัวเรือน	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว
สถานะทางการเงินของครอบครัว							
สถานะทางการเงินดีขึ้น	52.9	51.9	54.8	51.5	55.0	52.4	54.3
สถานะทางการเงินเหมือนเมื่อก่อน	39.2	40.7	37.7	40.3	37.6	38.2	42.3
สถานะทางการเงินแย่ลง	7.9	8.3	7.5	8.2	7.4	9.5	3.4
		χ^2 ns.		χ^2 ns.		χ^2 ns.	
ความรู้สึกใกล้ชิดในครอบครัว							
ใกล้ชิดกันมากขึ้น	11.3	10.3	12.3	13.5	7.8	11.2	11.4
ใกล้ชิดกันเหมือนเดิม	51.5	58.2	44.6	47.8	57.3	51.0	53.1
ไม่ใกล้ชิดกันเหมือนก่อน	37.2	31.5	43.1	38.7	34.9	37.8	35.4
		χ^2=12.84, p=0.002		χ^2=8.14, p=0.017		χ^2 ns.	
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(683)	(349)	(334)	(414)	(269	(269)	(175)

หมายเหตุ: ns.= ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เปรียบเทียบความรู้สึกของเด็กเป้าหมายกับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น

เมื่อให้เด็กเป้าหมายเปรียบเทียบตนเองกับเด็กคนอื่นที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในด้านความรับผิดชอบ การพึ่งตนเอง สถานะทางการเงิน และความสุข ผลการศึกษาแสดงอยู่ในตาราง 7.7

ด้านความรับผิดชอบ เกือบร้อยละ 60 ของเด็กเป้าหมายที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมองว่า ตนเองมีความรับผิดชอบเท่าๆ กับเด็กที่มีพ่อแม่อยู่ด้วย และเมื่อแยกตามกลุ่มอายุของเด็ก พบว่า เด็กที่มีอายุมากกว่ามองว่า ตนเองมีความรับผิดชอบมากกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่มีอายุน้อยกว่ามองในลักษณะเดียวกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (ร้อยละ 32 และร้อยละ22 ตามลำดับ) เด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ มองว่า ตนเองมีความรับผิดชอบน้อยกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวเล็กน้อย คือ ร้อยละ 17 และร้อยละ 12 ตามลำดับ อย่างไรก็ตาม มุมมองของเด็กด้านความรับผิดชอบ และประเภทครัวเรือนไม่มีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญ

สำหรับการพึ่งพาตนเอง เด็กเป้าหมายให้ข้อมูลในลักษณะเดียวกันกับความรับผิดชอบ คือ ในภาพรวม มากกว่าครึ่งของเด็กเป้าหมายที่พ่อแม่ย้ายถิ่นรู้สึกว่า ตนเองพึ่งพาตนเองได้เท่าๆ กับเด็กที่มีพ่อแม่อยู่ด้วย แต่ที่น่าสนใจ คือ เด็กที่อายุมากกว่ารู้สึกว่าพึ่งพาตนเองได้มากกว่าเด็กที่มีพ่อแม่อยู่ด้วยในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า คือ ร้อยละ 43 และร้อยละ 27 ตามลำดับ นอกจากนี้ เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่รู้สึกว่าพึ่งพาตนเองได้น้อยกว่าในสัดส่วนที่ต่ำกว่าเด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว (ร้อยละ12 และร้อยละ 7 ตามลำดับ) อาจจะเป็นไปได้ว่าผู้ดูแลเด็กที่ไม่มีพ่อแม่อยู่ด้วยมักรู้สึกว่าต้องเข้มงวดกับเด็กมากกว่าพ่อแม่ของเด็กเอง ทำให้เด็กว่ารู้สึกว่าพึ่งพาตนเองได้มากกว่า

ด้านสถานะทางการเงิน ประมาณร้อยละ 60 ของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นรู้สึกว่าครอบครัวมีสถานะทางการเงินเหมือนกับเด็กที่ไม่มีพ่อแม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม ความรู้สึกต่อสถานะทางการเงินมีความแตกต่างกันเมื่อแยกตามอายุของเด็ก โดยเด็กที่อายุน้อยกว่า (8-12 ปี) มีความรู้สึกว่าครอบครัวมีสถานะทางการเงินแย่กว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่อายุมากกว่า (13-15 ปี) คือ ร้อยละ 19 และร้อยละ 12 ตามลำดับ เมื่อพิจารณาตามประเภทครัวเรือน พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ

สุดท้ายเป็นความรู้สึกมีความสุขเมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในภาพรวม พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของเด็กรู้สึกว่าตนเองมีความสุขเท่าๆ กับเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญเมื่อแยกตามอายุของเด็ก ที่น่าสนใจคือ พบความแตกต่างของการรับรู้ความสุขของตนเองเมื่อพิจารณาตามประเภทของครัวเรือน กล่าวคือ เด็กในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ตอบว่า รู้สึกมีความสุขน้อยกว่าเด็กที่มีพ่อแม่อยู่ด้วยในสัดส่วนที่สูงกว่าเด็กที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ร้อยละ 25 และร้อยละ 16 ตามลำดับ) ข้อค้นพบนี้อาจเป็นการบอกทางอ้อมว่า การมีพ่อหรือแม่คนใดคนหนึ่งอยู่ด้วยอาจมีส่วนลดทอนความรู้สึกไม่มีความสุขของเด็ก

ตาราง 7.7 ความคิดเห็นของเด็กเป้าหมายเมื่อเปรียบเทียบตนเองกับเด็กอื่นที่มีพ่อแม่อยู่ด้วย จำแนกตามเพศ อายุ และประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	อายุเด็กเป้าหมาย		ประเภทครัวเรือน	
		8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว
มีความรับผิดชอบมากกว่า	26.1	22.2	32.3	25.6	27.5
มีความรับผิดชอบเท่ากัน	58.5	61.1	54.3	57.7	60.9
มีความรับผิดชอบน้อยกว่า	15.5	16.7	13.5	16.6	11.6
		χ^2 = 11.21, p=0.004		χ^2 ns.	
พึ่งพาตนเองได้น้อยกว่า	33.4	27.2	43.4	34.0	31.4
พึ่งพาตนเองได้เท่ากัน	55.6	58.5	51.0	53.8	61.8
พึ่งพาตนเองได้น้อยกว่า	11.0	14.3	5.6	12.2	6.8
		χ^2 = 33.33, p=0.000		χ^2 = 6.51, p=0.039	
สถานะทางการเงินดีกว่า	20.3	19.5	21.7	18.7	25.6
สถานะทางการเงินดีเหมือนกัน	63.8	62.0	66.6	64.4	61.8
สถานะทางการเงินแย่กว่า	15.9	18.5	11.7	16.9	12.6
		χ^2 = 7.30, p=0.026		χ^2 ns.	
มีความสุขมากกว่า	23.0	25.1	19.7	22.2	25.6
มีความสุขเท่ากัน	54.4	52.5	57.5	53.0	58.9
มีความสุขน้อยกว่า	22.6	22.4	22.9	24.7	15.5
		χ^2 ns.		χ^2 = 7.86, p=0.020	
รวม (จำนวน)	100.0 (886)	100.0 (545)	100.0 (341)	100.0 (679)	100.0 (207)

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.2 การรับรู้และปฏิกิริยาของลูกของผู้ย้ายถิ่นต่อพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น

การบอกเด็กให้รู้ถึงเหตุผลที่พ่อแม่ต้องย้ายถิ่นอาจช่วยลดทอนความรู้สึกเศร้าได้ การศึกษาครั้งนี้จึงสอบถามการรับรู้ของเด็กถึงเหตุผลที่พ่อแม่ต้องไปทำงานต่างจังหวัด การนำเสนอจะแยกกันระหว่างการรับรู้ของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อและของแม่ที่แยกกัน จากนั้นจึงเสนอถึงปฏิกิริยาของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

7.2.1 การรับรู้เรื่องเหตุผลของการย้ายถิ่นของพ่อ

โดยรวม ประมาณร้อยละ 70 ของเด็กทราบถึงเหตุผลที่พ่อย้ายถิ่น และเมื่อแยกตามกลุ่มอายุ เด็กที่อายุมากกว่า (13-15 ปี) มีแนวโน้มรับรู้มากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า (ร้อยละ 80 และร้อยละ 65 ตามลำดับ) อย่างไรก็ตาม การรับรู้เรื่อง การย้ายถิ่นของพ่อไม่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ตาราง 7.8)

เหตุผลที่เด็กเป้าหมายตอบมากที่สุด คือ ระบุว่าพ่อย้ายถิ่นไปเพื่อการศึกษาของลูกๆ (ร้อยละ 53) รองลงมาเป็นเหตุผลเพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัว (ร้อยละ 38) ตามมาด้วยเหตุผลว่า ในที่ๆ อาศัยอยู่ไม่มีงานให้ทำ (ร้อยละ 5) และพบความแตกต่างเมื่อแยกตามอายุของเด็ก ซึ่งแม้ว่าครึ่งหนึ่งของเด็กทั้งสองกลุ่มอายุระบุว่า พ่อย้ายถิ่นเพื่อการศึกษาของลูก แต่เด็กกลุ่มที่อายุน้อยกว่าระบุว่า เพื่อความเป็นอยู่ที่ดีของครอบครัวในสัดส่วนที่สูงกว่าที่เด็กอายุมากกว่า (ร้อยละ 40 และร้อยละ 34 ตามลำดับ) นอกจากนี้ เด็กที่อายุมากกว่าตอบเหตุผลที่เป็นเรื่องของเศรษฐกิจ (สถานที่ที่อยู่ไม่มีงานให้ทำ) มากกว่าที่เด็กเล็กตอบ (ร้อยละ 9 และร้อยละ 2) (ตาราง 7.8)

ตาราง 7.8 การรับรู้ของเด็กเป้าหมายถึงการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	อายุเด็กเป้าหมาย		ประเภทครัวเรือน	
		8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว
การรับรู้ของเด็กถึงเหตุผลที่พ่อย้ายถิ่น					
รับรู้	70.5	64.6	80.2	70.7	70.0
ไม่รับรู้	29.5	35.5	19.8	29.3	30.0
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(869)	(536)	(333)	(679)	(190)
		$\chi^2 = 24.1397$, $p=0.000$		χ^2 ns	
เหตุผลที่พ่อย้ายถิ่น (การรับรู้ของเด็ก)					
เพื่อการศึกษาของลูก	53.2	53.2	53.2	55.2	45.9
เพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัว	37.5	40.2	34.1	35.6	44.4
ที่นี่ (ที่อยู่) ไม่มีงานทำ	4.7	1.7	8.6	4.6	5.3
โครงการของครัวเรือน (เช่น สร้างบ้าน)	3.8	4.3	3.0	4.2	2.3
อื่นๆ	0.8	0.6	1.1	0.4	2.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(613)	(346)	(267)	(480)	(133)
		$\chi^2 = 17.84$, $p=0.001$		χ^2 ns	

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

ผู้ที่บอกเด็กเป้าหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ ควรเป็นผู้ที่อยู่ในฐานะที่สามารถอธิบายเหตุผลการย้ายถิ่นของพ่อได้ชัดเจน ซึ่งพบว่า เกือบสองในสามของเด็กจำได้ว่า ใครเป็นคนบอก แต่ที่น่าสนใจคือ เกือบ 1 ใน 5 ของเด็กตอบว่า พ่ออยู่ต่างจังหวัดตลอด เมื่อเปรียบเทียบเด็กต่างกลุ่มอายุไม่พบความแตกต่างของคำตอบ อย่างไรก็ตาม มีความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ และเด็กที่พ่อ/แม่ย้ายถิ่นคนเดียว เด็กในครัวเรือนที่มีพ่อย้ายถิ่นคนเดียวตอบว่า จำได้ในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กในครอบครัวพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ คือ ร้อยละ 74 และ ร้อยละ 62 ตามลำดับ ซึ่งอาจ

อธิบายได้จากผู้ที่บอกเด็กถึงการย้ายถิ่นของพ่อ ที่พบว่า กว่าร้อยละ 90 เป็นแม่หรือพ่อผู้ให้กำเนิดของเด็กเอง แม่ที่เป็นผู้คอยดูแลเด็กที่บ้านขณะที่พ่อออกไปทำงานที่อื่น จะเป็นผู้ให้ข้อมูลมากที่สุด และผู้เป็นแม่อาจจะกระตือรือร้นอยากบอกเล่าให้เด็กฟังเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของผู้เป็นพ่อมากกว่าคนอื่นๆ รองลงมาคือ ร้อยละ 25 เป็นญาติฝ่ายแม่ ตามมาด้วยร้อยละ 10 ที่เป็นญาติฝ่ายพ่อ ซึ่งสะท้อนให้เห็นความสัมพันธ์ในครอบครัวของสังคมไทยที่ให้ความสำคัญกับญาติฝ่ายแม่ และเป็นญาติทางฝ่ายแม่ที่ดูแลเด็กเมื่อพ่อแม่ไม่อยู่บ้าน (ตาราง 7.9)

ตาราง 7.9 ผู้บอกเด็กเป้าหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	อายุเด็กเป้าหมาย		ประเภทครัวเรือน	
		8-12	13-15	พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่	พ่อ/แม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว
จำบุคคลที่บอกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อได้ไหม					
จำได้	64.3	62.9	66.7	61.6	74.2
จำไม่ได้	16.7	18.7	13.5	18.6	10.0
พ่ออยู่ต่างจังหวัดตลอด	19.0	18.5	19.8	19.9	15.8
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(869)	(536)	(333)	(679)	(190)
		χ^2 ns		χ^2 = 11.52, p=0.003	
ผู้ที่บอกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ					
พ่อหรือแม่ผู้ให้กำเนิด	63.9	59.4	70.7	53.6	94.3
ญาติฝ่ายแม่	24.5	27.9	19.4	31.6	3.6
ญาติฝ่ายพ่อ	9.8	10.7	8.6	12.9	0.7
อื่นๆ	1.8	2.1	1.4	1.9	1.4
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(559)	(337)	(222)	(418)	(141)
		χ^2 ns		χ^2 = 77.32, p=0.000	

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.2.2 การรับรู้เรื่องเหตุผลของการย้ายถิ่นของแม่

การรับรู้ของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของแม่จะคล้ายกับการรับรู้ต่อการย้ายถิ่นของพ่อ (ตาราง 7.10) ร้อยละ 71 ของเด็กรู้ถึงเหตุผลที่แม่ย้ายถิ่น โดยเด็กที่โตกว่ามีแนวโน้มการรับรู้มากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า คือ ร้อยละ 73 เปรียบเทียบกับร้อยละ 69 เนื่องจากจำนวนแม่ที่ย้ายถิ่นมีเพียง 17 ราย จึงไม่ได้แยกวิเคราะห์ตามประเภทครัวเรือน นอกจากนี้ การศึกษายังพบว่า เหตุผลการย้ายถิ่นของแม่ที่เด็กตอบมากที่สุด คือ เพื่อการศึกษาของลูกที่คิดเป็นร้อยละ 53 และร้อยละ 38 ระบุว่าเพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัว ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง

ตาราง 7.10 การรับรู้ของเด็กเป้าหมายถึงการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามอายุและประเภทครัวเรือน

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุเด็กเป้าหมาย	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15
การรับรู้ของเด็กถึงเหตุผลที่แม่ย้ายถิ่น					
รับรู้	71.0	68.7	73.3	66.7	78.3
ไม่รับรู้	29.0	31.3	26.7	33.3	21.7
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(696)	(355)	(341)	(438)	(258)
		χ^2 ns		χ^2 = 10.66, p=0.001	
เหตุผลที่แม่ย้ายถิ่น (การรับรู้ของเด็ก)					
เพื่อการศึกษาของลูก	53.0	48.8	57.2	54.8	50.5
เพื่อความเป็นอยู่ของครอบครัว	37.7	42.6	32.8	37.3	38.1
ที่นี่ (ที่อยู่) ไม่มีงานทำ	4.9	4.5	5.2	3.4	6.9
โครงการของครัวเรือน (เช่น สร้างบ้าน)	3.9	4.1	3.6	3.8	4.0
อื่นๆ	0.6	0.0	1.2	0.7	0.5
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(494)	(244)	(250)	(292)	(202)
		χ^2 ns		χ^2 ns	

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

เมื่อถามว่า จำได้ไหมว่ามีใครบอกเรื่องที่แม่ต้องไปทำงานที่จังหวัดอื่น ในภาพรวม ร้อยละ 66 ของเด็ก จำได้ว่าใครบอก ในขณะที่ร้อยละ 16 ตอบว่า แม่ของตนอยู่ต่างจังหวัดตลอด ไม่พบความแตกต่างของคำตอบระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง และระหว่างเด็กโตและเด็กเล็ก

สำหรับผู้ที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่ให้กับเด็กนั้น พบว่า พ่อ/แม่ผู้ให้กำเนิดเป็นผู้บอกมากที่สุด คือ ร้อยละ 49 อย่างไรก็ตาม เมื่อเทียบสัดส่วนของคำตอบเดียวกันนี้เมื่อถามถึงการย้ายถิ่นของพ่อ พบว่า สัดส่วนจากการย้ายถิ่นของพ่อมีมากกว่า คือ ร้อยละ 64 ซึ่งอาจเป็นการยืนยันให้เห็นถึง บทบาทสำคัญของผู้เป็นแม่ในการอธิบายถึงการย้ายถิ่นของพ่อให้แก่ลูกๆ ดังนั้น เมื่อแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นเอง สัดส่วนคำตอบที่ระบุว่า พ่อแม่ผู้ให้กำเนิดที่เป็นผู้บอกเด็กจึงมีสัดส่วนลดลง และด้วยเหตุผลนี้ ญาติทางฝ่ายแม่จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้อธิบายแก่เด็กรองจากพ่อแม่ของเด็ก คือ ร้อยละ 35 เปรียบเทียบกับ ร้อยละ 25 ที่อธิบายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของพ่อ และไม่พบความแตกต่างกันมากนักของคำตอบระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิง แต่เด็กโตกว่าได้รับการอธิบายจากพ่อแม่ผู้ให้กำเนิดมากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า คือ ร้อยละ 59 และร้อยละ 43 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญ (ตาราง 7.11)

ตาราง 7.11 ผู้บอกเด็กเป้าหมายเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่ จำแนกตามเพศและอายุ

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุเด็กเป้าหมาย	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15
จำบุคคลที่บอกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่ได้ไหม					
จำได้	65.7	63.1	68.3	65.5	65.9
จำไม่ได้	18.8	18.3	19.4	19.4	17.8
แม่อยู่ต่างจังหวัดตลอด	15.5	18.6	12.3	15.1	16.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(696)	(355)	(341)	(438)	(258)
		χ^2 ns		χ^2 ns	
ผู้ที่บอกเกี่ยวกับการย้ายถิ่นของแม่					
พ่อหรือแม่ผู้ให้กำเนิด	49.2	50.5	48.1	43.2	59.4
ญาติฝ่ายแม่	35.0	32.6	37.3	41.1	24.7
ญาติฝ่ายพ่อ	12.9	13.0	12.9	13.6	11.8
อื่นๆ	2.8	4.0	1.7	2.1	4.1
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(457)	(224)	(233)	(287)	(170)
		χ^2 ns		χ^2=15.72, p=0.001	

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.2.3 ปฏิกิริยาของเด็กต่อพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น

เด็กๆ จะถูกถามถึงความรู้สึกที่พ่อแม่ย้ายถิ่น ในภาพรวม พบว่า ร้อยละ 58 ของเด็กตอบว่า รู้สึกเศร้าและ/หรือคิดถึงพ่อ ในขณะที่ตอบว่า เศร้าและ/หรือคิดถึงแม่ ในสัดส่วนที่มากกว่า คือ ร้อยละ 63 นอกจากนี้ ยังพบเด็กที่ตอบว่า ไม่รู้สึกอะไรเลย/ เหมือนปกติต่อการย้ายถิ่นของพ่อและแม่ในสัดส่วนที่ไม่ต่างกันมากนัก คือ ร้อยละ 26 และร้อยละ 22 ตามลำดับ มีเพียงร้อยละ 6 ที่ตอบว่า รู้สึกมีความสุขเพราะพ่อ/แม่ให้ของเล่นหรือให้ของขวัญ

เมื่อดูความแตกต่างกันระหว่างเพศ พบว่า ลูกสาวมีแนวโน้มตอบว่า รู้สึกเศร้าหรือคิดถึงพ่อหรือแม่มากกว่าลูกชาย ตัวอย่างเช่น ร้อยละ 65 ของเด็กผู้หญิงที่ตอบว่า รู้สึกเศร้า/คิดถึงแม่ ในขณะที่เด็กผู้ชายตอบคำตอบเดียวกันน้อยกว่า คือ ร้อยละ 51 นอกจากนี้ ยังพบความแตกต่างระหว่างอายุของเด็ก เด็กที่อายุน้อยกว่ามีแนวโน้มตอบว่าเศร้า/คิดถึงพ่อ/แม่ในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่อายุมากกว่า เช่น ร้อยละ 62 ของเด็กอายุ 8-12 ปี ตอบว่า เศร้า/คิดถึงพ่อ ขณะที่เด็กอายุ 13-15 ปีมีความรู้สึกเดียวกันร้อยละ 52 สำหรับแม่ สัดส่วนที่ตอบว่า เศร้า/คิดถึงแม่ในเด็กเล็กและเด็กโต คือ ร้อยละ 67 และร้อยละ 57 ตามลำดับ

ตาราง 7.12 ความรู้สึกของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อ/แม่ จำแนกตามเพศและอายุ

	ภาพรวม	เพศของเด็ก		อายุเด็ก	
		ชาย	หญิง	8-12	13-15
ความรู้สึกของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อ					
เศร้า คิดถึงพ่อ	58.0	50.9	65.4	61.9	51.7
ไม่รู้สึกอะไรเลย/ เหมือนปกติ	26.0	30.9	20.9	21.5	33.3
ทั้งเศร้าและสุข	9.9	10.4	9.4	8.8	11.7
มีความสุขเพราะพ่อให้ของเล่น/ของขวัญ	6.1	7.9	4.2	7.8	3.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(869)	(444)	(425)	(536)	(333)
		χ^2=21.03, p=0.000		χ^2=23.61, p=0.000	
ความรู้สึกของเด็กต่อการย้ายถิ่นของแม่					
เศร้า คิดถึงแม่	62.9	55.5	70.7	66.7	56.6
ไม่รู้สึกอะไรเลย/เหมือนปกติ	22.0	27.0	16.7	17.8	29.1
ทั้งเศร้าและสุข	9.2	8.2	10.3	8.7	10.1
มีความสุขเพราะแม่ให้ของเล่น/ของขวัญ	5.9	9.3	2.4	6.9	4.3
รวม	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
(จำนวน)	(696)	(355)	(341)	(438)	(258)
		χ^2 ns		χ^2 ns	

หมายเหตุ: ns. = ไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ

7.3 สรุป

เมื่อพิจารณาถึงความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่จากผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ใหญ่และตัวเด็กเป้าหมาย พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ใหญ่มองว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่ ส่งผลทางลบต่อเด็กมากกว่าผลทางบวก แต่มีความแตกต่างกันระหว่างการย้ายถิ่นของพ่อและของแม่ โดยมองการย้ายถิ่นของพ่อในเชิงบวกมากกว่าการย้ายถิ่นของแม่ ครัวเรือนย้ายถิ่นมองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในทางบวกมากกว่าครัวเรือนไม่ย้ายถิ่น และผู้ให้สัมภาษณ์ในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในเชิงบวกมากกว่าผู้ที่อยู่ในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว นอกจากนี้ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ใหญ่ยังมองผลกระทบทางลบต่อครอบครัวในสัดส่วนที่น้อยกว่าผลกระทบทางลบต่อเด็ก ไม่แตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นครัวเรือนประเภทไหน

สำหรับความคิดเห็นของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ โดยทั่วๆ ไป เด็กส่วนใหญ่รับรู้ถึงการการย้ายถิ่นของพ่อแม่ และของคนในละแวกบ้าน ประมาณครึ่งหนึ่งมองว่า การย้ายถิ่นของพ่อแม่เป็นสิ่งที่ดี โดยเด็กในครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีมุมมองที่ดีต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่มากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

การรับรู้ต่อความอยู่ดีมีสุขหลังจากที่พ่อแม่ย้ายถิ่นออกไป พบว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากนักระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก โดยมากกว่าร้อยละ 40 มองว่า ชีวิตของตนเองง่ายขึ้นกว่าตอนก่อนพ่อแม่ย้ายถิ่น

เมื่อให้เด็กเป้าหมายเปรียบเทียบสถานะทางการเงิน ก่อนและหลังจากพ่อแม่ย้ายถิ่น พบว่า ครึ่งหนึ่งของเด็กมองว่า สถานะทางการเงินของครอบครัวดีขึ้น และแตกต่างกันไม่มากนักเมื่อแยกตามประเภทครัวเรือน สำหรับความรู้สึกใกล้ชิดกันภายในครอบครัว ครึ่งหนึ่งของเด็กตอบว่า ไม่มีความแตกต่างกันมากนักเมื่อพ่อแม่ย้ายถิ่นออกไป แต่พบว่า มีความแตกต่างกันบ้างระหว่างเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง และระหว่างเด็กโตและเด็กเล็ก โดยเด็กผู้หญิง และเด็กเล็กมองว่าครอบครัวไม่ใกล้ชิดกันเหมือนก่อน สูงกว่าเด็กชาย และเด็กโต ตามลำดับ

เมื่อให้เด็กเป้าหมายที่พ่อแม่ย้ายถิ่นเปรียบเทียบระหว่างตนเองและเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในด้านต่างๆ ได้แก่ ความรับผิดชอบ การพึ่งพาตนเอง สถานะทางการเงิน และความสุข ในภาพรวม มากกว่าครึ่งหนึ่งของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นมองว่า ตนเองเหมือนๆ กับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในทุกๆ ด้าน อย่างไรก็ตาม เด็กเป้าหมายที่อายุมากกว่ามองว่า ตัวเองมีความรับผิดชอบมากกว่า พึ่งตนเองได้มากกว่า มีสถานะทางการเงินดีกว่าเด็กในครัวเรือนไม่ย้ายถิ่นในสัดส่วนที่มากกว่าเด็กที่อายุน้อยกว่า นอกจากนี้ยังพบว่า เด็กจากครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่รู้สึกว่า ตนเองพึ่งตนเองได้มากกว่า แต่มีความสุขน้อยกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น

เด็กส่วนใหญ่ (ประมาณร้อยละ 70) รู้ถึงเหตุผลที่พ่อแม่ย้ายถิ่น โดยประมาณครึ่งหนึ่งระบุว่า พ่อแม่ย้ายถิ่นไปเพื่อการศึกษาของลูก และพบว่า พ่อ/แม่ผู้ให้กำเนิดเป็นผู้บอกเด็กถึงการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในสัดส่วนที่มากที่สุด รองลงมา คือ ญาติฝ่ายแม่

ส่วนความรู้สึกของเด็กเป้าหมายต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่ พบว่า ประมาณร้อยละ 60 ของเด็กตอบว่า รู้สึกเศร้า/คิดถึงพ่อ/แม่ สัดส่วนของเด็กที่ตอบว่า เศร้า/คิดถึงแม่สูงกว่าสัดส่วนที่ตอบว่า เศร้า คิดถึงพ่อเล็กน้อย ลูกสาวรู้สึกเศร้า/คิดถึงพ่อ/แม่มากกว่าลูกชาย โดยเฉพาะคิดถึงแม่ และเด็กที่มีอายุน้อยกว่าสะท้อนความรู้สึกเศร้าคิดถึงพ่อ/แม่มากกว่าเด็กที่อายุมากกว่า

8

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

8
สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

8.1 เกี่ยวกับการวิจัย CLAIM

งานวิจัยนี้มุ่งทำความเข้าใจผลกระทบของการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ที่มีต่อสุขภาวะและความเป็นอยู่ของลูกที่อยู่ในถิ่นต้นทาง โดยเฉพาะสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความอยู่ดีมีสุขของลูกในมิติทางสังคมและจิตใจ การวิจัยยังให้สนใจกับความอยู่ดีมีสุขของผู้เลี้ยงดูเด็ก และสถานะทางเศรษฐกิจ และสังคมของครัวเรือน ในประเทศไทยนั้น การย้ายถิ่นภายในประเทศของประชากรวัยแรงงาน ไม่เว้นแม้กระทั่งผู้ที่มีลูกเล็ก เป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นมาเป็นเวลานาน แต่เรายังมีความเข้าใจน้อยมากว่าเกิดอะไรขึ้นกับลูกและครอบครัวของผู้ย้ายถิ่นที่อยู่ในถิ่นต้นทาง การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจกระทบกับเด็กและผู้ดูแลเด็กผ่านกลไกหลายแบบ นโยบายสาธารณะที่ต้องการทำให้ผลกระทบในทางลบเกิดขึ้นน้อยที่สุด ขณะเดียวกันก็ต้องการให้การย้ายถิ่นเกิดประโยชน์สูงสุดกับทุกคน จำเป็นต้องเข้าใจกลไกสาเหตุที่แตกต่างกันที่ส่งผลกระทบกับแต่ละกลุ่ม เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการวางแผน และเลือกนโยบายที่เหมาะสม รวมทั้งเพื่อติดตามการดำเนินนโยบาย และประเมินผลการปฏิบัติงาน

การวิจัยนี้ ดำเนินการวิจัยในพื้นที่ศึกษาสองจังหวัด หนึ่งจังหวัดในภาคเหนือและอีกหนึ่งจังหวัดในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ทั้งสองจังหวัดเป็นพื้นที่ที่มีการย้ายถิ่นภายในประเทศสูงเป็นลำดับต้นๆ การสำรวจได้สัมภาษณ์เด็กอายุ 8-15 ปี ผู้เลี้ยงดูเด็ก และผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็ก จำนวน 1,456 คน ในแต่ละกลุ่ม โดยเลือกเด็ก 4 ประเภท คือ เด็กที่พ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ เด็กที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว เด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียว และเด็กที่พ่อและแม่ไม่ย้ายถิ่น อย่างไรก็ตาม เมื่อมีการสำรวจจริงนั้น จำนวนเด็กที่แม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีน้อยมาก ในการวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูลจึงได้รวมเด็กที่พ่อย้ายคนเดียวและแม่ย้ายคนเดียวไว้เป็นประเภทเดียวกัน คือ เป็นเด็กที่มีพ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียว

8.2 ข้อค้นพบโดยสรุป

ครัวเรือน พ่อแม่ ผู้ดูแล และเด็ก

ครัวเรือน

ครัวเรือนที่อยู่ในการศึกษานี้ส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60) มีสมาชิกไม่เกิน 4 คน สะท้อนให้เห็นการมีครัวเรือนขนาดเล็กของครัวเรือนศึกษา โดยเฉพาะในครัวเรือนที่พ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่น เมื่อใช้ดัชนีทรัพย์สินในการวัดสถานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนเทียบกับครัวเรือนอื่น พบว่า ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว (ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นพ่อที่ย้าย) มีฐานะดีกว่าครัวเรือนประเภทอื่น มีนัยว่า ครัวเรือนพ่อแม่ย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับที่จะช่วยยกฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือนได้มากกว่าครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ประมาณสองในห้า (ร้อยละ 40) ของครัวเรือนมีรายได้หลักจากเกษตรกรรม อย่างไรก็ตาม แหล่งรายได้หลักมีความแตกต่างกันตามประเภทของครัวเรือน กล่าวคือ ครัวเรือนที่พ่อหรืแม่ย้ายถิ่นคนเดียวส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากเงินส่งกลับ (ร้อยละ 61) ในขณะที่ครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่มีรายได้หลักจากงานเกษตรกรรม (ร้อยละ 81) ส่วนครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคน สัดส่วนของครัวเรือนที่มีรายได้หลักจากเงินส่งกลับ และจากกิจกรรมการเกษตรไม่ต่างกันมากนัก (ร้อยละ 45 และร้อยละ 38 ตามลำดับ)

พ่อแม่

พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นมีอายุน้อยกว่า และมีการศึกษาสูงกว่าพ่อแม่ที่ไม่ย้ายถิ่น ประมาณหนึ่งในสามของพ่อแม่ทำงานใช้ฝีมือในภาคเกษตร ป่าไม้ หรือประมง อาชีพของพ่อแม่ในปัจจุบันกับอาชีพตอนที่เด็กเป้าหมายเกิดไม่แตกต่างกัน แสดงให้เห็นความต่อเนื่องมากกว่าความเปลี่ยนแปลง อย่างไรก็ตาม พ่อแม่ที่ทำงานในภาคเกษตรมีแนวโน้มลดลง และหันไปทำงานในโรงงานมากขึ้น สะท้อนให้เห็นการเปลี่ยนไปทำอาชีพในเมืองมากขึ้น แม่ที่ไม่ทำกิจกรรมทางเศรษฐกิจหรือแม่ที่เป็นแม่บ้านในครัวเรือนอย่างเดียว มีสัดส่วนสูงในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว มากกว่าครัวเรือนแบบอื่น สอดคล้องกับข้อค้นพบที่ว่า ครัวเรือนประเภทนี้พึ่งพาเงินส่งกลับมากกว่าครัวเรือนประเภทอื่น

ผู้ดูแลเด็ก

ในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียว และที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นนั้น ส่วนใหญ่ผู้ดูแลเด็กคือแม่ ส่วนครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น ผู้ดูแลหลักคือ ยายหรือตา เราจึงพบว่า ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น มีอายุมากกว่า ผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนที่พ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น และที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น (อายุเฉลี่ย 58 ปี 42 ปี และ 41 ปี ตามลำดับ) สำหรับการศึกษา เนื่องจากมีความเกี่ยวข้องกันมากกับอายุ เราจึงพบว่า ผู้ดูแลในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นนั้น มีการศึกษาต่ำกว่าครัวเรือนอื่น ตรงกันข้าม ผู้ดูแลในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียวมีการศึกษาสูงกว่าครัวเรือนประเภทอื่น ประมาณสองในสามของผู้ดูแลเด็กมีงานอื่นทำนอกครัวเรือน ไม่ว่าจะเป็นงานเต็มเวลาหรือไม่เต็มเวลา ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ดูแลที่ทำงาน ทำงานที่เกี่ยวข้องกับภาคเกษตร โดยเป็นผู้ดูแลที่มีอายุ 35-59 ปี ในสัดส่วนมากที่สุด สัดส่วนของผู้ดูแลเด็กที่ทำงานในภาคเกษตร คิดเป็นประมาณหนึ่งในสาม ประมาณครึ่งหนึ่ง และประมาณร้อยละ 70 สำหรับผู้ดูแลในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียว ผู้ดูแลในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ย้ายถิ่น และผู้ดูแลในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ไม่เป็นผู้ย้ายถิ่น ตามลำดับ ข้อค้นพบชี้ว่า ครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียวส่วนหนึ่ง ไม่ได้ทำงานในภาคเกษตรอีกต่อไป อาจเนื่องมาจากได้รับเงินส่งกลับที่เพียงพอแล้วในการจุนเจือครัวเรือน หรืออาจจะอธิบายได้ว่า ผู้ดูแลเด็กหลักในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นซึ่งก็คือ ปู่ย่าตายายนั้น มีโอกาสที่ยังคงทำอาชีพเกษตรมากกว่าผู้ดูแลเด็กในครัวเรือนที่มีพ่อหรือแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นคนเดียว ซึ่งส่วนใหญ่คือแม่

เด็กเป้าหมาย

ในกลุ่มตัวอย่างเด็กของการศึกษานี้ ร้อยละ 57 อยู่ในกลุ่มอายุ 8-12 ปี และร้อยละ 43 อายุ 13-15 ปี เด็กร้อยละ 2 ไม่ได้เรียนหนังสือขณะที่มีการสำรวจ ด้วยเหตุผลหลักที่เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายที่ต้องใช้ในการเรียนหนังสือ ปัญหาทางครอบครัว (ร้อยละ 31) และปัญหาด้านสุขภาพ (ร้อยละ 10)

การย้ายถิ่นของพ่อแม่ เงินส่งกลับ และการติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น

ประสบการณ์ย้ายถิ่นของพ่อแม่

การย้ายถิ่นของคนวัยแรงงานเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นโดยทั่วไป แม้แต่หลังจากมีลูกแล้วก็ตาม ประมาณสามในสี่ของพ่อเด็กเป้าหมาย และประมาณร้อยละ 60 ของแม่เด็กเป้าหมาย เคยย้ายไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 2 เดือนนับตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด สำหรับในกลุ่มที่พ่อแม่ไม่ได้เป็นผู้ย้ายถิ่นในขณะมีการสำรวจ พบว่า มากกว่าหนึ่งในสามของพ่อ และประมาณหนึ่งในห้าของแม่ ที่เคยย้ายไปอยู่ที่อื่นเป็นเวลาอย่างน้อย 2 เดือนนับตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิด ในกลุ่มพ่อแม่ที่เคยจากไปอยู่ที่อื่นตั้งแต่เด็กเป้าหมายเกิดนั้น ระยะเวลาที่จากไป คือ 8 ปี ทั้งในพ่อและแม่

การย้ายถิ่นในปัจจุบัน

ในกลุ่มพ่อแม่ที่เป็นผู้ย้ายถิ่นในปัจจุบันนั้น ส่วนใหญ่อยู่ในกรุงเทพมหานคร ถ้าทั้งพ่อและแม่เป็นผู้ย้ายถิ่นทั้งคู่ส่วนใหญ่ย้ายไปอยู่ในที่เดียวกัน ระยะเวลาเฉลี่ยที่อาศัยในที่อยู่ปัจจุบันคือ 11 ปี สำหรับพ่อ และ 10 ปี สำหรับแม่ ซึ่งนานกว่าที่พ่อแม่จากลูกไปตั้งแต่ลูกเกิดมา แสดงว่า มีพ่อแม่จำนวนไม่น้อยที่ย้ายไปทำงานที่อื่นตั้งแต่ลูกยังไม่เกิด สาเหตุของย้ายถิ่นส่วนใหญ่เกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจ การย้ายถิ่นส่วนใหญ่เป็นการตัดสินใจร่วมกันของพ่อและแม่ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจร่วมกันในกรณีที่เป็นการย้ายถิ่นของแม่ สูงกว่าเมื่อเป็นการย้ายถิ่นของพ่อ แสดงให้เห็นว่าพ่อมีส่วนในการตัดสินใจเมื่อแม่ย้ายถิ่นมากกว่าแม่มีส่วนในการตัดสินใจเมื่อพ่อย้ายถิ่น

ปฏิกิริยาของเด็กต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

เมื่อถามจากผู้ใหญ่ที่เป็นผู้รับผิดชอบเด็ก พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งได้อธิบายให้เด็กทราบว่า ทำไมพ่อแม่ต้องไปทำงานที่อื่น และเด็กส่วนใหญ่ไม่ได้มีปฏิกิริยาผิดปกติแต่อย่างใดต่อการที่พ่อแม่ไม่ได้อยู่ด้วย อย่างไรก็ตาม มีจำนวนไม่น้อยที่รายงานว่า เด็กมีอาการเศร้าและคิดถึงพ่อแม่ที่ไม่อยู่ คือ ร้อยละ 27 เมื่อพ่อย้ายถิ่น และร้อยละ 30 เมื่อแม่ย้ายถิ่น

เงินส่งกลับ

พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ ส่งเงินกลับบ้านอย่างน้อยเดือนละครั้งโดยเฉลี่ยในช่วง 12 เดือนก่อนการสำรวจ ครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียวได้รับเงินส่งกลับเป็นจำนวนมากกว่า และบ่อยกว่าครัวเรือนที่ย้ายถิ่นทั้งพ่อและแม่ จำนวนเงินส่งกลับโดยเฉลี่ยในช่วงปีที่ผ่านมา คือ 84,751 บาท สำหรับครัวเรือนที่พ่อย้ายถิ่นคนเดียว และเท่ากับ 34,303 บาท สำหรับครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่ ข้อค้นพบชี้ว่า พ่อที่ย้ายถิ่นส่งเงินกลับเมื่อแม่อยู่บ้านกับลูกมากกว่าเมื่อแม่ย้ายไปทำงานที่อื่นด้วย เป็นไปได้ว่า เมื่อทั้งพ่อและแม่ย้ายอาจนำลูกคนอื่นๆ ไปอยู่ด้วย จึงส่งเงินกลับมาน้อย หรืออาจเป็นไปได้ว่า เมื่อแม่ย้ายถิ่นด้วย แม่อาจเก็บเงินไว้เป็นเงินออมส่วนหนึ่งแทนที่จะส่งกลับหมด

เงินส่งกลับมีความสัมพันธ์ในทางบวกกับความมั่งคั่งของครัวเรือน แสดงให้เห็นว่า เงินส่งกลับมีส่วนในการยกระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครัวเรือน ครัวเรือนใช้เงินส่งกลับมากที่สุดสามอันดับแรกไปกับการศึกษาของเด็ก อาหาร/เสื้อผ้า/ของใช้ในครัวเรือน และอาหารของเด็ก การตัดสินใจใช้เงินส่งกลับส่วนใหญ่อยู่ที่ยาย ครัวเรือนส่วนใหญ่

รายงานว่า เด็กได้รับประโยชน์มากจากเงินส่งกลับ นอกจากนี้ พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นจำนวนไม่น้อยส่งเงินมาบริจาคให้กับการทำกิจกรรมทางสังคม/ศาสนาของชุมชน

การติดต่อกับพ่อแม่ผู้ย้ายถิ่น

การศึกษาพบว่า ครัวเรือนส่วนใหญ่มีการติดต่ออย่างใกล้ชิดกับพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น โดยส่วนใหญ่ใช้โทรศัพท์ในการติดต่อ รองลงมาคือ พ่อแม่ที่ย้ายถิ่นมาเยี่ยมครอบครัว เด็กไปเยี่ยมพ่อแม่ และสมาชิกครอบครัวคนอื่นไปเยี่ยมพ่อแม่ที่ย้ายถิ่น ตามลำดับ

ความอยู่ดีมีสุขของลูก

ผลการเรียนและความสนุกสนานที่โรงเรียน

เด็กเป้าหมายส่วนใหญ่รายงานว่า ผลการเรียนของตัวเองอยู่ในระดับพอๆ กัน หรือดีกว่าเด็กคนอื่นในชั้นเรียน ผู้ดูแลเด็กมองผลการเรียนของเด็กดีกว่าเด็กประเมินผลการเรียนตนเอง เด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นรายงานว่าตนเองเรียนดีกว่าเพื่อนร่วมชั้นมากกว่าเด็กที่พ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่น เด็กเป้าหมายส่วนใหญ่ (ร้อยละ 80) รายงานว่า มีความสนุกสนานตลอดเวลาหรือเกือบตลอดเวลาที่อยู่โรงเรียน ไม่แตกต่างกันระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น

สุขภาวะด้านจิตใจ

การศึกษานี้ใช้ Standard Strengths and Difficulties Questionnaire (SDQ) ในการวัดสภาวะทางจิตใจของเด็ก เมื่อพิจารณาจากคะแนนรวม พบว่า ไม่ถึงหนึ่งในสิบ (ร้อยละ 8) ที่อาจมีความเสี่ยงด้านจิตใจ เมื่อพิจารณาสุขภาวะด้านจิตใจ แต่ละด้าน พบว่า ด้านที่พบปัญหามากที่สุด คือ พฤติกรรมการไม่อยู่นิ่ง/ไม่มีสมาธิ ซึ่งพบร้อยละ 14 ส่วนปัญหาที่พบน้อยที่สุด คือ ความสัมพันธ์กับเพื่อนฝูง ที่พบเพียงร้อยละ 4 เด็กชายมีปัญหาด้านพฤติกรรมการไม่อยู่นิ่ง/ไม่มีสมาธิมากกว่าเด็กหญิง ในขณะที่เด็กหญิงมีความอ่อนไหวด้านอารมณ์มากกว่าเด็กผู้ชาย เด็กเล็กมีปัญหาด้านจิตใจมากกว่าเด็กโต เมื่อพิจารณาในเรื่องการย้ายถิ่นของพ่อแม่ พบว่า **เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและที่ไม่ย้ายถิ่น ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องสภาวะด้านจิตใจ** อย่างไรก็ตาม สภาวะด้านจิตใจของเด็กเกี่ยวข้องกับสถานะทางครัวเรือน โดยพบว่า เด็กในครัวเรือนที่ฐานะดีมีสภาวะด้านจิตใจดีกว่าเด็กในครัวเรือนยากจน

สุขภาวะทางกาย

เด็กเป้าหมายส่วนใหญ่มีน้ำหนักเมื่อแรกเกิดอยู่ในเกณฑ์ปกติ (ไม่น้อยกว่า 2,500 กรัม) มีเด็กที่น้ำหนักต่ำกว่าปกติอยู่ร้อยละ 8 **น้ำหนักเมื่อแรกเกิดของเด็กไม่แตกต่างกันระหว่างเพศ อายุ และการย้ายถิ่นของพ่อแม่** เด็กเป้าหมายเกือบทั้งหมดได้รับการฉีดวัคซีนอย่างน้อย 1 ครั้ง สัดส่วนที่ได้รับวัคซีนโปลิโอ คอตีบ/ไอกรน/บาดทะยัก ไวรัสตับอักเสบบี หัด/คางทูม/หัดเยอรมัน วัณโรค และไข้สมองอักเสบ ครบถ้วน มีร้อยละ 98 ร้อยละ 98 ร้อยละ 96 ร้อยละ 97 ร้อยล 96 และร้อยละ 95 ตามลำดับ ส่วนเด็กที่ได้รับวัคซีนครบทุกประเภทที่กล่าวมา มีร้อยละ 92 ผลการศึกษาชี้ว่า **การได้รับวัคซีนครบมีสัดส่วนต่ำสุดในเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียว และสูงสุดในกลุ่มที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น**

เกือบสองในสามของเด็ก (ร้อยละ 62) ไม่สบายจากการเจ็บป่วยเล็กน้อย (เช่น หวัด ไอ ปวดศีรษะ ท้องเสีย) ในช่วงสองอาทิตย์ที่ผ่านมา ในขณะที่ร้อยละ 5 และร้อยละ 2 ไม่สบายมากหรือบาดเจ็บรุนแรงในช่วง 6 เดือนก่อนการสำรวจ **ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กชาย/หญิง เด็กเล็ก/โต และระหว่างเด็กที่พ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่น และเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น**

พฤติกรรมเสี่ยงด้านสุขภาพ

ร้อยละ 11 ของเด็กเคยลองสูบบุหรี่ ร้อยละ 14 เคยลองดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ เด็กชายและเด็กโตมีพฤติกรรมการสูบบุหรี่และดื่มแอลกอฮอล์มากกว่าเด็กหญิงและเด็กเล็ก **เด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวมีแนวโน้มดื่มแอลกอฮอล์ในสัดส่วนสูงสุด (ร้อยละ 19) ในขณะที่เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งสองคนมีสัดส่วนการเคยดื่มแอลกอฮอล์ในสัดส่วนต่ำสุด**

สัดส่วนเด็กที่ดูภาพโป๊เพิ่มขึ้นตามอายุที่สูงขึ้น (จากร้อยละ 41 ในเด็กอายุ 12 ถึงร้อยละ 68 ในเด็กอายุ 15) เด็กชายดูภาพโป๊มากกว่าเด็กหญิง แต่**ไม่พบความแตกต่างของการดูภาพโป๊ เมื่อพิจารณาตามการย้ายถิ่นของพ่อแม่** เมื่อถามถึงประสบการณ์การมีเพศสัมพันธ์ของเพื่อน ร้อยละ 30 บอกว่า เพื่อนผู้ชายส่วนหนึ่งเคยมีประสบการณ์ทางเพศ ในขณะที่ร้อยละ 24 รายงานว่า เพื่อนผู้หญิงส่วนหนึ่งเคยมีประสบการณ์ทางเพศ อย่างไรก็ตาม **ไม่พบความแตกต่างในการรายงานประสบการณ์ทางเพศของเพื่อนระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น**

ความพึงพอใจในชีวิต

เด็กส่วนใหญ่รายงานว่ามีความพึงพอใจในชีวิตเด็กที่รายงานว่ามีความพึงพอใจในระดับต่ำกับครอบครัว มิตรภาพ ประสบการณ์ที่โรงเรียน ตัวเอง ที่อยู่อาศัย และชีวิตโดยทั่วไป มีประมาณร้อยละ 5-12 เด็กผู้หญิงพึงพอใจกับโรงเรียน ตัวเอง และที่อยู่อาศัย สูงกว่าเด็กผู้ชาย เด็กโตมีความพึงพอใจในเรื่องมิตรภาพ และประสบการณ์ที่โรงเรียนสูงกว่าเด็กเล็ก ในทางตรงกันข้าม เด็กเล็กมีความพึงพอใจในตัวเองสูงกว่าเด็กโต **เด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นเพียงคนเดียวรายงานว่า มีความพึงพอใจน้อยต่อที่อยู่อาศัยในสัดส่วนสูงสุด**

การดูแลและระเบียบวินัย

เกือบสามในสี่ของเด็กเป้าหมาย (ร้อยละ 72) รายงานว่า ได้รับการดูแลอย่างเอื้ออาทรดีจากผู้ดูแล **ไม่มีความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายและไม่ย้าย** เมื่อเด็กทำผิด วิธีการทำโทษที่ผู้ดูแลใช้บ่อยที่สุดคือ การดุว่า (ร้อยละ 53) การบ่น (ร้อยละ 21) การลงโทษทางร่างกาย เช่น ใช้ไม้หวายหรือเข็มขัด มีร้อยละ 17 ผู้ดูแลใช้การลงโทษทางร่างกายเวลาเด็กไม่เชื่อฟังในเรื่องเล็กๆ ในสัดส่วนที่ต่ำกว่าเวลาที่เด็กไม่เชื่อฟังในเรื่องที่รุนแรงขึ้น (ร้อยละ 8 และร้อยละ 22 ตามลำดับ) ส่วนเรื่องการให้รางวัลเวลาเด็กทำดีนั้น สูงที่สุด คือ การชมเชย (ร้อยละ 55) ตามด้วยการให้ของขวัญ ของเล่น และเงิน (ร้อยละ 33) **ผู้ดูแลในครอบครัวที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นไม่ได้ทำอะไรเลยเมื่อเด็กทำสิ่งที่ดีในสัดส่วนสูงสุด**

เมื่อให้เปรียบเทียบกับเด็กในวัยเดียวกันในเรื่องพฤติกรรมทั่วๆ ไป ความรับผิดชอบ การพึ่งพาตนเอง และความสุข พบว่า ประมาณครึ่งหนึ่งของผู้ดูแลรายงานว่า เด็กเป้าหมายมีพฤติกรรมดีกว่า หรือดีกว่ามาก ส่วนในเรื่องของความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 21 ของผู้ดูแล รายงานว่า เด็กเป้าหมายอยู่ในสถานะที่ดีกว่าหรือดีกว่ามาก ตามความเห็นของผู้ดูแล **เด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นมีความรับผิดชอบมากกว่า พึ่งพาตนเองได้มากกว่า และมีความสุขมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น**

เด็กเป้าหมายเกือบทุกคน (ร้อยละ 93) ช่วยงานบ้าน ประมาณหนึ่งในสี่ทำงานเพื่อช่วยเหลือครอบครัวด้านการเงิน เด็กผู้หญิงรายงานว่า ช่วยงานบ้านมากกว่าเด็กผู้ชาย แต่เด็กผู้ชายรายงานว่าทำงานช่วยเหลือครอบครัวมากกว่าเด็กผู้หญิง **เด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นรายงานว่า ทำงานบ้าน และทำงานเพื่อช่วยครอบครัวในสัดส่วนที่สูงที่สุด ส่วนเด็กที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นมีสัดส่วนต่ำที่สุดในเรื่องเดียวกัน**

บทบาทของครอบครัว

มากกว่าครึ่งของเด็กเป้าหมายรายงานว่า สามารถขอความช่วยเหลือจากครอบครัวได้มาก ร้อยละ 35 บอกว่าสามารถพูดคุยและบอกเล่าปัญหาให้ครอบครัวร่วมรับรู้ได้ตลอดเวลา ร้อยละ 41 มีอิสระในการตัดสินใจทำสิ่งต่างๆ ได้มาก และร้อยละ 44 ใช้เวลาร่วมกับครอบครัวมาก **เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นรายงานว่า ไม่ค่อยได้ใช้เวลาร่วมกับครอบครัวในสัดส่วนสูงสุด** ส่วนในมุมมองของผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กนั้น พบว่า **ผู้ตอบในครอบครัวที่พ่อแม่ย้ายถิ่นให้คะแนนเรื่องบทบาทครอบครัวต่ำกว่าครอบครัวไม่ย้ายถิ่นในทุกประเด็น**

การสนับสนุนทางสังคม

เมื่อเด็กเป้าหมายมีปัญหากับพ่อ กับพี่น้อง กับครู และกับผู้ดูแล (เมื่อผู้ดูแลไม่ใช่แม่) เด็กจะขอความช่วยเหลือจากแม่มากที่สุด แต่ถ้าเด็กมีปัญหากับแม่ เด็กจะหันไปพึ่งพ่อมากที่สุด ในกรณีที่มีปัญหากับเพื่อน/เพื่อนร่วมชั้น เด็กจะขอความช่วยเหลือจากครูมากที่สุด ส่วนเวลาที่เด็กรู้สึกเศร้าหรือเหงา เด็กรายงานว่า จะหันไปพึ่งเพื่อนมากที่สุด ไม่พบความแตกต่างระหว่างเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น

ความอยู่ดีมีสุขของผู้ดูแล

ผู้ดูแลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 68) ให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตตนเองในระดับกลางๆ ประมาณหนึ่งในสี่ (ร้อยละ 28) ให้คะแนนระดับสูง **ผู้ดูแลที่ให้คะแนนความพึงพอใจในชีวิตสูงและต่ำ เป็นผู้ดูแลเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวในสัดส่วนสูงสุด**

เมื่อถามผู้ดูแลด้วยคำถามมาตรฐาน (SRQ20) เพื่อดูสภาวะด้านจิตใจในภาพรวม โดยใช้จุดตัดที่คะแนน 7/8 พบว่า ร้อยละ 38 ของผู้ดูแลมีความเปราะบางด้านจิตใจ ในกลุ่มนี้ เป็นผู้ดูแลที่อายุมากสูงกว่าผู้ดูแลอายุน้อย **ผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่มีความเปราะบางด้านจิตใจสูงกว่าผู้ดูแลเด็กแบบอื่นๆ** และพบว่า ภาวะด้านจิตใจของผู้ดูแลเกี่ยวข้องกับความมั่งคั่งของครัวเรือน และเงินส่งกลับที่ได้รับจากผู้ย้ายถิ่น โดยผู้ดูแลในครัวเรือนที่ร่ำรวย และผู้ดูแลในครัวเรือนที่ได้รับเงินส่งกลับสูง มีภาวะเปราะบางด้านจิตใจน้อยกว่าผู้ดูแลในครัวเรือนอื่น

ถ้าผู้ดูแลมีปัญหา เกือบทั้งหมด (ร้อยละ 93) มีคนคอยช่วยเหลือ ประมาณครึ่งหนึ่งได้รับความช่วยเหลือจากลูก ผู้ดูแลเพศหญิงรายงานว่า ได้รับความช่วยเหลือมากกว่าผู้ดูแลชาย ผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นรายงานว่า ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องต่างๆ น้อยกว่าผู้ดูแลเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น ส่วนใหญ่ (ร้อยละ86) ได้รับความช่วยเหลือในเรื่องการดูแลเด็ก

ความคิดเห็นต่อการย้ายถิ่นของพ่อแม่

โดยทั่วไป ผู้ใหญ่รับผิดชอบเด็กมองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในทางลบต่อลูกมากกว่าบวก และมองการย้ายถิ่นของพ่อในทางบวกมากกว่าการย้ายถิ่นของแม่ **ผู้ปกครองเด็กที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นมองการย้ายถิ่นของพ่อแม่ในทางบวกมากกว่าผู้ปกครองเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวหรือไม่ย้ายถิ่น** ผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กมองการย้ายถิ่นว่ามีผลในทางลบ**ต่อครอบครัว**น้อยกว่า**ต่อลูก**

ในมุมมองของเด็ก ส่วนใหญ่ทราบเกี่ยวกับการย้ายถิ่นไปทำงานของคนในละแวกที่อยู่อาศัย ประมาณครึ่งหนึ่งมองว่าการย้ายถิ่นไปทำงานของพ่อแม่เป็นเรื่องดี **เด็กที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่นมองการย้ายถิ่นในด้านดีมากกว่าเด็กในครัวเรือนแบบอื่น**

ในครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ที่รับผิดชอบเด็กเห็นไม่แตกต่างกันนักในเรื่องการมองความเป็นอยู่ของตัวเองหลังการย้ายถิ่นของพ่อแม่ คือ กว่าร้อยละ 40 เห็นว่า ความเป็นอยู่ดีขึ้นหลังจากพ่อแม่ย้ายถิ่นไปทำงาน เด็กครึ่งหนึ่งเห็นว่า สถานะการเงินของตนเองดีขึ้นหลังจากพ่อแม่ย้ายถิ่น **เด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายถิ่นคนเดียวเห็นว่าสถานะการเงินของตนเองดีขึ้นหลังจากพ่อแม่ย้ายถิ่นสูงกว่าเด็กที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น** ครึ่งหนึ่งของเด็กรายงานว่า ไม่มีความแตกต่างกันในเรื่องความรู้สึกใกล้ชิดในครอบครัว ก่อนและหลังพ่อแม่ย้ายถิ่น เมื่อเปรียบเทียบกับเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่นในเรื่องความรับผิดชอบ การพึ่งพาตนเอง สถานะทางการเงิน และการมีความสุข มากกว่าครึ่งของเด็กที่พ่อและ/หรือแม่ย้ายถิ่น มองตนเองไม่แตกต่างกับเด็กอื่นในทุกด้าน เด็กโตเห็นว่าตนเองมีความรับผิดชอบพึ่งพาตนเองได้ มีสถานะทางการเงิน และมีความสุขมากกว่าเด็กที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น ในสัดส่วนสูงกว่าเด็กเล็ก **เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นทั้งคู่เห็นว่า ตนเองพึ่งพาตนเองได้น้อยกว่า และมีความสุขน้อยกว่าเด็กที่อยู่กับพ่อแม่ ในสัดส่วนสูงกว่าเด็กที่พ่อหรือแม่ย้ายคนเดียว**

เด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่นส่วนใหญ่ (ร้อยละ 70) ทราบเกี่ยวกับเหตุผลที่พ่อแม่ต้องจากไป ประมาณครึ่งตอบว่า พ่อแม่ไปเพื่อการศึกษาของลูก คนที่คุยกับเด็กเรื่องที่พ่อแม่ต้องย้ายถิ่นส่วนใหญ่คือพ่อหรือแม่ รองลงมาคือ ญาติทางฝ่ายแม่ ร้อยละ 60 ของเด็กที่พ่อแม่ย้ายถิ่น รายงานว่า รู้สึกเศร้าหรือคิดถึงพ่อแม่ เด็กคิดถึงแม่มากกว่าคิดถึงพ่อ เด็กผู้หญิงและเด็กเล็ก รายงานว่า รู้สึกเศร้าหรือคิดถึงพ่อแม่มากกว่าเด็กผู้ชาย และเด็กโต ตามลำดับ

8.3 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

แม้ว่า ข้อค้นพบที่ได้ ไม่ได้ดูน่าตกใจมากนักในเชิงผลกระทบในทางลบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ต่อสุขภาพกายและใจของลูกและครอบครัวข้างหลัง แต่ข้อค้นพบบางประเด็นได้ชี้ถึงผลกระทบด้านลบต่อความอยู่ดีมีสุขของลูกที่เกิดจากการแยกกันอยู่กับพ่อแม่ การเติบโตโดยไม่มีพ่อและ/หรือแม่มีผลเสียต่อการเรียน ความพึงพอใจต่อชีวิต พฤติกรรมรวมทั้งพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ และการทำงาน ข้อค้นพบยังสะท้อนว่า ครัวเรือนที่พ่อหรือแม่ย้ายคนเดียวมีสถานะทางเศรษฐกิจดีกว่าครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายทั้งคู่และครัวเรือนที่พ่อแม่ไม่ย้ายถิ่น รัฐจึงควรสร้างกลไกที่มุ่งทำให้การย้ายถิ่นของพ่อแม่ได้ประโยชน์สูงสุด และลดหรือป้องกันผลกระทบในด้านลบของการย้ายถิ่นให้มากที่สุด ดังนี้

- รัฐควรพัฒนานโยบาย และแผนงาน ที่ให้ความสำคัญกับผลกระทบเชิงสังคมของการย้ายถิ่นภายในประเทศของพ่อแม่ โดยเฉพาะในระดับจุลภาค (ครัวเรือน และบุคคล) การวางแผนควรมียุทธวิธีในการลดผลกระทบทางสังคมที่เด็กและผู้ดูแลในการศึกษานี้ได้แสดงออกมา เช่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ และสำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน (OBEC) กระทรวงศึกษาธิการ ควรพัฒนาแผนงานเพื่อรับมือกับประเด็นปัญหาด้านจิตใจของเด็กในระยะยาว เช่น ความรู้สึกเศร้า คิดถึงพ่อแม่ ความรู้สึกว่า ตนเองเรียนหนังสือไม่ดีกว่าคนอื่น พึ่งพาตนเองได้น้อยกว่า และมีความสุขน้อยกว่าคนอื่น
- รัฐควรสร้างกลไกสนับสนุนในระดับท้องถิ่นเพื่อช่วยเหลือครอบครัวผู้ย้ายถิ่นในการเลี้ยงดูเด็ก เช่น เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ดูแลเด็กสามารถทำงานอย่างอื่นได้ด้วย หรือช่วยแบ่งเบาภาระผู้ดูแลเป็นครั้งคราว การสนับสนุนต่างๆ ควรวางอยู่บนฐานของความเข้าใจความเปราะบางทางจิตใจของผู้ดูแลเด็ก โดยผ่านทางหน่วยงานท้องถิ่น เช่น สำนักงานพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล
- หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรพัฒนายุทธศาสตร์ช่วยเหลือครอบครัวผู้ย้ายถิ่นในการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เงินส่งกลับจากผู้ย้ายถิ่นทำให้เกิดผลทั้งบวกและลบต่อเด็กได้

ในเวลาเดียวกัน เงินส่งกลับเป็นทรัพยากรที่นำไปสู่อนาคตที่ดี แต่ก็อาจมีส่วนช่วยให้เด็กมีโอกาสเข้าไปข้องแวะกับพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมได้ เช่น การสูบบุหรี่ การดื่มแอลกอฮอล์

- หน่วยงานของรัฐ เช่น กรมพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ควรให้ความรู้กับครอบครัวผู้ย้ายถิ่นด้านการจัดการการเงินผ่านสื่อต่างๆ เช่น แผ่นพับ หนังสือ การจัดอบรม
- ในการพัฒนาแผนงานและโครงการต่างๆ รัฐควรแสวงหาความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยเฉพาะระดับท้องถิ่น เช่น สวัสดิการสังคมจังหวัด โรงเรียน หน่วยงานพัฒนาชุมชนต่างๆ
- รัฐควรเตรียมความพร้อมให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวกับครอบครัวและเด็ก (เช่น กระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กรมอนามัย สำนักงานการศึกษาขั้นพื้นฐาน) ให้สามารถตอบสนองต่อประเด็นต่างๆ ที่กระทบกับเด็กและครอบครัวผู้ย้ายถิ่น โดยเฉพาะผู้ดูแลเด็ก อย่างมีประสิทธิภาพ
- แผนงานต่างๆ ควรมุ่งเน้นที่ครัวเรือนที่ทั้งพ่อและแม่ย้ายถิ่น เนื่องจากเป็นครอบครัวที่ได้รับผลกระทบในทางลบชัดเจนที่สุด
- รัฐควรให้ข้อมูลกับผู้ที่มีโอกาสเป็นผู้ย้ายถิ่นและครอบครัวถึงผลกระทบที่อาจขึ้นกับเด็กและครอบครัว ทั้งผลในทางบวก และทางลบ ผ่านทางหน่วยงานต่างๆ เช่น พัฒนาสังคมและความมั่นคงมนุษย์จังหวัด แรงงานจังหวัด องค์การบริหารส่วนตำบล เนื่องจากการย้ายถิ่นภายในประเทศกลายเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปกติของคนวัยแรงงาน ทั้งหญิงและชาย ทั้งคนมีลูกและคนที่ไม่มีลูก คนเหล่านี้ ควรได้รับข้อมูลที่ถูกต้อง และเพียงพอว่าจะเกิดอะไรขึ้นหากตัดสินใจย้ายถิ่น ข้อมูลเหล่านี้จะช่วยให้ผู้ที่เป็นพ่อแม่สามารถเตรียมตัวรับสถานการณ์ที่อาจเกิดขึ้นกับครอบครัวและเด็กได้อย่างเหมาะสม

8.4 แผนงานสำหรับการวิจัยในอนาคต

- ผลการศึกษานี้เผยให้เห็นผลกระทบที่เป็นไปได้บางอย่างจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่ อย่างไรก็ตาม การวัดผลกระทบในการศึกษานี้เป็นการวัดแบบให้ผู้ตอบรายงานเองจากความรู้สึกและการรับรู้ (Subjective) เช่น ผลการเรียน ในขณะที่บางอย่างเป็นข้อมูลที่อยู่บนฐานของความทรงจำ เช่น การเคยเจ็บป่วยในอดีต การได้รับวัคซีน ดังนั้น การวิจัยในโอกาสต่อไป ผู้วิจัยจึงควรใช้วิธีการวัดที่ไม่อาศัยความรู้สึก การรับรู้ หรือความจำของผู้ตอบเป็นหลัก
- การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจส่งผลกระทบระยะยาวต่อลูก การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษาแบบตัดขวาง ซึ่งอาจไม่สามารถครอบคลุมหรือจับประเด็นผลกระทบจริงๆ ที่ไม่ได้เกิดขึ้นทันทีทันใด หรือไม่ได้เกิดในระยะสั้น จึงจำเป็นต้องมีการศึกษาระยะยาวที่มีการติดตามเด็กและครอบครัวเป็นระยะเวลาหนึ่งเพื่อดูผลกระทบจากการย้ายถิ่นของพ่อแม่
- ผลของการจากไปของพ่อแม่โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับความรู้สึกเป็นเรื่องลึกซึ้ง ไม่อาจจับต้องได้อย่างผิวเผิน จึงไม่อาจทำความเข้าใจด้วยการศึกษาเชิงปริมาณอย่างเดียว จำเป็นอย่างยิ่งต้องอาศัยการวิจัยแบบผสมผสานทั้งการศึกษาเชิงปริมาณและคุณภาพ
- การเติบโตโดยไม่มีพ่อแม่ อาจมีผลต่อเด็กและครอบครัวในหลายแง่มุม ความเข้าใจผลกระทบอย่างรอบด้านจำเป็นต้องใช้การศึกษาแบบสหวิทยาการ ซึ่งต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของนักวิจัยที่มีความเชี่ยวชาญจากหลากหลายสาขาที่เกี่ยวข้องกับเด็กและครอบครัว

- ข้อมูลและมุมมองของพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นเป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยทำความเข้าใจผลกระทบของการย้ายถิ่นของพ่อแม่ที่มีต่อเด็กและครอบครัว แต่ยังมีการศึกษาน้อยมากที่ได้ศึกษาประเด็นนี้จากมุมมองจากพ่อแม่ การศึกษาของผู้วิจัยในโอกาสต่อไปจำเป็นต้องรวมเรื่องนี้ไว้ในกรอบการศึกษาด้วย

เอกสารอ้างอิง

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

กฤตยา อาชวนิชกุล อนุชาติ พวงสำลี สุรีย์พร พันพึ่ง กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และยุพิน วรสิริอมร. (2536). "คุณภาพชีวิตคนเมืองหลวง และปัญหาสิ่งแวดล้อมในกรุงเทพฯ" ใน *กรุงเทพฯ กรณีศึกษา 211: ทิศทาง และเครือข่ายงานวิจัย.* บรรณาธิการโดย อนุชาติ พวงสำลี ยุพิน วรสิริอมร กาญจนา ตั้งชลทิพย์ และ กฤตยา อาชวนิชกุล. เอกสารหมายเลข 170. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

อารี จำปากลาย. (2552). เมื่อเติบใหญ่ห่างไกลพ่อแม่: ลูกของพ่อแม่ที่ย้ายถิ่นในมุมมองของปู่ ย่า ตา ยาย ใน *ครอบครัวไทยในสถานการณ์เปลี่ยนผ่านทางสังคมและประชากร.* บรรณาธิการโดย ชาย โพธิสิตา และสุชาดา ทวีสิทธิ์. เอกสารหมายเลข 259. สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.

ภาษาอังกฤษ

Abas, Melanie, Punpuing, S., Jirapramupitak, T., Tangchonlatip, K., Leese, M., and Prince, M., (2009). Rural-urban migration and depression in aging family members left behind. *British Journal of Psychiatry*. 195: 54-60.

Achavanichkul, Kritaya, Jarusomboon, Wanna, and Varangrat, Anchalee. (1999). Complexities and confusions about transnational migrants in Thailand. Paper presented at the 1st workshop on *Development and Improving Database of Illegal Transnational Migrants,* Bangkok. March, 2003.

De Hass, Hein. (2005). International migration, remittances and development. *Global Migration Perspectives.* No.30. April 2005. Global Commission on International Migration. Switzerland.

Goodman, R. (1997). The strengths and difficulties questionnaire: A research note. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 28: 581-586.

Harding, T. W., V. De Arango, J. Baltazar, C. E. Climent, H. H. A. Ibrahim, L. Ladrido-Ignacio and N. N. Wig. (1980). Mental disorders in primary health care: A study of their frequency and diagnosis in four developing countries. *Psychological Medicine* 10: 231-242.

Harpham T, Reichenheim M, Oser R. et.al. (2003). Measuring mental health in a cost-effective manner. *Health Policy and Planning* 18(3): 344-349.

Hugo, Graeme. (2005). Migration in the Asia-Pacific region. A paper prepared for the policy analysis and research programme of the Global Commission on International Migration. Global Commission on International Migration.

Institute for Population and Social Research. (2010). *Mahidol Population Gazette*. January 2010.

Jampaklay, Aree. (2006). Parental absence and children's school enrolment: Evidence from a longitudinal study in Kanchanaburi, Thailand. *Asian Population Studies.* 2(1): 93-110.

Jampaklay, Aree, Vapattanawong, Patama and Prasithima. Abdun Aziz. (2012). *Child health and migrant parents in Southeast Asia (CHAMPSEA) – Thailand report.* IPSR Publication number: 399.

Jones, H. and Kittisuksathit, Sirinan. (2003). International labour migration and quality of life: findings from rural Thailand. *International Journal of Population Geography.* 9: 517-530.

Kandel, William and Kao, Grace. (2001). The impact of temporary labor migration on Mexican children's educational aspirations and performance. *International Migration Review.* 35(4) (Winter 2001): 1205-1231.

Knodel, John and Chanpen Saengtienchai. (2005). Rural parents with urban children: Social and economic implications of migration on the rural elderly in Thailand. *Population Studies Center Report 05-574.*

Nanthamongkolchai, Sutham, Mohsuwan, Ladda, Reungdarakanon, Nichara, and Isaranurak, Sirikul. (2006). Family migration and IQ of school-age children and adolescents in Thailand. *Journal of Demography.* 22,1 (March 2006) 33-45.

National Statistical Office (NSO). (2011). Executive summary: Census 2010 (Preliminary report). Retrieved on 12 March 2012 from popcensus.nso.go.th/file/popcensus-20-12-54.pdf.

Piya-Anant M, Chiravacharadej G., and Patcha, O. (2002). Sexual risk of adolescent in school. *SirirajHospGaz* 54: 455-465.

Puapongsakorn, N. and Sangthanapurk, H. (1988). Consequences of overseas contract labor migration on the rural economy: The case of two northeastern villages. Bangkok, ILO.

Punpuing, S. and Richter, K. (2011). Urbanization and migration impact. Chapter 6 in Jones, G. and Im-Em, W. (eds.). 2011. *Impact of demographic change in Thailand.* Bangkok: United Nations Population Fund (UNFPA) and the National Economic and Social Development Board of Thailand (NESDB).

Rutstein, S. and Johnson, K. (2004). *The DHS Wealth Index, DHS comparative reports No. 6,* Calverton, MD: ORC Macro.

Tuan T, Harpham T, Huong, NT. (2004). Validity and reliability of the Self-Reporting Questionnaire 20 items in Vietnam and Hong Kong. *Journal of Psychiatry* 14(3): 15-18.

การย้ายถิ่นของพ่อแม่อาจส่งผลกระทบกับลูกและครอบครัวรอบข้าง โดยเฉพาะปู่ย่าตายาย ซึ่งบ่อยครั้งที่ต้องกลายเป็นผู้สนับสนุนหลักในครัวเรือนที่พ่อแม่ย้ายถิ่น จนกลายเป็นปรากฏการณ์ปกติธรรมดาในพื้นที่ชนบทของไทย

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
999 ถนนพุทธมณฑล 4 ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม 73170
โทรศัพท์: 02 4410201-4; 02 4419666; โทรสาร: 02 4419333
e-mail: directpr@mahidol.ac.th